

HROTSVITHAE

OPERA

EDIDIT

KAROLUS STRECKER

MCMVI
LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI

PRAEFATIO.

Hrotsvit poetria quando lucem adspexerit quamquam a nullo memoriae proditum est, tamen ex eis, quae ipsa de se praedicat, eam a. 935 fere natam esse probabiliter conicitur. Obisse videtur haud ita multo post a. 973. Puellula nobili genere Saxonico oriunda quippe quam cum Hrotsvitha abbatissa coenobii Gandeshemensis cognatione iunctam fuisse pro certo habendum sit, cum in gremium sanctimonialium Gandeshemensium recepta esset, initio disciplina usa est Riccardis aliarumque magistrarum. Postea Gerberg filia Henrici ducis Baioariorum, quam a doctis s. Emmerammi patribus Ratisbonensibus litteris eruditam esse suspicari licet, cum in coenobium Saxonicum transmigrasset, optime de Hrotsvitha est merita; nam cum sua doctrina, etsi minor erat natu, huius ingenium nondum satis excultum perpolivit, tum abbatissae sedem sortita quibuscunque rebus poterat studia eius adiuvit. In quo illud non minimi faciendum est, quod aliquot auctorum libros illic ad id tempus ignotos cum ea communicavisse videtur. Eorum igitur librorum quos vel in ipsius coenobii copiis invenerat vel Gerbergae beneficio acceperat, assidua lectione postquam animum ad humanitatem informavit puella, qua erat ingenii facultate, ad scribendi studium se contulit atque versibus pangendis operam dare coepit. Atque in tantum in eo profecit, ut quae initio 'clam cunctis et quasi furtim, nunc in componendis sola desudando, nunc male composita destruendo satagisset aliquem conficere textum', postremo haud mediocrem consecuta gloriam vel imperatores fautores haberet camenae suae.

Operum supersunt syllogae tres, legendae, dramata, carmina historica. Atque primae quidem syllogae exstant

duae partes: post a. 955 Hrotsvit primos fructus studiorum *Mariam* cum *ascensione domini*, *Gongolfum*, *Pelagium*, *Theophilum* in unum corpus coniunctos Gerbergae illo tempore abbatissae iam munere fungenti dedicavit; quibus deinceps addidit alteram partem tria carmina continentem, *Basilium*, *Dionysium*, *Aagnetem*. Totum corpus adiecta praefatione post a. 962 in vulgus emisit.

Altera sylloga comoedias quas solent dicere sex cum praefatione et 'epistola ad quosdam . . . fautores' amplectitur. Cum enim in vitis sanctorum metricè describendis satis feliciter elaborasset, iam maius adgressa opus id sibi proposuit, ut ad Terentii exemplum dramata conderet, quibus illius imitata elegantiam secluderet lasciviam, cum speraret fieri posse, ut suis gravioris argumenti dramatis adulescentium animos ab illarum fabularum illecebris avocaret. Vulgo inscribuntur *Gallicanus I et II*, *Dulcitius*, *Calimachus*, *Abraham*, *Pafnutius*, *Sapientia*. Adnexi sunt 35 versus ad duodecim picturas apocalypticas spectantes.

Post dramata confecta Gerberg abbatissa 'id operis ei imposuit, ut *gesta caesaris augusti* (i. e. *Oddonis I*) metrica percurreret ratione'. Quam rem a nullo ad id tempus tentatam fragiles mulierculae vires excedere arbitrata id inprimis studuit, ut Oddonem omnemque eius gentem in clementi dei tutela versari divinaque fide sustentari demonstraret, bella describenda virorum relinqueret validiori ingenio. Ante annum 968 eam carmen, quod ad coronationem Romanam a. 962 deduxerat, Gerbergae dedicavisse, posteriore tempore duplicem prologum ad Oddones I et II scriptum et epilogum, v. 1483—1517, addidisse puto. Hinc eo deducta est, ut carmine celebraret *primordia coenobii Gandeshemensis*, de quo Liudulfus auctor illustris illius gentis eiusque uxor Oda matrona venerabilis egregie meriti erant; quae cum eo carmine coniunctae erant vitae ss. Anastasii et Innocentii, deperditae sunt. Sequentias num scripserit, sub iudice lis est.

Memoria Hrotsvithae e patria celeriter evanuit, siquidem iam saeculo undecimo primordia in ipso coenobio

Gandeshemensi ignota fuisse videntur. Uno codice Monacensi clm. 14485 (olim s. Emmerammi E CVIII) opera eius exceptis primordiis posteritati tradita sunt. Qui factum sit, ut illo potissimum carmina in Saxonia facta deferrentur, facile intelleges, si Gerbergam filiam Henrici ducis fuisse memineris; quam patribus s. Emmerammi magistris suis carmina doctae discipulae transmisisse probabilis est coniectura.

Ex hoc codice ante a. 1200 Gallicanus fabula descripta est et in passionale Austriacum recepta; eodemque tempore hanc fabulam circulis in margine adpictis in scenas divisam esse verisimile est. Dein et codex et nomen poetriae in obscuro latebat, donec forte fortuna a. 1493 fere Conradus Celtas libro invento memoriam Hrotsvithae resuscitavit, a. 1501 carmina primus edidit. Antequam ea editio in lucem prodiret, Th. Gresmundus jun. stupida quadam diligentia codicem descripsit, quod apographon, nunc Pommersfeldense n. 2883, usui est ad restituendos paucos locos procaci Celtis manu depravatos.

Codex Monacensis diversis manibus scriptus erroribus non liber est, quorum multi correcti sunt manu partim eadem, quae codicem exaravit, partim alia ut antiqua ita non omnino aequali. Quarum cum prior quosdam locos ad suum arbitrium mutavit, tum altera tam incredibili temeritate non numquam usa est, ut in gravioribus manus 2 correcturis recipiendis maxima opus esse videatur cautione. In apparatu manum, quae librum exaravit, et manum alteram siglis *m. 1* et *m. 2* notavi; ubi nescio, utrum lectio secundaria a manu prima an a manu secunda profecta sit, siglis *M*¹ et *M*² usus sum. Ceterum de codice denuo collato accuratius disputavi in programme gymnasii Tremoniensis 1906.

Carmen de constructione coenobii Gandeshemensis cum vitis ss. Anastasii et Innocentii numquam ad s. Emmerammum missum esse videtur: certe in codice *M* neque exstat neque exstitit. Medio saec. XVI Bodo monachus Clusinus librum quendam procul dubio Gandes-

hemensem habuit, quem utrumque carmen continuisse auctor est; in *syntagma* suum recipere nescio quo pacto supersedit. Ineunte saec. XVIII alius codex Gandeshemensis repertus est, qui primordia continebat, vitis Anastasii et Innocentii ut videtur carebat. Hunc Leuckfeld adhibuit ad carminis editionem (*antiquitat. Gandershemens.* 409 seq.); ex eodem apographon quoddam est ductum, quo et Leibniz (*Script. rer. Brunsvic.* II 319 seq.) et Pertz (*M. G. SS. IV 306 seq.*) usi sunt. Ipse codex ubi nunc sit nescitur; atque etiam apographon illud post Pertzium ex bibliotheca Hannoverana nescio quo ablatum esse videtur. Quae cum ita sint editio carminis de constructione coenobii Gandeshemensis nitatur oportet Leuckfeldi pravo textu et lectione apographi Hannoverani ex Leibnitii et Pertzii editionibus reconstruenda.

Cum de sanctimoniali Gandeshemensi nemo tam bene meritus sit quam Paulus de Winterfeld, quem praematura morte nobis ereptum esse lugemus, hanc editionem ad rationes a viro egregio statutas quam maxime accommodatam esse vix est quod commemorem. Ceterum conferas quaeso, quae de recensendis Hrotsvithae carminibus disserui in programme gymn. Tremon. 1902 et Anzeiger f. d. Altert. XLVII 34 seq.

Berolini Non. Iul. MDCCCXVI.

K. Strecker.

Cum ex codice Monacensi omnia apographa omnesque editiones originem duxerint, apparatus non nisi huius codicis praebeat varietatem lectionis eamque selectam; paucissimis locis allata est lectio codicis Pommersfeldensis. Signa adhibita sunt haec:

- | = homoeoteleuton (in dramatis)
- // = litterae erasae
- + = locus desperatus
- f = fortasse
- < > = ex coniectura additum
- * = coniectura editoris.

- M = codex Monacensis
- M¹ = eius lectio primaria
- M² = eius lectio secundaria
- m. 1 = manus, quae textum exaravit
- m. 2 = manus posterior
- p = apographon Pommersfeldense

- h = codex Hannoveranus deperditus
 - h^l = eius lectio Leibnitiana
 - h^p = eius lectio Pertziana
 - l = Leuckfeld, antiquitat. Gandersh. p. 409 sqq.
 - s = Schaten, ann. Paderb. I 128 (Primord. v. 6—19, 21—23 continens).
-

LIBER PRIMVS.

- 1^r Hunc libellum, parvo ullius decoris cultu ornatum, sed non parva diligentia inlaboratum, omnium sapientium benignitati offero expurgandum, eorum dumtaxat, qui erranti non delectantur derogare, sed magis
5 errata corrigere. Fateor namque, me haut mediocriter errasse non solum in dinoscendis syllabarum naturis, verum etiam in dictionibus componendis, pluraque sub hac serie reprehensione digna latitare; sed errores fatenti facilis venia vitiisque debetur pia correctio.
- 10 Si autem obicitur, quod quaedam huius operis iuxta quorundam aestimationem sumpta sint ex apocryphis, non est crimen praesumptionis iniquae, sed error ignorantiae, quia, quando huius stamen seriei-coeperam ordiri, ignoravi dubia esse, in quibus disposui laborare.
- 15 At ubi recognovi, pessumdare detrectavi, quia, quod videtur falsitas, forsitan probabitur esse veritas. Cum res sese ita habeant, tanto ad perfecti defensionem opusculi-permultorum iuvamine egeo, quanto in ipsa inceptione minus ulla proprii vigoris fulciebar sufficientia; quia nec matura adhuc aetate vicens nec scientia fui proficiens, sed nec alicui sapientium affectum meae
2^r intentionis consulendo praesumsi enucleare, ne prohiberer pro rusticitate. Unde clam cunctis et quasi furtim, nunc in componendis sola desudando, nunc male com-
15 posita destruendo, satagebam iuxta meum posse, licet minime necessarium, aliquem tamen conficere textum ex sententiis scripturarum, quas intra aream nostri Gandeshemensis collegeram coenobii: primo sapientissimae atque benignissimae Rikkardis magistrae

aliarumque suae vicis instruente magisterio, deinde
 prona-favente clementia regiae indolis Gerbergae, cuius
 nunc subdor dominio abbatissae; quae aetate minor,
 sed, ut imperialem decebat neptem, scientia provector,
 5 aliquot auctores, quos ipsa prior a sapientissimis didicit,
 me admodum pie erudit. Quamvis etiam metrica
 modulatio femineae fragilitati difficilis videatur et ar-
 dua, solo tamen semper miserentis supernae gratiae
 auxilio, non propriis viribus, confisa, huius carmina
 10 opusculi dactylicis modulis succinere apposui, ne cre-
 diti talentum ingenioli sub obscuro torpens pectoris
 <antro> rubigine exterminaretur neglegentiae, sed
 sedulae malleo devotionis percussum aliquantulum-divi-
 nae laudationis referret tinnitum, quo, si occasio non
 15 daretur negotiando aliud lucrari, ipsum tamen in aliquod
 saltim extremae utilitatis transformaretur instrumentum.

Unde quicumque lector, si recte et secundum deum
 sapias, egenti paginae, quae nullius praeceptoris munitur
 fol. 2^v auctoritate, opem tuae rectitudinis ne pigriteris ad-
 20 hibere, deo videlicet, si quid forte probetur recte com-
 positum, meaeque neglegentiae designando universale
 vitiorum, nec tamen vituperando, sed indulgendo,
 quia vis frangitur obiurgationis, ubi intervenit humilitas
 confessionis.

3 abbe *M* 8 sola *M* 12 neglegentiae exterminare-
 tur *M* 23 uis *M*

1.

Salve, regalis proles clarissima stirpis,
 Gerbirg, illustris moribus et studiis.
 Accipe fronticula, dominatrix alma, serena,
 Quae tibi purganda offero carminula,
 5 Eius et incultos dignanter dirige stichos,
 Quam doctrina tua instruit egregia;
 Et, cum sis certe vario lassata labore,
 Ludens dignare hos modulos legere,
 Hanc quoque sordidolam tempta purgare camenam
 10 Ac fulcire tui flore magisterii,
 Quo laudem dominae studium supportet alumnae .
 Doctricique piaae carmina discipulae.

HISTORIA NATIVITATIS
 LAUDABILISQUE CONVERSATIONIS
fol. 3^r INTACTAE DEI GENITRICIS
 QUAM SCRIPTAM REPPERI
 SUB NOMINE SANCTI IACOBI
 FRATRIS DOMINI.

fol. 3^r UNICA SPES MUNDI DOMINATRIX INCLITA CAELI
fol. 4^r Sancta parens regis, lucida stella maris,
 15 Quae pariens mundo restaurasti, pia virgo,
 Vitam, quam virgo perdiderat vetula!
 Tu dignare tuae famulae clementer adesse
 Hrotsvithae votis carminulisque novis,
 Quae tibi femineae studio famulante camenae
 20 Iam supplex modulis succino dactilicis,
 Exoptans vel summatim attingere saltim
 Laudis particulam, virgo, tuae minimam
 Ortus atque tui primordia clara beati
 Necnon regalem pangere progeniem.
 25 Hoc tamen agnosco fragiles excedere vires,
 Ut temptem laude te merita canere,
 Digne pro meritis quam totus non canit orbis
 Quaeque super laudes angelicas renites,
 Hunc quia virgineo portasti ventre puella
 30 Inclusum, cuncta qui regit imperio.
 Olim sed stultum fari qui iussit asellum
 In laudem sancti nominis ille sui
 Teque per angelicum fecit, virguncula, verbum
 De sancto digne flamine concipere
 35 Atque suae prolis matrem sine sorde pudoris
 Effecit cunctis dissimilem meritis:

15 parens *M*; pia] *f.* * nova 21 *f.* contingere 32 / ille *M*
 33 uerbis *M*

Si placet, ipse meam potis est dissolvere linguam

Et cor rore suae tangere gratiolae,

Quo praestante suae mitis dono pietatis

40 Grata sibi pangam, te quoque, virgo, canam,

Ne comes ingratis condampner iure pigellis,

Quos piget altithrono psallere pro modulo,

Sed mage purpureum laudare perenniter agnum

Promerear, turmis addita virgineis.

45 Mundi labentis lustris nam mille peractis

Incepit quando felix aetatula sexta,

Qua deus impleri iussit pietate fideli,

Quicquid veraces iam praecinuere prophetae,

Qui mundo Iesum mox praedixere futurum,

50 Germine de Iuda quidam surrexerat ergo

Israhel in terra senior sub lege vetusta,

Ortus regali David de germine magni,

Quem tradunt etenim nomen tenuisse Ioachim.

Hic in mandatis genitricis ab ubere legis

55 Extiterat iustus necnon digne studiosus;

Hoc quoque continuo fuerat sua maxima cura,

Ut gregis ipse sui bene pasceret agmina magni,

Designans veri sese pastoris haberi

Dignum quandoquidem terrestri carne parentem,

57 60 Qui portare suos humeris non distulit agnos

In propriis, vitae ducens ad gaudia laetae,

Passurus mortem magnum nostri per amorem

Empturusque reos animae pretio pie carae.

Hic heros etenim, de quo narrabo, Ioachim,

65 Tali percerte felix patriarcha nepote,

Toto se placidis ornans conamine factis,

Quicquid possedit, per tres partes resecauit,

53 ioachim in ras. M 57 sue ipse M¹ (corr. m. 1)

59 quandoq; (radendo) M² 60 suis M² (m. 2) 63 * pie]

sibi M 67 patres M¹ (corr. m. 2)

- Partem dans viduis, peregrinis atque pupillis
 Saepius, in templo partem famulantibus ergo,
 70 Particulamque suae domui servaverat omni.
 Hoc quoque non raro faciens pietate benigna,
 Digne mercedem suscepit denique talem,
 Ut propria substantiola bene multiplicata
 Ipsius gentis proceres praecelleret omnes
 75 Nec sibi consimilem portaret terra potentem,
 Quem sic cunctarum fulciret copia rerum.
 Quattuor hic certe cum iam feliciter ipse
 Volveret in summa fortuna lustra rotata,
 Vultu praepulchram sibi desponsavit amicam
 80 Necnon praenitidam laudandis moribus, Annam,
 Acharis natam, David de stirpe creatam,
 Foedere legali proprio quam iunxit amori.
 Hanc autem memorant, sterilem non tempore parvo,
 fol. 5^v Spem partus homini nullam conferre fideli.
 85 Tandem, digestis bis denis scilicet annis,
 Contigit in templo Ioachim sub tempore festo
 Inter sacratos altaris stare ministros,
 Incensum digni fuerant qui ponere visi.
 Quem Ruben templi dum vidit scriba sacrati,
 90 Exosus factum, dictis affatur amaris:
 'Non licet incensum' dixit 'te tangere sanctum,
 Munera nec domino praestat dare sacrificando,
 Te quia despexit, sobolis cum dona negavit.'
 Non dedit e contra verbum vir nobilis ullum,
 95 Sed maerens abiit silvas tristisque petivit,
 In quis saepe gregem consuevit pascere pridem,
 Ac, in longinquam pergens per devia terram,
 Ipsum cum propriis secum ducendo magistris,
 Hic in secretis latitat pascendo latebris
 100 Nec post ad patriam placuit remeare relictam,
 Passus namque gravem secreta mente pudorem
 Ex Ruben verbis, qui se causatur, amaris.

68 puellis *M* 78 1 uiueret ss. *M*² (*m.* 2); lustrata
 rotata *M*¹ 83 //// sterilem *M* 98 magistris] *f.* * ministris

- Cuius percerte post menses inclita quinque
 Coniux, desperans illum iam vivere salvum,
 105 In soles flevit nec solamen sibi scivit,
 Hasque preces domino profudit triste dolendo:
 'Israhelis rector solus quoque gentis amator,
 6^r Qui semper refoves miti pietate dolentes,
 Cur mihimet socium voluisti tollere carum,
 110 Addens maerorem tristi semperque dolenti,
 Quae semper sterilis mansi sine germine ventris?
 Sed nunc maioris vulnus suspiro doloris,
 Hoc quia nec penitus, quid conferret, scio, casus
 Legali domino, devoto legis amico.
 115 O me felicem, si saltem noscere possem,
 Utrum mors illum subito sorberet amara,
 An frueretur adhuc calida vitaliter aura!
 Certe si scirem, non ius maeroris haberem
 Tantum, cum tenebris loeti subcumberet atris;
 120 Funus sed summa colerem prae-nobile pompa,
 Inclita condigno committens membra sepulchro.'

- His ita finitis, sublatis cernit ocellis
 In ramis lauri resonantes murmure dulci
 Pullos plumigeris volucres circumdare pennis.
 125 Hoc ubi cernebat, subtristi voce canebat:
 'Rex caeli fortis, cui subiacet astriger axis,
 Omnia qui certe potis es disponere recte,
 Semper cunctarum tibi laus extet pietatum,
 Quod clemens cunctos pietatis munere vivos,
 130 Pisciculos pecudes serpentes atque volucres,
 Congaudere suis donasti sedulo pullis:
 6^r Sed meme solam sterilem remanere misellam
 Causa iudicii iussisti denique recti.
 Te tamen omnipatrem constanti pectore testem
 135 Invoco, coniugii primo quod tempore vovi,
 Si ventris fructum mihi praestares pius ullum,

111 Quae] 1 qd ss. *M*² (*m.* 2) 120 colere *M* 127 Omnia
 qui certe *in ras. scrips. m.* 1 132 me me¹ *M*² (*m.* 2)

Hunc mox in templo sisti tibi rite sacrato
Obsequioque tui legali more sacrari.'

- Talia dum mundis formaret verbula labris,
140 Angelus astrigero subito descendit ab alto,
Maxima tristitiae portans solamina tantae,
Et stans sub facie dictis haec fatur amicis:
'Exue maerorem, cordis depone dolorem,
Consilioque dei germen tibi credito summi;
145 Hoc, quod ventre tuo procedet tempore certo,
Vere fiet idem populis mirabile cunctis.'
Dixit, et aurivagis revolans secatur aethera pennis.
Anna sed, angelicis nimium perterrita verbis,
Maesta domum petiit sese lectoque locavit,
150 Et tremefacta diem psalmorum lege peror*

Effusis noctem precibus ducendo sequentem.
Post haec ergo suam praecepit adesse puellam,
Astantem rogicans propriis illam sub ocellis,
Cur se despiceret, vel cur tam sero veniret,
155 Cum sibi sentiret fieri quid forte stupendi.

- fol. 7^r Reddidit econtra dominae lasciva famella
Obprobriis iactum servili murmure verbum:
'Si te despexit sterilem faciens deus,' inquit,
'Dic, rogo, divinae causae quid pertinet ad me?'
160 Anna sed obprobrium patienter pertulit istud,
Effundens tantum lacrimas subtristis amaras.

- Scilicet hac ipsa Ioachim praedictus in hora
Angelus, apparens inter montana, refulgens,
In quis tunc pascendo gregem latitaverat autem,
165 Iusserat ad sociam citius remeare relictam.
Qui dixit, monitis animo permotus ab illis:
'Haec iam bis denis mecum permanserat annis,
Ex illa dominus sobolem mihi nec dedit ullam:
Insuper obprobriis discessi plenus amaris

138 Obsequoq; M¹ (corr. m. 2) 147 aethra M¹ (corr. m. 2)
150 porat M, sed -at in ras. m. 2, f. per omnem; * post 150
versum intercidisse probabile est 157 tactum M 163 * dist.

- 170 Nuper de templo, causa confusus ab ipsa:
 Et me despectum tantisque malis saturatum
 Hortaris regredi subdi primoque pudori?
 Ad quem mansuetis caelestis nuntius orsis
 'Me fore caelestem' dicebat 'credito civem
 175 Custodemque tui factum pietate superni
 Regis, qui iustam consolari dedit Annam
 Per me, dum preculas flendo profunderet almas.
 At nunc ergo tui causa de cardine caeli
 Aequa ferens veni permagni gaudia doni,
 180 Hocque tibi dico, quod mox prae nobilis Anna
 Concipiet natam cunctis saeculis venerandam.
 Haec inter natas hominum fiet sacra cunctas,
 Spiritus et merito sanctus requiescet in illa;
 Ac per quam veniet mundo benedictio summa,
 185 Nec primam similem nec fertur habere sequentem.
 At nunc ad sociam tempta remeare beatam,
 Quae gaudens omni tantum pariet decus orbi;
 Et semper grates factori reddite dulces,
 Cui placuit stirpem vobis concedere talem,
 190 Qualem percerte nunquam tenuere prophetae
 Omnes electi post haec nec sunt habituri.'
 Ad quem promissis Ioachim laetatus in illis:
 'Si tua certa tuo maneat mihi gratia servo,
 Ad tempus dignare meo requiescere tecto
 195 Et gustare cibum non dedignere paratum.'
 Angelus econtra dicebat voce decora:
 'Desine, posco, meum post haec te dicere servum,
 Esse sed angelicae consortem credito turmae.
 Nam mihi terrenis opus est non vescier escis,
 200 Quem pascit domini semper praesentia summi;
 Quapropter moneo, domino libamine sacro
 Hoc te ferre, meis satagis quod ponere mensis.'
 Qui citus anniculum gregibus subtraxerat agnum,

- fol. 8^r* Sperans obprobrium Ruben cessasse vetustum,
 205 Immolat et domino gavisus pectore laeto
 Ignibus appositis, ut habet praeceptio legis.
 Angelus, his votis, ut iussit, rite peractis,
 Altaris fumo sublatus pergit ad astra.
 Iam tunc clementis paulatim gratia patris
 210 Incoepit radiis mundo lucessere claris
 Atque prior stabilem discordia sumere finem,
 Cum sua caelestes primum consortia cives
 Olim terrigenas promittebant habituros,
 Quos prius e meritis Adae sprevere parentis.
 215 Nec latuit tunc angelicum clementia coetum
 Omnipatris, proprium qui mox post tempora natum
 Mittere virgineum miserans disponit in alvum,
 Ut, sine principio natus de patre superno,
 Carnem virgineo sub tempore sumeret alvo
 220 Omnes atque suo salvaret sanguine sacro,
 Ne post haec generis humani callidus hostis
 Gauderet mundum laqueis retinere malignis,
 Sed patris et nati, numen quoque pneumatis almi,
 Aequali forma pollens sub nomine trino
 225 Finetenus stabilem regnaret iure per orbem.
 Angelus astrigerum postquam transcendit olympum,
 Vix patiens Ioachim tantae praeconia causae
fol. 8^v Et tactus iaculo terroris denique magno,
 Stratus adusque solum doni virtute superni
 230 Pertimidus iacuit necnon sine mente quievit
 Ipsius <a> sexta, ni fallor, forte diei,
 Dum sol usque suum conclusit vespere cursum.
 Interea pueri venerunt cum grege lassi,
 Cumque suum dominum terra videre locatum,
 235 Comminus adstantes coeperunt discere tristes
 Causam terroris turbata mente recentis;
 Ipsum percerte sed vix potuere levare.
 Quis cum caelestis narrasset nuntia civis,
 214 *adam *M* 218 supremo *M* 220 salveret *M*
 231 a *intercidisse vid.* 234 terra] tota *M*

- Suaserunt illi iussis parere supernis
 240 Et rapido patriam cursu repedare relictam.
 Qui, gregibus lectis, silvis discessit ab illis
 Ac gaudens pueros secum deduxerat ipsos.
 Et cum transissent spatium triginta dierum,
 Angelus oranti sanctae comparuit Annae
 245 Et cum pacificis deprompsit talia verbis:
 'Exsurgens animo vultu quoque perge sereno
 Ad portam subito, quae dicitur aurea vulgo;
 Illic forte tuum summa cum pace reversum
 Legalem dominum mox comperies fore vivum.'
 250 Quae citius dicto iussum complevit amandum
 Impatiensque morae perrexit ad hostia portae,
 Praestolata suum gavisa mente patronum.
 Scilicet attonitis quem cum conspexit ocellis,
 Caro florigerum percurrerat obvia campum
 255 Ipsius et collo sese suspendit amando,
 Altithrono grates reddendo denique tales:
 'Laus tibi, cunctorum largitor summe bonorum,
 Qui mihi non merito concedis gaudia tanta!
 Ecce virum proprium praesentem sentio salvum,
 260 Tempore quae longo iam permansi viduata;
 Quaeque fui sterilis, concepi gaudia prolis.'
 Talibus auditis congaudens conceinit omnis
 Plebs Hebraea deo laudes cum pectore laeto.
 Post haec noveno percerte mense peracto
 265 Venit summa dies, in qua praenobilis Anna
 Progenuit natam cunctis saeculis venerandam.
 Postque dies octo primi venere vocati
 Pontifices, tantae solito qui more puellae
 Nomen et aptarent, ipsam quoque sanctificarent.
 270 Quis Ioachim preculas fudit praesentibus istas:
 'Rex caeli, stellis solus qui nomina ponis,
 Istius tenerae nomen dignare puellae
 Caelitus indiciis per te monstrare coruscis.'

Dixerat. et subito sonuit vox fortis ab alto,
fol. 9^r 275 Mandans egregiam Mariam vocitare puellam,
 'Stella maris' lingua quod consonat ergo latina;
 Hoc nomen merito sortitur sancta puella,
 Est quia praeclarum sidus, quod fulget in aevum
 Regis <in> aeterni claro diademate Christi.

280 Post haec annorum meta vergente duorum,
 Fortunata suam dum sumpsit ab ubere natam
 Ablactando piam genitrix de more Mariam,
 Ocius in templo sistit cum munere digno
 Ipsam, quae templum domini fuit immo futurum,
 285 Quo sociata sacris virguncula parva puellis
 Semper divinis illic perstaret in odis,
 Quem merito cives caelestes laude frequentant.

Post haec, in templi subsistens limine sacri,
 Ascensum graduum subito ter quinque supinum,
 290 Immemor aetatis, iam plena deo, puerilis,
 Audacter currit vultum nec retro reflexit,
 Quaerat ut astantes infantum more parentes.

His super accensi, mirantur denique cuncti
 Astantes populi, templi pariterque ministri;
 295 Pontifices ipsi factum laudant quoque primi,
 Dicentes, tanto quod tunc infantula facto
 Per se quid fieri praesignaret cito magni,
 Et vere magni cunctis meritoque stupendi.

Quod credi maius vel quod posset fore maius,
fol. 10^r 300 Quam quod virgineo portavit ventre puella
 Magnum factorem mundi propriumque parentem?
 Nec mirum, sursum coepit si figere gressum,
 Infans lacteolis fuerat dum parvula membris,
 Quam, pater alme, tuo ditasti flamine sacro,
 305 Dum fuerat sanctae genitricis condita ventre,
 Praescius hanc solam certe consistere dignam
 Ad proprii partum nati per saecula voti:
 Qui post, corporeae tectus velamine formae,

- Ascensum graduum cunctis patefecit in aevum,
 310 Per quos ad patriam tendunt remeare relictam;
 Cui Christus nomen, cui laus sit caelitus. Amen.
 Scilicet et genitrix tali faetu bene felix
 Conlaudans regem cecinit sic Anna perennem:
 'Omnipotens rector, solus pietatis amator,
 315 Clementer proprio fecisti mira popello,
 Aspiciens humilem miserando meam quoque mentem
 Iam desperatae donasti gaudia natae.
 Audeo percerte post haec tibi munera ferre
 Nec vereor prohibere meum post haec inimicum,
 320 † Quem vistem sacris templi sociata ministris.
 Hinc te caelestes conlaudant sedulo cives,
 Condignum carmen modulando perenniter. Amen.'
 His ita finitis orantis scilicet orsis,
 10' Germine felices talis rediere parentes
 325 Indolis, in templo parva remanente Maria.
 Omnes humanae nequeunt comprehendere linguae
 Nec potis est stabilis, quamvis verbum sonet, orbis
 Istius infantis praeclaram dicere formam,
 Sed nec mirandae vitam moresque puellae.
 330 Quis laudare modis potis est per saecula dignis,
 Haec quia, continuo cunis subtracta, puella
 Maturis omni lucebat moribus orbi
 Nec quicquam membris gessit puerile tenellis,
 Ast in praeceptis fuerat iustissima legis
 335 Necnon carminibus semper studiosa Davidis?
 Haec prudens, humilis, fervens dulcedine mentis,
 Omnibus atque placens, tota virtute refulgens;
 Hanc hominis maledicentem non audiit auris,
 Offensam sed nec quisquam cognoverat umquam.
 340 Semper erat mitis necnon gratissima cunctis,
 Et, quae nempe suo profluit ab ore loquela,
 Nectare gratiolae fuerat condita supernae.

312 factu *M* 317 desperastę *M* 318 munere *M*
 320 Quem vistem *M*¹ Quin uisitem *M*²; *f.* Quamvis stem
 328 *famam *M* 330 dignus *M*

- . Et, cum quis verbis illi benedixit amicis,
 Mox grates domino curavit reddere summo,
 345 Nec sic divinis linguam retineret ab odis;
 Exemplumque suis in se prae-nobile cunctis
 Praeponit sociis iam cunctigenae bonitatis.
 Ipsius faciem niveo candore nitentem
fol. 11^r Tradunt ardentis radios praecellere solis
 350 Necnon humanum penitus devincere visum.
 Quid referam digitos operum satis arte probatos?
 Namque manu docta perfecit parva puella,

 Nempe, sibi normam statuens ipsissima duram,
 Omnibus in templo vivebat strictius ergo
 355 Virginibus reliquis illic pariter sociatis.
 Nam tantum preculis studuit persistere sacris
 Necnon divinis semper constanter in odis,
 Ex quo discissae noctis periere tenebrae
 Aurora spargente plagam lucem per eoam,
 360 Altius usque polum Phoebo ascendente serenum
 Tertia iam solito devenerat hora diei.
 Tunc usu digitos operis laxaverat albos,
 Docte purpureis instando denique filis.
 Sed, mox ut nona Phoebus descendit in hora,
 365 Se precibus solito reddit famosa puella
 Ac studio mentis bene perduravit in illis,
 Usque per angelicum sumpsit sacra virgo ministrum
 Omni namque die missam sibi caelitus escam,
 Et, quam pontifices dederant de more potentes,
 370 Hanc studio mentis citius concessit egenis.
fol. 11^v Denique caelestes lapsi de sidere cives
 Hanc crebro verbis consolabantur amicis,
 Spernere terrestrem quo mox didicisset amorem
 Et castam regi mentem servare perenni.

post 352 nonnulla exciderunt. 358 discesse M¹ dis-
 cussæ M² 360 f. scandente 369. *Et quam] Escam (*in*
ras. m. 2)

- 375 Quisquis languidolis infirmus denique membris
Hanc saltem tetigit, raptim salvus remeavit.
Cuius cum stabilem volitaret fama per orbem,
Abiathar reliquos exorat saepe sacerdos
Pontifices templi pretii non munere pauci,
380 Vellent praeclaram quo dispensare Mariam
Ipsius egregio legali foedere nato.
Quod fieri vero prohibet virguncula casta,
Inclita regalis spernens consortia stirpis;
Se quoque finetenus testatur nobile corpus
385 Eius coniugio percerte subdere nullo.
Talia pontifices cui mox dixere potentes:
'Nonne deus colitur digneque potens veneratur
In plebis Iudae legali posteritate?
Nec decet innuptam talem remanere puellam.'
- 390 Quis constans animo respondit talia virgo:
'Nam deus in templo gaudet requiescere mundo
Mentibus et sobriis, nec delectatur in illis,
Crimine quos magno maculat lasciva libido.
Scimus Abel duplam merito sumpsisse coronam,
12 395 Qui primus mundo iustus fuerat protoplasto,
Unam martirii fratris de caede peracti
Atque magis nitidam pro virginitate secundam.
Credimus Heliam caelum petiisse secretum
Corpore cum vero, mansit quia . . . virgo
400 Nec corpus maculis umquam violavit amaris.
Haec didici certe legis ratione docente,
Et discens animo mandavi sedulo fixa
Meque puellarem vovi retinere pudorem.'
- Postquam bis septem totos compleverat annos,
405 Non hoc esse sui moris, dicunt Pharisei,
Aetatis tantae quod vellet virgo manere
Post haec in templo domini sub honore sacratio.
<Hinc> decreverunt populum concurrere cunctum,
- 379 parci *M* 389 Nec] *f.* Non 393 lasciuia *M*
399 *mansit quia uirgo potenter *M* 402 sedula fixo *M*
403 noui *M* 406 seq.* *dist.*

Ut pariter tantam temptarent volvere causam.

- 110 Et cum sub tectis templi consisteret omnis,
 Abiathar, quem iam memini, sub lege sacerdos,
 Ascensum graduum conscendit namque supinum
 Praesul et astanti dicebat talia plebi:

'Ex quo constructum fuerat prae-nobile templum

- 415 Istud per magni regis studium Salomonis,
 Ut scitis vere, manserunt semper in illo
 Forma conspicuae vultus, aetate tenellae
 Natae nobilium famoso germine regum

fol 12^v Atque sacerdotum vatum pariterque priorum,

- 420 Quae celebres omni merito mansere popello.
 Certe perfecta sed mox aetate recepta,
 Coniugibus tantae condignis sunt sociatae
 Multo-magisque deo placuerunt semper ab illo.
 More sed insolito sperat se virgo Maria

- 425 Posse placere, viris domini pro nomine spretis.
 Hinc, quia non constat, votum se reddere tantum,
 Restat, ut altithronum precibus digne rogemus,
 Ut nos forte suis faciat cognoscere iussis,
 Hanc cui legali fas sit cum foedere iungi.'

- 430 Tali consilio consensu plebis adepto,
 Sortem pontifices miserunt primitus omnes
 Inter namque tribus Israhelis duodenas;
 Quae mox egregiam Iudae signat fore dignam.
 Qua designata prae cunctis scilicet una,

- 435 Praecepere viros eiusdem germinis omnes,
 Quos sine coniugibus fecit consistere casus,
 Collectos ergo concurrere sole secundo
 Et manibus virgas dextris conferre novellas.

His igitur cunctis toto conamine lectis,

- 440 Advenit dignus senior Ioseph sociatus
 Hlis, incurvam portans sub iudice virgam.
 At vero summus virgas tollendo sacerdos

412 *superbum *M* 416 *dist. 419 piorum *sic M*

421 Certa *M*¹ (*corr. m. 2*) 425 uiris] tuis *M* 426 *Nunc *M*

429 Hanc quia *M* 431 pontificis *M*

- 13^r Gaudens cunctorum, domino faciens holocaustum,
 Quid fieri iubeat, fuis precibus rogabat.
- 445 Cui mox indiciis divinis ista iubentur,
 Tempore digesto sibi quae fuerant facienda.
 Praemonitus virgas qui misit protinus ipsas
 In templi sanctum famosi iure secretum,
 Demandans, quidni collectim luce sequenti
- 450 Iudae regales iterum venisse nepotes
 Unumquemque suam rursum quoque sumere virgam;
 Nam sibi pro signo dictum fuerat manifesto,
 Virgo quod haec credi deberet nobilis illi,
 De cuius virga volitaret rite columba,
- 455 Quae petiisse polum temptaret protinus altum.
 Dum ter mille suas retinerent denique captas
 Virgas personae praedicto tempore certe
 Nec signum populo praedictum redderet ulla,
 Obtulit incensum praesul venerabile rursum
- 460 Seque dedit precibus devoto pectore fuis.
 Cui mox caelesti dicetur voce precanti:
 'Virgula namque brevis Ioseph iusti senioris,
 Quae iacet in templo nec sollicitatur ab ullo,
 Implebit merito signum memorabile sola.'
- 465 His ita finitis sonuit vox pontificalis,
 Mandans in mediam Ioseph procedere turbam.
- 13^v Hic erat abiectus forma nullaque decorus,
 Nec sibi conplacuit sociis interfore tantis,
 Sed mage postremo gaudet remanere locello.
- 470 Qui, mox ut vocem sensit se forte vocantem,
 Processit pavidus, virgam comprehendere iussus;
 Ex qua continuo splendens egressa columba
 Haut tarde caelum fertur petiisse secretum.
 His ita transactis, laudes plebs concrepat omnis,
- 475 Grates altithrono reddentes pectore laeto,
 Cui placuit signo iustum monstrare novello.
 Ipse sed, aetatis non inmemor ulterioris,

444 iubet *M* 445 *iudiciis *M*, *f. versus corrupt.*

457 certè *M* 463 sollicitetur *M*

Protestans, proceres se<se> genuisse nepotes,
Magno percerte fertur rogitare pudore
 480 **Pontifices**, Mariam quo non vellent sibi pulchram,
Ipsius proprio sed sponsam tradere nato.
 Quod cum forte negant se signatum quoque narrant
 Nec cuiquam credi sanctam debere puellam
 Quam sibi, quem dominus solum fecit fore dignum,
 485 **Exorans** alias coepit rogitare puellas
 Mitti cum Maria causa solaminis ergo,
 Quae, veluti connutritae sociaeque coevae,
 Illam colloqui scirent solamine dulci
 Absque mora consolari, ne virgo pudori
 fol. 14^r 490 Coniuge pro vetulo fieret subiecta tenella.
 Quod mox pontifices fieri iussere potentes.
 Nam senior frustra sudaverat ista rogando,
 Non sibi, sed Christo fuerat quia virgo dicata.
 Postquam pontifices preculis cessere precantis,
 495 **Ioseph** servandam suscepit namque puellam
 Et pariter missas (ni fallor, quinque) puellas;
 Quarum sic ergo creduntur nomina dicta:
 Scephiphora, Zabel, Susanna, Rebecca, Abigea.
 Quis opus ad templi pertingens namque sacrati
 500 Traditur ornatum studiose perficiendum,
 Coccus cum bysso, linum cum vellere Serum;
 Purpura sed sanctae fulgens operanda Mariae
 Creditur ad velum domini templi pretiosum.
 His super accensae praesentes quippe puellae
 505 Obprobrii causa dixerunt taliter ergo:
 'Num te reginam constat post haec fore nostram,
 Iam texenda tibi quia purpura creditur uni,
 Non parvo cum sis iunior tu tempore nobis?'
 Quae tunc, ut semper, bene sustinuit patienter
 510 Talia nec verbo iam contradixerat ullo.

491 potentes] parentes M 492 Nam] Sed M (in ras.
 scrips. m. 2); vestigia litterarum N et m agnoscere mihi visus
 sum) 495 puellam] f. Mariam. 498 *Scephiphona M
 501 *Coccus] Purpura M

Astans sed citius custos semper sibi fidus,
 Angelus astrigera dilapsus, dixit, ab aula:
 'Si te, virgo, rogo, perturbent talia verba,
 14' Istae percerte quia vatū more locutae
 515 Iam nunc praesaga dicebant voce futura,
 Tu quia sola potenter eris regina perennis
 Necnon stelligeri dominatrix inclita caeli.'

Post haec secreta sedebat in aede quieta,
 Purpureos digitis filis operans benedictis.

520 Angelus et. summus Gabrihel conspectibus eius
 Astitit, astrigera caelorum lapsus ab aula,
 Virgineumque decus verbis affatur amicis,
 Iuxta cunctorum, narrans, oracula vatū
 Ipsius e casto nasci dignarier alvo
 535 Altithroni prolem mundo satis antiquiorem,
 Virgineique modum partus narrat memorandum.

Ergo non nostris potis est exponier orsis
 Nobile colloquium, longo sermone peractum,
 Virginis aeternae, Christi matris benedictae,
 530 Partus et tanti sacra narrantis paranimphi;
 Sed nec dactilicis opus est nos psallere cordis
 Magnum maerorem Ioseph durumque dolorem,
 Frustra cordetenus quo iam fuerat cruciatus,
 Talem dum gravidam sensisset forte puellam,
 535 Qualiter et tristis solatur tempore noctis,
 Virginis intactae iussus curam retinere
 Virginis et nati nobis de sidere missi:

15' Haec evangelici demonstrant cuncta libelli,
 Nostras et fragiles excedunt denique vires.

540 His nos transmissis, constant quia cognita cunctis,
 Sermonem vobis tantum faciemus ab illis,
 Rarius in templo quae creduntur fore dicta.

513 Si] Non *M*² (*in ras. serips. m. 2, vestigium litterae S non agnoui*) 515 persaga *M* 517 inclita in celi *M*
 518 sedebat *M*¹, residebat *M*² (*corr. m. 2*) 528 longa *M*¹
 (*corr. m. 2*) 534 sensisse *M*¹ (*corr. m. 2*) 536 coram *M*¹
 (*corr. m. 2*) 542 Karius *M*

- Certe cum stabilem volitans argueret in orbem
 Undique subiectos describi iussio lectos
 545 Caesaris augusti censumque sibi profiteri,
 Ioseph ad patriam Bethlem perrexerat urbem
 Cum desponsata sibimet praegnante Maria.
 Et cum famosis essent prope moenibus urbis,
 Aspexit — non corporeis, sed mentis ocellis —
 550 Comminus alma duos virguncula stare popellos,
 Unum ridentem necnon alium lacrimantem.
 Quod Ioseph vetulo narrans, audivit ab illo:
 'Contine subiecto tantum te rite iumento
 Et noli, posco, narrare superflua verba'
 555 Dixerat, et iuvenem coram prospexit herilem,
 Qui sibi mysterium declaravit populorum,
 Talia sacrata dicens pro virgine verba:
 'Cur dicis Mariam non verbula vera locutam,
 Indignatus eam secretum cernere solam?
 560 Nam flentem populum merito vidit Iudeorum,
 Qui mox a domino discedet corde maligno,
 fol. 15^v Contra gentilem sed laetitia fluitantem,
 Ad fidei magnum quia perveniet sacramentum.'
 His dictis Mariam blande conversus ad almam,
 565 Tempus adesse sibi Christum narrat pariendi.
 Quae de subiecto descendit iussa iumento,
 Intrans speluncam sub terra rite locatam,
 Quae male praesentis penitus fuit inscia lucis
 Et quam continuaе semper tenuere tenebrae.
 570 Sed, mox ut lucem genitrix paritura perennem
 Hanc adiit, radiis coepit fulgere coruscis,
 Nec post haec ibi caelestis lux defuit omni
 Tempore, quo genitrix illic mansit bene felix.
 Noctis tranquillae medio libramine certe
 575 Illic haec eadem genuit virguncula prolem
 Gaudens divinam cunctis saeculis venerandam,
 Cui nomen Iesus, cui sit laus gloria virtus,

- Solvere qui veterum veniens oracula vatum
 Se pro salvando venturum praescia mundo
 580 Pacem caelicolis fecit cum civibus orbis.
 Quem genitum sacro castae de virginis alvo
 Protinus angelicus circumstat denique coetus,
 Laudans submissis factorem vocibus orbis,
 Orans et puerum nobis de sidere missum.
 585 Sed mater subito cunctis veneranda, Maria,
 16^r Collocat angusto praesepe membra tenella
 Christi, panniculis regem volvendo perennem.
 At pius interea Ioseph digressus ab illa
 Mox obstetrices secum duxit mulieres,
 590 Quae Zelemi Salome fuerant de nomine dictae.
 Sola sed ingreditur Zelemi, Salomeque veretur
 Tangere speluncam pedibus splendore repletam;
 Mox quoque virgineum Zelemi tractans pie partum,
 Exclamans, signi, dixit, bene credula tanti:
 595 'Quid sibi non nuptae partus vult iste novellus?
 Editus ecce puer regali germine nuper
 Coniugis expertem bene declarat fore matrem,
 Atque parens virgo natum lactat pie sola
 Uberibus castis de caelo iure repletis;
 600 Non dolor est matri, nec est maculatio proli,
 Ordine divino fieri sed talia credo.'

- Hanc Salome vocem spernens non ficta loquentem
 Dixerat auditis sese non credere verbis,
 Ni probet ipsa sacram palma tangendo Mariam.
 605 Hinc ingressa suam coepit protendere dextram
 Audacter, castam temptans palpare Mariam;
 Sed talis poenam confert audacia dignam,
 Dextraque continuo temptatrix debilitata
 Ingenti certe cruciatur iure dolore.
 610 Tunc Salome clamans animo subtristis amaro
 Defectum dextrae subitum deflevit ademptae;
 Moreque Iudaico proprium meritum recitando

Necnon iustitia sat confidens simulata

Talia celsithrono fertur dare verba dolendo:

- 615 Testis cunctorum consolatorque laborum,
 Tu scis, praeceptis fueram quod sedula legis,
 Quodque tui causa semper fueram bene larga
 Pauperibus cunctis lectis de finibus orbis:
 Qui maerens venit, de me quoque laetior ivit.

- 620 Et nunc pro meritis patior dampnum grave tantis!

Cui mox apparens iuvenis praelucidus inquit:
 'Panniculos pueri solummodo tange tenelli,
 Accedens istas ad regales cito cunas:
 Ipseque maiori te restituet sanitati.'

- 625 Haec ubi iussa sibi sequitur solamina dantis,
 Tangendo minimum pannorum denique filum,
 Sensit se subito salvam fore corpore toto,
 Et grates domino reddebat voce canora,
 Qui sibi dignatur talem conferre salutem.

- 630 Ordine digesto postquam fuit ergo repleta
 Visio pastorum, signum sibimet quoque dictum
 De parvo puero praesepibus inveniando,
 Ipsius pueri quoque circumcisio Christi

fol. 17^r Nominis atque sui fulgens aptatio magni,

- 635 Reges astrologi solis de cardine lecti
 Advenere, magi stellarum lege periti,
 Quaerentes urbem famosam denique Salem,
 Necnon Herodem constanti pectore regem
 Sollicitant regis de *nativitate recentis*,

- 640 Se vidisse novam fantes nuperrime stellam,
 Quae regem natum demonstraret Iudeorum.

His rex turbatus secreta mente profanus
 Accitis citius scribis, audivit ab illis,
 Certe Bethleis nasci quod Christus in horis

- 645 Iuxta cunctorum deberet carmina vatum;
 Scilicet atque magis iussit cum fraude remissis,

613 famulata *M*¹ (*corr. ut vid. m. 2*) 618 f. * cuncti 619 de
 meoq; *M*¹ de me q; *M*²; lectior *M* 625 salomina *M*
 635 solos *M*¹ (*corr. m. 1*) 636 Advenire *M*¹ (*corr. m. 2*)

Ut puerum quaerant natum, sibimet quoque monstrent,
Quem cupit occidi, simulans se velle precari.

Qui monstrante viam stella pergunt cito rectam,

650 Intrant et pueri regalia tecta tenelli

Haut vario certe digestim picta colore,

Sideris obsequio tanti sed rite polita;

Proni vestigiis figentes oscula prolis,

Orantes preculis humili quoque voce profusis,

655 Trino caelestem venerantur munere regem

Hunc hominemque deum designantes moriturum.

Qui, mox in somnis moniti sub tempore noctis,

Ad patriam laeti redeunt, per devia ducti.

His ita digestis, Herodes pessimus hostis

660 Augusti iussu Romam deducitur ergo,

Quo vel purgaret, lex ut Romana doceret,

Criminis inposita de magni se cito culpa,

Vel capitis poenam iuste pateretur amaram:

Namque reus maiestatis dicetur herilis.

665 Et merito talem patitur iam suspicionem,

Qui cupit insidiis vulpino corde paratis

Prolem caelestis divinam perdere regis.

Hoc nam divino nutu factum fore credo,

Quod tunc percerte Romam mandatur adire,

670 Quo sibi subtracto legis mandamina cuncta

Plenius in nato complerentur cito Christo.

Namque quater denis cursu ducente peractis

Virginei partus digestim rite diebus,

Hic factor membris caelorum namque tenellis

675 Sistitur in proprio parvo cum munere templo,

Ulnis exceptus tremulis iusti Symeonis,

Et mundi dominus condignis est benedictus

Odis ex ipso iusto Simeone vetusto

Necnon famosa praesagis vocibus Anna.

680 His quoque completis iuxta mandamina legis

Ad patriam Bethlem redierunt protinus urbem.

655 * *dist.* 660 iuss/ō *M*, v ss. *m.* 2 672 dicente *M*

674 membri scēlorum *M*¹ membri cēlorum *M*²

fol. 18^r Nam post haec binis mansurnis paene repletis
Hostis ab exilio veniens perversus amaro,
Quod dixere magi, volvebat mente dolenti,

685 Se nati stellam regis vidisse decoram.

Haec recolens, proceres regni rogabat heriles,
An redeundo magi venissent mente fideli
Vel quid de nato demandarent sibi Christo.

Qui mox responsis pariter dicunt bene firmis

690 Se nescire, magi fuerint si forte reversi,

Nec quid de nato sese perdiscere rege.

His super accensus rex Herodes furibundus

Mittens, infantes occidi protinus omnes,

Qui tunc Bethleis fuerant, praecepit, in oris,

695 Se semper vivum sperans extinguere Christum

Posse. Sed in somnis monitus, Ioseph venerandus

Pergit in Aegyptum, vasti per devia secum

Deducens eremi Iesum cum matre tenellum,

Nocti terrestris Christo dominante timoris.

700 Talia sed solito fecit pietate superna,

Egipti tenebras propria quo luce vetustas

Mox illustraret per se penitusque fugaret.

Contigit ergo die quadam, requiescere velle

Iuxta speluncam sancta cum prole Mariam.

705 Quae sat lassa solo fuerat cum forte locata,

fol. 18^v Scilicet in gremio Iesum molli refovendo,

Multi terribiles procedunt namque dracones

Ex hac spelunca, pro qua fuit ipsa locata;

Quos Ioseph pueri cernentes, obstupefacti

710 Coeperunt certe magno clamare timore.

At puer e gremio matris surrexit amando,

Iesus, sacratis stabat mitis quoque plantis

Contra frendentes turbata mente dracones;

Qui subito proni ceciderunt mansuefacti,

715 Orantes tacitis factorem nutibus orbis,

684 uollebat *M*¹ (*corr. m. 2*) 699 Novi *M* 701 Egipta

*M*¹ (*corr. m. 2*) 704 * sanctam *M* 710 clamore *M*¹ (*corr.*

m. 2) 712 sacrans *M*

Ipseque digrediens eremi per devia vasti
 Illos praecessit sequier sese quoque iussit.

- Quo Ioseph viso genetrix Christique sacrata
 Exanimes fragilis pro consuetudine carnis
 730 Facti, sat pavitant, puerum laedique timebant.
 Ipse sed, inspector mentis, testis quoque cordis,
 Haec responsa dedit timidis, conversus et inquit:
 'Quare lactantes tantum tractabitis artus
 In me, virtutem capitis nec mente perennem?
 735 Quamvis humanis sim parvus homuncio membris,
 Vir tamen omnipotens summo sum numine pollens,
 Condecet atque feras silvae mansuescere cunctas
 Me coram, rabie dimissa rite priore.'

- Post haec magnanimes cum pardis namque leones
 740 Necnon cunctigenae venerunt undique lectae
 Ut sensere ferae, prolem factoris adesse,
 Orantes puerum submissa voce tenellum,
 Circa praeclaram gaudentes atque Mariam.
 Quam super insolito pavitantem denique signo
 735 Laetius intuitus, fertur sic dicere Christus:
 'Non te, virgo, rogo, pollens, genitrix mea cara,
 Permoveat signi novitas carnaliter almi,
 Obsequii sola veniunt istae quia causa,
 Non quod te vellent vel saltim laedere possent.'
 740 His quoque discessit dictis angustia cordis.
 At vero belvae praecedebant bene laetae,
 Demonstrando viam per deserti loca rectam;
 Sed nec nocturnis discesserat ulla sub horis,
 Sed Ioseph pecori sociatae mente fideli
 745 Oblita rabie naturalique furore
 Pacificae modici gustabant pascua foeni.
 Inter quas ergo fuerat concordia tanta,
 Ut quondam timidi iunxere lupis latus agni,
 Et bovis mites bene conmansere leones.

731 fore *M* 736 Non] *f. Si* 739 satim *M*¹
 744 Sioseph *M*¹ (*corr. m. 2*) 746 modice *M* 747 quos *M*
 748 quodam *sic M*

750 Sed non inmerito: caelorum pax quia vera,
 Quo regit immensum, firmavit foedere, caelum,
 Illarum mentes mutato more fideles.

- Post haec pausavit, radiis lassata caloris
fol. 19^r Aestivi, cara palmae Maria sub umbra,
 755 Et sursum versis claris aspexit ocellis
 Fructibus hanc palmam maturis esse refertam.
 His visis lingua formavit talia verba:
 'Istius palmae nimium delector onustae,
 Si potis est fieri, de fructu denique vesci.'
 760 Cui senior vetulus legis moderamine iustus
 Haut blande dictis Ioseph mox obviat istis:
 'Hoc miror certe nimium te dicere velle,
 Cum videas ramos magno de germine ductos
 Astris contiguos caelum pulsare profundum.
 765 Ast ego praecogito summa tantummodo cura,
 Si saltim valeam puram comprehendere lympham,
 Utribus in nostris quia nec est guttula fontis.'
 Haec heros igitur venerandus sic loquebatur,
 Ceu desperaret, quod praesens omnia posset
 770 Christus, corporeis tectus fuerat quia membris.
 At puer, in gremio carae genitricis amando
 Accumbens, palmam gaudens se vertit ad ipsam,
 Functus et imperio praeclare quippe paterno
 Ipsi continuo dicebat fronte sereno:
 775 'Arbor, flecte tuos summo de vertice ramos,
 Ut, quantum libeat, de te mater mea carpat.'
 Dixerat, atque suis arbor fortissima iussis
fol. 20^r Ante pedes Mariae parens inflectitur almae.
 Fructu cumque suo penitus fuerat spoliata,
 780 Incurvata stetit nec surgens alta petivit,
 Oppedit imperium Christi sed rite probatum.
 Ipseque 'Te subito' dixit 'nunc erige, palma,
 Ut sis lignorum post haec collega meorum,
 Quae paradisyacis constant plantata locellis;

- 785 Et radice tua deduc extimplo secreto
 Undas fonticuli fluitantes gurgite dulci.
 Quae citius dicto complentur denique cuncta.
 At prolis comites, fontem lustrando recentem,
 Reddebant grates laetato pectore dulces
- 790 Atque sitim limphis tristem dempsere novellis.
 Cumque profecturi deserti per loca vasti
 Essent, ad palmam Iesus sic dixerat ipsam:
 'De te quippe meo praecepto, palmula, mando,
 Angelus ut caelo veniens dilapsus ab alto
- 795 Tollat rite tuo ramum de vertice summo
 Necnon hunc ipsum plantet mox in paradysum.
 Et tibi gloriolam super hoc iam confero tantam,
 Ut post haec summi dicaris palma triumphi;
 Et quisquis bello famose vicerit ullo,
- 800 De te vincenti dicetur protinus illi:
 »Ad palmam magni venisti namque triumphi.«
 Haec ubi dicta dedit, dilapsus sidere venit
 Angelus, et tollens ramum divexit in altum.
 Quo viso cuncti praesentes opstupefacti
- 805 In terram proni consternuntur tremefacti.
 Quos Iesus subito solatur, talia fando:
 'Non opus est certe vobis formidinis ullae,
 Hunc quia transferri ramum per sidera iussi,
 Ut mox deliciae magno plantetur in horto
- 810 Et, velut hic in deserto mea iussa sequenda
 Implevit, magno nosmet studio satiando,
 Sic illic sanctis constet dulcedo perennis.'
 Talibus ac tantis signis iam sedulo visis,
 Ioseph, virtutem prolis tractando perennem,
- 815 Utitur his verbis, submisso murmure fusis:
 'Ecce calor nimius nostros male decoquit artus;
 Nunc, tibi si placeat, cuius regnum iuge constat,
 Praecepte per pelagi calles nos pergere vasti,
 Urbibus apposis quo certa quies data nobis

820 Nos citius spatium faciat percurrere tantum.'

Cui dixit Iesus, divino numine clarus:

'Namque viam subito longam per me breviabo

Et, quod ter denis potuit vix ante diebus

Metiri, faciam diei spatio repedari.'

825 His dictis, Sotinen viderunt ocus urbem

fol. 21^r Egypti magnam, famosis moenibus altam.

Hanc introgressi petierunt limina templi,

In quo stulta deos consuevit ponere falsos

Gens pagana suos, perverso more colendos.

830 Mox sed ut intravit sancta cum prole Maria,

Omnia falsorum pariter simulacra deorum

In terram subito ceciderunt denique prona,

Iam cognoscentes regem venisse perennem

Atque deum verum magna virtute deorum.

835 Tunc est impletum, fuerant quod carmine dictum

Olim percerte modulantis tale prophetae:

Ecce super levem dominus veniet cito nubem,

'Pro cuius sancta facie decet omnia nempe

Egypti subito conquassari simulacra.'

840 Haec Afrodisio postquam fuerant recitata,

Urbis namque duci praedictae valde potenti,

Illo cum sociis festinat pergere multis.

Quod cum pontifices templi sensere profani,

Sperabant illum variis mox perdere poenis

845 Hos, qui damna diis fecerunt talia stultis.

Ipse sed, in terra cernens simulacra decora

Obtutu pronò passim volutare minuta,

Lumine caelestis raptim succensus amoris

Et fidei sacrae, mutato denique corde

fol. 21^v 850 Substitit atque suis gaudens dicebat amicis:

'Ecce patenter adest dominus super omnia pollens,

Quem fortasse dii tacito cum murmure nostri

Iure deum verum contestantur fore solum.

825 soniten *M* 827 lumina *M*¹ 841 ducis *M*

842 Illic *M* 843 — od cum po — in ras. scr. m. 1 *M*

847 uolitare *M*

Restat, ut ipsorum prostrati more deorum
 855 Devota regem veneremur mente perennem,
 Quae fecit regi, memorantes, iam Pharaoni,
 Qui sua plus iusto sprevit mandamina sacra,
 Ne nosmet foveam mortis detrudat in atram.'

Dixerat, atque solo prostratus corpore toto
 860 Volvitur ante pedes sanctae rogitando Mariae
 Gratiolam pueri constanter voce fideli,
 Quem mater gremio gaudens portavit amico.

O laudanda tuae virtutis gloria, Christe,
 O miranda sacrae semper mutatio dextrae,
 865 Qui nutu tacito potis es disponere cuncta!
 Quis volet ergo tuae pietatis munera magnae,
 Unice nate dei summo similis genitori,
 Mirari digne merita vel dicere laude,
 Qui nostri causa fecisti tanta stupenda?

870 Tu, sine principio natus de patre superno,
 Per praecepta patris complesti viscera matris,
 Ex hac corpoream sumens sub tempore formam;
 Quique vales proprio mundum concludere palmo,
 127 Panniculis stringi non raris haut respuisti;

875 Et qui stellato resides solio super aethra,
 Parvo praesepti contractus procubuisti;
 Et, qui multigenis imponis nomina stellis
 Ac pluviae guttas, pelagi quoque solus arenas
 Rite potes numero per te comprehendere certo,

880 Ut fragiles pueri patienter conticuisti,
 Tempore virgineas quo suxisti pie mammas.
 Insuper Herodem nulla formidine regem,
 Sed sola certe fugisti pro pietate,
 Quo carnis veram demonstrares pie formam;

885 Et mox absque mora fecisti saxea corda
 Nam paganorum mollescere non domitorium
 Et sentire tuum solidum per tempora regnum,
 Quo te divinis moniti scirent fore signis

857 speuit *M* 869 stupend- *in ras. scr. m 1 M*
 873 conducere palma *M* 874 tstrigi *M*

Ipsum, qui solo fecisti saecula verbo

890 Et quem cunctorum cecinerunt carmina vatū.

Hinc genitore tuo maneat per saecula cuncta

Gloria de cunctis et laus aeterna creatis,

Qui tibi dilecto nescivit parcere nato,

Et tibi, Christe, decus perpes, victoria, virtus,

895 Sanguine qui mundum fuso redimis periturum,

Flamine cum sacro saeculi per tempora cuncta,

Gratia caelestis per quem conceditur omnis!

fol. 22^v

Qualia retribuam factori munera nunc iam

Pro cunctis digne, mihimet quae reddidit ipse,

900 Qui pius indignam solita pietate famellam

Me, licet exiles, fecit persolvere grates?

His super angelicae caelorum, posco, catervae

Collaudare deum non cessent sedulo verum!

899 reddit *M* 903 sedulo *in ras. M*

DE ASCENSIONE DOMINI.
HANC NARRATIONEM IOHANNES EPISCOPUS
A GRAECO IN LATINUM TRANSTULIT.

- Postquam corporeo Christus velamine tectus
 Temporis implevit spatium sacri venerandum,
 Quod cum terrigenis mansit dignanter homullis,
 Qui solus maculis potuit sine vivere cunctis,
 5 Ut per se mundo demonstraret redimendo
 Gaudia perpetuae quondam male perdita vitae,
 Postque triumphalem sanctamque, piam quoque, mortem,
 Quam nostri causa patienter pertulit ergo,
 Dum victor magno fregit luctamine tela
 10 Humani generis saevissima fortiter hostis,
 Sanguinis et pretium proprii gratis dedit amplum,
 Pro nobis animam deponens in cruce caram,
 Necnon gloriola surgentis rite peracta
 Atque quater denis diei spatiis replicatis,
 15 In quis, discipulis apparens sedulo caris,
 Esse sua nostram monstrat cum morte peremptam
 Nec mortis vinclis se posse tenerier artis,
 Qui solus culpae fuerat sine sordibus Adae,
 Postremo caris isdem monstratur amicis,
 20 Montis oliviferi praecelso vertice quidni
 Astans, astrigeram mox ascensurus ad aulam,
 Affaturque suos cum tali voce ministros:

|| A GRECONIA *M* || 5 modo *M* 6 quondam *M*
 14 spacii *M* 16 Esse su- in ras. m. 1 *M* 17 Nec]
 Nennon *M* 19 issdem (*sic, ni fallor*) monstraui amicus *M*¹
 (*corr. ut vid. m. 1*) assensurus *M*

- 'Ut pater in mundum me promisit sibi carum,
 Sic ego mitto meos dilectos vosmet amicos.
fol. 23^r 25 At vos, in gentes citius cunctas abeuntes,
 Dlas perpetuae vitae mandata docete,
 Credentes sacra purgantes ocius unda
 In patris et nati pariter quoque flaminis almi
 Nomine, quo veteris deponant crimina sordis;
 30 Et virtute mea varios depellite morbos,
 Necnon imperio praedones cogite vestro
 Saevos, obsessum linquant ut pectoris antrum,
 Illis praedulcem servantes mentis amorem,
 Laedere vos odiis qui temptant semper amaris.
 35 Ex hoc percerte possunt praenosceret cunctae
 Gentes, discipulos vos esse satis mihi caros,
 Si colitis vestros puris animis inimicos.
 Finetenus memores persistite scilicet omnes,
 Quae vestri causa passus fuerim sine culpa.
 40 Nonne meam faciem Cherubin non cernere talem
 Possunt in regno, qualis nitet ergo, paterno?
 Iudaei spurcis hanc sed petiere salivis
 Maxillisque meis alapas tribuere malignas
 Atque manus clavis ligno fixere cruentis,
 45 De limo pulchrum quis plasmavi protoplastum,
 Cum quibus et caelos extendi denique celsos,
 (Nam si respicio terram, pavitat tremefacta,
 Nec mis terroris potis est vim ferre potentis);
fol. 24^r Et praecedentes, acriter caput atque moventes,
 50 Me male Iudaei deridebant scelerosi.
 Haec cum dampnandis paterer patienter ab illis,
 Ipsos vindicta volui non perdere iusta,
 Sed, crucis in ligno mortem gratis patiundo,
 Oravi patrem elementius omnipotentem
 55 Illis continuo dimittere crimina tanta,
 Suadens exemplo tali, quae sunt facienda,

- Ut mea caelestis fieret doctrina fidelis
 Et ne quis fictis auderet dicere verbis:
 »Ecce, quod ipse pati respuit, nos ferre suasit,
 60 Et, quod non fecit, faciendos nos fore dixit.«
 Sponte prior mortis subii discrimina tristis,
 Ceu pastor verus, cordis bonitate fidelis,
 Pro propriis animam ponens ovibus pie caram;
 Neenon complevi multum pietate fideli
 65 Omnia, quae vates de me dixere priores.
 At nunc ascendo, cinctus virtute paterna,
 Ad patrem victor summum super aethra locatum.
 Sed non turbari cordis rogitabi fidelis
 Vestri secretum, quia non vos forte relinquam
 70 Ceu desolatos in mundo namque pupillos:
 Sacri gratiolam vobis sed flaminis almam
 Emmittam citius, quae vos verum docet intus;
 Insuper ipse dies vobiscum scilicet omnes
 Finetenus maneo mundi per tempora cuncta.'
 75 Haec ubi dicta dedit, conversus denique dixit
 Ad matrem propriam mansueta voce Mariam:
 'Nec contristeris, rogitō, virguncula casta,
 Cum me praecelsos videas ascendere caelos,
 Te quia praeclaram mundi non linquo lucernam
 80 Atque meum sanctum migrans non desero templum
 Nec incorruptam vitae dimitto coronam,
 Inveni solam prae cunctis te quia castam
 Condignamque meum corpus generasse sacratum.
 Certe de mundo cum te discedere mando,
 85 Ad te caelicolas non solum mitto catervas,
 Ipse sed adveniens animam sumam benedictam
 Multum sole quidem rutilanti splendidiorem,
 Neenon angelicis deductam suaviter hymnis
 Ocius astrigeram ponam veneranter in aulam.
 90 At nunc Iohannem tecum remanere fidelem

59 suavit *M* 62 pastorum *M* 66 descendo *M*
 71 flammis *M* 80 deserto *M*

Impero, qui gemmis fulget bene virginitatis,
 Ut tua vita magis praefulgeat inclyta, castis
 Saepius obsequiis circumdata virginitatis.'

Illicet angelicus dicentem talia coetus

96 Ipsum dulcisonis laudans circumdedit hymnis,
 Et mons contegitur subito cum nube sereno.

fol. 25^r Conveniunt illic veterum cunei quoque vatum,
 Inter quos medius David rex psallere doctus
 Cantans in cytharis hortatur talibus orsis

100 Natum caelestis solium petisse parentis:

'Exaltare super caelos, fortis deus, altos,
 Atque super totam mundi tua gloria terram.'
 Scilicet angelicis suadens ait ista catervis:

'Exaltate deum modulato carmine nostrum,

105 Orantes in monte suo crebra prece sancto,
 Iste deus dominus noster constat quia sanctus.'

Et Christus Iesus vultu ridente reversus

Discipulis iterum verbis dicebat amicis:

'Pax vobis, fratres, semper mihi rite fideles

110 Velle meum qui fecistis necnon faciatis;
 Ecce meam stabilem vobis do denique pacem,
 Ac vobis ipsam pacem dimitto perennem.'

Haec ait, et citius, propria virtute levatus,
 Ascendit diri victor super aethera loeti,

115 Obsequio nubis circumsaeptus rutilantis.

Quem sursum fixis cum respexisset ocellis

Plebs doctrix fidei claustris caeli patefactis

Pergentem sursum, cunctis famulantibus astris,

Mox duo nempe viri, stellato cardine lapsi,

120 Astiterant illis, induti vestibibus albis;

fol. 25^v Qui satis angelicis dixerunt talia verbis:

'Dicite, posco, viri, cur suspicitis, Galilaei

Vultibus attonitis stantes oculisque supinis?

Hic certe Iesus, vobis mirantibus unus

- 125 Assumptus caelos qui transcendit super altos,
 Hac veniet iudex forma, qua pergit ad aethra.'
 Tunc David, Christum cernens super aethra levatum,
 Commovit cytharam divina laude repletam,
 Haec et laetitia <psallebat> congrue magna:
 130 'Ascendit deus in iubilo magnus super astra
 Necnon in tubae dominus clangore sacratae.'
 Post haec intonuit solio vox patris ab alto,
 Dicens ad proprium divino famine natum:
 'Tu meus es carus percerte filius unus,
 135 Semper iure mihi qui multum complacuisti,
 Tu sine principio verbum patris quoque verum,
 Et mea de caelo solus sapientia vera.
 At nunc in dextra victor requiesce paterna
 Gaudens, usque tuos ponam cunctos inimicos
 140 Sanctorum per saecula pedum tibi rite scabellum.'
- Postquam naturam iam de busto redivivam
 Humanam solio Christus patris intulit alto,
 Omnes angelicae submissa voce catervae
 Laudabant ipsum, qui regnaturus in aevum
 145 Mortem devicit moriens mundumque redemit,
 Ut regnare suos faceret per saecula servos.

Haec quicumque legat, miseranti pectore dicat:
 'Rex pie, Hrotsvithae parcens miserere misellae,
 Et fac divinis persistere caelitus odis
 150 Hanc, quae laudando cecinit tua facta stupenda.'

126 *seq. aethera M* 129 * *psallebat] deest M, cantavit vg.*
 137 *patientia M* 141 *busto] -sto in ras. m. 1.*

- O pie lucisator, mundi rerumque parator,
 Qui caelum pingis sideribus variis
 Solus et astrigera regnans dominaris in aula,
 Numine cuncta tenens imperioque regens;
 5 Tu, qui per proprium fecisti saecula natum
 Et rerum trinam ex nihilo machinam,
 Quique protoplasto de terra rite creato
 Oris divini nectare nempe tui
 Sensus vitalem sufflasti forte liquorem,
 10 Ut fixum digiti esset opus proprii:
 Tu dignare tuae perfundere corda famellae
 Hrotsvithae rore tis pie gratiolae,
 Carmine quo compto valeam pia pangere facta.
 Sancti Gongolfi martyris egregii
 15 Et laudare tuum semper nomen benedictum,
fol. 26^v Qui post bella tuis grata dabis famulis
 Praemia perpetuae tenui pro vulnere vitae,
 Mandans in regno vivere lucifluo.

PASSIO SANCTI GONGOLFI MARTIRIS.

- Tempore quo regni gessit Pippinus eoi
 20 Francorum sceptrum regia pro populo
 Iureque magnifico rexit Burgundia regna,
 Subiectos frenis rite domando suis,
 Famosus iuvenis nutritur partibus illis,
 Armis praevalidus, corpore conspicuus,

- 25 Nomine Gingulfus, morum probitate venustus;
 Omnibus hic carus extitit et placidus.
 Illum nempe ferunt ortum de germine regum
 Regalemque suis moribus egregiis.
 Ipsius e matris gremio spes pendet in illo,
 30 Qui verbo cuncta condidit ex nihilo,
 Germinis et tanti sese non credit honori,
 Sed transit meritis almitiem generis.
 Inclyta nam genitrix tali factu pie felix
 In mundi lucem fudit ut hanc sobolem,
 35 Ocius abluitur vetulis baptismate culpae,
 Quas protoplastes obtinuerunt patres;
 Crismatis unguento, scripto sibi fronteque signo,
 27* Ascitur natis ecclesiae nitidis,
 Pascitur et plene fidei mox dogmate trinae,
 40 Dum vagit cuna corpore lacteolo:
 Lac quoties suexit, toties fidei sacra sumpsit,
 Suspensus matris uberibus geminis.
 Talibus incubuit, lactis dum gurgite vixit;
 Hinc pulsus, gravido ferbuit ingenio,
 45 Canitiemque senum membris meditando tenellis
 Non raro sacris nempe vacat studiis.

- Quem mox inberbem, tota probitate vigentem,
 Gratia Pippini principis almifici
 Regali non inmerito sisti iubet aula,
 50 Ardenter talem corde colens iuvenem.
 Sed pietas illum quamvis iustissima regis
 Ditaret tantae munere gloriolae,
 Regius ut primis esset proconsul ab annis,
 Turgenti fastu non tamen erigitur,
 55 Pectore sed tales humili fastidit honores,
 Suspirans aulae munera sidereae.
 Nam patrii census fuerat sibi maxime partus,

- Dividit et tanto pauperibus studio,
 Ceu Christum miseros inter sentiret egenos
 60 Arridere suo munere fronte pio;
fol. 27^r Saepe Iob atque viri normam tractando beati
 Ipse manus manco, pes fuit et podagro,
 Se necnon orbo cautum praebebat ocellum,
 Exemplum cunctis nobile dans populis.
 65 Nec minus humanis sudavit denique causis,
 Aequalem primis se faciens dominis.
 Nam, male si nostras aures simulata vetustas
 Non rebus fictis luserat et dubiis,
 Hic, quem nostra manus coepit iam pingere, *sanctus*
 70 Est assuetus iter quadrupedum sequier,
 Sedulo venando lassat quoque membra decora,
 Succumbens cari imperio domini.
 Ipsius et telum numquam scit cedere victum,
 Cum sint ferrati obpositi cunei;
 75 †Offert <praeclarum> semper sed ab hoste triumphum,
 Tutus divino caelitus auxilio.

- Certe non nostrae possunt dictando camenae
 Composito modulis texere dactilicis,
 Quantis dilectum signis variaverat istum
 80 Rex regum summa pro bonitate sua;
 Sed tamen, inculto quamvis sermone, latrabo
 Unum de claris pluribus et variis.
 Ut res facta probat, turmas ducendo preibat,
 Capturus populum Marte satis tumidum;
 85 Exitit et solito victor mox denique bello,
fol. 28^r Eius non laeso sanguine purpureo,
 Gentibus adversis proprio quoque iure subactis
 Censum signavit; pace data rediit.
 Contigit et, ducente via se pergere iuxta
 90 Cuiusdam saepta pauperis opposita;

- Quis latuit pictum vernanti flore locellum,
 Tectum multiplicis germinis atque comis,
 Necnon fonticulus vitreo candore serenus
 Profluxit rivo rura rigans stridulo.
 95 Hic ubi praeclaros senior deduxit ocellos,
 Perlustrans liquidam fonticuli scatebram,
 Frigoreae captus limphae paulisper amore
 Substitit et placitis tardat iter morulis;
 Et, mittens puerum, venisse rogabat ad illum
 100 Domnum florigeri ipsius ergo loci,
 Qui, praecepta ducis complens extimplo iubentis,
 Quo fuerat iussus, egreditur citius.
 Hunc dux ipse quidem dum respexit venientem,
 Aggreditur blandis protinus alloquiis,
 105 Atque rogans humilis tota dulcedine mentis
 Formavit lingua talia verba sua:
 ‘Dulcis amice, meis precibus sis, postulo, largus
 Et vendas purum hunc mihi fonticulum,
 Qui clarus vitreis et suave sonantibus undis
 125 Prolambens arva irrigat ista tua:
 Et mox argenti tibi pro mercede probati
 Largiter infundo pondera non modica.’
 Ast ubi tinnitum dando promissio laeta
 Aures personae intrat in exiguae,
 115 Laeta nitet facies, totae volitant quoque venae,
 Cordis secreto quae latuere loco.
 Tunc miser in talem coepit prorumpere vocem,
 Ultra, quam credas, spem dubiam siciens:
 ‘O nostrate decus, nulli pietate secundus,
 120 Quem colit eous mente, fide populus,
 Quid tibi, quid digni potis est mea lingula fari?
 Nonne tuis manibus est sita nostra salus?
 Et quicquid mihi per verbum sancis faciendum,
 Quamvis difficile sit satis atque grave,

99 *dist. 100 Domum *M* 108 *Ut *M* 113 tinnidum *M*
 115 Laetam et *M* 118 sciens *M* 121 lingula fa- in ras. *M*

125 **Attamen** est aequum tibi me parere, beate,
 Ut dulum summo exiguum domino:
 Si placet hinc vetulum me transmigrare colonum,
 Non contraluctor, sed tua iussa sequor.
 Haec ait, et pressis frenat sua verbum labris,
 130 Nec post verbosa quid loquitur ligula.

Et contra vir regalis pie talia fantis
 Suscepit dicta pro bonitate sua
 Et citius dicto solvit promissa misello,
fol. 29^r Illi centenos attribuens solidos.

135 Haec ubi perfecit, raptim redeundo migravit,
 Nitens ad patriam pergere posthabitam.
 Tunc, qui non gnari fuerant signi venerandi,
 Olim facturus quod fuit altithronus,
 Blasphemare ducem tacitis coepere susurris
 140 Et pietatis opus spernere ceu facinus.

Credite, non latuisse dolum pietatis homullum,
 Sed mox nudari clancula dicta sibi.
 Qui dedit arguto vocem tunc nempe palato
 His verbisque suos alloquitur socios:
 145 'Cur libet, o socii, vosmet reprehendere, cari,
 Plus iusto verbis me satis illicitis,
 Causa stultitiae, dicentes, me tribuisse
 Nummos ignoto extraneoque viro,
 Me vacuum tanti meritoque dolere lucelli
 150 Et bene mercati utpote fonticuli,
 Dextra ceu propria, census est quae pie larga,
 Aurum pro donis si dederim minimis?
 Non decet, hoc nostris vobis reserariis orsis,
 Quid velit addicti causa sibi pretii;
 155 Mentis sed motas praestat componere vestras,
 Et, rogo, parcat talibus alloquiis

126 dudum *M* 130 *sequitur *M* 141 Credito *M*
 148 extraneaque *M* 149 dolore *M* 151 Dextera *M*; lalga *M*
 156 seq. *dist.

- E vobisque virum caute nunc credite gnarum
 29^r Emissis ventis aeribusque vagis,
 Ut iam semotum citius repetendo locellum
 160 Lustret, si vena fonticuli liquida
 More suo flores inter bene multicolores
 Perstrepat undisono murmure per lubrica:
 Tunc patet, ille lucris sese si iactat ab illis
 Rusticus ambobus, me vacuo penitus.^r
- 165 Haec postquam memorat, cursim quidam remeabat,
 Tantaе dimenso adque viae spatio
 Oppido praedictum lassus pervenit ad arvum,
 Quo fuerat domino vendita limpha pio.
 Non tamen extimplo pedibus, quamvis curiosus,
 170 Attigit atrioli limina florigeri,
 Applicat inpexis iuxta sed se paliuris
 Necnon hirsutis vepribus et tribulis,
 Quis fuit incultum solito rus undique tectum,
 Nec spineta pede horruit appetere,
 175 Iungere praescriptis ardens sua lumina saeptis,
 Ut lustraret aquae amniculum vitreae.
 Sed tamen admotis frustra prospexit ocellis,
 Fons quia desinerat prorsus et hinc aberat.
 Tunc se iuncturasolvebat mente per artas
 180 Clare non posse cernere saepiculae;
 Ac tractim rigida necnon cervice superba
 30^r Incedens, gressum vertit in atriolum,
 Sperans, sub foliis quod forte lateret amoenis
 Florum multimodis undola tecta comis.
 185 Cumque locum peteret fundumque sitire probaret,
 Qui quondam validis luxuriavit aquis,
 Usque solum stratus, vacua spe non bene lusus,
 Coepit arenosa lingere nempe loca,

162 murmure] mule *M* 163 si iactat] sua actat *M*
 168 limpa *M* 171 inspexis *M* 177 admonitis *M*, *f.* at-
 tonitis 178 *f.* desierat; huc *M*¹ 179 perartas *M*
 183 foliis *in ras.* *M* 185 * lacum *M*; * siti reprobare *M*

Temptans, exiguam posset si lambere guttam;

190 Sed nec praesiccam tinxerat hinc ligulam.

Tandem Gongolfi sensit pia facta sacelli,

Se dolet et meritis credere nolle piis.

Hinc postquam rediit socios iterumque revisit,

Aspexit nubem aere conspicuum

195 Iuxta dulce capud Christi volitare famelli

Instar candidoli denique pallioli.

Hunc capiens oculis, coepit depromere verbis

Fontis defectum, quem didicit, subitum,

Suaserat et sociis, dubium deponere cordis

200 Et meriti sancti iam credulos fieri.

Talia colloquiis dum verba loquuntur amicis,

Applicuere sui se propriis domini,

Moenia florigero fuerant ubi structa locello,

Circumdiffusis arboribus variis.

205 Hic Christi carus gressum direxit amicus,

fol. 30^r Mente libens atrio currere purpureo,

Et baculum tractis, gessit quem denique, nervis

In terram fixit; moxque domum petiit.

Illic innumeri certabant rite ministri,

210 Instantes variis fortiter officiis,

Ipsi qui mensas dapibus ponunt honeratas,

Poscentes tandem solvere sero famem.

Sed prius invalidam iussit procedere turbam,

Quam suevit mensa pascere saepe sua,

215 Ac propriis ipsa manibus plene saturata

Se tandem mensa applicat apposita.

Accumbunt pariter Franci, per moenia fusi,

Gustantes bachica munera laetitia.

193 socios (-ios *in ras.*) *M* 194 conspicuum *M*¹ con-
spicuam *M*² *corr. m. 1* 197 * Hanc *M*; oculis *in ras.* *M*

200 * meritis *M* 201 colloquiis *M* 202 se] in *M*

207 * *dist.* 210 intantes *M* 211 Ipso *M* hone-
ratis *M*

Interea somnum sidus suadebat eoum,

- 220 Nox vicina nigras et minitat tenebras,
Atque quies epulas subito sequebatur amica,
Serpens per membra ebrietate data:
Dux pius insomnem coepit transducere noctem,
Intenta dominum voce precando suum.

- 235 Postquam nox scissis discessit victa tenebris
 <Et> lux orta plagam cinxerat aetheream,
Venerunt pueri tironum sorte potiti,
 Portantes cari calciolas domini,
Et pulsant aulam noctis pro tempore clausam,
230 *LS* Orantes, aditum iam fieri patulum.
Sed dux paulisper siluit somnum quoque finxit;
 Post, velut e somno evigilans gravido,
Solvere custodi vectes iubet interiores
 Pandere triclynium militibusque suum;
235 His introductis, limpham manibus petit albis;
 Sed nutu domini defuit altithroni.
Tunc vir securus Christi pietate beatus
 Unum de pueris ocius egregiis,
Ut sibi deferret virgam, misit, memoratam,
240 Quam sero proprium fixit in atriolum.

- Qui, cursu rapido saliendo per herbida rura,
 Circumfert lubricos atque vagos oculos,
Inquirens baculum terrae tempore sepultum;
 Et nactum tractis arripuit digitis,
245 Extraxitque solo, parva remanente caverna,
 Post haec conspicuum ut fieret titulum.
Certe quo facto cecidit nubecula parva,
 Quae volitans aura ante fuit vacua,
Evomit et tumidas ipso disrupta locello
250 Undas praescripti denique fonticuli,

219 eous *M* 234 multibusque *M* 238 egregis *M*
243 * *f.* torpore 246 *f.* faceret? 247 Certo *M*

Mansuras scatebrae venas quoque fixit aquosae,
Virgula praefixa quo fuit exigua.

fol. 31^r At puer obstupuit vocemque per aera spargit,
Suadens militibus affore iam citius,
255 Illis atque novi narravit gaudia signi,
Quae rex militiae annuit angelicae.
Dum subito cuncti, tanto signo tremefacti,
Tollunt mirantes ad superos facies
Expansisque suis omnes ad sidera palmis
260 Laudum carminula concinuere deo,
Ecce palatinus pelvem manibus tulit unus,
Implevit limpha quem cito conspicua,
Laeto Gongolfum vultu quoque pergit ad alnum,
Ut sibimet signum diceret insolitum;
265 Et, coram tanto subsistens fronte sereno
Consule, de rostro haec dedit egregio:

'Laetus' ait 'merito sumas rarissima dona,
Quae tibi non terra contulit exigua,
Sed rex ipse poli summo de vertice caeli
270 Per nubis mirum miserat officium.
Hinc nos laetitiam constat nunc carpere magnam,
Sortitus tantam es quia gloriolam.'

Ilicet econtra fatur dux ore sereno,
Reddens responsa talia voce pia:
275 'Non decet haec meritis' inquit 'sat credere nostris,
Umquam tantilli nil quia commerui;
fol. 32^r Restat multiplices Christo sed pangere grates,
Qui praesens famulis semper adest propriis.'
Dixerat, et solito tinxit se fonte novello,
280 Lotus et altithrono haec cecinit domino:

'O semper pietas, nostrae spes unica vitae!
O vis divinae maxima gratiolae!

254 affore iam fore citius *M* 265 serena *M* 277 Restat
quia multipl. *M*¹

- Odis quis potis est dignis opus omnipotentis
 Artificis mundi aequiperare dei,
 285 Qui nova praeteritis reddit non dissona signis,
 Omnia per genitum saecula regens proprium?
 Haec sunt virtutis propriae miracula, Christe,
 Qui quondam populo utpote Iudaico
 Petram iussisti latices effundere dulces
 290 Et fel triste laci dulce satis fieri.
 Inde, potestatis non inmemor, agne tonantis,
 Qua rerum trinam iure regis machinam,
 Hoc nunc et nostris voluisti credere terris
 Indicium magnae nobile gloriolae,
 295 Quo discant teretem degentes saepe per orbem,
 Te semper solum esse fuisse deum.
 Hoc quoque nunc, Jesu, donum concede precatu,
 Abluat ut morbos iste liquor varios,
 Quo te dulcisonis conlaudet vocibus omnis,
 300 Qui se salvatum sentiat et validum.
 Haec ait, et vocem sequitur salus alma loquentem,
 Fitque salubris aqua: laus pia sit domino!
 Post haec per vasti volitans cito climata mundi
 Proditrix signi fama satis placiti
 305 Non solum patrios hortatur nempe colonos,
 Quis fungi dono contigit aurivago,
 Sed quoque languidos de longinquo peregrinos
 Undique collectos accelerare citos
 Et nullo pretio medicinae sumere dona,
 310 Gustando tantum fonticuli modicum.
 Crebrius incultam videas procumbere turbam,
 Volventem membra litore languidola,
 Ut possis variis obsessos credere morbis
 Affore Iudaici languidos populi,
 315 Qui quondam, quinis in porticibus Salomonis

286 Omnam *M* 289 lactes *M* 291 *alme tonantis *M*
 295 spe *M*¹ 297 donum] dño *M* 299 dulsonis *M*
 303 cito machina mundi *M* 306 fūgier *M*

Fusi piscinae obice Bethsaidae,
 Certabant, medico limpham turbante superno,
 Primule quis morbos ablueret varios
 (Lege quidem tali miro sub sorte potiti,
 320 Ut mox illapsus exueret dedecus),
 Pluribus in lucem suspensis aegre sequentem,
 Qui pro spe vitae efflagitant avide,
 Ut raptim medicus supero de cardine lapsus
 Turbaret modicum vel pede piscinulam:
 325 Haut alias isti cupiere salutis avari
fol. 33^r Tangere vel guttam fonticuli minimam,
 Et, gustu primo veteri sanitate recepta,
 Pulsabant odis sidera dulcisonis,
 Grates pro tanto reddentes munere Christo,
 330 Qui sancti meritis grata dedit miseris;
 Laudibus aequae virum tollunt super aethera dignum,
 Tanta sui causa quod tenuere bona.

 Si vacet aequales meritis protendere laudes
 Et mores tanti egregios duculi,
 335 Ante dies noctis peplo veletur Olympo,
 Quam metam nostra optineat ratio.
 Haec sed linquentes doctis tractanda poetis,
 Pingamus coepta nos fragili calamo.
 Certe Francorum populus dum risit eous
 340 Illustris meritis et bonitate ducis,
 Blanditur magnis procerum precibus seniorum
 Hic Christi carus, gentis et omne decus,
 Quo sibi condignam vellet sociare puellam
 Foedere legali coniugii soliti,
 345 Ne finem caperet subducta posteritate
 Inclita regalis prosapies generis.

 His tandem monitus Gongolfus dux venerandus
 Sat tactus blandis atque patrum monitis,

324 *modicam *M* 329 mune *M* 331 eque *M* 335 *uelatur *M*
 337 tractando *M* 347 monitus] *f.* motus; uenerat *M*

- 350 Igni conspicuam proprio iungebat amicam,
 Regalem genere et nitidam facie;
 Hanc iussit liquidam semper deducere vitam,
 Compositam castis moribus et studiis.
 Ei mihi, sed coluber cupidus, versutus, amarus
 Ingenium nuptae illicit indocile:
 355 Scilicet infelix Gongolfi clericus audax
 Ardebat propriam plus licito dominam.
 Pro dolor! haec, male victa dolo serpentis amaro,
 Infelix citius aestuat in facinus,
 Inhaerens servo cordisque calore secreto
 360 Legalem dominum respuit ob famulum.
 Crimina tunc hostis scalpsit nudare feralis,
 Quae caluit proprio structa fuisse dolo,
 Inpatiensque morae vacuas iaculabat in auras,
 Divulgando suam denique laetitiam.
 365 Dum fuerat vulgo res diffamata dolenda
 Francorum gentis omnibus indigenis,
 Pulsu linguarum tenues conflatur ad aures
 Sancti Gongolfi, consulis almifici.
 Ut capit <auditu> latebras illapsa per artas
 370 Verbula non minimae nuntia maestitiae,
 Ingemuit tam triste nefas dignissimus heros,
 Angoris magno tangitur et iaculo;
 Intus in angusto volvit quoque pectoris antro
 374 Res sibi diversas, triste dolendo, duas:
 375 Primule vindictam poenali lege parandam
 Pro sceleris tanti crimine terribili,
 Post vero veniam solitae pietatis amandam;
 Et dolet ad tempus hinc nimium dubius.
 Certe sed meritam solvit tandem pie poenam,
 380 Diffamare scelus nec placet ulterius,
 Sollicitus tantum miserae crimen prohibere,
 Nec post haec temere viveret in scelere.

- Cumque piam curis mentem laxaret in illis,
 Contigit, atriolo currere se proprio
 385 Contra fonticuli sibimet prius hostia missi
 Nubis per mirum caelitus officium.
 Hic ubi Gongolfus subsisteret ipse beatus,
 Coniux lasciva affuerat subito;
 Quam mox pacificis affatur denique verbis,
 390 Talia dictando ore satis gravido:
 'Parte tua famam didici persaepe sinistram,
 Quod corrupta toro sis male si proprio,
 Differo sed vulgo tractare, tui miserando,
 Donec forte sciam, te-ne fuisse ream;
 395 Nec mando multam subito concurrere turbam
 Accitam flendo undique concilio,
 Ut volvat gnarus subtili sorte senatus
 fol. 34^r Causam terribilis et meritum sceleris:
 Sed suadebo manum dextram te tingere tantum
 400 Praesentis limpha fonticuli gelida;
 Et, si non subito dampni quid contigit ergo,
 Ultra iudicio non opus est alio.'
 Quae tunc, plus iusto confidens corde superbo,
 Confortante suam daemone durtitiam,
 405 Fundo nudatam committit denique palmam,
 Nil sperans damni posse sibi fieri.
 Inter frigoreas ardens sed comperit undas,
 Quid posset nostri dextera celsa dei:
 Scilicet in madidis audax ardebat harenis,
 410 Uritur et flammis acriter aequoreis,
 Et quae pacificis fastidit cedere verbis,
 Cogitur aeternae cedere iustitiae.
 O semper nostri facilis mutatio Christi,
 O virtus iusti iudicis aequa dei!
 415 Nam, quae iactando tinxit se, triste dolendo
 Exuitur tincti pellicula brachii;
 Nec mora, cum palmam retulit, quod forte negavit,

Portavit crudum criminis indicium.

His ita digestis, pavitat mens conscia fraudis,

420 Ultra nec victae spes fuerat veniae,

Tantum certa mori corruptelamque piari

35^r Loetali poena ocius apposita.

Sed tristis meritam mentis mitigaverat iram

Princeps Gongolfus, arbiter egregius,

425 Mandans, ut propria damnandus clericus ergo

Expulsus subito pergeret e patria,

Quo sua finetenus mala defleret scelerosus,

Seclusus patria et datus exilio,

Et donat miseram veniae miseratus honore,

430 Ultra sed proprio non locat in thalamo.

Post haec Gongolfi fama crescente beati,

Laudatrix vitae quae fuit almificae,

Vaffer deceptor hominum captorque reorum,

Evolvens bilem invidii veterem,

435 Fraudibus omnigenis antiquae calliditatis

Temptavit famam evacuare bonam,

Ne gens, exemplo tali tantoque suasa,

Ante superba sua colla daret domino.

Tempore tunc longo sudavit fraude maligna

440 Laedere famosum, nec valuit, duculum,

In soles quia multo-magis vis crevit amoris

Illius magni cordibus in populi.

Postremo fraudis miserum circumdedit armis,

Quem sceleris causa reppulit e patria,

445 Sanguinis huncque siti iussit fervere superbi,

35^v Nec scivit proprio parcere iam domino.

Tali suffusus subito cum felle misellus

In mortem iusti aestuat atque pii,

Ac, parili repetens ganeam feritate malignam,

450 Illi nudavit omnia, quae studuit.

Ocius haec, eius pravis (heu) subdita votis,

327 scelerorus *M*

428 Set lusus *M*

438 colla/ *M*

Optavit citius iam fieri facinus,
 Tendit et insidias iusto clam nempe nefandas,
 Inmemor antiquae (ah) penitus veniae,
 455 Qua se de poena solvit iam rite paranda
 Nec patitur vitam morte perire ream;
 His ingrata magis socio consensit iniquo
 Servilique lupa uritur igniculo.
 Cumque polum tegeret tenebris nox conscia fraudis,
 460 Sensit dampnanda tempus inesse lupa,
 Quo male Gongolfum possunt extinguere sanctum,
 Haec et perverso nuntiat armigero;
 Qui, resecans coxam stricto mucrone sacratam
 Sancti Gongolfi, martyris eximii,
 465 Deseruit patriam, fugiens cum coniuge, caram,
 Raptus amore suae indomitae dominae.
 Sed non legalis finem ceu nescit amoris,
 Sic vindicta suam nescit habere moram,
 Viscera sed subito profudit caelitus acta,
 fol.36^r 470 Pridem laetitia quae fuerant tumida;
 Sicque miser, celsa prostratus vindice dextra,
 Vita mercatam perdiderat ganeam.

Nam martir sanctus furtivo vulnere laesus
 Dum mortis gustum ebiberet rapidum
 475 Necnon supremis moriens spiraret in horis,
 Astabat coetus comminus angelicus,
 Voce ciens stabilem corpus deponere testem
 Contextum venis fictile languidolis,
 Necnon, angelicis blanditum suaviter hymnis,
 480 Mox caeli calles carpere sidereas.
 Ocuis expirans animam martir bene lotam
 Agni lucenti sanguine purpurei
 Tollitur ex aura vehiturque per astra serena,
 In caeli porta sistitur et domino.
 485 Hic sibi de Christi fertur mox laurea rara

465 claram *M* 467 * ut nesciuit *M* 468 moram *in ras. M*
 480 capere *M* 483 vegitur *M* 485 xpo *M*

Et manibus bravii palmula perpetui,
 Lucentique stola cuneis coniungitur albis
 Per vulnus loeti, quos tenet aula poli.

Funeris interea magni fit pompa parata,
 490 Ornant exequiae corpus et exanime;
 Plangebant cuncti casum tantique patroni,
 Ipsius famuli maxime sed miseri.
 Eligiturque locus tumulo locuples venerando,
 Quem tradunt veteres Tul vocitare patres;
 495 Illic Gongolfi condebant membra beati,
 Sacros spargentes cum lacrimis cineres.
 Post haec non raro visitabant ossa sacrata,
 Quaerentes certum denique praesidium:
 Sternuntur sacro procerum quoque corpora busto
 500 Pro vitae causis instabilis variis;
 At, qui sceptrum gerit, prostratus marmora lambit
 Et libat tumulo oscula marmoreo,
 Munere spe dictis rogicans, quo martiris almis
 Pro meritis Christus sit sibi propitius.

505 Quid referam turbam templi pro limine iactam,
 Quidve loquar vota illius innumera?
 Haec certe nullus potis est comprehendere sensus
 Nec possunt ullae dicere litterulae.
 At contra vero testis prosperrimus ipsis
 510 Largitur talis munera dulcedinis,
 Omnis ut absque mora sentit, fore prospera cuncta,
 Efflagitant testem pro quibus egregium:
 Hic certe laeto caecus visu reparato
 Haurit mox oculis lumina clara suis.

515 Atque diu clausae reserantur vocibus aures,
 Et gressus plantis redditur invalidis;

489 Muneris *M*; parati *M* 501 Ast *M* 503 almi *M*
 506 *loquor *M* 512 Et flagitant *M* 514 fulmina *M*
 * post 514 duo versus deesse videntur. 516 blantis *M*

fol. 37^r Hic quoque de variis morbus depellitur aegris,
Mundatis membris denique languidolis.

Orsis non valeo digne praeclara monere
520 Munera, quae populus hic metit egregius.
Nec solum cari refoventur amore patroni,
Quis cives tanti contigit esse viri;
Sed pariter terris habitantes forte remotis
Sentiscunt promptum martiris auxilium.
525 Hinc se felicem iactat Tul terra per orbem,
Quae molli gremio confovet ossa sacra.

Denique summatim coepi quia tangere sancti
Gongolfi facta martiris egregia,
Restat, ut tenui repetam sermone misellam
530 Illius indignam coniugio ganeam,
Quodque dedit signum merito dampnanda baratro
Invita propriis conveniens meritis.
Certe victoris cum iam laetissima testis
Pulsaret celsi sidera fama poli
535 Totos et stabilis fines percurreret orbis,
Divulgans tantae gaudia gloriolae,
Gaudens devotus quidam currebat homullus
E busto signis composito variis,
Obvius atque lupae factus supra memoratae
540 Substitit, attonitis aspiciens oculis,
Hanc quoque pro meritis dictis affatur amaris,
fol. 37^v Conformans ligula talia verba sua:

'O nimis infelix flammis credenda meretrix,
Iamne piget fraudis, poenitet aut sceleris
545 In sanctum domini non iusta mente patrati,
Solo lascivi consilio socii?
Nam miserando tui pando medicamina sani
Optima consilii mox capienda tibi,
Suadens, ut sacrum quaeras maerendo sepulchrum
550 Abstergas fuis et maculas lacrimis,

517 moribus *M* 519 mouere *M* 531 Quotq; *M*
543 Omnis *M* 544 haut *M* 548 mor *M*¹ 549 merenda *M*

Illic exanimis sancte quia condita testis
 Praefulgent signis fragmina non minimis;
 Et, licet indignam, spero te posse misellam,
 Si defles culpam, consequier veniam.'

555 Pestiferis sed mens vitiis male dedita totis
 Ad vitae rectam rennuit ire viam,
 Solaque nunc laetae complectens lubrica vitae
 Non curat patriae gaudia perpetuae.
 Sic haec infelix, commissi criminis auctrix,
 560 Fastidit verbis credere pacificis,
 Se quia credebat causis totam perituris,
 Nec spem mansuris gestit habere bonis.

Scilicet auditis verbis non falsa loquentis,
 Intorquens oculos subdola sanguineos,
 565 Exagitat caput indomitum † inpatienter in illum
 Et latrat rostro talia pestifero:
 'Cur loqueris frustra, simulans miracula tanta
 Sedulo Gongolfi pro meritis fieri?
 Haec, quae dicuntur, certe non vera probantur,
 570 Non desint signa illius ut tumulo,
 Haut alias, quam mira mei miracula dorsi
 Proferat extrema denique particula.'
 Dixerat, et verbum sequitur mirabile signum,
 Illi particulae conveniens propriae:
 575 Ergo dedit sonitum turpi modulamine factum,
 Profari nostram quale pudet ligulam,
 Et, post haec verbum quoties formaverat ullum,
 Reddidit incultum hunc toties sonitum,
 Ut, quae legalem respuit retinere pudorem,
 580 Sit risus causa omnibus inmodica,
 Finetenusque suae portet per tempora vitae
 Indicium proprii scilicet obprobrii.

560 *f.* cedere 561 *Sed M* 574 *f.* proprie 576 pudit *M*
 579 respuet *M* 582 Iudicium *M*

PASSIO SANCTI PELAGII PRETIOSISSIMI MARTIRIS
QUI NOSTRIS TEMPORIBUS
IN CORDUBA MARTIRIO EST CORONATUS.

Inclite Pelagi, martir fortissime Christi
Et bone regnantis miles per saecula regis,
Respice Hrotsvitham miti pietate misellam,
Me, tibi subiectam devota mente famellam,
fol. 38^v 5 Quae te mente colo, carmen quoque pectore prono,
Et fac, exigui supero de rore rigari
Pectoris obscurum iam mis elementius antrum,
Quo possim laudum condigne mira tuarum
Famosumque tuum calamo signare triumphum,
10 Et quam nobiliter mundum cum morte cruentum
Vicisti, nitidam mercatus sanguine palmam.

Partibus occiduis fulsit clarum decus orbis,
Urbs augusta, nova Martis feritate superba,
Quam satis Hispanii cultam tenuere coloni,
15 Corduba famoso locuples de nomine dicta,
Inclita deliciis, rebus quoque splendida cunctis,
Maxime septenis sophiae repleta fluentis
Necnon perpetuis semper praeclara triumphis.
Olim quae Christo fuerat bene subdita iusto,
20 Fudit et albatos domino baptismate natos.
Bellica sed subito virtus bene condita iura
Mutavit sacrae fidei, spargendo nefandi
Dogmatis errorem, populum laesitque fidelem.

Perfida nam Saracenorum gens indomitorum

- 25 Urbis Marte petit duros huiusce colonos,
Eripuit regni sortem sibi vi quoque clari
Extinxitque bonum regem baptismo lotum,
39 Qui pridem merito gessit regalia sceptrum
Et cives iustis domuit quot tempora frenis.
30 Hostili ferro certe quo iam superato
Ac reliquo victo tanta de caede popello,
Ductor barbaricae gentis, structor quoque pugnae,
Vir sat perversus, vita ritumque profanus,
Vindicat imperii sortem sibi denique tanti,
35 Collocat et socios populato rure nefandos,
Implens maerentem non paucis hostibus urbem,
Polluit et veterem purae fidei genetricem
Barbarico ritu, quod nam miserabile dictu,
Paganos iustis intermiscendo colonis,
40 Quo sibi suaderent patrios dissolvere mores
Deque profanato secum sordere sacello.

- Agmen sed tenerum Christo pastore regendum
Iussum perversi respuit mox triste tyranni,
Dicens malle mori legem quoque morte tueri,
45 Vivere quam stulte sacris famulando novellis.
Quo rex comperto non absque sui fore damno
Sensit, si cunctis pariter praedivitis urbis,
Quam crebro validae cepit luctamine pugnae,
Civibus excidium mortis conferret amarum.
50 Ob quod, decretum prius immutando statutum,
Sanxit mox legem vulgato dogmate talem,
Ut, quisquis regi mallet servire perenni
39 Et patrum mores olim servare fideles,
Hoc faceret licito, nulla post vindice poena,
55 Hac solum caute servata conditione,
Ne quis praefatae civis praesumeret urbis
Ultra blasphemare diis auro fabricatis,
Quos princeps coleret, sceptrum quicumque teneret,

Seu caput exacto citius subiungere ferro

60 Et sententiolam loeti perferre supremam.

His ita digestis simulata pace quievit

Obruta mille malis toties urbs nempe fidelis.

Sed si quos ignis Christi succensit amoris

Martiriique sitis suasit corrumpere dictis

65 Marmora, quae princeps comptus diademate suplex

Corpore prostrato veneratur ture Sabaeo,

Hos capitis subito damnavit denique poena:

Sed superos animae petierunt sanguine lotae.

Casibus his plures volvebat Corduba soles,

70 Subdita per longum paganis regibus aevum,

Donec sub nostris quidam de germine regis

Temporibus regnum suscepit sorte parentum,

Deterior patribus, luxu carnis maculatus,

Abdrahemen dictus, regni splendore superbus.

75 Qui nam chisticolis faciebat more parentis,

Librans arbitrium fidei supra memoratum,

fol. 40^r Nec satis iniustum solvit pietate decretum,

Auctor quod sceleris, populator perfidus urbis,

Sanxit, dum regem superaret Marte fidelem;

80 Sed volvens animo, servans quoque corde profundo,

Saepius innocuo madefecit sanguine rura,

Corpora iustorum consumens sancta virorum,

Qui Christo laudes ardebant pangere dulces

Ipsius et stultos verbis reprehendere divos;

85 Insuper et tanto fastu se iactat in aula

Sacrilegus, meritas cumulans sibi denique poenas,

Ut regem regum semet fore crederet ipsum,

Eius et imperio gentes omnes dare colla

Ullum nec tanta populum feritate refertum,

90 Qui temptare suas auderet Marte catervas.

Dum tumuit fastu licito iactantius isto,

Audiit inde locis gentem degere remotis,

Gallicia regione sitam belloque superbam,

- Christi cultricem simulacrorumque rebellem,
95 Quae sua continuo temptaret spernere iura,
Velle negans dominis olim fore subdita pravis.
Quo rex comperto, fervebat daemonis ira,
Corde gerens veterem serpentis denique bilem,
Volvebatque diu flammato dedecus astu
100 Quid faceret tantis, animo tractans, inimicis.
Tandem nempe dolo cunctis iam forte relecto
Affatur proceres praedivitis urbis heriles,
Talia pestifero latrando verbum rostro:
'Non latet imperio reges succumbere nostro
105 Vivere nostrarum necnon moderamine legum
Omnes oceanus gentes quas circuit altus.
Sed quae Gallicios retinet fiducia captos,
Nescio, gratiolae respuant ut foedera nostrae
Et tandem veteris sint ingrati pietatis.
110 Restat, ut armatis repetamus quippe lacertis
Gallicios, hostes agitando forte rebelles,
Donec ex nostris strati per saecula telis
Inviti nostris summittant colla catenis!'
Haec postquam iactat causamque doli memorabat,
115 Iussit collectis vulgus concurrere turmis,
Armorum variis instructum denique signis,
Pergeret ut gentem secum delere fidelem,
Ostentatque suum gemmato casside vultum,
Ferrea lascivis inponens tegmina membris.
120 Tali cumque locum peteret pompa memoratum
Et gentem primo temptaret denique bello,
Extimplo tantum sortitur namque triumphum,
Ut iam bis senos una cum principe captos
Illaqueat comites artis stringitque catenis.
125 His procerum dampnis magna feritate paratis,
Cessit victa suis fidissima gens inimicis
Subditur atque iugo perversi regis iniquo;
Tunc restaurato rursus quoque foedere primo,
Loris procedunt vineti comites duodeni
130 Cum concaptivo victi rectore popelli.

Qui citius vinclis dissolvuntur resolutis,
 Exempti propriae pretio gazae numero,
 Sed ducis est pretium iussu regis duplicatum,
 Ultra quam propriis posset persolvere gazis;
 155 Cumque sui causa regi deferret avaro,
 Quicquid habere domi sibimet suevit pretiosi,
 Casu conducti parvum quid defuit auri.
 Quod rex sentiscens, fraudem quoque mente revolvens,
 Dixit nolle ducem populo dimittere dulcem,
 140 Ni prius indictum plene solvat sibi census —
 Non sitiens tantum pretii, quod defuit, aurum,
 Quantum rectorem populi gestit dare morti.

Cui fuerat natus praeclari germinis unus,
 Omni praenitida compostus corpore forma,
 145 Nomine Pelagius, formae splendore decorus,
 Consilio prudens, tota bonitate refulgens,
 Qui vix transactis iam tunc puerilibus annis
 Attigit aetatis primos flores iuvenilis.

fol. 41^v Cumque sat inमितem patri sciret fore regem,
 150 Tali maerentem blanditur voce parentem:
 ‘O mi care pater, mea suscipe verba libenter
 Et, quae commoneo, sensu bene percipe prompto.
 Calleo namque tuam senio decrescere vitam,
 Viribus et propriis nervos penitus vacuatos,
 155 Nec te posse quidem levis quid ferre laboris;
 Ast ego sed validis dominabor quippe lacertis,
 Ad tempusque potens dominis succumbere duris.
 Quapropter moneo precibus blandisque rogabo,
 Ut regi natum me deponas tibi carum,
 160 Donec sufficias pretium persolvere totum,
 Nec tua canities vinclis intercidat artis.’
 At senior contra dicebat voce severa:
 ‘Desine tanta loqui, dulcissime, desine, fili,
 Ne maerore meos ducas in tartara canos.

165 Nempe salute tua pendet tantum mea vita
 Et sine te spatium valeo, pie, vivere nullum.
 Tu decus omne meum, tu gloria magna parentum,
 Es quoque subiecti nobis spes sola popelli.
 Quapropter patriam praestat me linquere caram
 170 Necnon Hispaniam vinctum penetrare superbam,
 Quam te grandaevae vinclis spem tradere vitae.

Non tulit ergo patrem Pelagius ista loquentem,
 42^r Sed mulcet dictis mentem cari genitoris
 Et cogit blandis, quod suasit, velle loquelis.
 175 Consensit precibus tandem genitor venerandus
 Tradidit et natum, semet redimendo, misellum.
 Tunc rex Pelagium iussit perducere secum
 Et laetus rediit patriam victorque revisit.

Nullus pro meritis credat factum fore regis
 180 Hoc, quod tam pulchra vincebat denique pompa,
 Sed mage iudicio secreti iudicis aequo,
 Ut populus, tanto correptus rite flagello,
 Fleret totius proprii commissa reatus,
 Vel quo Pelagius, Christi pro lege necandus,
 185 Forte locum peteret, quo se morti dare posset
 Necnon sanguineum pro Christo fundere rivum,
 Inpendens animam domino, bene morte piatam.

Postquam rex urbem tetigit saevus locupletem,
 Portans praeclarum iusta de gente triumphum,
 190 Illic egregium Christi praecepit amicum
 Carceris in tenebras vinctum submergere nigras
 Deliciisque cibo nutritum pascere parvo.

Corduba namque locum servat sub fornice tetrum,
 Oblitum lucis consignatumque tenebris,
 195 Maxima qui miseris fertur fore causa doloris.
 Illic Pelagius praepollens pacis alumnus
 42^v Clauditur, imperio regis cogente nefando.
 Illic ergo viri venerunt sedulo primi,

165 Nenne *M* 166 * *dist.* 168 Ees *M* 171 Quante *M*
 172 Contulit *M*; sequentem *M* 178 lactus *M* 184 quod *M*

Mulcendo mentem iuvenis causa pietatis.

- 200 Necnon praedulcis gustassent ipsius oris
 Verbula rhetoricae circumlita melle loquela,
 Optabant speciem vinculis absolvere talem,
 Haec et suaserunt regi iam sceptrum tenenti —
 Ipsum felicitatis certe summum caput urbis
- 205 Corruptum vitiis cognoscebant Sodomitis
 Formosos facie iuvenes ardentem amare
 Hos et amicitiae propriae coniungere velle;
 Huius namque rei memores, animo miseranti
 Causa Pelagii suaserunt talia regi:
- 210 'Non decet ergo tuum, princeps fortissime, sceptrum,
 Duriter ut puerum mandes punire decorum
 Obsidis et teneros insontis stringere nervos.
 Eius praenitidam velles si cernere formam
 Et tam mellitam saltem gustare loquelam,
- 215 Quam cuperes iuvenem tibi coniungere talem
 Gradu militiae necnon assumere primae,
 Corpore candidulo tibi quo serviret in aula!
 His rex mollitus dictis, hac voce coactus,
 Iussit Pelagium nodis evellere duris
- 220 Omneque <cum> lavacro corpus detergere puro
 fol. 43^r Lotaque purpureo circumdare tegmine membra,
 Collum gemmatis necnon ornare metallis,
 Quo bene constructa posset fore miles in aula.
 Caesaris imperio tunc haec urgente superbo
- 225 Extimplo nigris martir producit antris
 Sistitur atque toga regali comptus in aula.
 Cumque palatinis medius foret ille locatus,
 Vincebat socios vultus splendore togatos.
 In quem conversis omnes mirantur ocellis
- 230 Tum faciem iuvenis, tum dulcia verbula fantis.
 Aspectu primo quoque rex suspensus in illo

post 199 *versus intercidit*. 202 *absolvere* *M* 205 *uiliis* *M*¹
uiliis *M*² 210 *Condecet* *M*¹ (*corr. m. 2*) 221 *tegmina* *M*
 230 *tantis* *M*¹

- Ardebat formam regalis stirpis amandam.
 Tandem Pelagium nimium mandavit amandum
 In solio regni secum iam forte locari,
 235 Ignis ut ipsius fieret sibi sedulo iunctus;
 Fronteque summisso libaverat oscula caro
 Affectus causa, complectens utpote colla.
 Non patitur talem Christi nam miles amorem
 Regis pagani luxu carnis maculati,
 240 Aurem regali ludens sed contulit ori
 Magno ridiculo divertens ora negata,
 Fatus et egregio dicebat talia rostro:
 'Non decet ergo virum Christi baptisinate lotum
 Sobria barbarico complexu subdere colla,
 243^v 245 Sed nec christicolam sacrato crismate tinctum
 Daemonis oscillum spurci captare famelli.
 Ergo corde viros licito complectere stultos,
 Qui tecum fatuos placantur caespite divos;
 Sintque tibi socii, servi qui sunt simulacri.'
 250 Sed rex econtra, nulla commotior ira,
 Molliter ephebum dicens mulcebat amandum:
 'O lascive puer, iactas te posse licenter
 Spernere tam mitem nostri iuris pietatem
 Audacterque diis toties illudere nostris;
 255 Nec movet aetatis praesens dampnum iuvenilis
 Et quod maerentes orbabis forte parentes?
 Nostri blasphemus urget cultus cruciandos
 Subdere mox morti ferro iugulosque forari,
 Ni cedant et blasphemam respuant rationem.
 260 Hortatu moneo quapropter quippe paterno,
 Talibus ut verbis parcas saevae rationis
 Et mecum stabilem conportes mentis amorem
 Nec temptes nostrum post haec offendere iussum,
 Magno sed studio serves mea dicta sequenda;
 265 Te quia corde colo necnon venerarier opto

Tanto prae cunctis aulae splendore ministris,
Alter ut in regno sis, me praestante, superbo.⁷
Haec ait, et dextra compressit martiris ora,

fol. 44^r Astrictim laeva complectens colla sacrata,
270 Quo sic oscillum saltem configeret unum.
Callida sed testis confudit ludicra regis
Osque petit subito pugno regale vibrato
Intulit et tantum pronis obtutibus ictum,
Sanguis ut absque mora stillans de vulnere facto
275 Barbam foedavit necnon vestes madefecit.

Tunc rex, non modicam tristis conversus in iram,
Iussit Pelagium, caelestis regis alumnum,
Trans muros proici iactum funda machinali,
Crebro bellantes saxis quae perfodit hostes,
280 Nobilis ut testis, fluvii collisus harenis,
Urbem qui vasta propius circumfluit unda,
Membratim creperet raptim fractusque periret.
Talia iactanti parebant forte ministri,
Mox et inauditam struxerunt denique poenam,
285 Funda Pelagium iacientes martirizandum
Urbis famosae trans maxima moenia longe.
Sed, licet ingentes obstantes undique rupes
Artarent testis corpus praedulce cadentis,
Attamen illaesus Christi permansit amicus.

290 Certe regales citius pervenit ad aures,
Martiris allisi corpus non posse secari,
Infigi scopulis ripae quod iussit acutis.
fol. 44^v Hinc magis offensus, penitus fuerat quia victus,
Mox caput exacto iussit succidere ferro
295 Et sententiolam sic exercere supremam.
Denique lictores regalia iussa trementes
Mox Christi testem gladio secuere fidelem
Fumus et extinctum limphis credunt retinendum.

Nam miles regis prostrata morte perennis

268 -ssit martyris ora *in ras.* *M* cf. v. 244 270 saltem
in ras. *M* 274 Sanguinis ut abque *M* 281 uasto *M*
293 * Hic *M*

- 300 Victor stelligeri volitat per sidera caeli
 Caelitus angelicis deductus suaviter hymnis,
 Iudicis et veri, caeli super astra locati,
 E dextra nitidam suscepit congrue palmam
 Pro nece martirii laudando fine peracti.
- 305 Sed nec ferventis bravio fraudatur amoris,
 Quo semet vinclis pro vita denique patris
 Impendit, patriam linquens gentemque subactam.
 Tandem nulla piis potis est depromere verbis
 Lingula laureolam caelesti luce coruscam,
- 310 Qua bene servata fulget pro virginitate,
 Adiunctus turmis caelesti sede receptis,
 Agno cantamen modulando perenniter. Amen.
 Postquam lictores regis decreta sequentes
 Funeris exuvias extincti sat generosas
- 315 Limpharum gremio credunt in saxaque figunt,
 Ut sacri tumulo cineres essent sine digno,
 Christus, qui proprios patitur non perdere sanctos
 Praeclari modicum capitis vel forte capillum,
 Non tulit in limpha testem remanere fidelem,
- 320 Illi sed dignum provisit rite locellum,
 Qui sancti tumulo servaret membra sacrata.
 Nam piscatores, limphas remis resecantes
 Fluctivagosque greges variis laqueis capientes,
 Litoris extrema viderunt corpus in hora
- 325 Inter grandisonas agitari martiris undas.
 Eminus hoc cautis cernentes nempe pupillis,
 Illic vela dabant citius corpusque levabant.
 Nec iam personae noscunt formam venerandae,
 Illita purpureo fuerant quia sanguine membra
- 330 Et caput egregium iacuit procul amne revulsum.
 Sed tamen hoc sapiunt prompto quoque pectore credunt,
 Quod hic, quisquis erat, Christi pro lege cadebat,
 Illic hi soli quia damnantur capitali

 311 celestis *M*; receptus *M* 321 serveret *M* 328 formę *M*¹

 331 cred *M* 332 pro lege Christi *M*

- Poenae, qui sacra tincti baptismatis unda
 355 Non metuunt crebro regis reprehendere sacra.
 Cumque caput nanciscentes colloque locantes
 Pelagii faciem cognoverunt rutilantem,
 Rumpunt in tales miseranti pectore voces:
 'Heu, iacet exanimis propriae spes unica gentis,
 340 Atque decus patriae tumuli sine sordet honore!
fol. 45^v Nonne satis multis scimus nos vendere seclis
 Semper sanctorum corpuscula passa virorum,
 Quos capitis caedes monstraverat esse fideles?
 Et quis laudabilis dubitet corpus fore testis,
 345 Quod truncum misere capitis iacet absque decore?'
 Haec ubi dicta dabant, navi pia membra locabant
 Et citius versis remigabant denique velis
 Famosae cunctis ad portam gentibus urbis.
 Hic quoque subducta iam processere carina
 350 Et clam coenobium Christo petiere sacratum
 Intra non modicos urbis venerabile muros,
 Portantes pretio vendendum denique magno
 Extinctum testis funus venerabile terris.
 Quod gaudens hymnis suscepit turba fidelis
 355 Suavibus, exequias celebrans de more sacratas,
 Largiter et pretium nautis tribuit superauctum,
 Ardescens sancti mercari corpus amandi.
 Quo nam mercato pretii non munere paucio
 Eligitur tellus membris locuples retinendis,
 360 In qua, suprema busto pompa reparato,
 Glebae sub cumulo conduntur fragmina sacra.
 Quae mox stelligerae regnator maximus aulae
 In tumulo signis iussit fulgere coruscis,
 In caelis anima satis ut regnante beata
fol. 46^r 365 Aequa gloriola regnarent mortua membra.
 Denique collectus cernens ex urbe popellus,
 Non paucio variis obsessos tempore morbis
 Mundatis illic foedis putredine membris

- Salvari gratis, nulla mercede salutis,
 370 Num rudem meriti sanctum titubat fore tanti,
 Illius ut causa fierent miracula tanta.
 Tandem coenobii princeps rectorque popelli,
 Optima consilii tractans medicamina sani,
 Sensit celsithronum devota mente precandum,
 375 Quo iam dignanter solita pietate patenter
 Detegeret dubio causae secreta remoto.
 Quod mox personae sexus optant utriusque,
 Parcius atque tribus satiatae sponte diebus
 Dulcibus instabant hymnis precibus quoque sacris.
 380 His certe votis devota mente peractis,
 Mitem mollitum regem sensere polorum
 Esse suis preculis studioso murmure fusis
 Necnon iudicio dubiae pronum fore causae.
 Et cito fornacem cogunt fervere minacem,
 385 Ignibus appositis toto conamine structis.
 Cumque focus gremio fureret fornacis in amplo,
 Mox caput abscisum Christi sumpsere famelli,
 Talia blandiloquis palpantes verbula linguis:
 390 'Rex pie, sidereae dominator nobilis aulae,
 Omnia iudicio qui scis discernere iusto,
 Istius meritum sancti fac igne probari:
 Et, si sit tantae fultus bonitatis honore,
 Eius ut ex meritis fierent haec dona salutis,
 Frontis pelliculam facito non tangere flammam
 395 Verticis illaesos omnes quoque redde capillos;
 Sin vero meriti constet fortasse minoris,
 Manda pro signo saltim laedi cute summa
 Iuxta naturam fragilis carnis perituram.'
 Talia dicentes, clarum caput igne probandum
 400 Credunt flammivomis alte surgentibus undis;
 Et tandem plenae spatium post unius horae
 Hoc ipsum rapidis extollunt denique flammis,

370 Nam *M* 376 remota *M* 387 fameli *M* 390 dis-
 cerere *M* 400 flammivomi saltē *M*

Lustrantes oculis, damnum ferretne caloris:
 Quod iam splendidius puro radiaverat auro,
 405 Expers ardoris penitus tantique caloris.
 Hinc sursum versis laudavit turba fidelis
 Vultibus altithronum modulanti carmine Christum,
 Qui toties tantis fecit splendescere signis
 Fragmina constantis pro sese mortua testis;
 410 Haec et mausoleo digne condens venerando,
 Digno percerte supplex veneratur honore,
 Finetenus meriti vulgo bene credula noti
 fol. 47^r Caelitus atque dati semper gavisia patroni.

403 * f. coloris
 (corr. m. 1)

410 maiisoleo *M*

412 merito *M*

LAPSUS ET CONVERSIO THEOPHILI VICEDOMINI.

- Postquam lux fidei crescens per climata mundi
 Siciliam tenebris errorum solvit ab atris,
 Vir satis illustris nutritur partibus illis,
 Nobilitate potens, meriti splendore refulgens;
 5 Hicce Theophilus fuerat de nomine dictus,
 Puri sacrata tinctus baptismatis unda.
 Quem devota patrum divinis cura suorum
 Obsequiis igitur primis signavit ab annis
 Atque, sui dulcem pie sollicitando nepotem,
 10 Cuidam pontifici credidit nimium sapienti,
 Quo nutriret eum studio florente docendum,
 Ipsius ingenuum mentisque rigaret agellum
 De sophiae rivis septeno fonte manantis.
- Cumque pio satis exhausti puero foret ipsi,
 15 Digno confestim provectus honore gradatim
 Perveniebat ad officium sibimet satis aptum,
 Quod lingua vulgi scimus 'vicedom' vocitari.
 Hac igitur tanti pompa splendoris adepta,
 Pontifici se subiectum cleroque modestum
 20 Praebuit atque pium populo cunctisque benignum,
 Commisso<que> gregi studio præerat vigilantibus;
 Maxime sed Christi minimis miserisque pupillis
 Ac castis viduis necnon cunctis peregrinis
 Vestes et victum dextra tribuit bene larga,
 25 Hospitiumque vagis numquam claudebat egenis.
 Hinc igitur concors omnis devotio plebis

1 Post *M*¹ 8 significavit *M*¹ 17 uicedo *M* 26 * consors *M*

Affectu tenero cordis pendebat in illo:
 Ipsum ceu dulcem venerantur amando parentem.

- Interea vir summorum praesul meritorum
 30 Caelitus acceptum direxit ad aethera flatum.
 Quo nam defuncto gremio terraeque locato,
 Consensus plebis clamat concorditer omnis,
 Respondens cleri votis eadem cupientis,
 Hunc fore praecipuis aptum meritis vicedomnum,
 35 Ut culmen sedis captaret pontificalis
 Summi pontificis curamque teneret ovilis.
 Hoc quoque persuadere suo metropolitano
 Pontifici scriptis festinabant cito missis,
 Cuius iudicio statui pastor sapienti
 40 Debit ecclesiae tali condignus honore.

- Qui bonitate viri comperta namque benigni
 Se completurum promisit velle precantum
 Et venisse virum iussit maturius ipsum,
 Affectu populi tanto quem sensit amari.
 45 Ille sed, execrans talem constanter honorem,
fol. 48^r Praesulis imperio parere negat veniendo;
 Donec invitus trahitur turmis glomeratis.
 Et, cum pontificis praesentaretur ocellis,
 Stratus adusque solum voces spargebat in altum,
 50 Infectum vitiis sese dicens fore multis
 Nec aptum sancto Christi populo dominari.
 His igitur querulis iterata voce profusis
 Antistes summus cessit postremo coactus,
 Huncque, decus talis qui fastidivit honoris,
 55 Iniunctae vacuum curae concessit abire,
 Constituens alium rectoris nomine dignum.
 Qui nam paucorum post intervalla dierum,
 Quorundam blandis clam seductus suadelis,
 Subiectis alium cito praeposuit vicedomnum;
 60 Atque Theophilum summis meritis venerandum

Movit ab officio, multos quo fungitur annos.
 Istec sed, fragilis tolerans patienter honoris
 Dammum, tristitiam pellit de pectore cunctam,
 Gaudebatque satis sese iam posse vacare

65 Tanto liberius studio Christi famulatus,
 Quanto curarum securus erat variarum.

Cuius mox mentem detestatur patientem
 Totius humani generis saevissimus hostis,
 Et, qua primates decepit fraude parentes,
 48 70 Hac huiusce viri pulsat penetralia iusti,
 Adducens eius fragili saepissime menti
 Blanda potestatis delectamenta prioris
 Despectusque gravem facti nuperrime sortem.

Nec laqueos harum retraxerat insidiarum,
 75 Donec captivum Christi duxit sibi servum;
 Nec mora, vir fortis, vita meritisque celebris,
 Mentis virtutem demens abiecerat omnem
 Nec temptamentis studuit restare nefandis,
 Sed victus cessit mentisque dolore tabescit;

80 Quique prius plebi sprevit princeps dominari,
 Affectat iuris pompas nunc inferioris.
 Tandem seductus caecato corde misellus
 Quendam perversum petiit festinus Hebraeum,
 Qui magica plures decepit fraude fideles,

85 Prolambensque suas prostrato corpore plantas
 Ipsius auxilium flagitat lacrimando nefandum.
 Qui, super errantis lapsus gaudento malignus,
 Nocte procul dubio iussit venisse futura,
 Promittens promptam despectus esse medelam,

90 Si parendo suis vellet tantum suadelis
 Sub ditione sui post haec habitare magistri.

His hic infelix monitis captus male blandis
 Daemonis obsequio saevi gestit religari,
 Quo sic umbratilis munus meruisset honoris.

95 Quem, non signatum signo sanctae crucis almo,

- Sed mage daemonicis confidentem suadelis,
 Ocius ille magus secum duxit maledictus
 Trans urbem sub nocturnis secreto tenebris
 Intulit inque locum multo fantasmate plenum,
 100 In quo tartarei steterant in veste coloni
 Alba candelas plures manibus retinentes.
 Inter quos medius princeps residebat iniquus,
 Qui rex est mortis proles quoque perditionis,
 Suadens damnandis astuta fraude ministris,
 105 Impigre cunctis praetendere calliditatis
 Assuetae laqueos, omnes captare paratos.
 At magus errantem damnumque sui cupientem
 Mox ad concilium perducebat scelerosum,
 Prostratusque sui plantis extimplo magistri
 110 Monstravit verbo causam, qua venerat illo.
 Cui daemon saevus contra sic denique fatus
 'Dic,' ait, 'auxilii possim quid ferre fideli
 Ablutoque viro Christi baptismatis unda?
 Si meus esse cupit scriptis Christumque negabit
 115 Illiusque puellarem pariter genitricem,
 Per cuius partum patior nimium grave damnum,
 Illum continuo virtute mea relevabo
 fol. 49^v Atque decus talis praestabo patenter honoris,
 Praesul ut ipse suis non contradicere iussis
 120 Apponat, cernens omnes illi famulantes,
 Qui nunc despectum spernunt, venerarier ipsum.'
 His nam blanditiis anguinae calliditatis
 Iste miser verbo non contradixerat ullo,
 Sed fieri gestit, quae perversus draco suasit,
 125 Proditor atque <sui> totum se perditioni
 Sponte dedit, proprii cartam scribens detrimenti,
 In qua spirituum testatur velle nigrorum
 Esse sub aeternis socius per saecula poenis.
 Hoc ubi perfecit, passim fantasma recessit,
 130 Ipseque cum pravo gaudento redibat amico.

98 nocturnis *M* 99 plenī *M* 102 residebā *M* 105 calli-
 datis *M* 118 * *f.* potenter 122 agguine *M* 128 sociis *M*

- Facta namque die, praesul praecepit adesse
 Cleri primates plebis pariterque priores,
 Atque Theofilum cunctis astantibus illis
 Adductum verbis nimium blanditur amicis,
 135 Ipsius subdens hilari vultu ditioni

 Deflevitque piis sese peccasse lamentis,
 Abiecisse virum praesumebat quia sanctum.
 Ast hic, e subitis tanti laetatus honoris
 Donis, plus aequo tollit se mente superba,
 140 Iactanter subiectorum cuneos populorum
 Ipsius obsequiis cogens succumbere duris,
 50 Et, spreto penitus patriae caelestis honore,
 Terrestris tantum pompae versatur amore.
 Cumque diu vacuis inhiaret namque lucellis
 145 Atque monente mago numquam cessaret iniquo
 Saevo multiplices Satanae persolvere grates,
 Ex cuius largis credidit solummodo donis
 Accessisse quidem tantam sibi prosperitatem,
 Tandem caelestis pietas inmensa parentis,
 150 Qui numquam cupit interitum mortemque reorum,
 Sed mage conversis laetam concedere vitam,
 Condoluit facti meritum periisse benigni,
 Quo quondam stabili fulsit celeberrimus orbi
 Istec, sollicitans omnes elementer egentes;
 155 Moreque divino pietas eadem veneranda
 Concutit errantem digna formidine mentem.
 Nec mora, compunctus summo maerore, misellus
 Praeponit pavitans oculis saepissime cordis,
 Quanta negando deum meruit tormenta per aevum
 160 Et quibus in poenis iungi debebat Averni.
 Haec quoque tractando secum maerore supremo,
 Talia continuis fertur dixisse lamentis:

post v. 135 complures versus intercidisse videntur
 145 cessat *M* 152 perisse *M*

- 'Heu mihimet misero, cunctis probris vitiato!
 Ve mihi damnando proprii pro crimine voti,
 165 Qui patris summi prolem per scripta negavi
fol. 50^r Divinaeque simul dulcem prolis genitricem!
 Eheu, quam saevis tradar per saecula poenis
 Et quam continuis claudar sine <fine> tenebris,
 Qui miser elegi subdi Satanae ditioni
 170 Atque tenebricolis Erebi sub limine iungi,
 Mundanae pompae vano seductus amore!
 Quid dicturus ero nimium peccator in illo
 Tempore iudicii sanctis ipsis metuendi,
 Quando factorum mercedem quisque suorum
 175 Accipiet dignam satis aequa lance libratam
 Pro diversorum qualitate quidem meritorum?
 Vel quis forte mei tunc apponet misereri,
 Cum vix pro meritis iustus salvatur opimis?
 Nam Christi genitrix caelique potens dominatrix
 180 Flaminis atque sacri templum sine sorde coruseum,
 Haec eadem virgo partus post gaudia casta,
 Quae retro conversis fuerat mitissima cunctis
 Atque sui dulcem numquam tardat pietatem,
 Sola mihi veniae potis est medicamina ferre,
 185 Si pro me proprium dignatur poscere natum.
 Sed, si pollutis illam rogitare labellis
 Coepero, bachanti nuper quam corde negavi,
 Me vereor flammis caelo consumier actis,
 Ferre meum facinus quia non patitur grave mundus.
fol. 51^r 190 Attamen instantis causa cogente doloris
 Eiusdem celerem simplex quaero pietatem,
 Quo clemens animam precibus solvat perituram.'
 Haec secum querulis nimium dicebat amaris;
 Et, saeculi curis citius de corde repulsis,
 195 Impiger ad templum properat sub honore dicatum
 Virginis intactae matrisque dei venerandae,
 Octies et spatium transegit quinque dierum

- Illic, contrito deflens sua corde piacla,
 Denegat atque sibi, lacrimis satiatum amaris,
 200 Omnia cultorum delectamenta ciborum,
 Scilicet et requiem somni saepissime dulcem,
 Pervigil in sacris summo conamine votis.
 Tali percerte corpus frangendo labore
 Purgavit lacrimis animae maculas vitatae.
 205 His bene perfectis nimium cum lassus in horis
 Nocturnis molli dederat sua membra quieti,
 Astitit in somnis illi castissima regis
 Aeterni genitrix, eadem mundi dominatrix,
 Scilicet auxilium spes solamenque paratum
 210 Eius praesidium devota mente precantum,
 Talibus et verbis terrebat corda paventis:
 'O vir, cur nostri vigilas ad limina templi,
 Vel cur posse mei celerem temet pietatem
 215 Praesumis sperare, meum qui denique natum
 Me matremque sui perverso corde negasti?
 Dic, rogo, quis oculis possim mis cernere prolis
 Divinae vultum caelesti luce coruscum,
 Quove modo solio praesens astare tremendo
 Eius praesumo, tibimet veniam rogitando?
 220 Ast omnes culpas in me fortasse patratas
 Affectu mentis tibi mox indulgeo gratis,
 Omne genus nimium quia diligo chisticolarum.
 Illos praecipue tenero sed mentis amore
 Diligo, consolor, propriis amplector et ulnis,
 225 Quos exorantes crebris himnisque vacantes
 Invigilare meo cerno saepissime templo.
 Materni sed vis fortis me cogit amoris
 Hinc magis erga te nimio fervere zelo,
 Quod praesumpsisti, tradendus perditioni,
 230 Blasphemando mei sanctum contempnere natum,
 Qui, deus aeternus de patre deo generatus
 Retro principii primordia cana sereni,

Ex me dignatus sumpsit sub tempore corpus,
Quod dedit humanae morti nationis amore.'

235 Talia dicenti castae Christi genitrici

Vir maerens animo contra sic fatur amaro:

fol. 52^r 'O mea domna, scio, nimiumque tabesco sciendo,

Plus iusto quia deliqui spe captus inani,

Commisi cunctis facinus vitiis quoque peius,

240 Despiciendo deum de te sine sorde profusum/

Hinc non sum dignus veniae conquirere munus;

Sed tamen exemplum nobis tribuere salutis

Sperandae multi, vario qui crimine lapsi

Post lapsum scelerum veniam meruere suorum.

245 Nonne Ninivitae mitem Christi pietatem,

Sese condignis cruciantes namque lamentis,

Invenere trium post intervalla dierum?

Nonne David, propheta dei, princeps quoque regni

Iudaici, plebem domini qui rexit herilem,

250 Illicito nuptae subito praeventus amore,

Non timet insidiis circumveniendo dolosis

Insontem vita fraudare virum sine causa,

Complexus carae licito quo posset habere:

Sed postquam, vatis perterritus advenientis

255 Admonitu, culpas didicit deflere gemellas,

Delevit lacrimis tantae maculas cito sordis

Suscepit rursum prophetiae quoque donum?

Quid referam Petrum, Christo testante beatum?

Qui, postquam ius solvendi pariterque ligandi

260 Necnon stelligerae claves acceperat aulae

Pro fidei rectae satis expressa ratione,

fol. 52^v Detestando deum sese cognoscere Christum

Rennuit, ancillae vocem metuendo nefandae —

Nec semel, aut binis vicibus, sed denique ternis

265 Ceu numquam visum carum negat ergo magistrum:

Sed, quia condigne lapsum deflevit ab ore

Peccatum, veniae meruit medicamen opimae;

Scilicet atque, gregi iussus praeesse fideli
Princeps, ecclesiae pastor fit iure sacratae.

- 270 Talibus ac tantis, aliis multisque figuris
Admonitus, similem me sperabam pietatem
A Christo citius per te conquerere posse.'

Cui vultu blando dicebat sancta Maria,
Tristem mellifluae refovens dulcedine linguae:

- 275 'Si te commissum turbat facinusque nefandum,
Condecet, ut cordis consensu confitearis
Hoc, quod mendaci demens sermone negasti,
Ipsam, quem peperit, patris natum fore summi,
Qui iudex orbem veniet renovare per ignem;
280 Et post haec tandem pro te praesumo rogare.'

Ille quidem rursus lacrimans infit vicedominus:
'O dilecta dei, <genitrix> sanctissima Christi,
Quae miti refoves cunctos pietate fideles,
Quo pacto, quo iure quidem contingere tandem

- 385 Altithroni nomen sanctum venerabile magnum
337 Infelix ego pollutis praesumo labellis,
Qui Christum, baptismum, crucem, Christi quoque matrem
Te castam scriptis blasphemavi male pictis
Cunctaque caelestis pia sacramenta salutis?'

- 290 His miserens querulis, inventrix virginitatis
Aiebat blandis iterum elementius orsis:
'Quamvis sis gravibus vitiis nimium maculatus,
Attamen, ut monui, dominum non sperne fateri,
Est quia factus homo nostri solummodo causa,
295 Ut spem conversis veniae praeberet habendae.'

Tunc istec demum, monitis parendo iubentis,
Cum lacrimis tales spargebat ad aethera voces:
'Nunc supplex veneror, laudo, complector, adoro
Ex patre caelesti Christum sine tempore natum,

- 300 Temporibus nostris missum de sede parentis,
Ut de te casta necnon de flamine sancto
Indueret fragilis nostrae velamina carnis;

- Huncque deum verum necnon hominem fore plenum
 Non dubito, nostri causa qui/pertulit ergo
 305 Obprobriis tangi, colaphis, alapis quoque caedi,
 Sacraque pulsari crebris sua terga flagellis,
 Adque sputis rutili speciem vultus maculari;
 Cumque, coronatus spinis et felle potatus,
 Quae sacra praedixit scriptura, per omne replevit,
fol. 53^r 310 Postremo, sacris expansis in cruce palmis,
 Ceu pastor verus bonitatis honore decorus
 Pro nobis animam moriens ponebat amandam
 Adque sepulchralem dignans suscepit honorem;
 Hinc inferna petens erebi quoque claustra resolvens,
 315 Mortem destruxit mortis patremque ligavit
 Tartareoque suos traxit de carcere iustos,
 Ac sic non parva victor comitante caterva
 Ad superos rediit proprium corpusque resumsit,
 Quod fuit in busto clausum sub marmore magno;
 320 Tertia quem vivum vidit lux omne per aevum,
 Discipulique sui crebro videre beati
 Ipsum nunc convescentem, nunc ergo loquentem
 Illis de regno dulci sermone futuro;
 Post haec, attonitis oculis cernentibus ipsis,
 325 Ipsam, quam sumpsit, carnem super astra libravit,
 In qua iudicium veniet celebrare futurum
 Proque suis meritis reddet bona vel mala cunctis.
 Haec ita credentem cordisque fide retinentem
 Atque tui deposcentem solitam pietatem,
 330 Commenda me, virgo, tuo, sanctissima, nato
 Impetraque tuo veniam famulo sceleroso.
 Haec ubi continuis deflevit verba querelis,
 Sancta dei genitrix eademque potens dominatrix
fol. 54^r Caelorum, verbis respondens inquit amicis:
 335 'Propter mysterium sacri baptismatis alnum,
 345 Quod suscepisti credentis more popelli,

- 336 Et propter dulcem carae mis prolis amorem,
 Cuius te pretio sacri scio sanguinis amplo
 Emptum, pro mundo qui fusus erat perituro,
 Procedens sacris advolvor sedula plantis
 340 Eius, quem genui, cunctorum iudicis aequi,
 Nec parcam preculis studio certante profusis,
 Donec ipsius mitem cogo pietatem,
 Ut tibi parcendo dimittat tanta piacla.
 344 His dictis, subito discessit virgo sacrata,
 346 Linquens promissi misero solamina sani.
 Certe post triduum rursus veniebat ad illum,
 In visu veniae munus reserans reparatae,
 Et vultu laeto deprompsit talia verba:
 350 'En tis, vir domini, tristis conpunctio cordis
 Est accepta deo patri prolique perenni,
 Atque tuae lacrimae scelerum veniam meruere;
 Sed nec tartareis poenis umquam capieris.
 Si post haec perstare cupis sine fraude fidelis.'
 355 Ipse quidem contra mox dicebat prece blanda:
 'Certe servabo sacrae fidei documenta
 Nec post haec ultra male transgredior negligendo
 357 Quicquam de vestris, mea domna piissima, iussis;
 Te quia post dominum solam conferre medelam
 360 Spero, quo poenis pabulum non tradar amaris.
 Sed non est mirum, per te me iam fore salvum,
 Per quam de veteris loetali crimine matris
 Omnem dante deo mundum patet esse solutum;
 Et quis, te poscens spe non dubiaque requirens,
 365 Desertus fuerat vel confusus remeabat?
 Hinc ego criminibus sat supremis vitiatus
 Suppliciter fontem devota mente perennem,
 Alma dei genitrix, exoro tuae pietatis,

336 mi *M* 341 pascam *M*¹ 346 promisi *M* 347 uenie-
 bant *M* 348 referens *M* 351 patriq; *M* 353 caperis *M*
 355 dicebant *M*¹ 360 tardara maris sic *M*¹, t. manis *M*²
 362 laetari *M*; crimina *M*¹ 366 uiciatibus *M*¹ (*radendo*
corr.) 368 ex ore *M*

- Ut facias cartae literas extimplo nefandae,
 370 Quis me subiunxi vastatoris ditioni,
 Eius de manibus miserum me sumere rursum;
 Hinc animam formido meam quia forte misellam
 Tempore iudicii multo discrimine laedi,
 Si nunc praedoni non est abstracta feroci.’
 375 His dictis, oculis iterum vigilabat apertis,
 Et se prosternens, precibus crebro quoque deflens,
 Ieiunando trium cursus agit ergo dierum.
 Post haec e somno cum surrexit mane summo,
 Invenit positam supra sua pectora cartam.
 380 Qua visa membris mox contremuit resolutis
 Et grates Christo cordis reddebat ab imo
fol. 55^r Atque puellari pariter Christi genitrici.

- Post haec namque die sacra feliciter orta,
 Quae trahit a domino nomen venerabile summo,
 385 Intrat in ecclesiam populis ex more repletam,
 In qua tunc inter sacrae sollempnia missae
 Astantes evangelicis praesul docet orsis,
 Et, coram cunctis sacram prostratus ad aram,
 Eiusdem quoque pontificis dans oscula plantis,
 390 Voce palam clara narravit ab ordine cuncta,
 Quae vel mortiferis egit victus suadelis
 Vel quae perpetua meruit poscente puella.
 Haec ubi composita plene retulit ratione,
 Antistes, facti tactus terrore stupendi,
 395 Intonat his verbis mirantis voce profusis:
 ‘Cuncti gaudentes huc iam properate fideles,
 Et, pia facta dei laudantes mente fideli,
 Credite iam dominum propria pietate benignum
 In loeto delectari numquam scelerosi,
 400 Sed plus conversis vitam dare velle futuram.
 Eia, dilecti fratres, intendite cuncti,
 Quam pie peccantes dominus tolerat bonus omnes,
 Quos scit converti post tristitia facta piaculi.

370 vastatoris *M* 375 uigilabat (*t in ras.*) *M*, *fu*
 uigilabant 403 tristicia *M*, * *f. tristis*

- Quis non miretur, quis non supplex veneretur
 405 Laudandam mitem dulcem Christi pietatem,
 55^r Illum quaerentes semper qua subleuat omnes?
 Qui iam criminibus miserans parcebat et huius
 Ipsius illustris precibus sanctaeque parentis,
 Per quam naturae periit maledictio nostrae
 410 Et per quam mundo venit benedictio cuncto.
 Hinc memor esto, dei genitrix sanctissima, nostri,
 Qui te mente, fide, voto laudamus et ore,
 Quo pius ipse gregem pastor servare fidelem
 Dignetur, veteris depulsa fraude draconis.
 415 At nos exiles, nulla virtute potentes,
 Te semper, regis mater non tacta perennis,
 Ac de te genitum regem dominumque polorum
 Efferimus, crebris conclamantes simul odis,
 Peccato noster moriens periit quia frater,
 420 Sed, postquam periit, per te, sacra virgo, revixit.^r
 His dictis cartam comburebat maledictam,
 Et mox misterium missae peragit studiose.
 Hoc ubi complevit, miro splendore refulsit
 Instar surgentis Phoebi facies vicedomni,
 425 Quo mentis splendor lucens animae quoque candor
 Eius per faciem monstraretur rutilantem.
 Hinc astans populus nimia formidine tactus
 Altithrono grates coepit resonare tonantes,
 Cui placuit monstrare viri meritum venerandi.
 430 Ipse quidem, sacrum repetens extimplo locellum,
 In quo caelestis donum meruit pietatis,
 Frangitur adversa fragilis valitudine carnis;
 Per spatiumque trium morbo crescente dierum,
 Exemptus corruptibilis de carcere carnis
 435 Spiritus aetheream plaudens ascendit ad aulam,
 Auxilio sanctae fultus domnaeque Mariae.
 Scilicet extinctum corpus nisis populorum

404 nos miretur *M*, ueneratur *M* 405 militem *M*¹
 mil/tem *M*² 432 Frangi ui *M* 437 f. nису

Ipso rite loco tumulatur honore supremo,
 In quo nactus erat veniam, quam fiendo rogabat.
 440 Talis erat desperati necnon scelerosi
 Finis, qui proprium didicit deflere reatum
 Et se condignis studuit punire lamentis.
 Hinc laus et virtus Christo per saecula cuncta,
 Humani veterem generis qui straverat hostem,
 445 Plasma suae dextrae rapiens serpentis ab ore,
 Ipsius et dulci constet laus alma parenti,
 Quae pie solamen misero iam contulit. Amen.

Unicus altithroni genitus retro tempora mundi,
 Qui miserans hominis descendit ab arce parentis
 450 Et carnis veram sumpsit de virgine formam,
 Virginis ut gustum primae deleteret amarum,
 Consecret appositae nobis pie fercula mensae,
 Has faciendo dapes gustantibus esse salubres.
 fol. 56^v Quod sumus et quod gustamus vel quicquid agamus,
 455 Dextera factoris benedicat cuncta regentis.

440 despirati *M* 446 laux *M*¹ lux *M*² 447 amen; *M*
 451 Virgis *M*; lederet *M* 455 dexterar auctoris *M*

2.

En tibi versiculos, Gerberg, fero, domna, novos,
Iungens praescriptis carmina carminulis,
Qualiter et veniam meruit scelerosus amandam,
Congaudens modulis succino dactilicis;
5 Spernere quos noli, nimium cum sint vitiosi,
Sed lauda miti pectore facta dei!

- Qui velit exemplum veniae comprehendere certum
 Necnon larga dei pietatis munera magni,
 Pectore versiculos submisso perlegat istos,
 10 Nec fragilem vilis sexum spernat mulieris,
 Quae fragili modulos calamo cantaverat istos,
 Sed mage caelestem Christi laudet pietatem,
 Qui non vult digna peccantes perdere poena,
 Sed plus perpetuae conversos reddere vitae:
 15 Gaudens gaudebit; quod verum stare probabit,
 Quisquis praesentem perscrutatur rationem.

- Tempore, Basilius quo vir virtutibus almus
 Rexerat ecclesiam iusto moderamine sanctam,
fol. 57r Sedem rectoris sortitus Caesariensis,
 20 Vir satis illustris degebat partibus illis,
 Nomine Proterius, cunctae plebi venerandus,
 Nobilitate potens opibus rerum quoque pollens.
 Unica feminei sexus proles fuit illi
 (Nec alius substantiolae mansit sibi magnae
 25 Heres), quam certe tenero dilexit amore;
 Affectuque pio necnon pietate paterna
 Optans, plus animam natae numquam morituram
 Ornari gemmis perfectae virginitatis,
 Quam corpus pompa mundi mortale caduca,
 30 Curavit sacris ipsam sociare puellis,
 Quae consignatae Christo velamine sacro
 Coenobii claustris pariter servantur in artis.
 Auctor sed scelerum, qui decepit protoplastum,
 Detestando viri votum laudabile iusti,
 35 Ipsius proprium fecit fervere servum

7 uelut exemplum ueni *M* 33 Doctor *an* Ductor *ambiguum*, *vg.* Doctor; * *M*¹ Auctor *voluit*, *rubricator pro A scripsit D.*

- In supra dictae dementer amore puellae.
 Qui nimis infelix, spiculis perfossus amoris,
 Quo magis ardescit, tanto plus corde tabescit,
 Indignum se coniugio meminit quia tanto
 40 Nec audet nudare novum cordis cruciatum.
 Tandem namque magum quaerens invenerat unum,
 Secretum cui tristitiae monstravit amarae,
 57 Promittens illi non parvi dona lucelli,
 Si teneram prolis mentem proprii senioris
 45 Eius servili iam conglutinasset amori.
 Cui mox perversus fraudis dicebat amicus:
 'Nam fateor tantae non me valitudinis esse,
 Ut servo propriae iungam consortia domnae;
 Sed, si rite meo satagis parere magistro,
 50 Qui princeps aeternarum constat tenebrarum,
 Ipse potest certe complere tuum cito velle,
 Si post haec Christi nomen non vis venerari.'
 Cui male caecatus bachanti corde misellus
 Se consensurum monitis promiserat istis.
 55 Tunc magus ista suo mandat scribendo magistro:
 'Princeps inferni, regnator magne profundi,
 Condecet ergo tuos semper temptare ministros,
 Si possint aliquos fontis baptismate lotos
 Assignare tibi, subtractos de grege Christi,
 60 Ut, quae te sequitur, semper pars multiplicetur.
 63 Hinc tibi namque virum misi gaudens satis istum,
 64 Eius propositum quo mox complendo secretum
 61 Ipsum discipulum facias tibi rite futurum.'
 62 Hanc ita perscriptam misero dederat quoque cartam

 65 Supra gentilis tumultum sub tempore noctis

36 clementer *M* 42 iusticie *M*¹ 44 teram *M* 51 uelle
 cito *M* 57 Concedet *M*¹ Concede *M*² 60 seq. *locus prorsus
 corruptus ne transponendis versibus quidem plene restituitur, cum
 nonnulla intercidisse videantur. fol. 58^r (v. 67—90) praeter v. 67
 latum in rasura manu 1 scriptum est, cuius primum versum (67)
 post ultimum (90) transponendum esse signis suprapositis indicatur.

- 66 Quod mox praeceptum <miser> amplectens male suasum
 68 Gaudens tendebat, quo se magus ire iubebat,
 69 Auxilium veteris supplex orando draconis,
 70 Interitum praebere suis qui temptat amicis.
 Nec mora, tartarei cursim venere ministri
 Errantemque satis laeti duxere maligni
 Mox ad concilium crudele tenebricolarum.
 Illic inventor sceleris cunctae quoque fraudis,
 75 Dampnandus dampnandarum princeps legionum,
 Consedit medius, corvino milite saeptus,
 Tendens incautis laqueos clam calliditatis;
 Necnon, insidias evolvens ante repertas,
 Inquiret, scelerum faceret quid quisque suorum.
 80 Scilicet ut literas perscrutatur sibi missas,
 Utitur his verbis, frendens velut ira leonis,
 Perterrendo virum saeva ratione misellum:
 'Numquam christicolae permansistis mihi fidi,
 Sed, mox ut vestrum complevi velle iocundum,
 85 Protinus ad vestrum fugistis denique Christum,
 Me detestando penitus post munera tanta,
 Credentes talis certe Christum pietatis,
 Ut veniam nulli vellet tardare petenti
 Reddere conversum mihimet nec post scelus ullum.
 90 Quapropter domini natae complexibus uti
 fol. 58^r 67 Si cupias licito, Christum prius ore negato
 fol. 58^v 91 Christicolisque datum Christi baptismum sacramentum,
 Scilicet et mecum te velle fatere per aevum
 Poenis inferni permansuris cruciari;
 Hincque tuis manibus scriptam mihi porrigere cartam:
 95 Ostendamque citus, quantum possit mea virtus.'
 His mox infelix servus monitis male captus
 Scribebat proprium ridenti pectore damnum
 Interitusque sui causam tetro dedit hosti.
 Qui mox, dampnando nimium gaudens super illo,

100 Laeto tartareos emisit corde ministros,
 Virginis ut miserae mentem facerent in amore
 Incesto proprii citius fervere servi.

Ut mens blanditiis fragilis pulsatur amoris,
 Exclamat subito magna de stirpe creata,
 105 Optans praestari sibimet consortia servi,
 Atque patri proprio profudit talia verba:
 'Iam miserere tuae, genitor dulcissime, natae,
 Et citius meme iuveni, quem diligo, trade,
 Ne moriar, tristis languens per taedia cordis'

110 His pater auditis lacrimis dicebat amaris:
 'Heu heu, quid pateris vetuli spes unica patris?
 Dic, rogo, quis verbis te decepit male blandis,
 Vel quis blanditiis circumvenit simulatis?
 Nonne, tibi patriam reddi cupiendo supernam,
 115 Sponso caelesti Christo te denique vovi,
 Hunc casta solum coleres quo mente per aevum
 Illius et laudes cum caelicolis resonares,
 Addita virgineis mortis post vincula turmis:
 Et tu lascivi fervere amore famelli!

120 At nunc submissa, soboles mea, voce rogabo,
 Finem stultitiae pergas ut reddere tantae,
 Ne genus omne tuum male confundas generosum.
 Si tamen in coepto temptas durare maligno,
 Turpiter absque mora peries, dulcissima proles!

125 Quae nam, consilium penitus spernendo paternum,
 Vultu mordaci proprio dixit genitori:
 'Si complere meum tardabis denique votum,
 Comperies caram citius prolem morituram.'
 Tunc senior, non sponte, minis devictus amaris,

130 Tradiderat sobolis servo consortia dulcis,
 Condonans substantiolam pariter pretiosam
 Ipsis; hinc animo natae dicebat amaro:
 'Infelix non felicis tu nata parentis,
 Dedecus atque dolor matris temet parientis,

103 Et *M* 109 * *dist.* 110 amanti *ex* amans *corr. m. 2.*

111 * ueluti *M* 123 incepto *M* 128 claram *M* 134 Tu decus *M*

125 Totius et nostri generis confusio turpis,
 Congaude iam nunc servo miserae tibi caro:
 At post aeternis poenis maerens capieris!

fol. 59^r Tali coniugio Satanae cum fraude peracto,
 Condoluit Christus mundi salvator amandus,
 130 Quos pius effusa salvavit sanguinis unda,
 Hostis sub diri vinclis captos retineri;
 Et placet auxilium lapsis praestare benignum.
 Scilicet erranti mox narratur mulieri,
 Quod non catholicus fuerit coniux miser eius
 145 Nec limen templi vellet pede tangere sancti,
 Se quia serpentis iuri tradebat avari,
 Sacra negans rectae fidei nomen quoque Christi.
 Quae se deceptam cognoscens esse misellam,
 Auribus intentis ut sensit verba loquentis,
 150 In terram cecidit membris tremefacta solutis
 Eruit et proprios summo de vertice pilos,
 Ne non verberibus pulsavit sedulo pectus,
 Cum lacrimis tales spargens super aethera voces:
 'Quisquis praedulces non vult audire parentes,
 155 Numquam salvatur! quod hac ratione probatur.
 Heu, heu, splendorem diei cur nata recepi,
 Vel cur continuo non sum concessa sepulchro,
 Infelix foveam caderem ne mortis in atram!'

Haec dum tristitia dicebat continuata,
 160 Coniunx illius subito venit scelerosus
 Et de se falsas iuravit res fore dictas.
 Quae mox constanti respondet voce neganti:
fol. 60^r 'Si reus ingentis culpa iam denique non sis,
 Laetus ad ecclesiam mecum cras pergito sanctam
 165 Illic et sanctae celebra sollempnia missae.'
 Qua mox devictus iusta ratione misellus
 Causam commissi narravit namque piaculi.
 Illaque, mollitiem iam deponens muliebrem

- Et sumens vires prudenti corde viriles,
 170 Mox ad Basilium currebat namque beatum;
 Necnon, vestigiis coram prostrata sacratis,
 Utitur his verbis turbato pectore fuis:
 'Sancte dei, clemens nobis succurre misellis
 Et trahe de tetrīs saevi nos faucibus hostis,
 175 Qui nostras fragiles iactat se perdere mentes!
 Cumque modum culpae denudavit, sibi tantae,
 Vertitur ad servum praesul domini scelerosum
 Ac coepit verbis illum rogitare benignis,
 Post scelus ad Christum vellet si vertere sensum.
 180 Qui, se salvāri desperans, dixerat illi:
 'Si posset fieri, voluissem mente libenti;
 Sed restat menti sceleris res facta volenti,
 Me quia per literas hosti dederam male scriptas
 Et nomen Christi caecato corde negavi.'
 185 Ad quem vir domini: 'Curam tibi fingere noli,
 Ceu tibi sit veniae penitus spes dempta petendae.
 190 Unicus ergo patris, iudex mitissimus orbis,
 Ad se conversum qui numquam respuit ullum,
 Si defles culpam, gaudet praestare medelam.
 Hinc iam mortiferum peccati linque profundum
 Necnon ad certum pietatis confuge portum,
 Ad se tendentes qui salvos suscipit omnes.'
 His igitur miserum monitis correxit homullum,
 Necnon sponte suo nigro conclusit in antro,
 195 Illic ut sordes licito deflueret inormes.
 Post tres ergo dies iterum veniebat ad illum,
 Inquirens, talem si posset ferre laborem.
 Qui, lassus nimium, verbis responderat istis:
 'Poenas spirituum patior vix namque nigrorum,
 200 Me quia continuis attrectant namque flagellis
 Atque petunt iaculis lapidum saepissime duris.
 Insuper obprobriis obponunt semper amaris,
 Quod non invitus pridem, sed gratis adirem

Illos, ipsorum sine vi me dans ditioni.'

305 Tunc animae medicus languescentis bene doctus
Lassatum refici iussit statimque recessit.

Post tempus parvum veniebat denique rursum,
Quaerens, obscuro quid tunc pateretur in antro.

Qui dixit: 'Certe melius valeo, pater alme,

fol. 61^r 310 Longius horribiles tantum quia sentio voces.'

Hinc praesul, laetus secreto pectore factus,
Egreditur iuxta morem faciendo priorem.

Tandem post spatium veniens quadraginta dierum,
In quis peccatum lapsus deflevit amarum,

315 Invenit laetum, quem credebat fore maestum;

Et cum laetitiam miraretur sibi caram,
Peccator lacrimis iam mundatus bene largis

Et certus veniae sancto dicebat amandae:

'Spero quidem per te me salvari, pater alme,

320 In somnis quia te vidi luctamen inire

Pro me cum saevo necnon serpente maligno:

Quem tu vicisti subito virtute superna.'

Auribus intentis ut sensit verba loquentis

Antistes, laudem Christi cecinit pietati

325 Extraxitque loco captivi membra nigello

Et locat in propria noctis sub tempore cella,

Quae fuit ecclesiae lateri coniuncta sacratae;

Illic et plebem iussit coire fidelem,

Ut pariter preculis pernoctarent studiosis,

330 Quo bonus errantem per consuetam pietatem

Pastor ovem turmis proprii iunxisset ovilis.

Ortus cumque nigras noctis sol expulit umbras,

Dextra praedicti comprehensa praesul homulli

Intrat in ecclesiam secum quoque duxerat ipsum.

fol. 61^v 335 Ut limen sacris tetigit venerabile plantis,

Affuit insidiis latitans clam daemon amaris

Attraxitque virum magna vi denique rursum,

212 Egredietur *M* 219 pariter *M*¹ par/ter *M*²

225 tugello *M* 227 coniuncte *M* 228 coeire *M* 231 iunxit *M*¹

235 Et *M* 237 * sursum *M*

Ilius arrepta secreta fraude sinistra.

Ad quem Basilius, forti mandamine functus:

240 'Inprobe fur, regis facturam redde perennis
Et furto raptam victus cito desere praedam!'

Cui mox communis cunctorum dixerat hostis,

Perversis vacuas implens latratibus auras:

'Cur satagis proprium mihimet vi tollere servum,

245 Qui sua sponte meis submisit colla catenis?

Cartam percerte, mihimet quam reddidit ipse,

Tempore iudicii Christo monstrabo futuri.'

Cui sanctus rursum reddebat tale responsum:

'Ipsius Christi praecepto, iudicis aequi,

250 Reddere litterulas spero te protinus ipsas.'

His igitur dictis, oravit turba fidelis

Altithronum preculis devoto pectore fuis,

Fidum pastorem quo confortaret in hostem.

Nec mora, de summo cecidit scriptura dolosa

255 Ante pedes sancti necnon pastoris amandi.

Tunc plebs corde pio gaudens cum praesule digno

Sparsit adusque polum voces cum carmine laudum,

Conlaudans Christum solita pietate benignum,

62^r Qui captum veteris retraxit ab ore leonis. —

260 Nos quoque plaudentes spargamus ad aethera voces,

Laudantes dominum ridenti pectore Christum,

Qui nobis clemens talem veniae tribuit spem.

Ipsi namque decus soli, victoria, virtus,

Laudum cantamen maneatque perenniter. Amen.

248 rursus *M*

253 Eidum *M*

255 patoris *M*

258 Conlandans *M*

262 Quo *M*; * *an* Quod?

fol. 62^v PASSIO SANCTI DIONISII EGREGII MARTIRIS.

Dum factor summae, mediae rationis et imae
 In cruce supplicium mortis pateretur amarum,
 Orbem nocturnae circumduxere tenebrae,
 Et sol, deposito radii splendore sereni,
 5 Exequias domini celebrat famulamine tristi.
 Quo mox astrologus viso Dyonisius almus,
 Qui tunc Memphitidis artem discebat in oris,
 Quae docet astrorum motus solis quoque cursum,
 Obstupuit libris coepitque requirere lectis,
 10 Si tunc eclypsis posset consistere solis.
 Ast ubi non solitas sensit magus esse tenebras,
 Descripsisse diem dignum ducebat et annum,
 Non dubitans designari quid forte stupendi,
 Quod post mysterium declarasset tenebrarum;
 15 Coniectatque deum signis testantibus almis
 Actenus ignotum mundo mox esse probandum.
 Ast ubi, de rivis praefatae debrius artis,
 Athenas petiit sedem patriamque revisit,
 Inter stultorum simulachra profana deorum
 20 Culte constructam poni praeceperat aram,
 Hanc ipsam titulis decernens congrue pictis
 Ignoti sub honore dei debere sacrari.
 Quam doctor Paulus cum conspexisset opimus,
 Quis sit hic ignotus, verbis rogabat amicis.
fol. 63^r 25 Urbis cui primus Dyonisius ipse beatus
 Exposuit causam, pro qua construxerat aram;

6 Que *M* 11 magis *M* 13 dubitans iam designari *M*¹
 15 almus *M* 22 sacri *M* 23 opimis *M*

Et sic, alternis certantibus ergo loquelis,
Qui fuit incredulus, fidei cessit bene victus.

- Post haec egressus, caeco dat lumina Paulus,
30 Quem properare quidem citius praecepit in urbem.
Hunc functum cernens praedictus lumine princeps
Et credens signo divino numine facto,
Festinat subito Damari cum coniuge cara
Pergere, quo Paulum cognoverat esse beatum,
35 Ipsius multa iuris comitante caterva.
Qui pariter <cuncti> sacro baptismo tincti,
Prorsus delicti mundantur sorde veterni;
Et, qui dux plebis fuerat simulachra colentis,
Praesul catholico praeponitur ergo popello.
40 Hic, praesul factus, mira bonitate decorus,
Sedulus officium bene complevit sibi iunctum,
Absentes scriptis, praesentes denique dictis
Ad verae cultum fidei ducendo sequendum.
Nam quondam pergens, semen verbi quoque spargens,
45 Hospes iam vergente die fertur petisse
Sanctum presbiterum Cretensem, nomine Carpum,
Qui male tristitia conturbabatur amara
Necnon plus licito succensa ferbuit ira,
Quidam gentilis quia perversis suadelis
50 Fecit chisticolam fidei sacra spernere quendam.
Hunc ut presbiterum praesul sensit fore maestum,
Causam tristitiae verbis quaerebat amicis;
Et, tristem monitis blande mulcendo benignis,
Suaserat, ut nimiam cordis deponeret iram
55 Et pro dampnandis exoraret scelerosis,
Qui, cito conversi Christoque reconciliati,
Eius perciperent mitis munus pietatis,
Admonuitque crebro, nulli debere negari
Spem veniae, proprium vellet si flere reatum.
60 Set, qui tristitiae studuit sprete pietate,

- Econtra frendens cordisque furore tabescens
 Apposuit miseris duris maledicere verbis,
 Protestans illos neutra dignos fore vita,
 Qui vixisse deo praesumpsissent sine vero.
- 65 Hac tam tristifica tandem ratione peracta
 Mente satis tristi componit membra quieti.
 Nec mora, monstratur caelis illi patefactis
 Visio, quae fluctus animi compescuit eius.
 Scilicet altithronum miro splendore coruscum
- 70 Viderat angelicis saeptum residere ministris
 De caeloque rogum raptim descendere magnum,
 Ceu foret emissus scelerum vindex aliquorum.
- fol. 64^r* Hinc terras oculis rursum lustrando reflexis,
 Horrendum baratrum conspexit hiare deorsum
- 75 Anguibus impletum variis poenisque refertum;
 Supra quod miseri plantis lapsantibus illi
 Haerebant ergo flentes in litore summo;
 Egressi quoque serpentes illos cruciantes
 Cogebant secum baratrum penetrare profundum.
- 80 Quo viso Carpus maiore furore repletus
 Deflet, quod miseri non essent praecipitati,
 Voceque confusa rursum repetens maledicta,
 Ut divina reos, orat, mox ultio perdat.
 Dixerat, et Iesum solita pietate benignum
- 85 De summo caeli solio promptum misereri

 Infit, non mitem Carpi causando dolorem:
 'Percute, si possis, contra me, Carpe, rebellis,
 Qui cupis interitum sitienter adesse reorum;
 En ego sum, caeli rector mortisque peremptor,
- 90 Humana rursus pro gente pati pie promptus,
 Si non salvari possunt aliter scelerosi,
 Qui post commissum discunt deflere reatum.
 Nec leve duco, meae dextrae iam plasma perire,

Quod pulchrum feci, quod corruptum reparavi.

95 Elige nunc, dulcem vel sectando pietatem

164 In caelo mecum semper regnare per aevum,
Vel per saevitiam dirae mentis male duram
Supplicio baratri tradi sine fine profundi.'

His nimium iustus monitis vir mansuefactus

100 Exemplum cunctis imitandae fit pietatis.

Post haec summorum fama clarus meritorum

Praesul disposuit Romam petiisse superbam,
Optans cum Petro Paulo pariterque magistro
Nomine pro Christi se mox impendere morti.

105 Palmam martyrii sed sumpserunt prius illi,
Quam portas Romae veniens intraverat ipse,
Discipulusque Petri Clemens venerabilis orbi
Sedis apostolicae culmen rexit satis apte.

Qui nam pontificem pie suscepit venientem

110 Illum condigne summoque colebat amore.

Denique post spatium decursi temporis amplum,
Quo servi domini commanserunt venerandi,
Cum iam caelestis pietas mitissima regis
Aeternae radio lucis voluisset opimo

115 Errorum tenebras veterum discindere nigras,
Quis tunc occiduae partes fuerant male cinctae,
Papa, prior monitus divino flamine, sanctus
Pontifici verbis digno suadebat amicis
Semina divini per gentes spargere verbi.

120 'En,' ait, 'o miles Christi, frater Dyonisi,

65 Magna seges domini crescit per clymata mundi,
Praebens innumeras maturae messis aristas;
Instantes messi sed constant oppido pauci.
Hinc tu, sacrorum bibulus qui fonte librorum

125 Constas divini sciolus quam maxime cultus,
Exemplo Pauli securus perge magistri,
Imperio populos Christi subiungere multos.
Et tibi credo potestatem ditionis eandem,

106 intravit *M* 115 tigras *M* 118 suadebat *in*
ras. M 125 Constans *M*

- Quam Christum Petro scimus credidisse magistro
 130 Et quam suscepti successor iure magistri,
 Conversos pie solvendi sotesque ligandi.
 Accipe nunc Gallos tibi me tradente docendos
 Doctrinaeque tui signetur Gallia sorti,
 Quo vir apostolicus digna celebreris alumna.
 135 Nec vereare quidem gentes intrare rebelles,
 Quae restant vero frendentes more ferino;
 Sed tibi mercedis tantum confide perennis
 In patris astrigera summi servarier aula,
 Quantum pro Christo tuleris patiando doloris.
 140 His papae blandis praesul monitus suadelis,
 Occiduae fines partis festinus adivit,
 Moenibus atque Paris gressum mox intulit urbis,
 In qua crebro, loci pro fertilitate decori,
 Gallorum proceres concurrunt saepius omnes.
 fol.65^v 145 Hic ubi divini coepit sacra semina verbi
 Spargere, signorum mox exercere per illum
 Christus virtutes dignabatur pie plures,
 Quo tanto plebis mollescere corda rebellis
 Ad veniam possent, quanto crebro signa viderent.
 150 Ast ubi credentis numerus populi magis auctus
 Inspirante dies Christo crevisset in omnes,
 Infremuit super hoc veteris fraus saeva draconis,
 Deditans animas sese iam perdere tantas,
 Quas prius errorum laqueis capiebat amaris.
 155 Hinc pater ipse doli sceleris doctorque maligni
 Provocat iniustum regem mox Domitianum,
 Christicolis edicta necis dictare ferocis.
 Qui, decreta per omne suum mittens mala regnum,
 Christi cultores morti dampnaverat omnes.
 160 Cuius praecepto Sisinnius ergo nefando
 Praeses consensum praebens extimplo malignum
 Pontificem praesentari vinctum iubet illi,
 Quem fore Gallorum cognovit rite magistrum;

- Ac primum flagris mactatum denique duris
 165 Necnon suppliciiis affectum crebro cruentis
 Carceris in tenebras iussit concludier atras,
 Ipsius condiscipulos pariter quoque binos,
 Quos numquam caro sors cogit abesse magistro.
 65 Sed nec carcereis praesul praeclarus in antris
 170 Destitit obsequium domino persolvere dignum,
 Sed docuit plebem studiose convenientem
 Ac celebrat sacrae solito sollempnia missae.
 Ast ubi caelestem debebat frangere panem,
 Lux nova tristifico subito fulgebat in antro;
 175 In qua sidereae regnator splendidus aulae,
 Scilicet angelica pariter comitante caterva
 Apparens, carum consolabatur alumnum,
 Sanctaque dans illi, mulcebat fame tali:
 'Accipe, care meus, mis iam venerabile corpus,
 180 Cuius mysterium tibi mox complebo secretum;
 Namque tui merces mecum manet optima perpes.
 Hisque salus summa patris praestatur in aula,
 Consentire tuis qui dant operam pie iussis.
 Certa constanter servaque fidem patienter,
 185 Quo crescant celebris tibi iam praeconia laudis;
 Et, quodcumque sacris a me precibus rogitabis,
 Impetrare mei poteris dono pietatis.'
 Tali laetatus fortis solamine testis
 Nulla timet tormenta pati pro nomine Christi.
 190 Post haec abstracti testes de carcere terni,
 Praecepto mox praefecti cogente superbi,
 An vellent duris, rogitantur, cedere poenis.
 Qui bene concordēs, clara quoque voce fatentes
 Patrem cum nato necnon cum flamine sacro
 195 Esse deum verum solumque perenniter unum,
 Testantur mox malle mori pro nomine Christi
 Membratim quoque suppliciiis scindi redivivis,
 Quam sua colla diis umquam submittere falsis.
- 189 tibimet *M*¹ 197 scindere diuivis *M*¹ scindere diuivis
 et videtur *M*² scindeire diuinis *p*¹

- Hac magis offensus praeses ratione profanus
 200 Ceu leo non modica rugiens praeceperat ira
 Adlētis Christi cervices mox resecari
 Et gladiis cunctos perimi baptismate lotos.
 Caedibus innumeris, ut iussit, namque peractis,
 Praesul cum sociis iunctus trahitur venerandus
 205 Ad loca martyrii damno capitum peragendi.
 Qui nam, gaudentes domino laudesque canentes,
 Pergebant prompti semet mox dedere morti.
 Praesul tunc, oculis sursum manibusque levatis,
 Altithrono tales fundebat congrue grates:
 210 'Mi dee, mi factor, mi clementissime rector,
 Qui me vitali praestans aura pie vesci
 Scilicet ingenii donasti luce profundi,
 Quo tis secretum scrutarer mysteriorum,
 Te solum laudo, te cordetenus benedico
 215 Et tibi devotas cunctis grates ago membris
 Pro cunctis donis mihi collatae pietatis;
 fol. 67^r Teque precor, maiestatis rex magne perennis,
 Ut dare perpetuam mihimet dignere coronam
 Atque meis sociis pro te iam nunc morituris;
 220 Tuque tuum populum serva pietate paterna,
 Quem pascens fidei tibimet sermone nutrivī.
 His ita poscentis precibus iam rite peractis,
 Una discipuli sancto cum praesule bini
 Poplitibus positis cervicibus atque reflexis
 225 Ictus lictoris susceperunt ferientis.
 Quorum permansit celebris confessio talis,
 Ut, dum praecisis siluerunt corpora collis,
 Palpantes linguae laudes domino cecinere.
 Truncatum quoque pontificis corpus morientis
 230 Erigitur subito, nitidum splendore sereno,
 Atque caput brachiis portans proprium bene firmis,
 Descendit recto gressu de monte profundo,
 In quo martyrium consummavit pretiosum;

202 pemi *M*¹, ss ri m. 1. 213 secretis (*posterior s eras.*)
 231 portas *M* 233 praetium *M*

Transiliensque viae citius duo milia durae

235 Venit adusque locum servando corpore dignum.

Quem descendentem cursuque cito gradientem

Coetus angelici comitantur luce sereni,

Alleluia deo resonantes voce sonora.

His signis factis, convenit turba fidelis

240 Martyris atque loco venerabile corpus in ipso,

67^v Quem sibi signavit, cum post gressus requievit,

Impositum tumulo veneratur honore supremo,

Exequias tanti luctu celebrando patroni.

Illic pro meritis eius testis venerandis

245 Christus virtutes fecit clarescere signis;

Nam visus caecis, <usus> linguae quoque mutis,

Auditus surdis, solidus gressusque podagris

Teste precante sacro donatur crebrius illo,

Et variis aegri morbis qui debilitati

250 Adveniunt, laeti membris redeunt renovatis.

Hic quoque non raro maestis solamina grata,

Et munus veniae scelerosis fertur ab arce

His, qui sacra precum profundunt vota suarum

Martyris ad tumulum, proprium deflendo reatum.

255 Cuius continuo nos intercessio sancta

Commendet Christo, scelerum veniamque precando

Optineat, nostris ipsum pie parcere culpīs

Et partem nobis vitae praestare perennis;

Quo mereamur eum laeti laudare per aevum,

260 Qui post dura suis semper certamina sanctis

Martyribus duplicis bravium praestabit honoris,

Ut, dum congaudent animae super aethera sanctae,

Non minus in tumulo laetentur mortua membra,

Signorum titulis crebro glorificata coruscis.

265 Ipsi summa salus, perpes victoria, virtus,

Laus, honor, imperium, semper decus omne per aevum!

238 Añ *M* 246 * <usus> linguae *scribendum videtur*

248 danatur *M* 264 glorificate *M*

INCIPIT PASSIO SANCTAE AGNETIS
VIRGINIS ET MARTYRIS.

- Virgo, quae, vanas mundi pompas ruituri
Et luxus fragilis cupiens contempnere carnis,
Promeruit regis vocitari sponsa perennis,
Si velit angelicae pro virginitatis honore
5 Ipsius astrigera sponsi caelestis in aula
Addita caelicolis nitida fulgere corona
Atque sequens agnum carmen cantare sonorum,
Conservet pure sincero cordis amore
Signum laudabilis, quod portat, virginitatis;
10 Quae<que> caput Christo signat velamine sacro,
Haereat affectu tenero constanter in illo
Ac cunctis aliis ipsum praeponat amicis,
Qui, rutilans nimium, forma speciosus amoena,
Natos cunctarum merito vincit mulierum.
15 Cuius amore quidem ferventes congrue pridem
Perplures sacrae constanti corde puellae
Elegere mori saevis poenisque necari,
Quam decus insignis corrumpere virginitatis.
Inter quas Agnes, mundo celeberrima virgo,
20 Iure sui sponsi condigna laude decori
Christi dissimilem cunctis recitando decorem,
fol. 68^v Virginibus sacris eius commendat amoris
Pignus, qui, genitus sacra de virgine, solus
Sponsus castarum necnon decus est animarum.
25 Haec Agnes ergo, meritis clarissima virgo,
Carmine non culto pangit quam nostra camena,
Urbis famosae prae nobilis incola Romae,

- Prodiit almorum clara de stirpe parentum,
 Inclita nobilitas quos vexit et alma potestas;
 30 Ortus atque sui respondens nobilitati
 Pulchra fuit facie fideique decora nitore
 Praecipuis nimium meritis mundoque celebris.
 Quae nam, tincta sacri pura baptismatis unda
 Et de delicti maculis mundata veterni,
 35 Se totam Christo devovit mente benigna,
 Nitens, servata bene virginitate beata
 Spernere carnales affectus fortiter omnes
 Caelibis et vitae durum luctamen inire,
 Quo victrix hostis corruptelam suadentis
 40 Iungi caelicolis meruisset in aethere sanctis.
 Ast ubi lustra duo celeri cursu revoluta
 Insuper et ternos aetatis transigit annos,
 Simphronii comitis, praefecti scilicet urbis,
 Filius insignis iuvenilis stemmate floris,
 45 Illius formae decus ut vidit speciosae,
 Affectu nimio cordis suspensus in illa
 Hanc sibi prae cunctis unam delegit amandam,
 Se fortunatum credens et honoribus aptum,
 Si tam praepulchrae meruisset habere puellae
 50 Dulcia per propriae tempus consortia vitae.
 Hinc illam multis adiit comitatus amicis,
 Desponsare volens sponsam Christi venerandam,
 Pluraque de patris comportans munera gazis
 Stultus speravit, quod perpetrare nequivit,
 55 Virginis ut stabilem donis corrumpere mentem
 Illius et turpi coniungere posset amori.
 Sed Christi virgo, spernens ceu stercora dona
 Pondus et oblati dedignans protinus auri
 Splendorem quoque gemmarum rutilum variarum,
 60 His verbis iuvenem causari fertur amentem:
 'O fili mortis merito dampnande perennis,

35 mente/ *M* 42 transiit *M* 51 adiit multis *M*
 59 rutilarum *sic M*

- O fomes sceleris, contemptor et omnipotentis,
 Discedens a me citius fugiendo recede,
 Nec credas te posse meum pervertere purum
 65 Cor, quod amatoris praevenit nobilioris
 Dulcis amor, pulchrum cuius fidei fero signum
 In facie summa necnon in corpore toto,
 Quo me signavit strictimque sibi religavit,
fol. 69^v Ne mea mens alium iam praesumpsisset amicum
 70 Quaerere, sed solum complecti disceret illum,
 Qui virtute potens omnique decore refulgens
 Caelestes et mortales supereminet omnes.
 Hunc sine matre pater cani retro tempora mundi
 In deitate parem nec maiestate minorem
 75 Omnipotens genuit, per quem sibi saecula fecit;
 Et sine patre quidem mater pariebat eundem,
 Factorem proprium lactans sub tempore natum.
 Cuius praepulchram mirantur denique formam
 Solaris splendor lunae renitens quoque candor,
 80 Laudantes radiis dominum fulgentibus orbis;
 Cuius et imperio famulantia sydera cuncta
 Illis iniunctum complent per tempora cursum;
 Cui, conclamantes condignis laudibus, omnes
 Coetus angelici non desistunt famulari;
 85 Mira cui bonitas est et praecelsa potestas,
 Gloria sublimis, perpes concordia pacis,
 Laudabilis pietas nimiumque benigna voluntas.
 Talis namque meus, quem diligo, constat amicus,
 Quem fateor solum prae cunctis esse colendum.
 90 Ille quidem talis me desponsavit amoris
 Pignore ceu sponsam clara dotando corona,
 Atque meum gemmis collum cinxit pretiosis,
fol. 70^r Auribus et resplendentes suspendit in aures,
 Praebens ornatus varii claros mihi cultus.
 95 Ipsius certe dulcedo fluxit ab ore,

- Quae me lactavit dulci pastuque cibavit
 Ceu nectar mellis suavis vel copia lactis.
 Insuper et thalamum mihimet construxit in aevum
 Lucentem gemmis variis auriue metallis,
 100 Organa melodiis in quo resonando canoris
 Carmen dulce mihi cantant per tempora saeculi
 Et pariter, sponsi laudes modulantia cari,
 Illius affectum semper suadent mihi castum.
 Affectu quem secreto <cum> cordis amabo,
 105 Nulla puellaris patior detrimenta pudoris;
 Ast ubi forte sui merear complexibus uti
 Eius et in thalamum, sponsarum more, coruseum
 Duci, permaneo virgo sine sorde pudica.
 Cui debebo fidem soli servare perennem:
 110 Ipsi me toto cordis conamine credo.'

- His miser auditis, spiculis perfossus amoris,
 Ingemuit, crebro ducens suspiria longa,
 Hoc quia non meruit, caeco quod corde petivit;
 Et super hoc maerens nimioque dolore tabescens
 115 Decidit in lectum stultissimus ille virorum,
 Et, simulans male languorem, celavit amorem,
 Qui sibi causa gravis fuerat non parva doloris.
 Nec mora, fit notum fama prodente sinistra,
 Natum praefecti nimio languore ligari:
 120 Conveniunt subito medici velut agmine facto,
 Apponunt variis aptas morbis medicinas;
 Harum sed iuveni nil proficiebat amenti.
 Tandem senserunt, quod mox patri retulerunt,
 Non hoc languoris signum, sed fortis amoris,
 125 Quod contristatus pateretur filius eius.
 Quo pater audito causa morbique reperta,
 Ut leo frendescens rapidam conversus in iram
 Incepit percontari rabie furienti,
 Quis foret ille potestatis sic imperialis,

100 Organa *M* 109 delebo *M* 112 crebo dicens *M*
 118 notum] natus *M*¹, notus *M*² 122 nil] tul *M*

- 130 In quo spe vana virgo confisa superba
 Crederet esse sibi iunctum, contempnere natum
 Eius, qui plebi merito celeberrimus omni
 Esset condigne summo provectus honore.
 Haec ubi disseruit nimioque furore latravit,
 135 Comperit hanc ipsam sacro baptismate lotam
 Agnem christicolam primis fore semper ab annis
 Et conservandae pro virginitatis amore
 Esse suum sponsum consueto dicere Christum.
 Quo nam comperto, laetatur corde maligno,
 140 Sperans, <se> teneram merito debere puellam
fol. 71^r Saevis ad cultum poenis urgere deorum
 Et sic posse suum tandem complere furorem,
 Quo pro contemptu nati furiebat egroti.
 Hinc illam citius sisti conspexit eius
 145 Iussit; et astantem nulloque metu trepidantem
 Primo suadelis nimium mulcebat amicis,
 Tunc etiam probris dure cogebat amaris,
 Ut se sponte sui nati copularet amori
 Et simulachra deum coleret Christumque negaret.
 150 Sed virgo Christi nec suppliciis superari
 Nec blandimentis potuit devincier ullis,
 Quin servaret amatori sine fraude priori,
 Quod pepigit, pactum, signo fidei stabilitum.
 Cui praeses, pravam rursum renovans suadelam,
 155 Dixit: 'Si vere cupias intacta manere
 Virgo, deae magnae citius subiungere Vestae
 Eius sacricolis et consociare puellis,
 Quo condigna fias illi semper famulari.'
- Haec inquit praeses; contra sed sic ait Agnes:
 160 'Si mihi iure tuum placuit contempnere natum,
 Qui, ratione vicens cunctis quoque sensibus utens
 Corporeis, anima regitur numquam moritura,
 (Quamvis sit merito baratro claudendus in imo

136 primus <i>M</i> ;	agnem <i>M</i>	138 suum spo-	<i>in ras. M</i>
153 -igit pactum	<i>in ras. M</i>	156 /itius <i>M</i>	158 samu-
lari <i>M</i>	163 Quam iussit <i>M</i>		

Multis errorum pro commissis variorum,

171^r 165 Ni, sanum sapiens et quandoquidem resipiscens,
Se tingui faciat pura baptismatis unda),
Quis te posse minis vel quis tandem suadelis
Ad simulachrorum reris me cogere cultum,
Artificum cura quae conformata metallo

170 Membrorum falsam portant solummodo formam,
Mobilis officium complent nec corporis ullum,
† Neque suum quid viventis monstrant animalis?
Et quod ab his insensatis monstrisque profanis
Solamen vitae mihimet sperare gerendae

175 Possum, quae, vita sensuque carentia cuncto,
Nec sibi proficiunt mihi nec succurrere possunt?’

Haec ubi dicta dedit, praeses Simphronius inquit:

‘Florentem primis te nam cognosco sub annis,
Ingenio parvam, necnon aetate tenellam;

180 Hinc infantili parcendo simplicitati
Prudenter te subporto, lasciva puella,
Quo parcendo tuum citius te flectere collum
Sub sacris Vestae plantis faciam venerandae
Tureque nostrorum numen placare deorum.

185 Sed si, tam mitem spernendo mei pietatem,
Contraluctaris, mea ne praecepta sequaris,
Ultra non parco, sed vim iustam faciendo
Mando, sub obscenae latebris te claudier aedis,

72^r In qua criminibus turpes gaudent mulieres;

190 Et faciam pollutarum sociam meretricum,
Quo tu, quae clara polles de stirpe creata,
Dedecus omne tuis sis et confusio turpis.’

At sacra virgo, minis nimium trepidans super istis,
Audacter mox praefecto dedit ista responsa:

195 ‘Si tu namque deum scires hunc, quem colo, verum
Illiusque potestatem sine fine vigentem,
Qua semper proprios pie confortando ministros

167 nimis *M* 171 corpus *M* 172 Neque // // // // // *M*,
fuisse videtur suum quid, *quod habet p* 180 infan/tili *M*
184 Iure *M* 193 nimium] * *f. minime*

- Antiqui fraudes hostis confringeret omnes,
 Talia verba tuo nolles profundere rostro
 200 Nec mihi terrores toties praeponere tristes.
 Hinc ego, quae sectando fidem Christi meliorem
 Illum cognosco necnon cognoscor ab illo,
 Ipsius dextra me defendente superna
 Spero delicti numquam maculis violari,
 205 Carnis spurcitas fragilis sed vincere cunctas.’
 His dictis saeva praeses commotior ira
 Caelestis sponsam regis iussit venerandam
 Vestibus exutam, toto quoque corpore nudam,
 Concurrente trahi conventiculo populari
 210 Inque lupanaris nigrum concludier antrum,
 In quo lascivi iuvenes rationis egeni
 Colloquio scelerosarum gaudent mulierum.
 fol. 72^v Sed Christus, propriae praebens solamina sponsae,
 Illam conviciis tangi non sustinet ullis.
 215 Ast ubi distracto nudatur tegmine toto,
 Continuo bene densati crevere capilli,
 Qui, ductu longo lapsi de vertice summo,
 Descendendo pedum plantas tetigere tenellas,
 Corpus et omne comis tegitur ceu tegmine vestis.
 220 Utque lupanaris calcavit limina tristis,
 Extimplo suavis sensit dulcemen odoris
 Atque locum turpem miro splendore micantem
 Aspexit, tenebris qui sordebat prius atris.
 Et cum sordidulum compulsa subintrat in antrum,
 225 Angelus altithroni blande stetit obvius illi,
 Custos indubius fuerat qui corporis eius,
 Optulit et vestem niveo splendore micantem
 Eius mensurae conformatam satis apte.
 Hac induta quidem direxit ad aethera vocem,
 230 Assidue grates Christo resonando suaves,
 Cuius opem tanti sensit sub fasce pericli,

Cuius et auxilio fuerat protecta paterno,
Ne posset veteris corrumpi fraudibus hostis.

Interea iuvenes caecato corde furentes

- 235 Undique collectis cursim venere catervis,
Certantes studio perversae mentis iniquo,
73^r Quis prior intraret vel quis perdiscere posset,
An virgo suffulta sui munimine Christi
Haec, quae carnales semper contempsit amores,
240 Iam nunc in coepto posset persistere voto.
Nec mora, cognoscunt, nec contradicere possunt,
Quod numquam longum quis confundetur in aevum,
Qui credens domino firma spe pendet in illo;
Nam quicumque, sua compulsus mente superba,
245 Ingreditur turpis latebras temerarius aedis,
Ut radios lucis vidit mire rutilantis
Angelicae praefulgentem vestisque nitorem,
Correptus signi nimio terrore stupendi
Prostratus sacrae plantis extimplo puellae
250 Postulat errorum laxari vincla suorum
Testaturque deum verum fore iure colendum,
Eius cultores qui consolabitur omnes;
Sicque locus scelerum domus efficitur precularum.
Tandem praefecti natus venit male sanus,
255 Cuius sustinuit causa vim virgo beata.
Qui mox ingressus ridenti corde misellus
Nec dixit laudem domino nec reddit honorem,
Gratia tristifico cuius radiebat in antro,
Sed detestabilem laetus tendebat in aedem,
260 Amplexu dulci sperans se virginis uti
73^v Iam licito sacrae, cuius languebat amore.
Sed Christi pietas necnon praecelsa potestas,
Fortiter obsistens illi perversa volenti,
A corruptela propriam protexit alumnam
265 In reprobam miserum mortem tradebat et illum.

240 incepto *M* 247 tutorem *M* 253 p̄culariū *M*¹
256 misellū *M* 258 rediebat *M*¹ rediabat *M*² 259 de
te stabilem *M*¹ de se stab. *M*², (*f. Celt.*)

Nam mox ut rapido cursu properaverat illo,
 Quo supplex laudes domino resonaverat Agnes,
 Infelix, membris inprovisa resolutis

Morte, ruit pronus, Christi virtute peremptus.

270 Quo pater audito miser advenit lacrimando,
 Stipatus multa populorum namque caterva,
 Et, sese miserum clamans, spargebat in altum
 Voces, his sanctam verbis causando puellam:

'O mulier male crudelis, cui non muliebris

275 Cordis inest feritas nimiumque cruenta voluntas,
 Corpore sub tenero frendescens more ferino,
 Dic, quae causa meum cogit te perdere natum,
 Qui decus omne suis et spes fuerat genitoris
 Quondam felicitis talis de germine prolis,

280 Sed nunc orbatu misere pro funere nati?

Hinc patet ergo, tuam mentem nimium vitiosam
 De rivulis magicae fraudis bibulam satis esse,
 Florentem primis quia forte necare sub annis
 Subtractum dulci iuvenem vita voluisti.'

fol. 74^r 285 At sacra conviciis virgo non frangitur istis

Praefecto nec responsum reddebat acerbum,

Dulcia sed resono profundens verba palato

Dixit facunde, bene composita ratione:

'Non ego causa necis iuveni fueram pereunti,

290 Sed magis ipse sibi fuit incensor moriendi,

Glorificare deum stultus quia spreverat illum,

Gloria tristifico cuius praeifulget in antro.

Sed nunc, ut plane toto clarescat in orbe

Eius maiestas necnon praeaelata potestas,

295 Ipsius suavem supplex oro pietatem,

Ut corpus rigidum iubeat recalescere rursum

Atque novum membris hominem repararet redivivis.'

Dixit et astantes egredi praeceperat omnes;

Et, prostrata solo fundensque preces lacrimando,

267 laudes des *M*; agnes in ras. *M* 274 mala *M*
 280 fune *M* 281 uitiosum *M*¹ 284 ualuisti *M*
 292 testifico *M* 298 praeceperat *M*

- 300 Praestari petit a domino veniam sceleroso.
 Cui mox oranti misero vitamque precanti
 Angelus astiterat procumbentemque levabat,
 Praebens colloquiis illi solamen amicis,
 In verboque dei iussit virtute potenti
- 305 Extinctum subito flatu vixisse resumpto.
 Qui citius dicto iussus surrexit ab humo,
 Viribus et cunctis plene membris restitutis;
 Ac, laudum dulces spargens super aethera voces,
 74 Grates continuo solvebat mende iocunda
- 310 Christo, victori mortis vitaeque datori.
 Inde quidem, prima prorsus forma renovata,
 Processit vivus, qui morte fuit religatus;
 Atque, suo tristi se praesentando parenti,
 Fit res gaudendi, fuerat cui causa dolendi.
- 315 Hinc crebro caelum pulsans clamore profundum
 Utitur et verbis, suadens studiosius, istis:
 'Credite, Romani cives, rogo, credite cuncti,
 Esse deum Christum verumque perenniter unum
 Cum patre celsithrono necnon cum flamine sacro
- 320 Semper regnantem sceptrum caelique tenentem;
 Sub ditione sua qui complectens universa
 Cuncta gubernaculis regit immensae bonitatis.
 Hic est orandus solusque colendus amandus;
 Qui prius, errantem necnon perversa volentem
- 325 Morte repentina citius me praeveniando,
 Finem stultitiae dignabatur dare tantae,
 Et post, erranti promptus solito misereri,
 Virginis Agnetis precibus sacrae studiosis
 Mollitus, rursum vitae reddit renovatum.'
- 330 At pater, ut natum prodire sui redivivum
 Perfectum specie vidit plenumque decore,
 Interitum lacrimis cuius deflevit amaris,
 75 Mox super insolita signi novitate stupendi

309 iocundo *M* 316 studiosis *M* 317 cuncta *M*
 322 gubernaculis *M* 323 es *M* 328 scræ *M* 333 insuper
 solita *M*

Admirando pavet, laeto sed pectore gaudet.

- 335 Tunc amplectendo collum pietate paterna,
Mitia praedulci libaverat oscula proli;
Atque deum verum clamans dixit fore Christum,
Cuius tam celerem cognoscebat pietatem,
Cuius et imperio mors succumbebat amara,
340 Reddens viventem, quem sorbebat morientem.
Scilicet astantes animis mirantibus omnes
Tollunt in caelum laeti praeconia laudum,
Laudantes sanctum domini nomen benedicti.

Hoc vix pontifices crudeli corde ferentes

- 345 Commovere quidem non parvam seditionem,
Agnem sacrilegam dicentes et scelerosam
Occidi poenis citius debere cruentis,
Illius causa quia contemptum simulachra
Cunctaque sacrorum paterentur iura suorum.
350 Hinc praeses maestus turbato pectore factus
Condoluit sacrae subtristi mente puellae;
Ignorat tamen omnino dubius, super illa
Quid sibi sectandum, vel quid restaret agendum:
Perdere non placuit, sed nec defendere quivit.
355 Tandem discessit maerens aliumque reliquid,
Iudicis officio functum feritate lupina,
Qui fuit Aspasius dictus rituque profanus.
fol. 75^v Qui citus Agnetem proici praecepit in ignem,
Pontificum votis male concordando malignis.
360 Sed corpus castum nulla de sorde pium,
Ardor carnalis quod non succendit amoris,
Ignis non laesit praesens nec tangere quivit.
Denique divisae divino numine flammae
Virgineis tribuere locum precibus spatiosum:
365 Ac prorumpentes aestu nimioque furentes
Perdunt carnifices urendo primitus omnes;
Hinc circumstantem lambentes undique plebem

340 mouentem *M* 356 feritate lupina *in ras.* *M*
357 suit *M* 358 citius *M* 364 *f.* pedibus

- Incredulam, plures raptim stravere falanges.
 Sola sed immunis stabat pia virgo caloris,
 370 Inter flammaram crines ludens crepitantes,
 Oravitque deum versis ad sydera palmis,
 Hoc utens in fronte precis modulamine laudis:
 'Omniparens verbi genitor mundique creator,
 Qui, cum dilecto regnans retro tempora nato
 375 Amborumque coaeterno cum flamine sacro,
 Digne laudaris coleris veneraris amaris,
 Te solum laudo, te laudando benedico,
 Et tibi devote grates persolvo perennes,
 Eiusdem quia fulta tui munimine nati
 380 Numquam subcubui serpentis fraude vetusti,
 376 Corpore sed casto, puro cordisque secreto,
 Carnis spurcitas pertransivi bene cunctas,
 Poenas sacrilegi pariter superando tyranni.
 Hinc, gaudens in te nimium super hac pietate,
 385 Ad te nunc animis festino venire iocundis,
 Optans iura pati mortis citiusque resolvi,
 Quo merear vere contemplari sine fine
 Te, quem quaesivi, quem solum semper amavi;
 Tu clemens animam pro te de corpore pulsam
 390 Intra claustra tui dignanter suscipe regni,
 Quo tu, iure tuo pollens sub nomine trino,
 Rex unus machinae rerum per saecula trinae
 Istę cuncta regis sceptro summae deitatis.
 Scilicet orantis precibus iam rite peractis,
 395 Ignibus extinctis moritur subito rogos omnis;
 Et cinis ipse, suis confrigescendo favillis,
 Sic expers omnis factus fuit immo caloris,
 Ut nec scintillam sibi post servaverit ullam.
 Hoc igitur signo iam clarescente stupendo
 400 Quanto se virtus Christi plus detegit orbi,
 Tanto maioris rabiem spirando furoris

368 falngens *M* 372 præcēs *M*¹ præces *M*²
 379 numine *M* 393 Istę *M* 396 confrigendo *M*

- Iniustus iudex animo cruciatur amaro
 Nec patitur sacram post haec superesse puellam,
 Per quam sunt crebro miracula tanta patrata;
fol.76^r 405 Ense sed inmisso tenerum guttur penetrando
 Martiris egregiae iugulum perfodit avare,
 Et vice conversa, quod non speravit, agendo
 Illi profecit, cui gratis obesse cupivit,
 Transmittens caelo, quam subtraxit male mundo.
 410 Ast ubi, pro Christo loetali vulnere laesa,
 Extremum domino flatum reddit moriendo
 Atque fide salva gaudens obdormit in illo,
 Ocius angelici coetus de sidere lapsi
 Astantes animam niveo candore coruscant
 415 Necnon caelestis perfusam luce nitoris
 Blande suscipiunt laetique per aera tollunt,
 Congrue divinae laudis resonantibus hymnis;
 Indequ transvectam celeres super aetheris ignes
 Ducunt astrigeram sponsi caelestis in aulam.
 420 A quo continuo clarum rutilante corona
 Donatur purae pro virginitatis honore;
 Nec minus ergo, sui signo donanda triumphi,
 Martirii palmam sumpsit sine fine gerendam,
 Quo martir felix, duplici certamine victrix,
 425 Corporis et mentis carni semper renitentis,
 Utens aeterni bravio decoris duplicato,
 Inter virgineas fulgeret clara catervas,
 Lilia ceu, pulchre roseo permixta rubore,
 Inter delicias florum rutilat variorum.
fol.77^r 430 Interea quoque summorum sacra cura parentum
 Excultam magna, funus venerabile, pompa
 In gremio terrae toto contextit honore;
 Nec saltim bustum sacratae virginis ipsum,
 Quod pro servandis fuerat venerabile membris,
 435 Sollicitudo parentalis contempsit amoris,
 Sed sub nocturnis servat vigilantius horis.

- At, dum pervigiles consueto more parentes
 Excubias proli celebrabant mente fideli,
 Caelitus his ipsis monstratur visio talis:
- 440 Denique virgineas subito descendere turmas
 Viderunt, lapsas celeri de cardine caeli,
 Ornatas pulchre pleno comptasque decore;
 Inter quas Agnem simili splendore nitentem
 Conspexere suam pro Christo martirizatum;
- 445 A dextris cuius nive candidior stetit agnus.
 Quos merito fidei scivit dignos venerari,
 Blande colloquiis illos affatur amicis,
 Dicens: 'Gaudete mecum gratulando per aevum,
 Sum quia luciflua regis caelestis in aula
- 450 Virginibus sacris sociata perenniter istis.
 Et nunc in caelis illi coniungor amoris
 Amplexu dulci, quem semper mente fideli
 In terris colui, cupiens sine fine tueri.'
 His igitur dictis subito discessit ab illis.
- 455 Qui, nimium laeti tanto solamine facti,
 Siccabant lacrimas super eius morte refusas
 Et laudes domino psallebant voce canora,
 Qui post dura suis tribuit certamina sanctis
 Testibus aeternae clementer praemia vitae.

AMEN.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.
 INCIPIT SECUNDUS
 DRAMATICA SERIE CONTEXTUS.

Huius omnem materiam sicut et prioris opusculi sumsi
 ab antiquis libris sub certis auctorum nominibus con-
 scriptis, excepta superius scripta passione sancti Pelagii;

441 celeri] *f. stabili* 443 agnen *M* 445 Ad *M*
 449 luciflue *M*

3 supenus *M*

cuius seriem martirii quidam eiusdem, in qua passus est, indigena civitatis mihi exposuit, qui ipsum pulcherrimum virorum se vidisse et exitum rei attestatus est veraciter agnovisse. Unde, si quid in utroque falsitatis dictando comprehendi, non ex meo fefelli, sed fallentes incaute imitata fui.

1 senem martini quidem sic *M*

LIBER SECVNDVS.

78^r Plures inveniuntur catholici, cuius nos penitus ex- 1
 purgare nequimus facti, | qui pro cultioris facundia
 sermonis | gentilium vanitatem librorum / utilitati prae-
 ferunt sacrarum scripturarum. | Sunt etiam alii, sacris 2
 5 inhaerentes paginis, | qui licet alia gentilium spernant,
 Terrentii tamen fingmenta frequentius lectitant / et,
 dum dulcedine sermonis delectantur, nefandarum notitia
 rerum maculantur. | Unde ego, Clamor Validus Gandes- 3
 hemensis, non recusavi illum imitari dictando, dum alii
 10 colunt legendo, / quo eodem dictationis genere, quo
 turpia lascivarum incesta feminarum recitabantur,
 laudabilis sacrarum castimonia virginum iuxta mei-
 facultatem ingenioli celebraretur. / Hoc tamen facit non 4
 raro verecundari gravique rubore perfundi, / quod,
 15 huiusmodi specie dictationis cogente / detestabilem-in-
 licite amantium dementiam et male dulcia colloquia eorum, /
 quae nec nostro auditui permittuntur accommodari, /
 dictando mente tractavi et stili officio designavi. /
 Sed <si> haec erubescendo neglegerem, nec proposito 5
 20 satisfacerem / nec innocentium laudem-adeo plene iuxta
 meum posse exponerem, | quia, quanto blanditiae amen-
 tium promptiores ad illiciendum, / tanto et superni
 adiutoris gloria sublimior et triumphantium victoria
 probatur gloriosior, / praesertim cum feminea fragilitas
 vinceret et virilis robur confusione subiaceret. / Non 6
 25 enim dubito, mihi ab aliquibus obici,-quod huius vilitas
 dictationis / multo inferior, multo contractior / penitus-
 que dissimilis eius, quem proponebam imitari, sit sen-

6 terrentii *M* 15 * *f.* detestabilem dementiam inlicite
 amantium | ... eorum | 21 *f.* amantium 22 ad illiciendum promp-
 tiores *M* 25 *f.* virile 28 imitari. sit setentius concedo *M*

tentiis. | Concedo; ipsis tamen denuntio, | me in hoc
iure reprehendi non posse, | quasi his vellem abusive
assimilari, qui mei inertiam longe praecesserunt in scien-
tia sublimiori. | Nec enim tantae sum iactantiae, | 7
5 ut vel extremis me praesumam conferre auctorum alumnis; |
sed hoc solum nitor, ut, licet nullatenus valeam apte,
supplici tamen mentis devotione | acceptum in
datorem retorqueam ingenium. | Ideoque non sum adeo 8
amatrix mei, ut pro vitanda reprehensione Christi, qui
10 in sanctis operatur, virtutem, ~ quocumque ipse dabit posse,
cessem praedicare. | Si enim alicui placet mea devotio, 9
gaudebo; | si autem vel pro mei abiectioe vel
pro vitiosi sermonis rusticitate | placet nulli, memet
ipsam tamen iuvat, quod feci, | quia, dum proprii vili-
15 tatem laboris, in aliis ~ meae inscientiae opusculis |
heroico ~ ligatam strophio, | in hoc dramatica vinctam
serie colo, ~ perniciosas gentilium delicias abstinendo
devito. |

EPISTOLA EIUSDEM

20 AD QUOSDAM SAPIENTES HUIUS
LIBRI FAUTORES.

Plene sciis et bene moratis | nec alieno profectui 1
invidentibus, sed, ut decet vere sapientes, congratulanti-
bus, | Hrotsvit nesciola nullaue probitate idonea |
25 praesens valere et perpes gaudere. | Vestrae igitur 2
fol. 79^r laudandae ~ humilitatis magnitudinem satis admirari ne-
queo magnificaeque circa mei vilitatem ~ benignitatis
atque dilectionis plenitudinem condignarum ~ recompen-
satione gratiarum ~ remetiri non sufficio, | quia, cum 3
30 philosophicis ~ adprime studiis ~ nutriti et scientia longe
excellentiis sitis perfecti, | mei opusculum vilis mulierculae
vestra admiratione dignum duxistis et largitorem

in me operantis gratiae fraterno affectu gratulantes
 laudastis, / arbitantes mihi inesse aliquantulam scien-
 tiam artium, quarum subtilitas longe praeterit mei
 muliebre ingenium. | Denique rusticitatem meae dictatun- 4
 culae actenus vix audebam paucis ac solummodo
 familiaribus meis ostendere; | unde paene opera cessavit
 dictandi ultra aliquid huiusmodi, | quia, sicut fuere
 pauci, qui me prodente perspicerent, ita non multi,
 qui vel quid corrigendum inesset enuclearent, vel
 10 ad audendum aliquid huic simile provocarent. | At nunc, 5
 quia trium testimonium constat esse verum, / vestris
 corroborata sententiis / fiducialius praesumo et com-
 ponendis operam dare, si quando deus annuerit posse, —
 et quorumcumque sapientium examen subire. | Inter 6
 15 haec diversis affectibus, gaudio videlicet et metu, in
 diversum trahor; deum namque, cuius solummodo gratia
 sum-id, quod sum, / in me laudari cordetenus gaudeo;
 sed maior, quam sim, videri timeo, quia utrumque nefas
 esse non ambigo, / et gratuitum dei donum negare,
 20 et non acceptum accepisse simulare. / Unde non denego 7
 21 praestante gratia creatoris, per dynamin me artes scire,
 quia sum animal capax disciplinae, — sed per energian
 fateor omnino nescire. / Perspicax quoque ingenium-divi- 8
 nitus mihi collatum-esse agnosco, sed magistrarum ces-
 25 sante diligentia incultum et propriae pigritiae inertiae
 torpet neglectum. / Quapropter, ne in me donum dei 9
 annullaretur ob neglegentiam mei, si qua forte fila
 vel etiam floccos de panniculis, a veste Philosophiae ab-
 ruptis, / evellere quivi, praefato opusculo inserere curavi,
 30 quo vilitas meae inscientiae intermixtione nobilioris
 materiae illustraretur et largitor ingenii tanto amplius
 in me iure laudaretur, quanto muliebris sensus tardior
 esse creditur. / Haec mea in dictando intentio, haec 10

4 dictatuncule *M* 7 sq. * pauci fuere *M* 15 f. affectibus
 <fatigor> | ... trahor | 22 sq. energian fatōr *M* 23 sq. f. in-
 genium | divinitus agnosco mihi esse collatum | 24 * magi-
 strorum *M* 31 matene *M*

gola mei sudoris est causa; / neque simulando me nes-
cita scire iacto, sed, quantum ad me, tantum scio, quod
nescio. / Quia enim attactu vestri favoris atque petitionis 11
harundineo more inclinata libellum, quem tali intentione
5 disposui, sed usque huc pro sui vilitate occultare quam
in palam proferre malui, vobis perscrutandum tradidi, /
deceat, ut non minoris diligentia sollicitudinis eum
emendando investigetis, quam proprii seriem laboris. /
Et sic tandem ad normam rectitudinis reformatum mihi 12
10 remittite, quo, vestri magisterio praemonstrante, in
quibus maxime peccassem, possim agnoscere. /

3 * f. afflatu 6 tradidi in ras. M

80^r CONVERSIO GALLICANI PRINCIPIS MILITIAE

qui, iturus ad bellum contra Scythas, sacratissimam
 virginem Constantiam, | Constantini imperatoris filiam, |
 desponsavit, | sed in conflictu praelii nimium coarta-
 5 tus, | per Iohannem et Paulum primicerios Constantiae
 conversus, | ad baptismum convolvit | caelibemque vitam
 elegit, | postea autem iubente Iuliano apostata in exi-
 lium missus, | martirio est coronatus. | Sed et Iohannes
 et Paulus eodem iubente clam occisi | et in domo
 10 occulte sunt sepulti. | Nec mora, percussoris filius, | a
 daemonio arreptus, | patris commissum | et martirum
 confitendo meritum | iuxta eorum sepulchra salvatus | una
 cum patre est baptizatus. |

80^v CONSTANTINUS IMPERATOR. GALLICANUS. CONSTANTIA.

15 ARTEMIA. ATTICA. IOHANNES. PAULUS. PRINCIPES.

Taedet me, Gallicane, mo- I 1

rarum, | quia gentem, quam scis, Scitharum, | Romanae
 solam resistere paci | nostrisque temere praeceptis reluc-
 tari, | bello protrahis lacessere, | cum pro tui strenuitate |
 20 id tibi met exercitii | ad defensionem non ignores patriae
 servari. |

2 GALLICANUS. Tuis enim, o auguste Constantine, | obnixae 2
 manibus pedibusque | semper insistens obsequiis, | tuae augu-
 stalis excellentiae votis | effectu conabar respondere operis |
 25 nec umquam me subtraxi faciendis. |

³ CONSTANTINUS. Si opus est monitu: | nam memoriae [13]
fixum teneo; | unde monui hortando | potius, quam argu-
endo, | morem ut gereres. †

⁴ GALLICANUS. Id ipsum etiam nunc studebo. |

⁵ † CONSTANTINUS. Gaudeo. |

⁶ GALLICANUS. Nec amore vitae abduci potero, | quin
peragam, quae iubes. †

⁷ CONSTANTINUS. Placet, tuique in me benivolentiam
laudo. †

¹⁰ † GALLICANUS. Sed summa inplendae intentio servitutis | 4
summam expetit recompensationem mercedis. |

⁸ CONSTANTINUS. Nec iniuria.

¹⁰ GALLICANUS. Difficultas enim cuiuscumque laboris
tolerabilius fertur, | si haut incerta accipiendae spe mer-
cedis relevatur. |

fol. 81^r ¹¹ CONSTANTINUS. Patet.

¹² GALLICANUS. Unde ineundi | praemium periculi | mihi,
quaeso, proponas in praesenti, | quo inpigre dimicans sudore
non frangar certaminis, | animatus spe retributionis. |

²⁰ † CONSTANTINUS. Quod dignissimum | omnique videbatur 5
senatui gratissimum, | numquam tibi negabam, aut negabo,
praemium, | scilicet nostrae adeptionem familiaritatis | prae-
cipuaeque inter palatinos dignitatis. |

¹⁴ GALLICANUS. Fateor, | sed id nunc haut molior. |

²⁵ ¹⁵ CONSTANTINUS. Si aliud expetas, | oportet proferas. |

¹⁶ GALLICANUS. Immo aliud.

¹⁷ CONSTANTINUS. Quid?

¹⁸ GALLICANUS. Si praesumo dicere. |

¹⁷ CONSTANTINUS. Et bene. |

³⁰ ¹⁸ GALLICANUS. Irasceris.

²¹ CONSTANTINUS. Nullo modo.

²² GALLICANUS. Certe.

²³ CONSTANTINUS. Non.

²⁴ GALLICANUS. Moveberis indignatione. |

³⁵ ²⁵ CONSTANTINUS. Ne id vereare. |

26 GALLICANUS. Dicam, iussisti: Constantiam, | tui na- [I 7]
tam, | amo |

27 CONSTANTINUS. Et merito; | decet, ut herilem filiam
honorabiliter ames | et amabiliter honores. |

5 28 GALLICANUS. Interrumpis dicenda. |

29 CONSTANTINUS. Non interrompo. |

30 GALLICANUS. Ipsamque, si tua annuerit pietas | de-
sponsare gestio. |

31 CONSTANTINUS. Non leve appetit praemium, | sed 8
10 summum | vobisque, o principes, ante insolitum. |

32 GALLICANUS. Eh heu! dedignatur; praescivi. Instate, O
quaeso, mecum precibus.

33 PRINCIPES. Decet tuam, | imperator egregie, dignitatem,
ut pro sui reverentia | hoc illi non abnuas.)

15 34 CONSTANTINUS. Si abnuo, quantum ad me; | sed subtili
primum inquisitione | reor investigandum, | an filia praebeat
assensum. |

35 PRINCIPES. Consequens est.

81^v 36 CONSTANTINUS. Ibo | ipsamque, | si velis, Gallicane, | pro
30 hac re appellabo. |

37 GALLICANUS. Ac libens.

38 CONSTANTIA. Dominus imperator | adit nos solito tris-II 1 O
tior; | quid velit vehementer admiror. |

39 CONSTANTINUS. Huc ades, o filia Constantia, | paucis
35 te volo. |

40 CONSTANTIA. Assum, domine mi; iube, quid velis.

41 CONSTANTINUS. Anxietate cordis fatigor | gravique
tristitia afficior. |

42 CONSTANTIA. Ut te venientem adspexi, | tristitiam de-
30 prehendi | et, licet causam ignorarem, conturbata pertimui. |

43 CONSTANTINUS. Tui causa contristor. †

44 CONSTANTIA. Mei? |

46 CONSTANTINUS. Tui. |

47 CONSTANTIA. Expaveo. Quid est, domine mi? |

48 CONSTANTINUS. Piget dicere, ne contristeris. |

49 CONSTANTIA. Multo magis contristor, si non dixeris. |

50 51 CONSTANTINUS. Gallicanus dux, cui frequens successus 2
triumphorum | primum inter principes dignitatis adquisivit
| gradum | cuiusque ope saepissime indigemus ad defensionem
patriae, |

52 CONSTANTIA. Quid ille? |

10 53 CONSTANTINUS. Desiderat te sponsam habitum ire. |

54 CONSTANTIA. Me? |

55 CONSTANTINUS. Te. |

56 CONSTANTIA. Mallim mori. |

3

57 CONSTANTINUS. Praescivi. |

15 58 CONSTANTIA. Nec mirum, quia tuo consensu, | tuo
permissu | servandam deo virginitatem devovi. |

59 CONSTANTINUS. Memini. |

60 61 CONSTANTIA. Nullis enim suppliciis umquam potero com-
pelli, | quin inviolatum custodiam sacramentum propositi. |

20 62 63 CONSTANTINUS. Convenit. Sed hinc coartor nimium, 4
quia, si, quod debet fieri paterno more, | te in proposito
permansum ire consensero, | haut leve damnum patiar in
fol.82^r publica re; | si autem, quod absit, renitor, aeternis cru-
ciandus poenis subiacebo. |

25 64 65 CONSTANTIA. Si enim divinum | desperarem adesse auxi-
lium, | mihi quam maxime, mihi potissimum esset dolendum. |

66 CONSTANTINUS. Verum. |

67 68 CONSTANTIA. Nunc autem nullus relinquitur locus
maestitiae | praesumentis de domini pietate. |

30 69 70 CONSTANTINUS. Quam bene dicis, mea Constantia!

71 72 CONSTANTIA. Si meum digneris captare consilium, | prae- 5
monstrabo, qualiter utrumque evadere possis damnum. |

73 74 CONSTANTINUS. O utinam!

75 76 CONSTANTIA. Simula prudenter, peracta expeditione |
ipsius votis te satisfacturum esse, | et, ut meum concordari

credat velle, | suade | quo suas | interim filias | Atticam ac [II 5]
Artemiam, velut pro solidandi pignore amoris, mecum
mansum ire | meosque primicerios, Iohannem et Paulum,
secum faciat iter arreptum ire. |

5 67 CONSTANTINUS. Et quid, si victor revertetur, mihi erit
agendum? |

68 CONSTANTIA. Reor omnipatrem prius esse invocandum,
quo ab huiusmodi intentione Gallicani revocet animum. |

69 CONSTANTINUS. O filia, filia, quantum dulcedine tuae 6
10 alloquutionis | amaritudinem dulcorasti maesti patris, | adeo,
ut pro hac re | nulla post haec moveor sollicitudine! |

70 CONSTANTIA. Non est necesse. |

71 CONSTANTINUS. Eam | et Gallicanum laeta promissione
circumveniam. |

15 72 CONSTANTIA. Vade in pace, | mi domine! |

82v 73 GALLICANUS. Curiositate frangar, | o principes, ante-III 10
quam, quid mis senior augustus tam diu cum herili filia
agat, experiar. |

74 PRINCEPES. Suadet illi velle, quae desideras.

20 75 GALLICANUS. O utinam praevaleret suasio!

76 PRINCEPES. Forsitan praevalebit.

77 GALLICANUS. Silete, | quiescite; | augustus revertitur, 2
non, ut abiit, obscuro, | sed vultu admodum sereno. |

78 PRINCEPES. Bona fortuna. |

25 79 GALLICANUS. Si enim, ut dicitur, speculum mentis
est facies, serenitas faciei | mansuetudinem forte designat
eius animi. |

80 PRINCEPES. Ita. |

81 CONSTANTINUS. Gallicane! |

IV 1

30 82 GALLICANUS. Quid dixit? +

83 PRINCEPES. Procede, procede; | vocat te! | +

84 GALRICANUS. Dii propitii, favete! |

[IV 1]

85 CONSTANTINUS. Perge securus, Gallicane, ad bellum; | 2
reversurus enim accipies, quod desideras, praemium. |

86 GALRICANUS. Illudisne me?

5 87 CONSTANTINUS. Si illudo.

88 GALRICANUS. Me felicem, | si unum scirem! |

89 CONSTANTINUS. Quid unum? |

90 GALRICANUS. Eius responsum. |

91 CONSTANTINUS. Filiae?

10 92 GALRICANUS. Ipsius.

93 CONSTANTINUS. Iniusta satis ratio, in hac re | vere- 3
cundae virginis responsum quaerere. | Consequentia autem
rerum | monstrabit eius assensum. |

94 GALRICANUS. Si hunc scirem, | responsum flocci facerem.

15 95 CONSTANTINUS. Licet, experiare.

96 GALRICANUS. Exopto.

97 CONSTANTINUS. Sui primicerios, Iohannem et Paulum, | 4
tecum commoratum iri decrevit usque in diem nuptiarum. |

98 GALRICANUS. Quam ob causam?

20 99 CONSTANTINUS. Quo illorum ex confabulatione | ipsius
vitam, mores, consuetudinem possis praenoscere. |

100 GALRICANUS. Bonum consilium | mihi que quam maxime
placitum. |

24 101 CONSTANTINUS. Scilicet tui filias secum versa vice | 5
fol. 83^r desiderat interim mansum ire, | quatinus illarum per
sodalitatem tibi fiat morigera.

102 GALRICANUS. Euax, euax! omnia meis | respondent votis. |

103 CONSTANTINUS. Fac, ut adducantur citius.

104 GALRICANUS. Statis, milites? currite, | abite; | adducite
30 filias ad obsequium sui dominae. |

105 MILITES. Assunt illustres Gallicani natae, | tuae V 1
familiaritati, hera Constantia, pro sui pulchritudinis,
sapientiae et probitatis perspicuitate satis aptae. |

1 Dii propicii in ras. m. 1 M 29 Gallicanus] C i. e.
Constantinus. 32 hera M²

106 CONSTANTIA. Placet; introducantur honorifice. | — [V 2]

Amator virginitatis | et inspirator castitatis, | Christe, qui
me, precibus martiris tuae Agnetis | a lepra pariter cor-
poris | et ab errore eripiens gentilitatis, | invitasti ad
5 virgineum | tui genitricis thalamum, | in quo tu mani-
festus es verus deus retro exordium natus a deo patre, |
idemque verus homo ex matre natus in tempore: | te, 3
veram et coaeternam | patris sapientiam, | per quam facta
sunt omnia | et cuius dispositione consistunt et moderantur
10 universa, | suppliciter exoro, | ut Gallicanum, qui tui in
me amorem surripiendo | conatur extinguere, | post te
trahendo | ab iniusta intentione revocare | suique filias |
digneris tibi assignare sponsas; | et instilla cogitationibus
earum, | tui amoris dulcedinem, 3 quatinus execrantes carnale
15 consortium | pervenire mereantur ad sacrarum societatem
virginum. |

83^v 107 ARTEMIA. Ave, Constantia, | imperialis era. |

108 CONSTANTIA. Salvete, sorores, Attica et Artemia. | State, 4 O
state, | ne procidatis, | sed libate ~~mihi~~ mihi osculum amoris. |

20 109 ARTEMIA. Tuum ad obsequium, domna, alacri mente
venimus, | tuae ditioni summa devotione nos subicimus, |
tantum ut tua | nobis habundet gratia. |

110 CONSTANTIA. Unum dominum habemus in caelis, | 5
cui debetur devotio nostrae servitutis, | in cuius fide et
25 dilectione | condecet nos servata corporis integritate | un-
animiter perseverare, | ut mereamur aulam caelestis patriae
cum palma virginitatis introire. |

111 ARTEMIA. In nullo reluctamur, | sed tuis in omnibus 6
praeceptis parere nitimur, | praecipue in agnitione veri-
30 tatis | et servandae proposito virginitatis. |

112 CONSTANTIA. Congrua satis responsio | vestraque
ingenuitate condigna; | nec dubito, quin divinae | inspiratione
gratiae | ad credendum estis praeventae. |

1 introducuntur M^1 introducuntur M^2 (corr. m. 1)

5 uirgineum/ M 7 id ē q: M^1 idēq; que M^2 8 * patri M

13 f. instillare 17 Artemia] A M 28 tuis] testis M^1

testes M^2 , f. tis 33 puentae M

112 ARTEMIA. Qui posset fieri, ut, servientes idolis, | [V
sanum saperemus sine illustratione supernae pietatis? |

114 CONSTANTIA. Stabilitas vestrae fidei | spem mihi 7
excitat de credulitate Gallicani. |

5 115 ARTEMIA. Admoneatur tantum; haut dubium, quin credat.

116 CONSTANTIA. Advocentur Iohannes et Paulus.

117 IOHANNES. Praesto sumus, hera, quos vocasti.

VI

fol. 847; 118 CONSTANTIA. Ite citi ad Gallicanum; et, inhaerentes
eius lateri, | suadete illi paulatim mysterium nostrae fidei, |
10 si forsam illum deus dignetur per vos lucrari. |

119 PAULUS. Deus det proventum, | nos adhibemus frequen-
tationes hortamentorum. |

7 120 GALLICANUS. Oportune advenitis, Iohannes et Paule; VII 1C
suspensis diu animis vestrum praestolabar adventum. |

15 121 IOHANNES. Ut vocem iubentis domnae hausimus, | tibi
ad obsequendum convolvimus, |

122 GALLICANUS. Multo magis vestro | quam aliorum
delector obsequio. |

123 PAULUS. Si inmerito; | nam vulgo dicitur, quod dilecti
20 socius | et ipse sit dilectus. |

124 GALLICANUS. Verum.

125 IOHANNES. Dilectio mittentis erae | reconciliatur nos
familiaritati tuae. |

126 GALLICANUS. Non nego. Convenite, congregamini, 2
25 tribuni et centuriones | omnesque mei iuris milites; | assunt
Iohannes et Paulus, quorum detinebar absentia, ne per-
gerem.

127 TRIBUNI. Praecede, collectim comitamur.

128 GALLICANUS. Capitolium et templa | primum nobis

5 credat quin *M*¹ 10 luctari *M*¹ (*corr. m. 2*) 19 Si] Non
in ras. m. 2 M; dilectis ocius *M* 20 f. fit 28 comitantur
M (-mitan- *in ras. m. 1*)

intranda | numinaque deorum | placanda sunt ritu sacri- [VII 2]
fiorum, | quo prosperentur exitum pugnae? |

139 TRIBUNI. Necesse. |

130 IOHANNES. Subtrahamus nos interim.

5 131 PAULUS. Decet.

132 IOHANNES. En, dux egreditur; ascendamus equos, | VIII
offeramus nos obvios. |

133 PAULUS. Ac cito.

134 GALLICANUS. Unde venitis? | ubi fuistis? |

10 135 IOHANNES. Stravimus, | sarcinulas praemisimus, | quo
24 expediti | tuum iter possimus comitari. |

136 GALLICANUS. Placet.

137 O tribuni, pro Iuppiter! aspicio IX 1 ○

innumeralis exercitus legiones, | variis armorum in-
15 strumentis horribiles. |

138 TRIBUNI. Herele hostes! |

139 GALLICANUS. Resistamus fortiter | et congregiamur
viriliter. |

140 TRIBUNI. Si est utilis | nostri congressio cum tantis. |

20 141 GALLICANUS. Et quid mavultis? |

142 TRIBUNI. Submittere colla. |

143 GALLICANUS. Nolit hoc Apollo! |

144 TRIBUNI. Edepol faciendum: en, undiquesecus circum-
damur, | vulneramur, | perimimur. |

25 145 GALLICANUS. Eh heu! quid erit, cum tribuni me
spernunt, | se tradunt? |

146 IOHANNES. Fac votum deo caeli | te christianum fieri, | 2
et vinctes.

147 GALLICANUS. Voveo | et opere implebo. | ○

30 148 HOSTES. Heus! rex Bradan, sperandae fortuna victoriae
illudit nos; en dextrae languescent, | vires fatiscent, | sed
et inconstantia pectoris | cogit nos discedere ab armis. |

149 BRADAN. Quid dicam, ignoro: | ipsa, quam toleratis, [IX]
me urget passio; | restat, ut nos duci tradamus. |

150 HOSTES. Alias non evademus. |

151 BRADAN. Dux Gallicane, | noli in nostri perniciem 3
saevire, | sed parce | et utere, ꝥ ut libet, nostra servitute. |

152 GALLICANUS. Ne trepidetis, | ne formidetis; | sed,
datis obsidibus, facite vos tributarios imperatoris, | et
vivite beate | sub Romana pace. |

153 HOSTES. Tuo arbitrio pendet, quot qualesque accipere |
10 quantumque pondus | solvendi census | nobis velis im-
ponere. |

154 GALLICANUS. Solvite procinctum, mei milites; nemo
fol. 85^r laedatur, | nemo perimatur; | amplectamur foederatos, |
quos publicos insectabamur inimicos. |

155 IOHANNES. Quanto magis valet intenta precatio | quam 4
humana praesumptio!

156 GALLICANUS. Verum. |

157 PAULUS. Quam efficax his aderit superna miseratio, |
quos deo commendat humilis devotio! |

20 158 GALLICANUS. Perspicuum. |

159 IOHANNES. Sed quod vovetur in perturbatione, | solven-
dum est in tranquillitate. |

160 GALLICANUS. Assentio. | Unde quantocius baptizari
gestio | ac reliquum vitae | in dei obsequio vacare. |

25 161 PAULUS. Iustum. |

162 GALLICANUS. Ecce in introitu nostro proruunt Romani X
urbicolae, | insignia laudum ferentes ex more. |

163 IOHANNES. Consequens est.

164 GALLICANUS. Sed nec nostrae, nec deorum fortitudini |
30 titulus debetur triumpho. |

+ 165 PAULUS. Nullo modo, | sed vero deo. |

166 GALLICANUS. Unde templa | arbitror transeunda |

167 IOHANNES. Recte arbitraris.

168 GALLICANUS. Et limina apostolorum supplici confessione [X]
esse intranda. |

169 PAULUS. O te tali opinione felicem! | nunc testaris te
verum christicolam. |

5 170 CONSTANTINUS. Admiror, o milites, cur Gallicanus | XI
tam diu se subtrahat nostris conspectibus. |

171 MILITES. Ut urbem intravit, | gressum ad domum
sancti Petri concite tetendit, | terratenusque prostratus pro
recepta victoria | grates impendit altithrono. |

10 172 CONSTANTINUS. Gallicanus?

173 MILITES. Ipse. |

174 CONSTANTINUS. Incredibile. |

175 MILITES. En, accedit; ipsum potes sciscitari. W 1

176 CONSTANTINUS. Diu te, Gallicane, sustinui, | ut modum XII 1
15 exitumque experirer praelii. |

177 GALLICANUS. Dicam digestim.

178 CONSTANTINUS. Hoc interim parvi pendo, | quo edisseras,
125 quod magis exopto. |

179 GALLICANUS. Quid est?

20 180 CONSTANTINUS. Cur iturus deorum templa, | et revertens
intrares apostolorum tecta? |

181 GALLICANUS. Rogas?

182 CONSTANTINUS. Curiose.

183 GALLICANUS. Expono. |

25 184 CONSTANTINUS. Exopto. |

185 GALLICANUS. Fateor, | sacratissime imperator, | iturus, 2
ut obiecisti, | sacella intravi | meque daemoniis et diis
supplex commisi. |

186 CONSTANTINUS. Hoc Romanis antiquitus fuit in more.

187 GALLICANUS. Mala consuetudo. |

8 terratenusque (-rat- in ras. m. 1) *M*; receptus (rece- in
ras.) *M*¹

131 CONSTANTINUS. Pessima. |

[XII]

132 GALLICANUS. Quo peracto, tribuni cum suis legioni- 3
bus advenere | meque euntem undiquesecus saepsere. |

133 CONSTANTINUS. Pomposo admodum apparatu egredie- 5
baris.

134 GALLICANUS. Promovimus, | hostes imegimus, | commi-
simus, | victi sumus. |

135 CONSTANTINUS. Romani victi?

136 GALLICANUS. Penitus. ✱

10 137 CONSTANTINUS. O res dira | omnibusque saeculis in-
audita! |

138 GALLICANUS. Ego quidem nefanda sacrificia iteravi, | 4
nec aderant, qui adiuvarent, dii, | sed invalescente con-
gressionem | plurimi ex nostris interiere. |

139 CONSTANTINUS. Confundor audiendo.

140 GALLICANUS. Tandem tribuni me spreverunt, | se tradi-
derunt. |

141 CONSTANTINUS. Hostibus?

142 GALLICANUS. Ipsis.

20 143 CONSTANTINUS. Ah! quid fecisti? 5

144 GALLICANUS. Quid possem facere | nisi fugam cap-
tare? |

145 CONSTANTINUS. Non.

146 GALLICANUS. Etiam.

25 147 CONSTANTINUS. Quantis tunc angustiis | urgebatur con-
stantia tui pectoris! |

148 GALLICANUS. Maximis. |

149 CONSTANTINUS. Et quomodo evasisti? |

150 GALLICANUS. Mis familiares socii, | Iohannes et Paulus, 6
suaserunt mihi | votum fecisse creatori. |

151 CONSTANTINUS. Salubre.

fol. 86^r 152 GALLICANUS. Experiebar: ut os ad vovendum aperui, |
caeleste iuvamen sensi. |

153 CONSTANTINUS. Quo pacto?

35 154 GALLICANUS. Apparuit mihi iuvenis | procerae mag- 7

nitudinis, | crucem ferens in humeris, | et praecepit, ut[XII 7]
 stricto mucrone illum sequeretur.

212 CONSTANTINUS. Quisquis ille erat, | caelitus missus
 fuerat. |

5 213 GALLICANUS. Comprobavi; | nec mora, astiterunt mihi
 a dextra laevaue milites armati, | quorum vultum minime
 agnovi, | promittentes auxilium sui. |

214 CONSTANTINUS. Caelestis militia.

215 GALLICANUS. Non ambigo. | At ubi, sequens prae- 8
 10 cedentem, securus inter medias hostium ingrederer acies,
 perveni ad regem eorum, nomine Brandan; qui mox, in-
 credibili metu correptus | pedibusque meis provolutus, | se
 cum suis subdidit, professus censum | principi Romani
 orbis finetenus solvendum. |

15 216 CONSTANTINUS. Grates prosperitatis auctori, | qui in
 se sperantes non patitur confundi. |

217 GALLICANUS. Expertus didici. |

218 CONSTANTINUS. Vellem experiri, | quid deinde profugi | 9
 actitarent tribuni. |

20 219 GALLICANUS. Maturabant reconciliari. |

220 CONSTANTINUS. Recepistin gratis? |

221 GALLICANUS. Ego illos gratis, | qui me periculis, | qui
 se inimicis? | haut ita.

222 CONSTANTINUS. Et qui?

25 223 GALLICANUS. Proposui promerendae gratiae pretium. |

224 CONSTANTINUS. Quale?

225 GALLICANUS. Videlicet sectam christicolarum; | quam
 qui elegerit, | gratiam susciperet, priorem | honoremque
 ampliorem, | qui vero spreverit, | gratia | simul privaretur
 26 et militia. |

27 226 CONSTANTINUS. Recta propositio | tuaque auctoritate
 condigna. |

227 GALLICANUS. Ego quidem, baptismo imbutus, totum 10
 me deo subiugavi, | in tantum, ut tuae, | quam prae omni-
 28

17 Exp// M¹ Expimento M² 22 illas M; periclas M
 29 spreuerint M

bus dilexi, | abrenuntiavi filiae, | quo, abstinens coniugii, | [XII]
placerem virginis proli. |

217 CONSTANTINUS. Accede propius, | ut irruam in tuos
amplexus. | Nunc quidem, nunc cogor tibi detegere, | quod
5 ad tempus studebam velare. |

217 GALLICANUS. Quid?

218 CONSTANTINUS. Id videlicet, quod mea tuaeque natae
eidem, quam elegisti, | student religioni. |

219 GALLICANUS. Gaudeo. |

10 220 CONSTANTINUS. Tantoque servandae virginitatis flagrant
amore, | ut nec minis nec blandimentis revocari possunt
ab intentione. |

223 GALLICANUS. Perseverent, exopto. |

224 CONSTANTINUS. Introeamus in palatium, | ubi ipsae 11
15 commorantur.

225 GALLICANUS. Praecede; sequar.

226 CONSTANTINUS. Ecce, occurrunt cum augusta Elena, | O
mei genitrice gloriosa, | omnibusque lacrimae fluunt prae
gaudio. |

20 237 GALLICANUS. Vivite feliciter, o sanctae virgines, perse- XII
verantes in dei timore, | decusque virginitatis inviolatum
servate, | quo dignae inveniamini | amplexibus regis ae-
terni. |

238 CONSTANTIA. Eo liberius servabimus, | quo te non con-
25 traluctari sentimus. |

239 GALLICANUS. Non contraluctor, | non renitor, | non 2
prohibeo, | sed vestris in hoc votis libens concedo, | in
tantum, ut nec te, o mea Constantia, | quam haut segniter
emi vitae pretio, | aliud, quam coepisti, velle cogo. |

30 240 CONSTANTIA. Haec mutatio dextrae excelsi!

fol. 87^r 241 GALLICANUS. Si in melius mutatus non essem, | tuae
professioni assensum non praeberem. |

242 CONSTANTIA. Amicus pudicitiae virginalis | et fautor [XIII 3]
totius bonae voluntatis, | qui te ab iniusta cogitatione
revocavit | meamque virginitatem sibi signavit, | dignetur
nos pro corporali discidio | quandoque associatum ire in
5 aeterno gaudio. |

243 GALLICANUS. Fiat, fiat!

244 CONSTANTINUS. Cum vinculum Christi amoris | in unius 4
nos societate coniungat religionis, | decet, ut, quasi gener
augustorum, | honorifice nobiscum habites intra palatium. |

10 245 GALLICANUS. Nulla magis est vitanda temptatio |
quam oculorum concupiscentia. |

246 CONSTANTINUS. Refragari nequeo. |

247 GALLICANUS. Unde non expedit me frequentius vir-
ginem intueri, | quam prae parentibus, prae vita, prae
15 anima a me scis amari. |

248 CONSTANTINUS. Ut libet.

249 GALLICANUS. Ecce, habes quadruplicatum exercitum 5
Christo favente | et me laborante. | Patere, ut nunc
militem imperatori, | cuius iuvamine vici, | et cui debeo,
20 quicquid feliciter vixi. |

250 CONSTANTINUS. Ipsum decet laus et iubilatio, | ipsi
debet famulari omnis creatura. |

251 GALLICANUS. Sed illi potissimum, | quis in necessitate
largus praestat auxilium. |

252 CONSTANTINUS. Ut asseris.

253 GALLICANUS. Partem possessionis, quae ad filias per- 6
tinet, excipio, | partemque ad susceptionem peregrinorum
mihi reservo; | de reliquo proprios servos, | libertate donatos, |
25 ditari | pauperumque necessitates volo sustentari. |

254 CONSTANTINUS. Prudenter possessa disponis, | nec ex-
pers fies aeternae retributionis. |

255 GALLICANUS. Me ipsum etiam sancto viro Hilariano 7
in urbe Ostensi. | individuum sodalem ardeo associatum

2 cogitatione] intentione ss. m. 1 M 8 sociate M
9 habites] (-abit- in ras. f. m. 2) M 17 * f. quadruplicatum
habes exercitum | 24 largius M

iri, | quo ibidem reliquum vitae | in dei laude pauperum- [XIII]
que vacem susceptione. |

247 CONSTANTINUS. Simplex esse, | cui semper est posse, |
sinat tui esse | prosperis successionebus iuxta sui velle
5 vigere | et perducatur te ad gaudia aeternitatis, | qui regnat
et gloriatur in unitate trinitatis. |

254 GALRICANUS. Amen.

IULIANUS IMPERATOR. CONSULES. MILITES.

217 IULIANUS. Incommodum satis nostro | probatur esse I 10
10 imperio, | quod christiani libero | utuntur arbitrio | et
iactant se leges debere sequi, | quas accipiebant temporibus
Constantini. |

217 CONSULES. Turpe, si pateris.

240 IULIANUS. Non patiar.

15 244 CONSULES. Decet.

212 IULIANUS. O milites, accingimini et nudate chisticolas 2
possessionibus propriis, | obiciendo sententiam Christi
dicentis: | 'Qui non renuntiaverit omnibus, | quae possidet,
N. P. T. M. V. E. S. D. <C> P. L.' +

20 263 MILITES. In nobis non erit mora.

264 CONSULES. En, milites revertuntur. II

265 IULIANUS. Secundusne vester reditus? |

266 MILITES. <Si> secundus. |

267 IULIANUS. Et cur tam citus? |

25 268 MILITES. Dicemus. | Castella, quae Gallicanus sibi
retinuit, decrevimus intrasse | tuaeque servituti usurpasse; |
sed, si quis ex nostris pedem admovit, leprosus seu
inerguminus est factus.

fol. 88^r 269 IULIANUS. Revertimini ipsumque compellite | vel.
30 patriam deserere | vel idolis sacrificare. |

17 propiis M 22 Secundusne est M^a

*Li. 14. 25: p. 14. mu. es. depl.
non. 14. 25: non. 14. 25: depl. 14. 25: depl.*

270 GALLICANUS. Ne fatigemini, o milites, inutilia sua- III
dendo, | quia in aestimatione aeternae vitae flocci facio, |
quicquid habetur sub sole. Unde patriam desero | et exul
pro Christo Alexandriam peto, | optans ibidem coronari
5 martirio. |

271 MILITES. Gallicanus, | ut iussisti patria expulsus, | IV
Alexandriam petiit) ibique, a Rautiano comite tentus, |
gladio est peremptus. |

272 IULIANUS. O bene factum!

10 273 MILITES. Sed Iohannes et Paulus te fastidiunt. |

274 IULIANUS. Quid agunt? |

275 MILITES. Libere vagant, | thesauros Constantiae ero-
gant. |

276 IULIANUS. Advocentur.

15 277 MILITES. Assunt.

V 1

278 IULIANUS. Non nescio, | vos, Iohannes et Paule, a
cunabulis augustorum mancipatos fuisse obsequio. |

279 IOHANNES. Fuimus. |

280 IULIANUS. Unde decet, ut, meo inhaerentes lateri,
20 serviatis in palatio, | in quo nutriti estis a puero. |

281 PAULUS. Haut serviemus. |

282 IULIANUS. Mihi non servietis?

283 IOHANNES. Diximus. |

284 IULIANUS. Num non videor augustus? |

2

25 285 PAULUS. Sed dissimilis prioribus. |

286 IULIANUS. In quo? |

287 IOHANNES. Religione et merito. |

288 IULIANUS. Vellem plenius audire. |

289 PAULUS. Et volumus dicere. | Gloriosissimi et famo-
30 sissimi imperatores Constantinus, Constans et Constantius,
quorum famulabamur imperio, fuere viri christianissimi |
et gloriabantur se servos esse Christi; |

- fol. 88^v 290 IULIANUS. Memini, | sed non opto eos in hoc sequi. | [V.]
- 291 PAULUS. Deteriora imitaris. Qui ecclesias frequentabant
et excusso diademate prostrati Iesum Christum adorabant:
- 292 IULIANUS. Ad haec me non cogitis. |
- 5 293 IOHANNES. Ideo illis es dissimilis. |
- 294 PAULUS. Nam quia adolabantur creatori, augustalis
apicem dignitatis | ornabant et beatificabant insignibus suae
probitatis et sanctitatis, | prosperisque ad vota successionibus
pollebant.
- 6 10 295 IULIANUS. Certe et ego. |
- 7 296 IOHANNES. Non simili modo, | quia eos divina | comi-
tabatur gratia. |
- 297 IULIANUS. Frivola; | ego quondam stultus talia exer- 4
cui | et clericatum in ecclesia optinui. |
- 15 298 IOHANNES. Placetne tibi, o Paule, clericus? |
- 299 PAULUS. Diaboli capellanus. |
- 300 IULIANUS. At, ubi nihil utilitatis inesse deprehendi, |
ad culturam deorum me inflexi; | quorum pietas me pro-
vexit ad fastigium regni. |
- 20 301 IOHANNES. Abrupisti nostri orationem, | ne audires
iustorum laudem. |
- 302 IULIANUS. Quid ad me? |
- 303 PAULUS. Nihil; sed subiungendum est, quod ad te. | 5
Postquam enim mundus eis | non erat dignus habendis, |
- 25 suscepti sunt inter angelos, tibi que infelix res publica |
relinquebatur regenda. |
- 304 IULIANUS. Cur infelix iuxta id temporis? |
- 305 IOHANNES. Ex qualitate rectoris. |
- 306 PAULUS. Reliquisti omnem religionem | et imitatus es
30 idolatriae superstitionem. | Pro hac iniquitate | et a tuis
conspectibus | et a tuorum societate nos subtraximus. |
- 307 IULIANUS. Licet satis multis | a vobis dehonestatus 6
fol. 89^r sim <conviciis>, | adhuc tamen, parcens audaciae, | cupio
vos inter primos in palatio extollere. |

7 * f. ornabant | ... sanctitatis beatificabant | ... polle-
bant. | 15 Placetne// M 16 Diaboli] i ex corr. M

307 IOHANNES. Ne fatiga te, | quia nec minis nec blandi- [V 6]
mentis cogimur cedere. |

309 IULIANUS. Decem dierum dabo inducias, quo tandem 7
resipiscentes ultro maturetis | reconciliari gratiae nostrae
5 dignitatis. | Sin autem: quod faciendum est, faciam, | ne
ultra vobis ludibrium fiam. |

310 PAULUS. Quod facturus eris, hodie perface, | quia nec
ad tui salutationem nec ad palatium nec ad culturam
deorum nos poteris revocare. |

10 311 IULIANUS. Abite, | discedite; | quae monui, perpetrare! |

312 IOHANNES. Acceptas | non flocci faciamus inducias,
sed facultates caelo praemittamus | nosque ieiuniis et ob-
secrationibus deo interim commendemus. |

313 PAULUS. Consequens est.

15 314 IULIANUS. Vade, Terrentiane, sumptis tecum militibus, VI
et compelle Iohannem et Paulum deo Iovi sacrificare; |
si autem obstinato restiterint pectore, | perimantur, non
palam, sed nimium occulte, | quia palatini fuere. |

315 TERRENTIANUS. Imperator Iulianus, cui servio, misit VII 1
vobis, | Iohannes et Paule, pro sui clementia aureum simu-
lachrum Iovis, | cui tara gratis imponere debetis; | quod
si nolueritis, | capitale sententiam subibitis. |

316 IOHANNES. Si Iulianus | sit tuus domnus, | habeto pacem
cum illo | et utere eius gratia; nobis non est alius | nisi
dominus Iesus Christus: | pro cuius amore desideramus
mori, | quo mereamur aeternis gaudiis perfrui. |

317 TERRENTIANUS. Quid tardatis, milites? | stringite ferrum 2
et interficite imperatoris deorumque rebelles; | interfectos
clam in domo sepelite | nullumque sanguinis vestigium
relinquite! |

315 MILITES. Et quid dicemus rogati? |

[VII]

fol. 89^v 319 TERRENTIANUS. Simulate, quasi exilio sint destinati. |

320 IOHANNES. PAULUS. Te, Christe, cum patre et sancto
spiritu regnantem unum deum, sub hoc periculo invoca-
mus, | te moriendo laudamus: | tu suscipe animas | pro te
de lutea habitatione eliminatas. |

321 TERRENTIANUS. Eh heu, o christicolae, quid patitur VII
unicus filius meus? |

322 CHRISTICOLAE. Stridet dentibus, | sputa iacit, torquet
10 insana lumina; nam plenus est daemonio.

323 TERRENTIANUS. Vae patri! ubi agitur? |

324 CHRISTICOLAE. Ante sepulchra martirum Iohannis et
Pauli humi provolvitur | seque ipsorum precibus torqueri
fatetur. |

15 325 TERRENTIANUS. Mea culpa, meum facinus; nam meo
hortatu, | meo iussu | ipse infelix impias manus in sanctos
martires misit. |

326 CHRISTICOLAE. Si te hortante deliquit, | te compatiante
poenas luit. |

20 327 TERRENTIANUS. Ego quidem miser parui | iussis im-
piissimi ~~imperatoris~~ Iuliani. |

328 CHRISTICOLAE. Ideo namque ipse | divina percussus
est ultione. |

329 TERRENTIANUS. Scio | eoque magis expaveo, | quo nul-
lum hostem dei servorum impunitum evasisse meminero. |

330 CHRISTICOLAE. Recte.

331 TERRENTIANUS. Quid, si curram, et paenitens sceleris |
sacris provolvam tumulis? |

332 CHRISTICOLAE. Veniam mereberis, | si tamen baptis-
30 mate mundaberis. |

73 TERRENTIANUS. Gloriosi testes Christi, | Iohannes et IX 1
 Paule, imitamini exemplum magistri | eadem iubentis | et
 orate pro persecutorum delictis. | Este compatiētes orbatī
 patris angustis | et misereamini furientis nati miseriis, |
 5 quo ambo, tincti fonte baptismatis, | perseveremus in fide
 sanctae trinitatis! |

90 74 CHRISTICOLAE. Parce, Terrentiane, lacrimis | et parce 2
 anxietati cordis! | En filius tuus resipiscit | et per martirum
 suffragia sanum recepit. |

10 75 TERRENTIANUS. Gratias regi aeternitatis, | qui suis
 militibus tantum praestitit honoris, | ut non solum animae
 gaudent in caelo, sed etiam mortua in tumulis ossa variis
 fulgent miraculorum titulis | in testimonium sui sancti-
 tatis, | praestante domino nostro Iesu Christo, qui vivit...

5 baptismatis *M* 12 sq. gaudeant ... fulgeant *M*²

PASSIO SANCTARUM VIRGINUM AGAPIS CHIONIAE ET HIRENAE

quas sub nocturno silentio Dulcitus praeses clam adiit,
cupiens earum amplexibus saturari; sed, mox ut intravit,
5 mente captus ollas et sartagines pro virginibus am-
plectendo osculabatur, | donec facies et vestes horribili
nigredine inficiebantur. — Deinde Sisinnio comiti ius
super puniendas virgines cessit; qui, etiam miris modis
illus, tandem Ag. et Chion. concremari | et Hir.
10 iussit perfodi. |

DIOCLETIANUS. AGAPES. CHIONIA. HIRENA.

fol. 90^v

DULCITIUS. MILITES.

Parentelae claritas ingenuitatis | vestrum- 11
que serenitas pulchritudinis | exigit, vos nuptiali lege primis
15 in palatio copulari, | quod nostri iussio annuerit fieri, | si
Christum negare | nostrisque diis sacrificia velitis ferre. |
2 AGAPES. Esto securus curarum, | nec te gravet nostrum 12
praeparatio nuptiarum, | quia nec ad negationem ¶ confi-
tendi nominis, | nec ad corruptionem ¶ integritatis | ullis
20 rebus | compelli poterimus. |

3 DIOCLETIANUS. Quid sibi vult ista, | quae vos agitat; 3
fatuitas?

4 AGAPES. Quod signum fatuitatis | nobis inesse depre-
hendis? |

25 5 DIOCLETIANUS. Evidens magnumque. ¶

6 AGAPES. In quo?

3 *f.* clam adiit pr. Dulcitus | cupiens earum saturari am-
plexibus; | 7 *sq.* iussu perpuniendas M 16 diis sic M

7 DIOCLETIANUS. In hoc praecipue, ³ quod, relicta vetus- [I 3] ^{5/7}
tae observantia religionis, | inutilem christianae novitatem
sequimini superstitionis. |

8 AGAPES. Temere calumpniaris | statum dei omnipoten-
5 tis. | Periculum

9 DIOCLETIANUS. Cuius?

10 AGAPES. Tui reiue publicae, quam gubernas.

11 DIOCLETIANUS. Ista insanit; amoveatur.

12 CHIONIA. Mea germana non insanit, | sed tui stultitiam 4
13 iuste reprehendit. |

14 DIOCLETIANUS. Ista inclementius bachatur; | unde
nostris conspectibus aequae subtrahatur, | et tertia discutiatur. |

15 HIRENA. Tertiam rebellem | tibiue penitus probabis 5
16 renitentem. |

17 DIOCLETIANUS. Hirena, cum sis minor aetate, | fito
maior dignitate. |

18 HIRENA. Ostende, quaeso, | quo pacto! |

19 DIOCLETIANUS. Flecte cervicem diis | et esto sororibus
exemplum correctionis | et causa liberationis. |

20 HIRENA. Conquiniscant idolis, | qui velint incurrere 6
iram celsitonantis; | ego quidem caput regali unguento
delibutum non dehonestabo | pedibus simulachrorum sub-
mittendo. |

21 DIOCLETIANUS. Cultura deorum non adducit inhone-
statem, | sed praecipuum honorem. |

22 HIRENA. Et quae inhonestas turpior, | quae turpitudine 7
maior, | quam ut servus | veneretur ut dominus? |

23 DIOCLETIANUS. Non suadeo tibi venerari servos, | sed
dominos principumque deos. |

24 HIRENA. Nonne is est cuiusvis servus, | qui ab artifice
pretio comparatur ut empticius? |

25 DIOCLETIANUS. Huius praesumptio verborum | tollenda 8
est suppliciiis. |

24 ^{de} inhonestatem (de ss. m. 2) M 27 quam servos
venerari ut dominos M² (m. 2?) 29 dominorum M
30 -uis servus in ras. m. 1

24 HIRENA. Hoc optamus, hoc amplectimur, | ut pro [I]
Christi amore suppliciis laceremur. |

25 DIOCLETIANUS. Istae contumaces | nostrisque decretis
contraluctantes | catenis inretiantur | et ad examen Dulcitii
3 praesidis sub carcerali squalore servantur. |

26 DULCITIUS. Producite, milites, producite, | quas tenetis II
in carcere! |

27 MILITES. Ecce, quas vocasti!

28 DULCITIUS. Papae! | quam pulchrae, | quam venustae, |
10 quam egregiae puellulae! |

fol. 91^v 29 MILITES. Perfecte decorae. |

30 DULCITIUS. Captus sum illarum specie. |

31 MILITES. Credibile. |

32 DULCITIUS. Exaestuo illas ad mei amorem trahere. | 2

15 33 MILITES. Diffidimus te praevalere. |

34 DULCITIUS. Quare? |

35 MILITES. Quia stabiles fide. |

36 DULCITIUS. Quid, si suadeam blandimentis? |

37 MILITES. Contempnunt. |

20 38 DULCITIUS. Quid, si terream suppliciis? |

39 MILITES. Parvi pendunt. |

40 DULCITIUS. Et quid fiet?

41 MILITES. Praecogita.

42 DULCITIUS. Ponite illas in custodiam | in interiorem, 3
25 officinae aedem, | in cuius proaulio | ministrorum ser-
vantur vasa. |

43 MILITES. Ut quid eo loci? |

44 DULCITIUS. Quo a me saepiuscule possint visitari. |

45 MILITES. Ut iubes.

30 46 DULCITIUS. Quid agant captivae | sub hoc noctis tempore? | III

47 MILITES. Vacant hymnis. |?

48 DULCITIUS. Accedamus propius. |

- 49 MILITES. Tinnulae sonitum vocis | a longe audiemus. | III 1
 50 DULCITIUS. Observate pro foribus cum lucernis, ego 2
 autem intrabo | et vel optatis amplexibus me saturabo. |
 51 MILITES. Intra, praestolabimur.

- 5 52 AGAPES. Quid strepat pro foribus? IV 1
 53 HIRENA. Infelix Dulciti²us ingreditur. |
 54 CHIONIA. Deus nos tueatur! |
 55 AGAPES. Amen.
 56 CHIONIA. Quid sibi vult collisio ollarum, | caccaborum 2
 10 et sartaginum? |
 57 HIRENA. Lustrabo. Accedite, quaeso, per rimulas
 perspicite!
 58 AGAPES. Quid est?
 59 HIRENA. Ecce, iste stultus, | mente alienatus, | aestimat
 15 se nostris uti amplexibus. |
 60 AGAPES. Quid facit?
 61 HIRENA. Nunc ollas molli foveat gremio, | nunc sarta- 3
 gines et caccabos amplectitur, mitia libans oscula. |
 19 62 CHIONIA. Ridiculum.
 20 63 HIRENA. Nam facies, manus ac vestimenta | adeo
 sordidata, | adeo coinquinata, | ut nigredo, quae inhaesit, |
 similitudinem Aethiopis exprimit. |
 64 AGAPES. Decet, ut talis appareat corpore, | qualis a
 diabolo possidetur in mente. |
 25 65 HIRENA. En, parat regredi. Intendamus, quid illo 4
 egrediente agant milites | pro foribus expectantes. |

- 66 MILITES. Quis hic egreditur? Daemoniacus. | Vel V
 magis ipse diabolus. | Fugiamus! |
 67 DULCITIUS. Milites, | quo fugitis? state, | expectate; |
 30 ducite me | cum lucernis ad cubile. |

5 strepit *M*² 10 sartaginum (-inu- in ras. m. 2) *M*
 22 exprimat *M* 25 ingredi *M*

MILITES. Vox senioris nostri, | sed imago diaboli. | [V]
Non subsistamus, | sed fugam maturemus: | fantasma vult
nos pessumdare.

DULCITIUS. Ad palatium ibo | et, quam abiectionem
5 patior, principibus vulgabo. |

70 Hostiarii, introduce me in VI
palatium, | quia ad imperatorem habeo secretum. |

OSTIARI. Quid hoc vile ac detestabile monstrum, | scissis
et nigellis panniculis obsitum? | Pugnis tundamus, | de
10 gradu praecipitemus, | nec ultra huc detur liber accessus. |

72 DULCITIUS. Vae, vae! quid contigit? | Nonne splendidis- 2
simis vestibus indutus | totoque corpore videor nitidus? |
et quicumque me aspicit, | velut horrible monstrum fasti-
dit! | Ad coniugem revertar, | quo ab illa, quid erga me
15 actum sit, experiar. | En, solutis crinibus egreditur, | omnis-
que domus lacrimis prosequitur! |

fol. 92^v 73 CONIUX. Heu, heu! mi senior Dulciti, quid pateris? | VII
Non es sanae mentis. | Factus es in derisum christicolis. |

74 DULCITIUS. Nunc tandem sentio, me illusum illarum
20 maleficiis. |

75 CONIUX. Hoc me vehementer confudit, | hoc praecipue
contristavit, | quod, quid patiebaris, ignorasti.

76 DULCITIUS. Mando, ut lascivae | praesententur puellae |
et abstractis vestibus publice denudentur, | quo versa vice,
25 quid nostra possint ludibria, experiantur. |

77 MILITES. Frústra sudamus, | in vanum laboramus: | VI
ecce, vestimenta | virgineis corporibus inhaerent velut
coria; | sed et ipse, qui nos ad expoliandum urgebat,
praeses stertet sedendo | nec ullatenus excitari potest a
30 somno. | Ad imperatorem adeamus | ipsique rerum, quae
geruntur, <seriem> propalemus. |

71 DIOCLETIANUS. Dolet nimium, | quod praesidem Dul- IX
citium | audio adeo illusum, | adeo exprobratum, | adeo
calumniatum. | Sed, ne viles mulierculae | iactent se im-
pune | nostris diis deorumque cultoribus illudere, | Sisinnium
5 comitem dirigam | ad ultionem exercendam. |

74 SISINNIUS. O milites, ubi sunt lascivae, | quae torqueri X
debent, puellae? |

80 MILITES. Affliguntur in carcere. |

81 SISINNIUS. Hireniam reservate | et reliquas producite. |

10 82 MILITES. Cur unam excipis?

83 SISINNIUS. Parcens infantiae. Forte facilius con-
vertetur, | si sororum praesentia non terrebitur. |

84 MILITES. Ita.

85 Praesto sunt, quas iussisti.

XI 1

15 86 SISINNIUS. Praebete assensum, Agapes et Chionia,
meis consiliis. |

87 AGAPES. Si praebebimus. |

88 SISINNIUS. Ferte libamina diis. |

23 89 CHIONIA. Vero et aeterno patri eiusque coaeterno
filio | sanctoque amborum paraclito | sacrificium laudis |
sine intermissione libamus. |

90 SISINNIUS. Hoc vobis non suadeo, | sed poenis pro-
hibeo. |

91 AGAPES. Non prohibebis, | nec umquam sacrificabimus
24 daemoniis. |

92 SISINNIUS. Deponite duritiam cordis et sacrificate. 2
Sin autem: faciam vos interfectum iri | iuxta praeceptum
imperatoris Diocletiani. |

93 CHIONIA. Decet, ut in nostri necem obtemperes iussis
25 tui imperatoris, | cuius nos decreta contempnere nosis; |
si autem parcendo moram feceris, | aequum est, ut tu
interficiaris. |

3 iactant *M* 6 lascivie *M* 14 quos *M* 19 Chionia] *H M*
24 sacrificabomus *M* (*corr. m. 1*)

SISINNIVS. Non tardetis, | milites, non tardetis; | capite [X] blasphemias has | et in ignem proicite vivas! |

MILITES. Instemus construendis rogis | et tradamus illas bachantibus flammis, | quo finem demus conviciis. |

5 AGAPES. Non tibi, domine, non tibi haec potentia 4 insolita, | ut ignis vim virtutis suae obliviscatur, tibi obtemperando. | Sed taedet nos morarum; | ideo rogamus solvi retinacula animarum, | quo extinctis corporibus | tecum plaudant in aethre nostri spiritus. |

10 4 MILITES. O novum, | o stupendum miraculum! | Ecce, 5 animae egressae sunt corpora, | et nulla laesionis repperiuntur vestigia? | sed nec capilli, nec vestimenta | ab igne sunt ambusta, | quo minus corpora. |

78 SISINNIVS. Proferte Hirenam. |

15 99 MILITES. Eccam. |

XII

100 SISINNIVS. Pertimesce, Hirena, necem sororum | et cave perire exemplo illarum. |

101 HIRENA. Opto exemplum earum moriendo sequi, | quo 19 merear cum his aeternaliter laetari. |

fol. 93^v 102 SISINNIVS. Cede, cede meae suasioni. |

103 HIRENA. Haut cedam facinus suadenti. |

104 SISINNIVS. Si non cesseris, non citum tibi exitum praestabo, | sed differam et nova in dies supplicia multiplicabo. |

105 HIRENA. Quanto acrius torqueor, | tanto gloriosius 25 exaltabor. |

106 SISINNIVS. Supplicia non metuis: | admovebo, quod horrescis. |

7 HIRENA. Quicquid irrogabis adversi, | evadam iuvamine Christi. |

30 107 SISINNIVS. Faciam te ad lupanar duci | corpusque 3 tuum turpiter coinquinari. |

1 tardetis] *posterius* -tis *ex corr.*; capite] *capere ex corr.*
m. 1, fuit aut caput aut capite; blasphemias b *in ras.* M
 9 plaudent M 22 * praestabo exitum M

117 HIRENA. Melius est, ut corpus quibuscumque iniuriis [XII 3] maculetur, | quam anima idolis polluat. |

118 SISINNIUS. Si socia eris meretricum, | non poteris polluta intra contubernium | computari virginum. |

5 119 HIRENA. Voluptas parat poenam, | necessitas autem coronam; | nec dicitur reatus, | nisi quod consentit animus. |

120 SISINNIUS. Frustra parcebam, frustra miserebar huius 4 infantiae.

20 121 MILITES. Praescivimus; | nullatenus | ad deorum culturam potest flecti, | nec terrore umquam potest frangi. |

122 SISINNIUS. Non ultra parcam.

123 MILITES. Rectum.

124 SISINNIUS. Capite illam sine miseratione | et, trahentes 5 cum crudelitate, | ducite ad lupanar sine honore. |

125 HIRENA. Non perducent.

126 SISINNIUS. Quis prohibere poterit? |

127 HIRENA. Qui mundum sui providentia regit. |

128 SISINNIUS. Probabo. |

21 129 HIRENA. Ac citius libito. |

130 SISINNIUS. Ne terreamini, milites, | fallacibus huius 6 blasphemae praesagiis.

131 MILITES. Non tremur, | sed tuis praeceptis parere nitimur. |

22 132 SISINNIUS. Qui sunt hi, qui nos invadunt? Quam XIII 1 similes sunt militibus, | quibus Hireniam tradidimus! |

133 Ipsi sunt. Cur tam cito revertimini? | quo tenditis tam anhelis? |

134 MILITES. Te ipsum quaerimus.

23 135 SISINNIUS. Ubi est, quam traxistis? |

136 MILITES. In supercilio montis. |

137 SISINNIUS. Cuius?

138 MILITES. Proximi.

- 120 SISINNIUS. O insensati et hebetes | totiusque rationis [XII]
incapaces. |
- 121 MILITES. Cur causaris? | cur voce et vultu nobis
minaris? |
- 5 122 SISINNIUS. Di vos perdant!
- 123 MILITES. Quid in te commisimus? | quam tibi iniuriam
fecimus? | quae tua iussa transgressi sumus? |
- 124 SISINNIUS. Nonne praecepi, ut rebellem deorum | tra-
heretis ad turpitudinis locum? |
- 10 125 MILITES. Praecepisti, | nosque tuis praeceptis | operam ꝑ
dedimus implendis, | sed supervenere duo ignoti iuvenes,
asserentes se ad hoc ex te missos, | ut Hirenam ad cacu-
men montis perducerent.
- 126 SISINNIUS. Ignorabam.
- 15 127 MILITES. Agnoscimus.
- 128 SISINNIUS. Quales fuerunt?
- 129 MILITES. Amictu splendidi, | vultu admodum reverendi. |
- 130 SISINNIUS. Num sequebamini illos? 4
- 131 MILITES. Sequebamur.
- 20 132 SISINNIUS. Quid fecerunt? |
- 133 MILITES. A dextra laevaue Hirenae se locaverunt |
et nos huc direxerunt, | quo te exitus rei non lateret.
- 134 SISINNIUS. Restat, ut ascenso equo pergam | et, qui
fuerint, qui nos tam libere illuserunt, perquiram. |
- 25 135 MILITES. Properemus pariter.

-
- 136 SISINNIUS. Hem! ignoro, quid agam; pessumdatus sum X
maleficiis chisticolarum: | en, montem circueo, et, semitam
fol. 94^v aliquoties repperiens, nec ascensum comprehendere | nec
reditum quoque repetere. |
- 30 137 MILITES. Miris modis omnes illudimur | nimiaque ꝑ
lassitudine fatigamur; | et si insanum caput diutius vivere
sustines, | te ipsum et nos perdes. |

148 SISINNIUS. Quisquis es meorum, | strenue extende ar- [XIV 2]
cum, | iace sagittam, | perfode hanc maleficam. |

149 MILITES. Decet.

150 HIRENA. Infelix, erubescere, | Sisinni, erubescere, | teque 3
5 turpiter victum ingemisce, | quia tenellae infantiam virgunculae |
absque armorum apparatu nequivisti superare. |

151 SISINNIUS. Quicquid dedecoris accedit, levius tolero, |
quia te morituram haut dubito. |

152 HIRENA. Hinc mihi quam maxime gaudendum, | tibi
10 vero dolendum, | quia pro tui severitate malignitatis | in
tartara dampnaberis; | ego autem, martirii palmam | virginitatisque receptura coronam, | intrabo aethereum |
aeterni regis thalamum; | cui est honor et gloria | in saecula. |

1 sq. arcum iace in ras. m. 1 M

RESUSCITATIO DRUSIANAE ET CALIMACHI

qui eam non solum vivam, | sed etiam prae tristitia
 atque execratione illiciti amoris in domino mortuam
 plus iusto amavit: | unde morsu serpentis male periit;
 5 sed, precibus sancti Iohannis apostoli una cum Dru-
 siana resuscitatus, | in Christo est renatus. |

fol. 95^r

CALIMACHUS. AMICI.

DRUSIANA. ANDRONICHUS. SANCTUS IOHANNES. FORTUNATUS.

Paucis vos, amici, volo. |

10 2 AMICI. Utere, quantum libet, nostro colloquio. |

3 CALIMACHUS. Si aegre non accipitis, malo | vos inte-
 rim sequestrari aliorum a collegio. |4 AMICI. Quod tibi videtur commodum, | nobis est se-
 quendum. |15 5 CALIMACHUS. Accedamus in secretiora loca, | ne aliquis
 superveniens interrumpat dicenda. |

6 AMICI. Ut libet.

7 CALIMACHUS. Anxie diuque gravem | sustinui dolorem, | II
 quem vestro consilio | relevari posse spero. |20 8 AMICI. Aequum est, ut communicata invicem com-
 passionem patiamur, | quicquid unicuique nostrum utriusque
 eventu fortunae ingeratur. |9 CALIMACHUS. O utinam voluissetis | meam passionem
 compatiendo mecum partiri!

6 AMICI. Enuclea, quid patiaris, et, si res exigit, com- [II 1]
patiemur; | sin autem: animum tuum a nequam intentione
revocare nitimur. |

5 7 CALIMACHUS. Amo. 2

12 AMICI. Quid?

13 CALIMACHUS. Rem pulchram, | rem venustam. |

14 AMICI. Nec in solo, nec in omni; | ideo atomum, quod
amas, per hoc nequit intellegi. |

15 CALIMACHUS. Mulierem.

16 AMICI. Cum mulierem dixeris, | omnes comprehendis. |

17 CALIMACHUS. Non omnes aequaliter, | sed unam specia-
liter. |

18 AMICI. Quod de subiecto dicitur, | non nisi de subiecto
aliquo cognoscitur. | Unde, si velis nos enarithmum ag-

19 noscere, dic primam usyam. |

20 CALIMACHUS. Drusianam. | 3

21 AMICI. Andronici huius principis coniugem? *en arithm*

22 CALIMACHUS. Ipsam. |

23 AMICI. Erras, socie; | est lota baptismate. |

24 CALIMACHUS. Inde non curo, | si ipsam ad mei amo-
rem attrahere potero. |

25 AMICI. Non poteris. |

26 CALIMACHUS. Cur diffiditis? |

27 AMICI. Quia rem difficilem petis. |

28 CALIMACHUS. Num ego primus huiusmodi rem peto, |
et non multorum; ad audendum; provocatus sum exemplo? |

29 AMICI. Intende, frater: ea ipsa, | quam ardes; sancti 4
Iohannis apostoli doctrinam secuta, | totam se devovit deo, in
tantum, ut nec ad thorum Andronici christianissimi viri | iam
dudum potuit revocari, | quo minus tuae consentiet vanitati. |

30 CALIMACHUS. Quaesivi a vobis consolationem, | sed in-
cutitis mihi desperationem. |

31 AMICI. Qui simulat, fallit; et qui profert adulationem, |
vendit veritatem. |

31 CALIMACHUS. Quia mihi vestrum auxilium subtrahitis, [11]
ipsam adibo | eiusque animo | mei amorem blandimentis
persuadebo. |

32 AMICI. Haut persuadebis. |

33 CALIMACHUS. Quippe vetar fatis. |

34 AMICI. Experiemur.

35 CALIMACHUS. Sermo meus ad te, Drusiana, praecordialis
amor. |

36 DRUSIANA. Quid mecum velis, Calimache, | sermonibus
10 agere, | vehementer admiror. |

37 CALIMACHUS. Miraris? |

38 DRUSIANA. Satis. |

39 CALIMACHUS. Primum de amore. |

14 40 DRUSIANA. Quid de amore? |

fol. 96^r 41 CALIMACHUS. Id scilicet, quod te prae omnibus diligo. |

42 DRUSIANA. Quod ius consanguinitatis, | quaeve legalis
conditio institutionis | compellit te ad mei amorem?

43 CALIMACHUS. Tui pulchritudo. |

44 DRUSIANA. Mea pulchritudo? |

20 45 CALIMACHUS. Immo. |

46 DRUSIANA. Quid ad te?

47 CALIMACHUS. Pro dolor! hactenus parum, | sed spero,
quod attineat postmodum. |

48 DRUSIANA. Discede, discede, | leno nefande; | confundor
25 enim diutius tecum verba miscere, | quem sentio plenum
diabolica deceptione. |

49 CALIMACHUS. Mea Drusiana, ne repellas te amantem |
tuoque amore cordetenus inhaerentem, | sed impende amori
vicem. |

30 50 DRUSIANA. Lenocinia tua parvi pendo | tuique las-
civiam fastidio, | sed te ipsum penitus sperno. |

51 CALIMACHUS. Adhuc non repperi | occasionem irascendi, | 4
quia, quid mea in te agat dilectio, forte erubescis fateri. |

16 DRUSIANA. Nihil aliud nisi indignationem. [III 4]

17 CALIMACHUS. Credo te hanc sententiam mutatum ire. |

18 DRUSIANA. Non mutabo, percerte! |

19 CALIMACHUS. Forte! |

20 DRUSIANA. O insensate et amens, cur falleris? | cur 5
te vacua spe illudis? | quo pacto, qua dementia reris | me
tuae cedere nugacitati, | quae per multum temporis | a
legalis thoro viri me abstinui? |

21 CALIMACHUS. Pro deum atque hominum fidem! si non
cesseris, | non quiescam, | non desistam, | donec te captuo-
sis | circumveniam insidiis. |

22 DRUSIANA. Eh heu! domine Iesu Christe, | quid pro- IV
dest castitatis professionem subiisse, | cum is amens mea
deceptus est specie? | Intende, domine, mei timorem; |
intende, quem patior, dolorem! | Quid mihi, quid agendum
sit, ignoro: | si prodidero, | civilis per me fiet discordia; |
si celavero, | insidiis diabolicis sine te refragari nequeo. |
Iube me in te, Christe, ocius mori, | ne fiam in ruinam
delicato iuveni! |

23 ANDRONICHUS. Vae mihi infortunato! | ex improvise
mortua est Drusiana. | Curro | sanctumque Iohannem ad-
voco. |

24 IOHANNES. Cur nimium contristaris, Andronice? | cur V 1
fluunt lacrimae? |

25 ANDRONICHUS. Heu heu, domine! | taedeo vitae propriae. |

26 IOHANNES. Quid pateris? |

27 ANDRONICHUS. Drusiana, | tui assecla . . . |

28 IOHANNES. Estne homine exuta? |

29 ANDRONICHUS. Hem! est.

30 IOHANNES. Multum disconvenit, ut pro his fundantur 2
lacrimae, | quorum animas credimus laetari in requie. |

ANDRONICHUS. Non dubitem licet, quin, ut asseris, anima aeternaliter laetetur | corpusque quandoque incorruptum resuscitetur, | hoc tamen me vehementer exurit, | quod ipsa me praesente mortem, ut adveniret, optando
5 invitavit. |

IOHANNES. Agnovistin causam? |

ANDRONICHUS. Agnovi tibi que enucleam, | si quando ex tristitia hac convalescam. |

IOHANNES. Accedamus | exequiasque diligenter cele-
10 bremus. |

ANDRONICHUS. Marmoreum in proximo sepulchrum habetur; | in quod funus ponatur, | servandique cura sepulchri | Fortunato nostro relinquatur procuratori. |

IOHANNES. Decet, ut tumuletur honorifice. | Deus laetificet animam in requie. |

CALIMACHUS. Quid fiet, Fortunate? | quia nec morte Drusianae | revocari possum ab amore. |

FORTUNATUS. Miserabile. |

CALIMACHUS. Pereo, | nisi me adiuvet tua industria. |

fol. 97^r FORTUNATUS. In quo possum adiuvere? |

CALIMACHUS. In eo, ut vel mortuam me facias videre. |

FORTUNATUS. Corpus adhuc integrum manet, ut reor, quia non languore exesum, | sed levi, ut experiebare, febre est solutum. |

25 CALIMACHUS. O me felicem! si numquam experirer!

FORTUNATUS. Si placabis muneribus, | dedam illud
tuis usibus. |

CALIMACHUS. Quae in praesenti ad manus habeo, interim accipe; | nec diffidas te multo maiora accepturum
30 fore. |

FORTUNATUS. Eamus cito. |

CALIMACHUS. In me non erit mora. |

84 FORTUNATUS. Ecce corpus: nec facies cadaverosa, | VII 1
nec membra sunt tabida. | Abutere, ut libet.

85 CALIMACHUS. O Drusiana, § Drusiana, | quo affectu
cordis te colui, | qua sinceritate dilectionis te visceratenus
8 amplexatus fui, | et tu semper abiiecisti, | meis votis con-
tradixisti! | Nunc in mea situm est potestate, | quantislibet
iniuriis te velim lacessere. |

86 FORTUNATUS. Atat! horribilis serpens invadit nos. 2 7

87 CALIMACHUS. Ei mihi, Fortunate, § cur me decepisti? | 7
88 cur detestabile § scelus persuasisti? | En, tu morieris ser-
pentis vulnere, | et ego commorior prae timore. |

89 IOHANNES. Accedamus, Andronice, | ad tumulum Dru- VIII 1
sianae, | quo animam Christo commendemus prece. |

90 ANDRONICHUS. Hoc decet tui sanctitatem, | ut non
91 obliviscaris in te confidentem. |

92 IOHANNES. Ecce, invisibilis deus nobis apparet visi- 2
bilis | in pulcherrimi similitudine iuvenis. |

93 ANDRONICHUS. Expauco!

94 IOHANNES. Domine Iesu, cur iuxta id loci | dignatus
95 es servis tuis manifestari? |

96 DEUS. Propter Drusianae eiusque, qui iuxta sepul-
chrum illius iacet, resurrectionem apparui, | quia nomen
meum in his debet glorificari. |

97 ANDRONICHUS. Quam subito receptus est caelo! | 3

98 IOHANNES. Ideo causam penitus non intellego. |

99 ANDRONICHUS. Maturemus gressum; forte re experieris
in perventione, | quod asseris te minus intellegere. |

100 IOHANNES. In nomine Christi, | quid est hoc quod IX 1
video miraculi? | Ecce, aperto sepulchro corpus Drusianae
101 foras est eiectum, iuxta quod iacent duo cadavera | am-
plexu serpentis circumflexa. |

18 Expauete M; f. Deus. <Ne> expauete! 21 DEUS]
D M 22 resuscitatio M 23 * gloriari M

98 ANDRONICHUS. Coniecto, quid significet. Is ipse [U]
Calimachus Drusianam, dum viveret, illicite amavit, |
quod illa aegre ferens, in febrem prae tristitia incidit
et mortem, ut adveniret, invitavit. |

5 99 IOHANNES. Hoc amor castitatis coegit. |

100 ANDRONICHUS. Post cuius occasum hic amens, in- 3
felicis | languorem amoris | et negati taedium conglomerans
sceleris, | animo tabescebat | eoque magis desiderio aestu-
abat. |

101 IOHANNES. Miserabile. |

102 ANDRONICHUS. Non ambigo, quin hunc inprobum 4
servum mercede conduceret, | quo illi patrandi occasionem
facinoris praeberet. |

103 IOHANNES. O nefas incomparabile! |

104 ANDRONICHUS. Ideo ambo, | ut video, | morte sunt con-
sumpti, | ne effectum administrarent sceleri. |

105 IOHANNES. Nec iniuria.

106 ANDRONICHUS. In hoc tamen illud est vel maxime 5
admirandum, cur huius, qui pravum voluit, | resuscitatio
20 magis, quam eius, qui consensit, | divina sit voce prae-
fol. 98^r nuntiata, | nisi quia forte hic, carnali deceptus delectatione,
deliquit ignorantia, | iste autem sola malitia. |

107 IOHANNES. Quanta supernus arbiter districtione cuncto- 6
rum | facta examinat, | quamque aequa lance singulorum |
25 merita pensat, | id non obvium <est> | nec cuiquam expli-
cabile fore potest, | quia divini | subtilitas iudicii | longe
praeterit humani | sagacitatem ingenii. |

108 ANDRONICHUS. Ideo admirando deficimus, | quia rerum,
quae geruntur, causas docte internoscere nequimus. |

30 109 IOHANNES. Eventus post facta | docet persaepe rerum
discrimina. |

110 ANDRONICHUS. Verum age iam, beate Iohannes, | quod 7
acturus es: | fac, ut resuscitetur Calimachus, | quo sol-
vatur huiusmodi ambiguitatis nodus. |

8 tabescebat animo M; f. t. animo | ... aest. desiderio. |
25 * est addidi. 34 ambiguitas M

¹¹ IOHANNES. Reor, prius invocato Christi nomine anguem [IX 7] proturbandum, | post vero Calimachum suscitandum. |

¹² ANDRONICHUS. Recte reris, | ne ultra laedatur morsu serpentis. |

¹³ IOHANNES. Discede ab hoc, crudelis bestia, | quia 8 serviturus est Christo. |

¹⁴ ANDRONICHUS. Licet inrationale sit animal, haut surda tamen aure, quod iussisti, obaudivit. |

¹⁵ IOHANNES. Non mea, sed Christi virtute paruit. |

¹⁶ ANDRONICHUS. Ideo citius dicto evanuit. |

¹⁷ IOHANNES. Deus incircumscriptus et incomprehensibilis, | 9 simplex et inaestimabilis, | qui solus es id, quod es, | qui, diversa duo socians, | ex hoc et hoc hominem fingis, | eademque dissocians, | unum, quod constabat, resolvis, | iube, ut, reducto halitu disiunctaque compagine rursus conliminata, Calimachus resurgat plenus, ut fuit, homo, quo ab omnibus magnificeris, | qui solus miranda operaris. |

¹⁸ ANDRONICHUS. Amen. — Ecce vitales auras carpit, | 10 sed prae stupore adhuc quiescit. |

¹⁹ IOHANNES. Calimache, | surge in Christi nomine, | et, utcumque se res habeant, confitere; | quantislibet obnoxius sis vitiis, proferas, | ne nos vel in modico lateat veritas. |

²⁰ CALIMACHUS. Negare nequeo, quin patrandi causa fa- 11 cinoris accesseram, § quia infelici languore tabescebam | nec illiciti aestum amoris compescere poteram. |

²¹ IOHANNES. Quae dementia, † quae insania te decepit, § † ut castis praesumeres fragmentis | alicuius iniuriam conferre dehonestatis? |

²² CALIMACHUS. Propria stultitia | huiusque Fortunati fraudolenta deceptio. |

²³ IOHANNES. Num triplici infortunio adeo infelix effectus 12 es, | ut nefas, quod voluisti, perficere posses? |

²⁴ CALIMACHUS. Nullatenus. Licet non defuisset velle, | possibilitas tamen omnino defuit posse. |

21 habeat *M* 22 uel in mod- in ras. *M* (*m. 1*)

24 accesserim *M*

125 IOHANNES. Quo pacto impediēbaris?

126 CALIMACHUS. Ut primum, distracto tegmine, | conviciis
temptavi læcessere corpus exanime, | iste Fortunatus, qui
fomes mali et incensor extitit, | serpentinis perfusus venenis
5 periit. |

127 ANDRONICHUS. O factum bene!

128 CALIMACHUS. Mihi autem apparuit iuvenis, | aspectu terri-
bilis, | qui detectum corpus honorifice textit; § ex cuius flammea
facie | candentes in bustum transiliebant scintillae, | quarum
10 una mihi in faciem ferebatur resiliens, | simulque vox facta est,
fol.99^r dicens: | 'Calimache, morere, ut vivas!' His dictis, expiravi.

129 IOHANNES. Opus caelestis gratiae, | qui non delectatur
in impiorum perditione. |

130 CALIMACHUS. Audisti miseriam meae perditionis: | noli
15 elongare medelam tuae miserationis. |

131 IOHANNES. Non elongabo. |

132 CALIMACHUS. Nam nimium confundor, | cordetenus
contristor, | anxio, | gemo, | doleo | super gravi impietate mea. |

133 IOHANNES. Nec inmerito; | quippe grave delictum
20 haut leve poenitudinis expectat remedium. |

134 CALIMACHUS. O utinam reserarentur secreta | meorum
viscerum latibula, | quo interni amaritudinem, quam patior,
doloris perspiceres | et dolenti condoleres! |

135 IOHANNES. Congaudeo huiusmodi dolori, | quia sentio
25 te salubriter contristari. |

136 CALIMACHUS. Taedet me prioris vitae, | taedet delec-
tationis iniquae. |

137 IOHANNES. Nec iniuria. ‡

138 CALIMACHUS. Poenitet me delicti.

30 139 IOHANNES. Et merito. §

140 CALIMACHUS. Displicet omne, quod feci, | in tantum,
ut nullus amor, nulla voluptas est vivendi, | nisi renatus
in Christo merear in melius transmutari. |

4 incensor *M*¹ incenior *m.* 2 9 sq. * scintillae tr. q. u.
r. m. i. f. ferebatur *M* 17 confundar *M* 29 Poenitet
que
me deliqui (que ss. m. 2) *M* 32 est] sit in ras. *M*

141 IOHANNES. Non dubito, quin superna² | in te appareat [IX 16] | gratia. |

142 CALIMACHUS. Ideo ne moreris, | ne pigriteris | lapsum 17
erigere, | maerentem consolationibus attollere, | quo tuo
monitu, | tuo magisterio | a gentili in christianum, | a
nugace in castum | transmutatus virum, | tuoque ducatu
semitam arripiens veritatis, | vivam iuxta divinae prae-
conium promissionis. |

143 IOHANNES. Benedicta sit unica progenies divinitatis | 18
idemque particeps nostrae fragilitatis, | qui te, | fili Cali-
mache, | parcendo occidit | et occidendo vivificavit, | quo
suum plasma mortis specie | ab interitu liberaret animae. |

144 ANDRONICHUS. Res insolita | omnique admiratione
digna. |

145 IOHANNES. O Christe, mundi redemptio | et peccatorum 19
propitiatio, | qualibus laudum praeconiis te talem celebrem,
ignoro. | Expaveo tui benignam clementiam | et clementem
patientiam, | qui peccantes nunc paterno more tolerando |
blandiris, | nunc iusta severitate castigando | ad poeniten-
tiam cogis. |

146 ANDRONICHUS. Laus eius divinae pietati.

147 <IOHANNES.> Quis auderet credere, | quisve praesumeret 20
sperare, | ut hunc, quem criminosis | intentum vitiis | mors
invenit | et inventum abstulit, | tui miseratio ad vitam
excitare, | ad veniam dignaretur reparare? | Sit nomen
tuum sanctum benedictum in saecula, | qui solus facis
stupenda mirabilia! |

148 ANDRONICHUS. Eia, sancte Iohannes, | et me consolari 21
ne tardes; | nam coniugalis amor Drusianae | meam haut
patitur mentem consistere, | nisi et ipsam quantocius vi-
deam resurrectum ire. |

149 IOHANNES. Drusiana, resuscitet te dominus Iesus
Christus.

150 DRUSIANA. Laus et honor tibi, Christe, | qui me fe-
cisti reviviscere. |

182 ANDRONICHUS. Sospitatis auctori grates, qui te, mea [D
Drusiana, | resurgere dedit in laetitia, | quae gravi cum
tristitia | defungebaris extrema. |

183 DRUSIANA. Decet tui sanctitatem, venerande pater 2
5 Iohannes, | ut, resuscitato, Calimacho, qui me inlicite ama-
vit, | et hunc resuscites, | qui mei proditor funeris extitit. |

184 CALIMACHUS. Ne dignum ducas, Christi apostole, | hunc
fol. 100^r proditorem, | hunc malefactorem | a vinculis mortis absol-
vere, | qui me decepit, | me seduxit | meque ad audendum
10 horrible facinus provocavit. |

185 IOHANNES. Non debes illi invidere | gratiam divinae
clementiae. |

186 CALIMACHUS. Non est enim dignus resurrectione, | qui
auctor extitit perditionis alienae. |

15 IOHANNES. Lex nostrae religionis docet, ut homo 2
homini dimittat, | si ipse a deo dimitti ambiat. |

187 ANDRONICHUS. Iustum. |

188 IOHANNES. Quando etiam dei unigenitus | idemque
virginis primogenitus, | qui solus innocens, | solus immacu-
20 latus, | solus sine veterni | sorde delicti | in mundum venit, |
omnes sub gravi | onere peccati | depressos invenit. |

189 ANDRONICHUS. Verum. |

190 IOHANNES. Sed, licet nullum iustum, | nullum miseri- 2
cordia inveniret dignum, | neminem tamen sprexit, | neminem
25 suae gratia pietatis privavit, | sed se ipsum omnibus tra-
didit | suique dilectam animam pro omnibus posuit. |

191 ANDRONICHUS. Si innocens non occideretur, | nemo
iuste liberaretur. |

192 IOHANNES. Ideo hominum non delectatur in perditione, |
30 quos suo emptos meminit pretioso sanguine. |

193 ANDRONICHUS. Gratias illi.

194 IOHANNES. Unde aliis dei gratiam non debemus in-
videre, | quam ex nullis praecedentibus meritis in nobis
gaudemus abundare. |

1 Andronicus] Calimachus M 3 defungebaris (f. m. 1
ss. i) M 14 perditioni (s litterae e sim.) M 19 uirgnis M
20 sorde fuit d. M¹ 29 I. in h. n. d. in (eras.) perditione M

CALIMACHUS. Terruisti me monitu. [IX 25]

IOHANNES. Ne autem tuis | videar reniti votis, | non
suscitetur per me, sed per Drusianam, | quia ad hoc im-
plendum a deo accepit gratiam. |

5 DRUSIANA. Divina substantia, | quae vere et singula- 26
riter es sine materia forma, | quae hominem ad tui ima-
ginem plasmasti | et plasmato spiraculum vitae inspirasti, |
iube materiale corpus Fortunati | reducto calore in viven-
tem animam iterum reformari, | quo trina nostri resusci-
10 tatio | tibi in laudem vertatur, trinitas veneranda. |

IOHANNES. Amen. +

DRUSIANA. Expergiscere, | Fortunate, | et iussu Christi 27
retinacula mortis disrumpe. |

FORTUNATUS. Quis me apprehensa manu erexit? | quis
15 vocem, ut resurgerem, dedit? |

IOHANNES. Drusiana. |

FORTUNATUS. Num me suscitavit Drusiana? |

IOHANNES. Ipsa. |

FORTUNATUS. Nonne ante aliquot dies inprovisa morte
20 fuerat consumpta? |

IOHANNES. At vivit in Christo. |

FORTUNATUS. Et cur manet Calimachus | gravi vultu
modestus, | nec perfurit solito more | in amore Drusianae? |

IOHANNES. Quia, a nequam intentione transmutatus, |
25 vere est Christi discipulus. |

FORTUNATUS. Non.

IOHANNES. Etiam.

FORTUNATUS. Si, ut asseris, Drusiana me suscitavit | 28
et Calimachus Christo credidit, | vitam repudio | mortem-
30 que sponte eligo, | quia malo non esse | quam in his
tantam habundanter virtutum gratiam sentiscere. |

IOHANNES. O admiranda | diaboli invidia, | o serpentis 29
antiqui malitia, | qui et protoplastis mortem propinavit |
et super iustorum gloria semper gemit! | Iste infelicissi-

4 f. accipiet
tantum corr. M

30 eligo sponte M¹
33 * o malitia s. a. M

31 tantam ex

mus Fortunatus | diabolicæ amaritudinis felle plenissimus | [IX]
 comparatur malæ arbori | malos fructus facienti. | Unde,
 excisus a collegio iustorum | et abiectus a consortio
 + 4 deum timentium, | mittatur in æterni ignem supplicii, |
 | fol. 101^r cruciandus sine alicuius intermixtione refrigerii. |

ANDRONICHUS. Ecce, turgescitibus | serpentinis mor- 30
 sibus, | ad occasum rursus vergitur | et citius dicto morie-
 tur. |

18 IOHANNES. Moriatur sitque incola gehennæ, | qui
 10 propter alieni invidiam profectus recusavit vivere. |

17° ANDRONICHUS. Terribile. |

16 IOHANNES. Nihil terribilius invido, | nihil scelestius 31
 superbo. |

15° ANDRONICHUS. Uterque miserabilis. ?

15 IOHANNES. Una eademque persona utroque semper
 laborat vitio, | quia neutrum sine altero. |

14° <ANDRONICHUS.> Expone enucleatius.

13° <IOHANNES.> Nam qui superbit, invidet, | et qui in-
 videt, superbit, | quia mens invida, dum alienam laudem
 20 nec patitur audire | et in sui comparatione perfectiores
 ambit vilescere, | dedignatur subici dignioribus | et superbe
 conatur præferri comparibus. |

14° ANDRONICHUS. Patet.

14° IOHANNES. Unde iste miserrimus vulnerabatur mente, 32
 25 quia se his inferiorem aestimari non sustinuit, | in quis
 ampliorem dei gratiam lucere non nescivit. |

14° ANDRONICHUS. Nunc tandem intellego, quod inter
 surgentes minime est computatus, | quia ocus erat mori-
 turus. |

30 14° IOHANNES. Dignus est enim utraque morte, quia et
 commendatum funus afficiebat iniuria | et resurgentes in-
 iusto insectabatur odio. |

14° ANDRONICHUS. Infelix est mortuus. |

14° IOHANNES. Recedamus | suumque diabolo filium relin- 33
 35 quamus. | Nos autem diem istum, et pro miranda Cali-

machi mutatione, | et pro utriusque resuscitatione, | cum [IX 33]
 laetitia agamus, | gratias ferentes deo, aequo iudici |
 secretorumque discretissimo cognitori, | qui, solus omnia
 4 subtiliter examinans, | omnia recte disponens, | unumquem-
 101^v que, iuxta quod dignum praenoscit, | praemiis suppliciisve
 aptabit. | Ipsi soli honor, virtus, fortitudo et victoria, |
 laus et iubilatio per infinita saeculorum saecula. | Amen.

1 suscitatione *M* corr. *m.* 1.

LAPSUS ET CONVERSIO MARIAE |
NEPTIS HABRAHAE HEREMICOLAE |

quae, ubi XX annos solitariam vitam egit, | corrupta
virginitate saeculum repetiit | et contubernio meretricum
5 admisceri non metuit; | sed, post biennium praefati
Abrahae monitis | illam sub amatoris specie quaerentis |
reducta, larga effusione lacrimarum | continuaque exer-
citatione ieiuniorum, | vigiliarum atque orationum | per
vicos annos emundavit maculas criminum. |

10

ABRAHAM. EFFREM. MARIA.

ABRAHAM. Tune, frater et coheremita Effrem, commo- 11
dum ducis meae adhuc vacare confabulationi, | an, quoad-
usque divinas expleas laudes, me vis praestolari? |

EFFREM. Nostrum confabulatio | eius debet esse lau-
15 datio, | qui se congregatis in suo nomine | medium spopondit
interesse. |

ABRAHAM. Nihil aliud locuturus accessi, | nisi quod
divinae voluntati | non nescio concordari. |

EFFREM. Quare nec ad momentum quidem me sub- 2
20 traho, | sed tuo affatui totum dedo. |

ABRAHAM. Quiddam agendum mihi exaestuat mente, |
in quo tuum velle | meis votis exopto respondere. |

EFFREM. Si unum cor unaque nobis anima iubetur
esse, | idem velle | idemque cogimur nolle. |

1 conuersio] -uersi- in ras. M 8 aq; M 12 con-
fabulationi uacare M; an in ras. M 13 postolari M¹
postulari M² 14 * Nostrorum M 20 * affectui M

7 ABRAHAM. Est mihi neptis tenella, | utriusque paren- [I 3]
tis solamine destituta, | in quam pro compassione orbitatis
nimio affectu ducor | cuiusque causa continua sollicitudine
4 fatigor. |

102^r 8 EFFREM. Et quid tibi, | triumphator saeculi, | cum curis
mundi? |

9 ABRAHAM. Id scilicet curo, ne immensa eius serenitas
pulchritudinis | alicuius obfuscetur sorde coinquinationis. |

10 EFFREM. Huiusmodi cura | si est vituperanda. |

11 ABRAHAM. Spero. |

12 EFFREM. Cuius est aetatis? 4

13 ABRAHAM. Si unius rotatus mansurni apponeretur, |
duas olympiades vitali aura vesceretur. |

14 EFFREM. Inmatura pupilla. |

15 15 ABRAHAM. Ideo non deest mihi cura. |

16 EFFREM. Ubi deget?

17 ABRAHAM. In meis mansiunculis. Nam rogatu propin-
quorum nutriendam eam suscepi, | sed eius gazas pauperi-
bus erogare decrevi. |

20 18 EFFREM. Despectio temporalium | condecet animum caelo
intentum. |

19 ABRAHAM. Exaestuo mente, | gestiens illam Christo 5 |
dispensari | eiusque tyrocinio mancipatum iri. |

20 EFFREM. Laudabile. |

21 21 ABRAHAM. Cogor nomine. |

22 EFFREM. Quid vocatur?

23 ABRAHAM. Maria.

24 EFFREM. Ita est? tanti excellentiam nominis | decet
stemma virginitatis. |

25 25 ABRAHAM. Non diffido, quin, si nostris suaviter horta- 6
mentis provocetur, | ad cedendum facilis experiatur. |

26 EFFREM. Accedamus | eiusque cogitationi caelibis secu-
ritatem vitae instillemus. |

16 deget *M*¹ degit *M*² corr. *m.* 1 23 dispensari *M*;
ire *M* 31 edendum *M*

27 ABRAHAM. O adoptiva filia, | o <meae> pars animae, | II
 Maria, | cede meis paternis monitionibus | meique comparis
 Effrem saluberrimis institutionibus: | enitere, | ut auctricem
 virginitatis, quam aequivoco aequiperas nomine, | imiteris
 5 et castitate. |

28 EFFREM. Multum disconvenit, filia, | ut, quae cum dei 2
 fol.102^v genitrice Maria | per mysterium nominis praemines in axe
 inter sidera / numquam casura, | inferior meritis | in terrae
 volutes infimis. |

10 29 MARIA. Misterium nominis ignoro; | unde, quid circu-
 itione verborum significes, haut intellego. |

30 EFFREM. Maria ¶ interpretatur 'maris stella', | circa 3
 quam videlicet fertur mundus | et rotatur polus. |

31 MARIA. Cur maris stella dicitur?

15 32 EFFREM. Quia numquam occidit, | sed navigantibus
 recti semitam itineris dirigit. |

33 MARIA. Et qui posset fieri, ut ego tantilla, | ex lutea 4
 materia confecta, | eo attingerem meritis, | quo mysterium
 rutilat nominis? |

20 34 EFFREM. Illibata corporis integritate | puraque mentis
 sanctitate. |

35 MARIA. Grandis est honoris, | hominem aequari astrorum
 radiis. |

25 36 EFFREM. Nam, si incorrupta et virgo permanebis, | 5
 angelis dei fies aequalis; | quibus tandem stipata, | gravi
 corporis onere abiecto, | pertransies aera, | supergradieris
 aethera, | zodiacum percurres circulum, | nec subsistendo
 temperabis gressum, | donec amplexaris amplexibus filii
 virginis | in lucifluo thalamo sui genitricis. |

30 37 MARIA. Qui haec parvi pendit, | asinum vivit; | unde 6
 praesentia despicio, | memet ipsam denego, | quo merear
 ascribi gaudiis | tantae felicitatis. |

38 EFFREM. Ecce, nanciscimur in pectore infantili | senilis
 maturitatem ingenii. |

37 ABRAHAM. Gratia dei est id, quod est.

[II 6]

38 EFFREM. Negari nequit.

39 ABRAHAM. Sed licet dei gratia | sit illustrata, | inbe- 7
4 cillem tamen aetatem suo | uti non prodest arbitrio. |

103^{1/2} EFFREM. Verum.

40 ABRAHAM. Ideo faciam illi exiguam | absque introitu
cellulam | meis mansiunculis contiguam, | per cuius fene-
stram | psalterium ceterasque divinae legis paginas illam
crebrius visitando instruam. |

10 44 EFFREM. Convenit.

45 MARIA. Tuo, | pater Effrem, interventui me com- 8
mitto. |

46 EFFREM. Caelestis sponsus, cuius affectu in tenella
aetate inhaesisti, | tueatur te, filia, ab omni fraude dia-
15 boli. |

47 ABRAHAM. Frater Effrem, si quid mihi utriusque casu III 1
fortunaе ingeritur, te primum adeo, | te solum consulo; |
unde ne sis adversus querimoniae, quam prosequor, | sed
fer opem dolori, quem patior. |

20 48 EFFREM. Abraham, Abraham, quid pateris? | cur plus 2
licito contristaris? | Numquam fuit fas eremicolae | con-
turbari saecularium more. |

49 ABRAHAM. Incomparabilis luctus mihi contigit, | in-
tolerabilis dolor me afficit. |

25 50 EFFREM. Ne fatiga me longa verborum circuitione, |
sed, quid patiaris, expone. |

51 ABRAHAM. Maria, | mis adoptiva filia, | quam per bis 3
bina lustra summa diligentia nutrivī, | summa solertia in-
struxi, |

20 52 EFFREM. Quid illa?

53 ABRAHAM. Ei mihi! periit.

54 EFFREM. Qualiter? |

55 ABRAHAM. Miserabiliter; | deinde evasit latenter. |

17 EFFREM. Quibus insidiis | circumvenit eam fraus an- [II]
tiqui serpentis? |

17 ABRAHAM. Per illicitum | cuiusdam simulatoris affec-
tum, | qui, monachico adveniens habitu, simulata eam
5 visitatione frequentabat, donec indocile iuvenilis | ingenium
fol. 103^v pectoris | ad sui amorem inflexit, | adeo, ut per fenestram
ad patrandum facinus exilivit. |

58 EFFREM. A! contremisco auditu.

17 ABRAHAM. At ubi ipsa infelix se corruptam sensit, | 5
10 pectus pulsavit, | faciem manu laceravit, | vestes scidit, |
capillos eruit, | voces in altum eiulando dedit. |

40 EFFREM. Nec iniuria; | huiusmodi namque ruina | toto
lacrimarum fonte est lugenda. |

4 ABRAHAM. Lamentabatur namque | se, quod fuerat,
15 non esse. |

42 EFFREM. Vae illi miserae! |

44 ABRAHAM. Lugebat se nostris contraria monitis egisse. |

64 EFFREM. Ac valde. |

65 ABRAHAM. Deflevit se vigiliarum, orationum ieiunisque
20 sudores evacuasse. |

46 EFFREM. Si in tali conpunctione perseveraret, | salva
fieret. |

47 ABRAHAM. Haut perseveravit, | sed peiora prioribus 6
apposuit. |

25 68 EFFREM. Visceratenus conturbor | totisque membris
resolver. |

49 ABRAHAM. Postquam enim hisce lamentis se punivit,
nimietate victa doloris | praeceps ferebatur in foveam de-
sperationis. |

30 70 EFFREM. Eh heu, quam gravis perditio!

71 ABRAHAM. Et quia veniam desperavit posse promereri,
saeculum repetere | vanitatieque elegit deservire. |

72 EFFREM. Hem, par victoria | spiritalibus in sorte heremi- 7
tarum nequitiiis antea fuit insolita. |

73 ABRAHAM. Sed nunc daemonum sumus praeda. | [III 7]

74 EFFREM. Mirum, qui fieri posset, | ut te ignorante evaderet. |

75 ABRAHAM. Interim fueram consternatus mente | ex ostensae visionis terrore, | qua, si mens non fuisset laeva, | mihi praefigurabatur eius ruina. |

104⁷⁶ EFFREM. Vellem modum visionis audire. |

77 ABRAHAM. Putabam me ante fores cellulae stetisse, | et ecce, draco mirae magnitudinis | nimique foetoris, | rapido impetu adveniens, | candidulam secus me columbam repperiens | cepit, | devoravit, | subitoque non comparuit. |

78 EFFREM. Evidens visio.

79 ABRAHAM. At ego, ubi expergiscens mente, quae videbam, tractavi, verebar aliquam ecclesiae imminere persecutionem, | quae fideles quosdam attraheret in errorem. |

80 EFFREM. Verendum erat.

81 ABRAHAM. Unde prostratus in orationem, praecognitorem futurorum supplicavi, | ut mihi detegeret solutionem somnii. |

82 EFFREM. Recte egisti. |

83 ABRAHAM. Tertia demum nocte, cum lassa sopori membra dedissem, | putabam eundem draconem | meis vestigiis disruptum volutasse | ipsamque columbam absque laesione emicuisse. |

84 EFFREM. Laetificor auditu, nec ambigo, | quin tua quandoque ad te revertatur Maria. |

85 ABRAHAM. Postquam evigilans huius solamine visionis temperabam tristitiam prioris, | mentem recepi, ut reminiscerer alumnae; illud quoque si sine tristitia memini, | quod ipsam in duorum | intervallo dierum | divinae innitentem laudi | solito non sensi. |

86 EFFREM. Sero meministi. |

4 mente consternatus. mente *M* 5 quasi *M* 8 foras
corr. m. 1 *M* 13 experiscens *M* 23 *f. meis <coram> vestig.
24 disruptum *M* 29 reminiscer *M*

77 ABRAHAM. Fateor. Accessi, | manu fenestram pulsavi, | [III]
filiam saepius nominando vocavi. |

78 EFFREM. A! frustra vocasti! |

79 ABRAHAM. Hoc adhuc non sensi, | sed, cur neglegenter
5 in divinis ageret <laudibus>, rogavi; | sed nec levis tinnitum responsi recepi. |

80 <EFFREM.> Et quod tunc fecisti? |

fol. 104^v 81 <ABRAHAM.> Ubi abesse, quam quaerebam, depre-
hendi, | viscera discutiebantur timore, | membra contremuere
10 pavore. |

82 EFFREM. Nec mirum; certe et ego | id ipsum nunc patior
audiendo. |

83 ABRAHAM. Deinde flebilibus sonis auras pollui, rogi- 14
tans, quis lupus meam agnam raperet, | quis latro meam
15 filiam captivaret. |

84 EFFREM. Iure conquestus fuisti | eius perditionem,
quam nutriti. |

85 ABRAHAM. Tandem accesserunt, qui, veritatem scientes, 15
res sese ita, ut tibi nunc exposui, habere | ipsamque vani-
20 tati dixerunt deservire. |

86 EFFREM. Ubi moratur? |

87 ABRAHAM. Ignoratur. |

88 EFFREM. Quid fiet? †

89 ABRAHAM. Est mihi fidelis amicus, qui, civitates villas-
25 que peragrans, non quiescet, | donec, quae illam terra sus-
ceperit, agnoscet. |

90 EFFREM. Quid, si experietur?

91 ABRAHAM. Habitum mutabo | ipsamque sub amatoris
specie adibo, | si forte meo monitu post grave naufragium |
35 revertatur ad pristinae quietis portum. |

92 EFFREM. Et iam quid fiet, si carnum esus † appone- 17
tur vinique haustus? †

93 ABRAHAM. Haut abrogabo, ne agnoscar.

94 EFFREM. Recta prorsus laudabilique discretionem uteris, |

36 EFFREM] /E (eras. A) M; Etiam M; vinique haustus
apponetur M

si artioris frenos observantiae aliquantisper laxabis, | quo [III 17] errantem Christo lucreris. |

105 ABRAHAM. Eo magis ad audendum incitor, | quo te mihi in hoc concordari re experior. |

5 106 EFFREM. Qui clancula cordium cognoseit, | qua intentione unaquaeque res geratur, intellegit, | nec in discretissimo eius examine reus habetur praevaricationis, | qui a strictioris rigore conversationis | ad tempus descendendo
105 imbecillioribus assimilari non respuit, | quo efficacius animam revocet, quae erravit. |

107 ABRAHAM. Tuum est interim me precibus adiuvere, | 19 ne inpediar diabolica fraude. |

108 EFFREM. Ipsum summum bonum, sine quo nihil fit boni, | faciat tuum velle in bono consummari. |

15 109 ABRAHAM. Num ille est meus amicus, quem ante hoc IV 1 biennium pro inquisitu direxi Mariae? Ipse est.

110 AMICUS. Ave, venerande pater.

111 ABRAHAM. Ave, affabilis amice. / Diu te sustinui, | sed nunc advenire desperavi. |

112 AMICUS. Ideo moram feci, | quia te ambigua re sollicitari non praesumpsi; | at ubi veritatem investigavi, | reditum maturavi. |

113 ABRAHAM. Vidistin Mariam?

114 AMICUS. Vidi!

115 ABRAHAM. Ubi? |

116 AMICUS. Quo dictu miserabile!

117 ABRAHAM. Dic, obsecro.

118 AMICUS. In domo cuiusdam lenonis habitationem, | ele- 3 git, | qui tenello amore illam colit. | Nec frustra; | nam omni die non modica illi pecunia | ab eius amatoribus adducitur.

1 frenas *M* 3 audiendum *M* 6 intellegit // Nec (*cum initiali*) *M*, *E* *eras. videtur.* 7 * praevaricationis habetur *M*
8 quia strictionis *M* 20 sollicitari/ *M* 29 sq. * *f. frustra*
| ... modica | ... adducitur pecunia. |

117 ABRAHAM. A Mariae amatoribus?

120 AMICUS. Ab ipsis.

121 ABRAHAM. Qui sunt eius amatores? |

122 AMICUS. Perplures. |

5 123 ABRAHAM. Ei mihi! O bone Iesu, quid hoc monstri 4
est, quod hanc, quam tibi sponsam nutrivisti, | alienos ama-
tores audio sequi. |

124 AMICUS. Hoc meretricibus antiquitus fuit in more, |
ut alieno delectarentur in amore. |

10 125 ABRAHAM. Affer mihi sonipedem delicatum | et mili- 5
tarem habitum, | quo, deposito tegmine religionis, | ipsam
adeam sub specie amatoris. |

fol. 105^v 126 AMICUS. Ecce omnia.

127 ABRAHAM. Obsecro, affer et pileum, quo coronam
15 velem capitis. |

128 AMICUS. Hoc maxime opus est, ne agnoscaris. |

129 ABRAHAM. Quid, si unum solidum, quem habeo, 6
mecum afferam, | quo stabulario pro mercede tribuam? |

130 AMICUS. Aliter ad colloquium Mariae | non potes per-
20 venire. |

7 131 ABRAHAM. Salve, bone stabularie! |

132 STABULARIUS. Quis loquitur hospes? salve. |

133 ABRAHAM. Estne apud te locus | viatori ad pernoctan-
dum aptus? |

25 134 STABULARIUS. Est plane; nostra hospitola | nulli sunt
neganda. |

135 ABRAHAM. Laudabile.

136 STABULARIUS. Intra, | ut tibi praeparatur cena. |

137 ABRAHAM. Magnas tibi pro hilari susceptione debeo, | 2
30 sed adhuc maiora a te expeto. |

138 STABULARIUS. Quae voles, ut concessurum efflagita. |

9 in amore *M*¹ (in *del. m. 2*) 14 pileum *M*
22 f. STAB. Quis loquitur? <ABR.> Hospes. <STAB.> Salve
28 praeparatur *M*

139 ABRAHAM. Accipe vile munus, quod defero, | et fac, [V 2]
ut praepulchra, | quam tecum obversari experiebar, puella |
nostro intersit convivio. |

140 STABULARIUS. Cur illam desideras videre? |

141 ABRAHAM. Quia nimium delector in eius agnitione, | cuius 3
pulchritudinem quampluribus laudari audiebam saepissime. |

142 STABULARIUS. Quisquis laudator eius formae extitit, |
nihil fefellit; | nam praenitet venustate vultus | prae ceteris
mulieribus. |

143 ABRAHAM. Ideo ardeo in eius amore. |

144 STABULARIUS. Miror, te in decrepita senectute | iuven-
culae mulieris amorem spirare. |

145 ABRAHAM. Percerte nullius alius rei causa accessi |
nisi eam videndi. |

146 STABULARIUS. Procede, procede, Maria, | tuique pulchri- VI 1
tudinem nostro neophitae ostenta. |

147 MARIA. Ecce, venio. |

148 ABRAHAM. Quae fiducia, quae constantia mentis | mihi
post haec, cum hanc, quam nutriti in heremi latibulis, |
meretricio? cultu ornatam conspicio? | Sed non est tempus, |
ut praefigretur in facie, | quod tenetur in corde: | erum-
pentes lacrimas viriliter stringo | et simulata vultus hilari-
tate internae amaritudinem maestitudinis contego. |

149 STABULARIUS. Fortunata Maria, laetare; quia non 2
solum, ut actenus, tui coaevi, | sed etiam senio iam con-
fecti | te adeunt, | te ad amandum confluunt. |

150 MARIA. Quicumque me diligunt, | aequalem? amoris
vicem? a me recipiunt. |

151 ABRAHAM. Accede, Maria, et da mihi osculum.

152 MARIA. Non solum dulcia oscula libabo, | sed etiam
crebris senile collum amplexibus mulcebo. |

1 deffero *M* 2 observari *M* 6 quā pl. *M*¹ a pl. *M*²
(qu-eras.) 8 uenusta uultus *M*¹ uenusta uultu *M*²
16 ostent/ *M*¹ ostende *M*² 20 uultu *M*

1/13 ABRAHAM. Hoc volo. |

1/14 MARIA. Quid sentio? | quid stupendae novitatis
gustando haurio? | Ecce, odor istius flagrantiae | praeten-
dit flagrantiam mihi quondam usitatae abstinentiae. |

5 1/15 ABRAHAM. Nunc, nunc est simulandum, | nunc
lascivientis more pueri iocis instandum, | ne et ego
agnoscar prae gravitate | et ipsa se reddat latibulis prae
pudore. |

10 1/16 MARIA. Vae mihi infelici! | unde cecidi | et in quam
perditionis foveam corruui! |

1/17 ABRAHAM. Hic non est aptus querelae locus, | ubi
convivarum confluit conventus. |

1/18 STABULARIUS. Domna Maria, cur suspiria trahis? | cur
mades lacrimis? | Nonne per biennium hic conversabaris, |
15 et numquam ex te gemitus prorupit, | numquam tristior
sermo prodiit? |

1/19 MARIA. O, utinam fuissem ante triennium morte ab-
sumpta, | ne ad tanta | devenirem flagitia! |

1/20 ABRAHAM. Non, ut tua tecum peccata plangerem,
20 adveni, | sed ut tuo iungerer amor. |

1/21 MARIA. Levi compunctione permovebar, | ideo talia
fabar; | sed epulemur | et laetemur, | quia, ut monuisti, |
hic non est tempus peccata plangendi. |

fol. 106^v 1/22 ABRAHAM. Affatim refecti, | affatim sumus inebriati |
25 tua largitate administrante, | o bone stabularie; | da licen-
tiam a cena surgendi, quo lassum corpus in stratum com-
ponam | dulcique quiete recreem. |

1/23 STABULARIUS. Ut libet.

1/24 MARIA. Surge, | domine mi, surge; | tecum pariter
30 tendam ad cubile. |

1/25 ABRAHAM. Placet. Nullatenus cogi possem, | ut te
non comitante exirem. |

17 triennium] triū M¹ trium annorum spatia M² (add.
m. 2.) 24 hebriati M 31 te comitante non exirem M

166 MARIA. Ecce triclinium | ad inhabitandum nobis ap- VII 1
tum; | ecce lectus | haut vilibus stramentis compositus. |
Sede, ut tibi detraham calciamenta, | ne tu ipse fatigeris
discalciando. |

5 167 ABRAHAM. Muni prius seris ostium, | ne quis introe-
undi inveniatur aditum. |

168 MARIA. Super hoc ne solliciteris; | faciam, ut nulli
ad nos tribuatur accessus facilis. |

169 ABRAHAM. Tempus, ablato capitis velamine, | quis sim, 2 †
aperire. | O adoptiva filia, | o meae pars animae, Maria, |
agnoscisne me senem, qui te paterno more nutrivi, | qui
te caelestis regis unigenito desponsavi? |

170 MARIA. Ei, mihi! pater et magister meus Abraham
est, qui loquitur!

171 ABRAHAM. Quid contigit tibi, filia? | 3

172 MARIA. Gravis miseria. |

173 ABRAHAM. Quis te decepit? | quis te seduxit? |

174 MARIA. Qui protoplastos prostravit. |

175 ABRAHAM. Ubi est angelica illa, | quam in terris
egisti, conversatio? |

176 MARIA. Prorsus perdita. |

177 ABRAHAM. Ubi est verecundia tua virginalis? | ubi
continentia admirabilis? |

178 MARIA. Evacuata. |

179 ABRAHAM. Quam mercedem, nisi resipiscas, pro 4
ieiuniorum, orationum, vigiliarum sudore | ultra potes
sperare, | cum, velut lapsa ab altitudine caeli, | dimersa
es in profundum inferni? |

180 MARIA. Eh heu!

181 ABRAHAM. Quare me despexisti? | quare deseruisti? | 5
quare eventum tuae perditionis mihi non indicasti, | quo
ego cum dilecto meo Effrem | dignam pro te poenitentiam
agerem? |

182 MARIA. Postquam lapsa in peccatis corruui, | tuae
sanctitati | polluta proximare non praesumpsi. |

/// ABRAHAM. Quis umquam a peccato extitit immunis, | nisi solus filius virginis? |

/// MARIA. Nullus.

/// ABRAHAM. Humanum est peccare, | diabolicum est in peccatis durare; | nec iure reprehenditur, qui subito cadit, | sed qui citius surgere neglegit. |

/// MARIA. Ei mihi infelici!

/// ABRAHAM. Cur decidis? | cur in terra iaces immobilis? | Erigere | et, quae dicam, percipe. |

/// MARIA. Pavore concussa corruì, | quia vim paternae monitionis ferre nequivi. |

/// ABRAHAM. Attende mei in te dilectionem | et depone timorem. |

/// MARIA. Nequeo.

/// ABRAHAM. Nonne tui causa desiderabilem heremi habitationem reliqui | omnemque regularis | observantiam conversationis | plene evacuavi, | in tantum, ut ego, vetus heremicola, | factus sum lascivientium conviva, | et, qui diu silentio studebam, | iocularia verba, ne agnoscerer, proferebam? | Cur demisso vultu terram inspicis? | cur respondendo mecum verba miscere dedignaris? |

/// MARIA. Proprii conscientia reatus confundor; ideo nec oculos ad caelum levare | nec sermonem tecum praesumo conserere. |

/// ABRAHAM. Noli diffidere, | filia, noli desperare, | sed emerge de abyssò desperationis | et fige in deo spem mentis. |

/// MARIA. Enormitas peccatorum | prostravit me in desperationis profundum. |

/// ABRAHAM. Peccata quidem tua | sunt gravia, fateor; | sed superna pietas maior | est omni creatura. | Unde tristitias rumpe | datumque poenitendi spatiolum pigritando noli neglegere, | quatinus superhabundet divina gratia, | ubi habundavit facinorum abominatio. |

16 -que] q// M¹ 17 * pene M 20 dimisso M, vultu
ss. m. 2 33 neglere M 34 di|na; * habundavit] super-
habundavit M

166 MARIA. Si ulla promerendae spes veniae inesset, | [VII 10]
studium poenitendi minime deesset. |

167 ABRAHAM. Miserere meae, quam pro te sub^m, lassitu- 11
dinis | et depone perniciosam desperationem, | quam omni-
bus commissis | non nescimus esse gravio^rem. | Qui enim
167 peccantibus deum misereri velle desperat, | inremediabiliter
peccat, | quia, sicut scintilla silicis pelagus nequit in-
flammare, | ita nostrorum | acerbitas peccaminum | divinae
dulcedinem benignitatis non valet inmutare. |

168 MARIA. Non enim supernae magnificentiam pietatis 12
nego, | sed proprii enormitatem sceleris considerando |
ad dignae | satisfactionem poenitentiae | vereor non
sufficere. |

169 ABRAHAM. In me sit iniquitas tua; tantummodo
revertere ad locum, unde existi, | et ini secundo con-
versationem, quam deseruisti. |

170 MARIA. In nullo umquam tui votis renitor, | sed, quae 13
iubes, obtemperanter amplector. |

171 ABRAHAM. Nunc fateor te vere meam, | quam nutrivī,
filiam; | nunc censeo te prae omnibus fore diligendam. |

172 MARIA. Aliquantulum auri vestiumque possideo; | quid 14
tua de his auctoritas decreverit, expecto. |

173 ABRAHAM. Quae adquisisti peccando, | cum ipsis peccatis
sunt abicienda. |

174 MARIA. Rebar pauperibus eroganda | seu sacris esse
altaribus offerenda. |

175 ABRAHAM. Non satis acceptabile munus deo esse com-
probatur, | quod criminibus acquiritur. |

176 MARIA. Nulla super his ultra sollicitudine fatigar.

177 ABRAHAM. Matuta nitescit, | lucessit: | abeamus. 15

178 MARIA. Tuum est, pater amande, ut ad instar boni
pastoris | praecedas repertam ovem, | et ego, paribus in-
cedens vestigiis, | subsequor praecedentem. |

179 ABRAHAM. Haut ita; sed ego pedibus incedam, | te

1 spe suę uenę M 7 silicis (-li- in ras. m. 2) M
11 propii M 12 factisfactionem M 17 renitor uotis M
26 offerend/ M

autem equo superponam, | ne itineris asperitas | secet [VI]
teneras plantas. |

210 MARIA. O, quem te memorem? | quam tibi gratiarum
inpendam recompensationem, | qui me indignam miseratione
non terrore cogis, | sed miti condescensione ad poeniten-
tiam hortaris? |

211 ABRAHAM. Nihil aliud a te expeto, | nisi ut reliquum
vitae inhaerendo insistas dei obsequio. |

212 MARIA. Spontanea mente inhaeream, | pro viribus in-
sistam, | et, si facultas desit posse, | numquam tamen
deerit velle. |

213 ABRAHAM. Convenit, ut, quo studio deserviebas vani-
tati, | famuleris divinae voluntati. |

214 MARIA. Fiat, precor, tuis meritis, | ut in me perficiatur
voluntas divinitatis. |

215 ABRAHAM. Maturemus reditum. |

fol. 108^r 216 MARIA. Maturemus; nam me taedet morarum. | 217 Quanta
celeritate asperi difficultatem itineris transcurrimus!

218 ABRAHAM. Quod devote agitur, | facile perficitur. |
Ecce, tua deserta cellula. |

219 MARIA. Ei mihi! Ipsa mei sceleris est conscia: | ideo
ingredi formido. |

220 ABRAHAM. Et merito; | fugiendus est quippe locus, |
in quo hostem sequitur triumphus. |

221 MARIA. Et ubi me decernis conpunctioni vacare?

222 ABRAHAM. Ingredere in cellulam interiorem, | ne
vetustus serpens decipiendi ultra inveniatur occasionem. |

223 MARIA. Non contraluctor, | sed, quae iubes, amplector. |

224 ABRAHAM. Familiarem meum Effrem adeam, quo ipse,
qui solus mecum tuae condoluit perditioni, | congaudeat
inventioni. |

225 MARIA. Competit.

4 quę M¹ 5 condescensione M 9 insistā (- in ras.)
M (corr. m. 1) 17 nam me t- in ras. m. 1 M 18 sq. ABR.
Quanta . . . transcurrimus! MAR. Quod . . . perficitur. A Ecce
. . . cellula. M 30 accedam M

126 EFFREM. Num mihi aliquid affers gaudii? | IX 1

127 ABRAHAM. Ac magni. |

128 EFFREM. Placet; nec dubito, quin Mariam nancisceris.

129 ABRAHAM. Nanciscebar plane | et gaudens reduxi ad ovile. |

130 EFFREM. Divinae gratia visitationis factum credo. |

131 ABRAHAM. Procul dubio. |

132 EFFREM. Vellem scire, qualiter iuxta id temporis 2
vitam moresque ordinaverit.

133 ABRAHAM. Iuxta meum velle. |

134 EFFREM. Hoc illi expedit vel maxime. |

135 ABRAHAM. Quicquid ipsi | agendum proposui, | quamvis difficile, | quamvis grave, | haut abrogavit subire. |

136 EFFREM. Laudabile. |

137 ABRAHAM. Nam cilicio induta § continuaque vigi- 3
liarum et ieiunii exercitatione macerata, | artissimae legis
observatione corpus tenerum | animae cogit pati im-
perium. |

138 EFFREM. Aequum est, ut iniquae sordes delectationis |
eliminenter acerbitate castigationis. |

139 ABRAHAM. Quisquis eius lamenta intellegit, | mente
vulneratur; | quisquis conpunctionem sentit, | et ipse con-
pungitur. |

140 EFFREM. Solet fieri.

141 ABRAHAM. Elaborat pro viribus, ut, quibus causa fuit 4
perditionis, | fiat exemplum conversionis. |

142 EFFREM. Consequens est.

143 ABRAHAM. Nititur, ut, quanto extitit foedior, | tanto
appareat nitidior. |

144 EFFREM. Iocundor audiendo | praecordialique laetor 5
gaudimonio. |

145 ABRAHAM. Et merito; | nam falanges angelicae | gau-
dentes dominum laudant super peccatoris conversione. |

5 Nāsciebar *M* 16 * induta cilicio *M* 27 | sionis (*om.*
conver) initio paginae *M*

246 EFFREM. Nec mirum; nullius namque iusti magis [D
delectatur perseverantia | quam impii poenitentia. |

247 ABRAHAM. Unde in illa tanto iustius laudatur, | quanto 6
ultra resipisci posse desperabatur. |

5 248 EFFREM. Congratulantes laudemus, | laudantes glori-
ficemus | unigenitum, | et venerabilem, | dilectum | et ele-
mentem | dei filium, | qui non vult perire, | quos sui sacro
redemit sanguine. |

249 ABRAHAM. Ipsi honor, gloria, | laus et iubilatio per
10 infinita saecula. | Amen.

2 * f. delectantur

CONVERSIO THAIDIS MERETRICIS

quam Pafnutius heremita, aequae ut Habraham, sub
specie adiens amatoris convertit | et, data poenitentia, per
quinquennium in angusta cellula conclusit, | donec, digna
satisfactione deo reconciliata, | ^a xv peractae poenitentiae
die obdormivit in Christo. |

PAFNUTIUS. DISCIPULI. THAIS.

1 Cur obscurum, pater, vultum | nec solito I 1 /
geris, Paphnuti, serenum? |

2 PAFNUTIUS. Cuius cor contristatur, | eius et vultus
obscuratur. |

3 DISCIPULI. Pro qua re contristaris? |

4 PAFNUTIUS. Pro iniuria factoris. |

5 DISCIPULI. Quae haec iniuria? |

6 PAFNUTIUS. Ipsa, quam a propria | patitur creatura |
ad sui imaginem condita. |

7 DISCIPULI. Terruisti nos dictu.

8 PAFNUTIUS. Licet illa impassibilis [†] maiestas affici non 2 |
possit iniuriis, | tamen, ut usum nostrae fragilitatis | me-
taforice transferam in deum, quae maior iniuria dici potest,
quam quod eius imperio, cuius gubernaculis maior mundus
obtemperanter subditur, | solus minor contraluctetur? |

9 DISCIPULI. Quis est minor mundus? 3

10 PAFNUTIUS. Homo. |

11 DISCIPULI. Homo? |

12 PAFNUTIUS. Porro. |

1 Couersio M 3 penitentia M 10 constristatur M
12 Ipsam M 19 usum] suum M

- 13 DISCIPULI. Qui homo? |
- 14 PAFNUTIUS. Omnis.
- 15 DISCIPULI. Qui potest fieri? |
- 16 PAFNUTIUS. Ut placuit creatori. |
- 17 DISCIPULI. Non sapimus. |
- 18 PAFNUTIUS. Non obvium est per pluribus. |
- 19 DISCIPULI. Expone. |
- 20 PAFNUTIUS. Intendite. |
- 21 DISCIPULI. Ac prompta mente. |
- 10 22 PAFNUTIUS. Sicut enim maior mundus ex IIII con- 4
trariis elementis, | sed ad nutum creatoris secundum armo-
nicam moderationem concordantibus | perficitur, | ita et
fol. 109^v homo non solum ab eisdem elementis, | sed etiam ex magis
contrariis partibus | coaptatur. |
- 15 23 DISCIPULI. Et quid magis contrarium quam elementa? | 5
- 24 PAFNUTIUS. Corpus et anima: | quia, licet illa sint con-
traria, | tamen sunt corporalia; | anima autem nec mortalis,
ut corpus, nec corpus spiritalis ut anima. |
- 25 DISCIPULI. Ita. |
- 26 PAFNUTIUS. Si tamen dialecticos sequimur, | nec illa
contraria esse fatemur. |
- 27 DISCIPULI. Et quis potest negare? |
- 28 PAFNUTIUS. Qui dialectice scit disputare; | quia usiae
nihil est contrarium, | sed receptatrix est contrariorum. |
- 25 29 DISCIPULI. Quid sibi vult, quod dixisti 'secundum 6
armonicam moderationem'?
- 30 30 PAFNUTIUS. Id scilicet, quod, sicut pressi⁷ excellentesque
soni, | armonice coniuncti, | quiddam perficiunt musicum, |
ita dissona elementa, | convenienter concordantia | unum
30 perficiunt mundum. |
- 31 DISCIPULI. Mirum, quomodo dissona concordari | vel
concordantia possint dissona dici. |
- 32 PAFNUTIUS. Quia nihil ex similibus componi videtur, |
nec ex his, quae nulla ratione proportionis iunguntur | et
35 a se omni substantia naturaque discreta sunt.

11 uotum *M* 18 *f.* spiritale 20 sequimur *////* nec (*fuitne*
illa?) *M* 32 dissona *omiss. ss. m. 1 M* 34 rationis proportionem *M*

- 37 DISCIPULI. Quid est musica? | [I 7]
 38 PAFNUTIUS. Disciplina una de philosophiae quadrivio.
 39 DISCIPULI. Quid est hoc, quod dicis quadrivium?
 40 PAFNUTIUS. Arithmetica, geometrica, musica, astro-
 41 nomica.
 42 DISCIPULI. Cur quadrivium?
 43 PAFNUTIUS. Quia, sicut a quadrivio semitae, | ita ab
 uno philosophiae principio harum disciplinarum prodeunt
 progressionibus rectae. |
 44 DISCIPULI. Veremur quiddam investigando rogitare de 8
 tribus, | quia coeptae scrupulum disputationis capedine
 mentis vix penetrare quimus. |
 45 PAFNUTIUS. Difficile captu.
 46 DISCIPULI. Dic nobis de ea superficietenus, | cuius
 47 mentionem in praesenti fecimus. |
 48 PAFNUTIUS. Perparum dicere scio, | quia heremicolis
 est incognita. |
 49 DISCIPULI. Quid agit? 9
 50 PAFNUTIUS. Musica? |
 51 DISCIPULI. Ipsa. |
 52 PAFNUTIUS. Disputat de sonis.
 53 DISCIPULI. Utrum est una an plures? 10
 54 PAFNUTIUS. Tres esse dicuntur, | sed unaquaeque ra-
 tione proportionis alteri ita coniungitur, | ut idem, quod
 55 accidit uni, | non deest alteri. |
 56 DISCIPULI. Et quae distantia inter tres?
 57 PAFNUTIUS. Prima dicitur mundana, | sive caelestis, se-
 cunda humana, | tertia, quae instrumentis exercetur.
 58 DISCIPULI. In quo constat caelestis? 11
 59 PAFNUTIUS. In septem planetis et in caelesti spera.
 60 DISCIPULI. Quo modo?
 61 PAFNUTIUS. Eo videlicet, quo illa, quae in instru-
 mentis, | quia tot spatia, pares productiones, eadem sim-
 phoniae repperiuntur in his, | quae et in cordis. |
 62 DISCIPULI. Quid sunt spatia? 12

56 PAFNUTIUS. Dimensiones, quae numerantur inter pla- [I]
netas, | sive inter cordas. |

57 DISCIPULI. Et quid productiones?

58 PAFNUTIUS. Idem quod toni.

59 DISCIPULI. Nec horum notitia nos tangit.

60 PAFNUTIUS. Tonus fit ex duobus sonis et possidet
rationem epothoi numeri | sive sesquiocavi. |

61 DISCIPULI. Quanto velocius praeposita investigando 12
satagimus transire, | tanto difficiliora nobis non desinis

10 apponere. |

62 PAFNUTIUS. Hoc exigit huiusmodi disputatio.

63 DISCIPULI. Edissere summotenus aliquantulum de sim-
phoniis, | quo saltim sciamus significationem nominis. |

fol. 110^v 64 PAFNUTIUS. Simphonia dicitur modulationis tempera-
15 mentum.

65 DISCIPULI. Quare?

66 PAFNUTIUS. Quia nunc quattuor, nunc quinque, nunc 14
octo sonis perficitur.

67 DISCIPULI. Quia tres esse cognoscimus, | singularum
20 vocabula dinoscere cupimus. |

68 PAFNUTIUS. Prima dicitur diateseron, | quasi ex quat-
tuor, | et possidet proportionem epitritam | sive sesquiter-
tiam. | Secunda diapente, | quae constat ex quinque, | et
est in ratione emiolei | sive sesquialteri. | Tertia diaposon; |
25 haec fit in duplo | perficiturque sonitibus octo. |

69 DISCIPULI. Num spera et planetae proferunt sonum, | 15
ut mereantur comparisonem cordarum? |

70 PAFNUTIUS. Ac maximum. |

71 DISCIPULI. Cur non auditur?

30 72 PAFNUTIUS. Multifariam exponunt. Alii autumant |
non audiri posse propter assiduitatem; | alii propter aeris
spissitudinem; | quidam autem ferunt, | quod tanti enor- 14
mitas sonitus | artos aurium nequeat intrare meatus; |
sunt etiam, qui dicunt, | quod spera tam iocundum, | tam

dulcem efferat sonum, | ut, si audiretur, omnes | in commune [I 16]
 homines, | semet ipsis neglectis | omnibusque postpositis
 studiis, | ducentem sonum ab oriente | sequerentur in oc-
 cidentem. |

71 DISCIPULI. Praestat, ut non audiat. |

72 PAFNUTIUS. Hoc a creatore praesciebatur. |

73 DISCIPULI. Sit satis de ista; | prosequere de humana. | 17

74 PAFNUTIUS. Quid de illa? |

75 DISCIPULI. In quo percipiatur. |

76 PAFNUTIUS. Non solum, ut dixi, in compagine | cor-
 poris et animae, | necnon in emissione nunc gravis, | nunc
 clarae vocis, | sed etiam in pulsibus venarum | atque in
 quorundam mensura membrorum, | sicut in articulis digi-
 torum, | in quibus easdem proportionem mensurando rep-
 erimus, | quas in symphoniis praemisimus, | quia musica
 dicitur convenientia non solum vocum, | sed etiam aliarum
 dissimilium rerum. |

77 DISCIPULI. Si praesciremus, quod huiusmodi nodus 18
 quaestionis | tam difficilis ad solvendum esset insciis, |
 maluissemus minorem mundum nescire, | quam tantum
 difficultatis subire. |

78 PAFNUTIUS. Nil officit, quod elaborastis, | cum ante
 ignorata experti estis. |

79 DISCIPULI. Verum; sed taedet nos philosophicae dis-
 putationis, | quia nequimus sensu emetiri scrupulum tuae
 rationis. |

80 PAFNUTIUS. Cur me illuditis, | qui plene sum nescius, | 19
 non philosophus? |

81 DISCIPULI. Et unde tibi haec, quae nos fatigando pro-
 tulisti? |

82 PAFNUTIUS. Tenuem scientiae guttulam, | quam de plenis
 sciorum pateris effluentem, | non ad colligendum residens, |
 sed casu praeteriens, | repertam elambi, | vobiscum com-
 municare studui. |

83 DISCIPULI. Congratulamur tuae benignitati, | sed terre- 20

mur sententia apostoli, | dicentis: 'nam stulta mundi ele- [I
git deus, ut confunderet sophistica'.

86 PAFNUTIUS. Sive stultus sive sophista perversa opera-
tur, | confusionem a deo meretur. |

5 87 DISCIPULI. Ita.

88 PAFNUTIUS. Nec scientia scibilis | deum offendit, sed
iniustitia scientis. |

89 DISCIPULI. Verum.

fol. 111^v 90 PAFNUTIUS. Et in cuius laudem dignius iustiusque 21
10 scientia artium retorquetur, quam in eius, qui scibile
fecit | et scientiam dedit? |

91 DISCIPULI. In nullius.

7 92 PAFNUTIUS. Quanto enim mirabiliore lege/deum omnia
in numero et mensura et pondere posuisse/quis agnoscit, |
15 tanto in eius amore ardescit. |

93 DISCIPULI. Nec iniuria.

4 94 PAFNUTIUS. Sed quid moror in istis, | quae vobis
minimum afferunt delectationis? |

95 DISCIPULI. Enuclea nobis/ causam tui maeroris, | ne 22
20 diutius frangamur pondere curiositatis. |

96 PAFNUTIUS. Si quando experiemini, | auditu non delecta-
bimini. |

97 DISCIPULI. Haut raro contristatur, | qui curiositatem
sectatur; | sed tamen hanc nequimus superare, | quia
25 familiaris est fragilitati nostrae. |

98 PAFNUTIUS. Quaedam inpudens femina | moratur in hac 23
patria. |

99 DISCIPULI. Res civibus periculosa! |

100 PAFNUTIUS. Haec miranda | praenitet pulchritudine |
30 et horrenda | sordet turpitudine. |

101 DISCIPULI. Miserabile. | Quid vocatur?

102 PAFNUTIUS. Thais. †

7 103 DISCIPULI. Illa meretrix? †

104 PAFNUTIUS. Ipsa. | †

7 35 105 DISCIPULI. Eius infamia/ nulli est incognita. |

106 PAFNUTIUS. Nec mirum, quia non dignatur cum paucis [I 24]
ad interitum tendere, | sed prompta est omnes lenociniis
suae formae illicere | secumque ad interitum trahere. |

107 DISCIPULI. Lugubre. |

5 108 PAFNUTIUS. Nec solum nugaces vilitatem suae fami- 25
liaris rei dissipant | illam colendo, | sed etiam praepotentes
viri pretiosae varietatem suppellectilis pessumdant, | non
absque sui damno hanc ditando. |

109 DISCIPULI. Horrescimus auditu.

10 110 PAFNUTIUS. Greges amatorum ad illam confluunt. |

112^r 111 DISCIPULI. Se ipsos perdunt. |

112 PAFNUTIUS. Qui amentes, dum caeco corde, quis illam 26
adeat, contendunt, | convicia congerunt. |

113 DISCIPULI. Unum vitium parit aliut.

15 114 PAFNUTIUS. Deinde, inito certamine, nunc ora naresque
pugnis frangendo, | nunc armis vicissim eiciendo, | de-
currentis illuvie sanguinis | madefaciunt limina lupanaris. |

115 DISCIPULI. O nefas detestabile!

116 PAFNUTIUS. Haec iniuria, quam deflevi, factoris, | haec 27
est causa mei doloris. |

117 DISCIPULI. Merito super hoc contristaris, | nec dubita-
mus, quin tecum contristentur cives patriae caelestis. |

118 PAFNUTIUS. Quid, si illam adeam sub specie amatoris, | 28
si forte revocari possit ab intentione nugacitatis? |

25 119 DISCIPULI. Qui tuae cogitationi instillavit velle, | ipse
praestet efficaciam posse. |

120 PAFNUTIUS. Fulcite me interim precibus assiduis, | ne
superer insidiis vitiosi serpentis. |

121 DISCIPULI. Qui regem prostravit tenebricolarum, | lar-
30 giatur tibi contra hostem triumphum. |

122 PAFNUTIUS. Ecce, iuvenes in foro. | Illos primum II 1
adibo | et, ubi hanc, quam quaero; § inveniam, rogabo. | §

123 IUVENES. En, ignotus quidam nos adit; | experiemur,
quid velit. |

- 121 PAFNUTIUS. Heus, iuvenes, quid estis? | [II]
 122 IUVENES. Urbicolae huius civitatis. |
 123 PAFNUTIUS. Avete. | 2
 124 IUVENES. Et tu salve, | sive sis huius patriae indi-
 5 gena, | sive advena. |
 125 PAFNUTIUS. Advena; | nunc advenio. | 4
 126 IUVENES. Cur advenis? | quid quaeris? |
 127 PAFNUTIUS. Non est dicendum. | 3
 128 IUVENES. Quare?
 10 129 PAFNUTIUS. Quia mihi secretum. |
 130 IUVENES. Melius ut proferas, | quia, si non es nostras, |
 fol. 112^v difficile poteris aliquid inter nos negotium | absque consilio
 peragere incolarum. |
 131 PAFNUTIUS. Quid, si dixerō | et dicendo aliquod mihi
 15 impedimentum excitavero? |
 132 IUVENES. Non a nobis.
 133 PAFNUTIUS. Laetis promissionibus cedo | vestraeque 4
 fidei confidens secretum enucleo. |
 134 IUVENES. Nihil nostra de parte infidelitatis, | nihil
 20 tibi obviabit contrarietatis. |
 135 PAFNUTIUS. Quorundam relatu comperi | mulierem secus 5
 vos commorari | omnibus amabilem, | omnibus affabilem. |
 136 IUVENES. Nosti eius nomen?
 137 PAFNUTIUS. Novi.
 25 138 IUVENES. Quid vocatur?
 139 PAFNUTIUS. Thais. |
 140 IUVENES. Ipsa nostratium est ignis. |
 141 PAFNUTIUS. Ferunt illam | mulierum pulcherrimam, |
 30 omnium esse delicatissimam. |
 142 IUVENES. Qui retulere, | nihil fefellere. |
 143 PAFNUTIUS. Ipsius causa difficilis prolixitatem viae 6
 surripui, | ipsam ut viderem, adveni. |
 144 IUVENES. Nullum tibi obstat impedimentum eam
 videndi. |
 35 145 PAFNUTIUS. Ubi moratur?

149 IUVENES. Ecce, mansio in proximo. [II 6]

150 PAFNUTIUS. Haec, quam indice proditis?

151 IUVENES. Ipsa.

152 PAFNUTIUS. Illo pergam.

153 IUVENES. Si placet, tecum pergemus. |

154 PAFNUTIUS. Malo ire solus. |

155 IUVENES. Ut libet.

157 PAFNUTIUS. Tu istaec intro, | Thais, quam quaero? | III 1

158 THAIS. Quis hic, qui loquitur, ignotus? |

159 PAFNUTIUS. Amator tuus. |

160 THAIS. Quicumque me amore colit, | aequam vicem
amoris a me recipit. |

161 PAFNUTIUS. O Thais, Thais, | quanta gravissimi iti- 2
neris | currebam spatia, | quo mihi daretur copia | tecum
fandi | tuique faciem contemplandi. |

162 THAIS. Nec aspectum subtraho | nec colloquium
denego. |

163 PAFNUTIUS. Secretum nostrae confabulationis | desiderat 3
solitudinem loci secretioris. |

164 THAIS. Ecce, cubile § bene stratum | et delectabile § 11
ad inhabitandum. |

165 PAFNUTIUS. Estne hic aliud penitius, | in quo possi-
mus colloqui secretius? |

166 THAIS. Est etenim aliud < tam > occultum, | tam se- 4
cretum, | ut eius penetral nulli praeter me nisi deo est
cognitum. |

167 PAFNUTIUS. Cui deo? |

168 THAIS. Vero. |

169 PAFNUTIUS. Credis illum aliquid scire? |

170 THAIS. Non nescio illum nihil latere. |

171 PAFNUTIUS. Utrumne reris illum/facta pravorum neg-
legere, | an sui aequitatem servare? |

13 itineris *M*, f. iteris 25 sit *M*² 31 Utrū mereris
illum fact/ prauarum neglegere *M*¹

171 THAIS. Aestimo ipsius aequitatis lance singulorum [1]
merita pensari | et unicuique, prout gessit, sive supplicium
sive praemium servari. |

172 PAFNUTIUS. O Christe, quam miranda | tuae circa nos 5
benignitatis patientia, | qui te scientes vides peccare | et
tamen tardas perdere! |

173 THAIS. Cur contremiscis mutato colore? | cur fluunt
lacrimae? |

174 PAFNUTIUS. Tui praesumptionem horresco, | tui per-
10 ditionem defleo, | quia haec nosti | et tantas animas per-
didisti. |

175 THAIS. Vae, vae mihi infelici! |

176 PAFNUTIUS. Tanto iustius damnaberis, | quanto prae- 6
sumptiosius scienter offendisti maiestatem divinitatis. |

15 177 THAIS. Heu, heu, quid agis? | quid infelici minitaris? |

fol. 113^v 178 PAFNUTIUS. Supplicium tibi imminet gehennae, | si
permanebis in scelere. |

179 THAIS. Severitas tuae correptionis | concussit penetral
pavidi cordis. |

20 180 PAFNUTIUS. O, utinam esses | visceratenus concussa 7
timore, | ne ultra praesumeres | periculosae delectationi
assensum praebere. |

181 THAIS. Et quis post haec locus pestiferae delectationi |
in meo corde potest relinqui, | ubi solum intestini maeroris
25 amaritudo | consciique reatus nova dominatur formido? |

182 PAFNUTIUS. Hoc opto, quo resectis vitiorum spinis |
emergere possit vimen conpunctionis. |

183 THAIS. O si crederes, | o si sperares | me sordidu- 8
lam, | milies millenis sordium offuscationibus oblitam, |
30 ullatenus posse expiari | seu ullo conpunctionis modo
veniam promereri! |

184 PAFNUTIUS. Nullum enim < tam > grave peccatum, |
nullum tam inmane est delictum, | quod nequeat expiari
poenitentiae lacrimis, | si effectus sequetur operis. |

13 damaberis *M* 27 aut vimen aut nimen aut iumen *M*¹,
lacrima (ss. m. 2) *M*² conpugtionis *M* 29 oblitam offus-
cationibus *M*

187 THAIS. Ostende, quaeso, mi pater, quo effectu operis | [III 8]
promereri queam munus reconciliationis. |

188 PAFNUTIUS. Contempne saeculum, | fuge lascivorum | 9
consortia amasionum. |

5 189 THAIS. Et quid mihi tunc erit agendum? | ↑

190 PAFNUTIUS. In secretum locum secedendum, | in quo | ↑ ↑
te ipsam discutiendo | possis lamentari | enormitatem tui
delicti. |

191 THAIS. Si hoc speras proficere, | non addo momen-
tum morulae. |

192 PAFNUTIUS. Non dubito, quin prosit.

193 THAIS. Da mihi aliquantuli | spatium tempusculi, | ut 10
194 proferam mammonam, | quam male collectam | diu ser-
vavi. |

5 195 PAFNUTIUS. Ne solliciteris pro ea. | Non desunt, qui
utentur inventa. |

196 THAIS. Non ob id sollicitor, ut vel mihi servare | vel
amicis vellem dare; | sed nec egenis conor dispensare, |
quia non arbitror pretium piaci | aptum esse ad opus
beneficii. |

197 PAFNUTIUS. Recte arbitraris. | Et quid de congestis 11
actum ire meditaris? |

198 THAIS. Igni tradere | et in favillam redigere. |

199 PAFNUTIUS. Quam ob rem?

5 200 THAIS. Ne retineantur in mundo, quae male adquisivi,^o
non absque mundi factoris iniuria. |

201 PAFNUTIUS. O, quam mutata es ab illa, | quae prius 12
eras, | quando illicito amore flagrabas, | avaritiae calore
aestuabas! |

5 202 THAIS. Fortasse mutabor in melius, | si annuerit deus. |

203 PAFNUTIUS. Non est difficile | inmutabili eius sub-
stantiae | res, ut libet, mutare. |

204 THAIS. Ibo | et, quae cogitavi, opere complebo. |

205 PAFNUTIUS. Vade in pace | citiusque ad me revertere. |

203 THAIS. Convenite, properamini, | nequam amatores
mei. |

204 AMATORES. Vox Thaidis | nos vocantis. | Adventum
maturemus, | ne illam tardando offendamus. |

5 205 THAIS. Accelerate,† accedite, | ut queam vobiscum
verba miscere. |

206 AMATORES. O Thais, Thais, | quid sibi vult rogas,
quem construis? | Cur pretiosarum | varietatem divitiarum |
iuxta rogum congeris? |

10 207 THAIS. Rogatis? |

208 AMATORES. Admiramur satis. |

209 THAIS. Exponam citius. |

210 AMATORES. Hoc optamus. |

211 THAIS. Aspicite. |

15 212 AMATORES. Quiesce, quiesce, | Thais. | Quid agis?
num insanis? |

213 THAIS. Non insanio, | sed sanum sapio. |

fol. 114 214 AMATORES. Ut quid haec perditio quadringentarum
auri librarum | cum aliarum | diversitate gazarum? |

215 THAIS. Omne, | quod iniuste | a vobis extorsi, | igne
volo cremari, | ne ullus fomes vobis relinquatur sperandi |
me ultra vestro amoris cedendi. |

216 AMATORES. Subsiste paulisper, subsiste | et materiam
tuae perturbationis detege. |

25 217 THAIS. Non subsisto | nec sermonem vobiscum confero. |

218 AMATORES. Cur dedignando nos fastidis? | num ali-
cuius infidelitatis nos arguis? | nonne semper satisfacimus
tuis votis? | et tu iniquo odio nos gratis insectaris. |

219 THAIS. Dimittite; | nolite vestem meam adtrahendo
30 scindere. | Sit satis, quod hoc usque peccando vobis con-
sensi: | finis instat peccandi | tempusque nostri discidii. |

220 AMATORES. Quo tendit? |

221 THAIS. Ubi nemo vestrum post haec me videbit. |

222 AMATORES. Papae! Quid hoc monstri est, quod nostri
35 deliciae, Thais, quae divitiis affluere semper laboravit, |

quae mentem a lascivia numquam retraxit | et se volup- [IV 5]
tati penitus dedit, | tanta auri gemmarumque insignia
absque retractatione perdidit | et nos sui amasiones dedig-
nando spreuit | subitoque non comparuit? |

223 THAIS. En, pater Pafnuti, venio | ad sequendum tibi V 1
promptissima. |

224 PAFNUTIUS. Quia moram in veniendo fecisti, coartabar
nimis | verendo te iterum implicitam esse saecularibus
negotiis. |

225 THAIS. Ne id vereare, | quia multo aliud mihi
versatur in mente; | nam res familiares iuxta velle
meum disposui | meisque amasionibus publice abren-
nuntiavi. |

226 PAFNUTIUS. Quia his abrenuntiasti, | superno amatori 2 /
iam nunc poteris copulari. |

227 THAIS. Tuum est, mihi velut radio praescribere, | quid
me oporteat factum ire. |

228 PAFNUTIUS. Sequere me. |

229 THAIS. Sequar enim ambulatione; | o utinam sequerer
et actione! |

230 PAFNUTIUS. Ecce coenobium, | in quo sacrarum vir- VI 1
ginum | nobile commoratur collegium. | Eo loci gestio te
mansum ire | agenda/spatium poenitentiae. |

231 THAIS. Non contraluctor.

232 PAFNUTIUS. Intrabo | et abbatissam, ductricem vir-
ginum, pro tui susceptione placabo. |

233 THAIS. Quid iubes me interim agere? |

234 PAFNUTIUS. Mecum pergere. |

10 uertare *M* 11 versetur *M* 17 facturum ire *M*

19 o utinam sequer *M* 21 sacrum *M* 25 abbatiss///iā *M*

237 THAIS. Ut iubes.

238 PAFNUTIUS. Ecce, abbatissa occurrit. | Admiror, quis 2
illi nos adesse tam cito retulerit. |

239 THAIS. Fama, | quae nulla / stringitur mora. |

5 248 PAFNUTIUS. Oportune occurris, | illustris abbatissa: | te VI
ipsam quaero. |

249 ABBATISSA. Gratanter advenis, | venerande pater Paf-
nuti. | Benedictus tui adventus, dilecte dei. |

250 PAFNUTIUS. Beatitudinem aeternae benedictionis | in-
10 fundat tibi gratia omniparentis. |

241 ABBATISSA. Unde hoc mihi, ut sanctitas tua dignaretur
invisere | exiguitatem habitationis meae? |

242 PAFNUTIUS. Opus est tuo iuvamine | in aliqua solli- 2
citanda necessitate. |

15 243 ABBATISSA. Iube solummodo levi fame, | quid me
velis agere: | et ego tui iussa complere | tuisque votis
studebo pro viribus satisfacere. |

244 PAFNUTIUS. Attuli capellam semivivam, | dentibus 3
luporum nuper abstractam, | quam tui miseratione foveri, |
20 tui sollicitudine gestio mederi, | quoadusque, abiecta hae-
dinae pellis austeritate, | ovini velleris induatur mollitie. |

245 ABBATISSA. Expone enucleatius.

246 PAFNUTIUS. Istaec, quam vides, meretricio more vitam 4
instituit. |

25 247 ABBATISSA. Miserabile.

248 PAFNUTIUS. Seseque totam lasciviae dedit. |

249 ABBATISSA. Semet ipsam perdidit. |

fol. 115^v 250 PAFNUTIUS. At nunc, me hortante | Christoque coope-
rante, | frivola, quae sectabatur, odiendo refugit | et castum
30 sapit. |

2 sq. * f. P. Ecce . . . occurrit. <THAIS.> Admiror —
retulerit. <PAFNUTIUS.> Fama . . . mora. 13 aliq^o M
15 salummodo M 22 Expressere M

241 ABBATISSA. Mutationis auctori grates. [VII 4]

252 PAFNUTIUS. Quia enim aegritudo animarum | aequae 5
ut corporum | contrariis | curanda est medelis, | consequens
est, ut haec, a solita | saecularium inquietudine seques-
trata, | sola in angusta | retrudatur cellula, | quo liberius
possit discutere sui crimina. |

257 ABBATISSA. Hoc potissimum prodest.

258 PAFNUTIUS. Manda, ut quantocius cellula construatur. | 6

259 ABBATISSA. Parvo spatio perficiatur. |

260 PAFNUTIUS. Nullus introitus, | nullus relinquatur
aditus, | sed solummodo exigua fenestra, per quam modicum
possit victum accipere, | quem statutis & diebus et horis
illi debebis | parce praebitum ire. |

261 ABBATISSA. Vereor, quod delicatae teneritudo mentis | 7
aegre patiatur difficultatem tanti laboris. |

268 PAFNUTIUS. Ne id vereare; nam grave delictum | forte
desiderat sperare remedium. |

269 ABBATISSA. Verum. |

270 PAFNUTIUS. Taedet me magis morarum, | quia timeo 8
illam corrumpi visitatione hominum. |

271 ABBATISSA. Cur taedium pateris! | cur illam non in-
cludis? | Ecce, cellula, | quam desiderasti, est perfecta. |

272 PAFNUTIUS. Placet. Ingredere, Thais, habitaculum | 9
tuis facinoribus deflendis satis congruum. |

273 THAIS. Quam breve, quam obscurum | et quam
incommodum | tenellae mulieri ad inhabitandum! |

274 PAFNUTIUS. Cur habitaculum execraris? | cur ingredi 10
horrescis? | Decet, ut, quae actenus fuisti indomite vaga,
nunc tandem in solitario | refreris loco. |

275 THAIS. Mens assueta lasciviae | haut raro inpatiens
est austerioris vitae. |

276 PAFNUTIUS. Ideo debet habenis disciplinae stringi, |
quoadusque desinat contraluctari. |

277 THAIS. Quod iubet tua paternitas, | non recusat subi- 11

17 * in corrupto sperare latere videtur poenitentiae vel
semper poenitentiae cf. Cal. IX 14 20 uisi- in ras. M

31 aucterioris M

fol. 116^r tum ire mea vilitas; | sed quaedam inoportunitas inest [V]
huic habitationi, | difficilis ad sufferendum meae fragilitati. |

7 ~~244~~ PAFNUTIUS. Quae haec inoportunitas? ‡/

~~244~~ THAIS. Erubescō dicere. |

5 ~~244~~ PAFNUTIUS. Ne erubescas, | sed penitus detege. |

~~244~~ THAIS. Quid inopportunius | quidve poterit esse in- 12
commodius, | quam quod in uno eodemque loco | diversa
corporis necessaria supplere debebo. | Nec dubium, quin
ocius fiat inhabitabilis | prae nimietate foetoris. |

10 ~~244~~ PAFNUTIUS. Formida perpetis crudelitatem gehennae |
et desine transitoria pertimescere. |

~~244~~ THAIS. Fragilitas mei | cogit me terreri. |

~~244~~ PAFNUTIUS. Convenit, ut male blandientis | dulcedinem
delectationis | luas molestia nimii foetoris. |

15 ~~244~~ THAIS. Non recuso, | non nego, | me sordidam non 12
iniuria/foedo sordidoque habitatum ire in tugurio, | sed
hoc dolet vehementius, | quod nullus est relictus locus, |
in quo apte et caste | possim tremendae nomen maiestatis
invocare. |

20 ~~244~~ PAFNUTIUS. Et unde tibi tanta fiducia, ut pollutis
labiis | praesumas proferre nomen inpollutae divinitatis? |

~~244~~ THAIS. At a quo veniam sperare | cuiusve salvari 14
possum miseratione, | si ipsum prohibeor invocare, | cui
soli deliqui | et cui uni devotio orationum debet offerri? |

25 ~~244~~ PAFNUTIUS. Debes plane orare non verbis, | sed
lacrimis, | non sonoritate tinnulae vocis, | sed conpuncti
rugitu cordis. |

~~244~~ THAIS. Et si vetar deum verbis orare, | quomodo
possum veniam sperare? |

30 ~~244~~ PAFNUTIUS. Tanto celerius mereberis, | quanto per-
fectius humiliaberis. | Dic tantum: 'Qui me plasmasti, |
miserere mei!' |

~~244~~ THAIS. Opus est eius miseratione, | ne frangar in 12
dubio certamine. |

3 inoportunitas M 9 in habitaculis M 13 blandim̃tis M
16 habitum ire M 22 * Et M 26 non] n̄/ M; ruitu M¹,
corr. m. 2 33 frangor M

282 PAFNUTIUS. Certa viriliter, | ut possis triumphum ob- [VII 15]
tinere feliciter. |

283 THAIS. Tuum est pro me orare, | ut merear palmam
victoriae. |

284 PAFNUTIUS. Non opus est monitu. |

285 THAIS. Spero. |

286 PAFNUTIUS. Tempus est, <ut> optatas | solitudinis 16
repetam latebras | et caros | visitem discipulos; | tuae
1116^v igitur sollicitudini, | tuae pietati, | venerabilis abbatissa, |
10 hanc captivam committo, | ut et corpus delicatum medio-
criter foveas necessariis | et animam sufficienter reficias
saluberrimis monitis. |

287 ABBATISSA. Ne solliciteris pro ea, quia eam materno
affectu fovebo. |

15 288 PAFNUTIUS. Vadam. |

289 ABBATISSA. In pace. |

290 DISCIPULI. Quis pulsat portam? |

VIII 1

291 PAFNUTIUS. Ehe! |

292 DISCIPULI. Vox Pafnutii, | patris nostri. |

293 PAFNUTIUS. Amovete pessulum.

294 DISCIPULI. O pater, salve. |

295 PAFNUTIUS. Avete. |

296 DISCIPULI. Coartabamur nimium pro diutina absentia tui. |

297 PAFNUTIUS. Iuvat, quod abfui. |

298 DISCIPULI. Quid actum est de Thaide? |

2

299 PAFNUTIUS. Iuxta meum velle. |

300 DISCIPULI. Ubi moratur?

301 PAFNUTIUS. In exigua cellula | deflet sui commissa. |

302 DISCIPULI. Laus sit summae trinitati.

3

303 PAFNUTIUS. Et benedictum | nomen eius tremendum |
nunc et per aevum. |

304 DISCIPULI. Amen.

7 ut optatas] tiptatas *M* 14 fovebo, f. ex corr. *M*

22 Avete sic *M* 23 -sentia tui in ras. *M*

361 PAFNUTIUS. Ecce, | tres mansurni poenitentiae Thaidis IX
transiere, | et ego ignoro, | utrumne deo acceptabilis sit
eius conpunctio. | Surgam ¶ et vadam ¶ ad fratrem meum
Antonium, | quo mihi manifestetur per eius interventum. |

5 362 ANTONIUS. Quid insperatae iocunditatis accidit? | quid X
novi gaudii mihi contigit? | Num hic est frater et cohe-
remicola meus Pafnutius? Ipse est.

363 PAFNUTIUS. Sum etenim.

364 ANTONIUS. Bene, frater, venisti, | bene me adveniando
10 laetificasti. |

365 PAFNUTIUS. Haut minus tripudio tui visu, | quam tu
mei adventu. |

366 ANTONIUS. Quae haec causa tam acceptabilis, | tam 2
grata nobis, | quae te huc duxit de tuis latibulis? |

15 367 PAFNUTIUS. Enucleo. |

368 ANTONIUS. Hoc desidero. |

369 PAFNUTIUS. Ante hoc triennium morabatur secus nos
quaedam meretrix, | nomine Thais, | quae non solum sese
perditioni dedit, | sed etiam perplures secum ad interitum
20 trahere consuevit. |

fol. 117^r 370 ANTONIUS. Heu, gemenda consuetudo!

371 PAFNUTIUS. Hanc sub specie amatoris adii, et lasci- 3
vientem animum nunc suavis hortamentis blandiendo
mulcebam, | nunc acrioribus monitis minitando terrebam. |

25 372 ANTONIUS. Hoc temperamentum | eius lasciviae fuit
necessarium. |

373 PAFNUTIUS. Tandem cessit, | et, spreta reprehensibili
consuetudine, castitatem elegit | seseque in angustissima
cellula concludi consensit. |

30 374 ANTONIUS. Delector audiendo, | in tantum, ut omnes 4
praecordiorum venae intrinsecus exiliunt gaudento. |

375 PAFNUTIUS. Decet tui sanctitatem; | et ego quidem, |

licet supra modum gaudeo de conversione, | si levi tamen [X 4]
conturbor sollicitudine | eo, quod vereor eius teneritu-
dinem | aegre ferre diutinum laborem. |

320 ANTONIUS. Ubi adest vera dilectio, | non deest pia
5 compassio. |

321 PAFNUTIUS. Unde tuam dilectionem efflagito, | ut tu 5
tuique discipuli mecum in orationibus concordando | velitis
persistere, quoadusque caelitus demonstretur, utrumne be-
nignitas divinae miserationis | ad indulgentiam adhuc
10 mollita est poenitentis lacrimis. |

322 ANTONIUS. Consentimus tuae petitioni libenter. |

323 PAFNUTIUS. Nec dubito vos a deo exauditum iri ele-
menter. |

324 ANTONIUS. Ecce, evangelica promissio | in nobis est XI 1
15 impleta. |

325 PAFNUTIUS. Quae haec promissio? |

326 ANTONIUS. Ea videlicet, quae consentientes in oratione |
promisit omnia impetrare posse. |

19 327 PAFNUTIUS. Quid est?

117 328 ANTONIUS. Paulo, | meo discipulo, | ostensa est quaedam
visio. |

329 PAFNUTIUS. Voca illum.

330 ANTONIUS. Paule, accede | et, quae vidisti, Pafnutio
expone. |

331 PAULUS. Videbam in visione lectulum | candidulis 2
palliolis in caelo magnifice stratum, | cui quattuor splen-
didae virgines praeerant | et quasi custodiendo astabant; |
at ubi iocunditatem mirae claritatis aspiciebam, | intra me
dicebam: | 'Haec gloria nemini magis congruit quam patri
et domino meo Antonio'.

332 ANTONIUS. Tali me non dignor beatitudine.

333 PAULUS. Quo dicto intonuit vox divina, dicens: 'Non,

7 sq. f. persistere velitis 9 sq. adhuc indulgentiam mollita
sit (sit in ras. ut videtur m. 1) M

ut speras, Antonio, | sed Thaidi meretrici servanda est [X]
haec gloria? |

314 PAFNUTIUS. Laus dulcedini tuae miserationis, Christe, 3
unice dei, | quod mei tristitiam tam pie dignatus es con-
5 solari. |

315 ANTONIUS. Dignus est laudari. |

316 PAFNUTIUS. Ibo | et mei captivam visitabo. |

317 ANTONIUS. Tempus est, ut illi et spem veniae | et
solamen promittas beatitudinis aeternae. |

10 318 PAFNUTIUS. Thais, mea adoptiva filia, aperi fenestram, | XI
ut te videam. |

319 THAIS. Quis loquitur?

320 PAFNUTIUS. Pafnutius, | pater tuus. |

321 THAIS. Unde mihi iocunditas tantae laetitiae, | ut tu
15 me peccatricem dignareris visitare? |

322 PAFNUTIUS. Licet per hoc triennium absens essem
corpore, | haut modicum tamen sollicitatus sum pro tui
salute. |

323 THAIS. Non dubito.

20 324 PAFNUTIUS. Expone mihi historiam tuae conversationis | 2
modumque compunctionis. |

325 THAIS. Hoc possum exponere, | quod non nescio me
nihil dignum deo egisse. |

326 PAFNUTIUS. Si deus iniquitates observabit, | nemo
25 sustinebit. |

fol. 118^v 327 THAIS. Si tamen, quid fecerim, vis scire, numerositatem 3
meorum scelerum intra conscientiam quasi in fasciculum
collegi | et pertractando mente semper inspexi, | quo, sicut
naribus numquam molestia foetoris, | ita formido gehennae
30 non abesset visibus cordis. |

328 PAFNUTIUS. Quia te compunctione punisti, | ideo veniam
meruisti. |

149 THAIS. O utinam! |

[XII 3]

150 PAFNUTIUS. Da manum, ut te educam. |

151 THAIS. Noli, pater venerande, | noli me sordidulam
his immunditiis abstrahere, | sed sine | in loco | meis meritis

5 condigno | mansum ire. |

152 PAFNUTIUS. Tempus est, ut levigato timore | incipias
vitam sperare, | quia tui poenitentia | acceptabilis est deo. |

153 THAIS. Eius pietati | laudem ferant omnes angeli, |
quia non spreuit humilitatem cordis contriti. |

154 PAFNUTIUS. Esto stabilis in dei timore | et permane 5
in eius dilectione. | Post quindecim namque dies | hominem
exies | et tandem, felici cursu peracto, | superna favente |
gratia, | transmigrabis ad astra. |

155 THAIS. O utinam mererer poenas evadere | vel saltim
15 clementius exuri mitiori igne! | Non est enim hoc mei
meriti, | ut doner beatitudine interminabili. |

156 PAFNUTIUS. Gratuitum dei donum | non pensat hu-
manum meritum, | quia, si meritis tribueretur, | gratia non
diceretur. |

157 THAIS. Unde laudet illum caeli concentus | omnisque 6
158 terrae surculus, | necnon universae animalis species | atque
confusae aquarum gurgites, | quia non solum peccantes
patitur, | sed etiam poenitentibus praemia gratis largitur. |

159 PAFNUTIUS. Hoc illi antiquitus fuit in more, | ut
20 mallet misereri quam ferire. |

160 THAIS. Noli abire, pater venerabilis, | sed adesto mihi XIII 1
pro solacio in hora meae dissolutionis. |

161 PAFNUTIUS. Non abeo, | non discedo, | donec, anima
super aethra plaudente, | corpus tradam sepulturae. |

162 THAIS. En, incipio mori. |

2

163 PAFNUTIUS. Nunc est tempus orandi. |

164 THAIS. Qui plasmasti me, miserere mei | et fac felici
reditu ad te reverti | animam, quam inspirasti. |

364. PAFNUTIUS. Qui factus a nullo, / vere es sine materia [XII]
 forma, / cuius simplex esse | hominem, qui non est id, quod
 est, ex hoc et hoc fecit consistere, | da diversas partes
 huius solvendae hominis | prospere repetere principium sui
 5 originis, | quo et anima / caelitus indita / caelestibus gaudiis
 intermisceatur, | et corpus in molli gremio terrae, / suae
 materiae, / pacifice foveatur, | quoadusque, pulverea favilla 4
 coeunte | et vivaci flatu redivivos artus iterum intrante, |
 haec eadem Thais resurgat perfecta, / ut fuit, homo, / inter
 10 candidulas oves collocanda | et in gaudium aeternitatis
 fol. 119^r inducenda; | tu, qui solus <es> id, quod es, in unitate
 ? trinitatis, regnas et gloriaris, / per infinita saecula saeculorum.

7 quo | quoadusque M

PASSIO SANCTARUM VIRGINUM
FIDEI SPEI ET KARITATIS

quas, earundem veneranda genitrice Sapientia praesente |
et maternis admonitionibus ad tolerandas passiones hor-
5 tante, | Diocletianus imperator diversis suppliciis inter-
fecit; | quarum etiam corpora martirio consummata
sancta mater Sapientia collegit | et aromatibus condita
v̄ ab urbe Roma miliario honorifice sepelivit, | ipsa
quoque XL^a die iuxta earum sepulchra, | finita oratione
10 sacra, | spiritum praemisit caelo. |

ANTIOCHUS. ADRIANUS.

SAPIENTIA. FIDES. SPES. KARITAS.

119^v / Tuum igitur esse, | o imperator Adriane, | I 1
prosperis ad vota successionibus pollere | tuique statum im-
perii feliciter absque perturbatione exoptans vigere, | quic-
quid rempublicam confundere, | quicquid tranquillum mentis
reor vulnerare posse, | quantocius divelli | penitusque cupio
labefactari. |

1 ADRIANUS. Nec iniuria; nam nostri prosperitas | tui est
felicitas, | cum summos dignitatis gradus | in dies tibi augere
non desistimus. |

2 ANTOCHUS. Congratulor tuae almitati; | unde, si quid 2
experiō emergere, quod tuo potentatui videtur contra-
luctari, | non occulo, | sed impatiens morae profero. |

3 4 ADRIANUS. Et merito, | ne reus maiestatis | esse arguaris, |
si non celanda celaveris. |

5 ANTIOCHUS. Huiusmodi commisso reatus | numquam fui [I] obnoxius. |

6 ADRIANUS. Memini; | sed profer, si quid scias novi. |

7 ANTIOCHUS. Quaedam advena mulier hanc urbem Romam 3
5 nuper intravit, comitata proprii faetus | pusiolis tribus. |

8 ADRIANUS. Cuius sexus sunt pusioli? |

9 ANTIOCHUS. Omnes feminei. |

10 ADRIANUS. Numquid tantillarum | adventus muliercula-
9 rum | aliquid rei publicae adducere poterit detrimentum? |
fol. 120^r 11 ANTIOCHUS. Permagnum. |

12 ADRIANUS. Quod? |

13 ANTIOCHUS. Pacis defectum. |

14 ADRIANUS. Quo pacto? |

15 ANTIOCHUS. Et quod maius potest rumpere civilis] con-
15 cordiam pacis, | quam dissonantia observationis? |

16 ADRIANUS. Nihil gravius, | nihil deterius; | quod testatur
orbis Romanus, | qui undiquesecus] christianae caedis sorde
est infectus. |

17 ANTIOCHUS. Haec igitur femina, | cuius mentionem facio, | 5
20 hortatur nostrates, avitos ritus deserere | et christianae reli-
gioni se dedere. |

18 ADRIANUS. Num praevalet hortamentum? |

19 ANTIOCHUS. Nimium; | nam nostrae coniuges fastidiendo
nos contempnunt] adeo, | ut dedignantur nobiscum comedere, |
25 quanto minus dormire. |

20 ADRIANUS. Fateor, periculum. |

21 ANTIOCHUS. Decet tui personam praecavere. |

22 ADRIANUS. Consequens <est> Advocetur | et in nostri
praesentia, an velit cedere, discutiatur. |

30 23 ANTIOCHUS. Vin me illam advocare? |

24 ADRIANUS. Volo percerte. |

25 ANTIOCHUS. Quid vocaris, o mulier advena? |

26 SAPIENTIA. Sapientia. |

27 ANTIOCHUS. Imperator Adrianus | iussit te in palatio [II 1]
praesentari suis conspectibus. |

28 SAPIENTIA. Palatium cum nobili filiarum comitatu intrare
non trepido | et minacem imperatoris vultum comminus
aspicere non formido. |

29 ANTIOCHUS. Invisum genus chresticolarum | semper 2
promptum est principibus ad resistendum. |

120^v 30 SAPIENTIA. Princeps universitatis, qui nescit vinci, |
non patitur suos ab hoste superari. |

31 ANTIOCHUS. Mitiga affluentiam verborum | et perge ad
palatium. |

32 SAPIENTIA. Monstra viam praeundo, | nos subsequi-
mur accelerando. |

73 ANTIOCHUS. Hic ipse est imperator, quem in solio resi- III 1
dentem conspicis; | praecogita, quid loquaris. |

34 SAPIENTIA. Hoc prohibet Christi sententia, | promitten-
tis nobis insuperabilis sapientiae dona. |

35 ADRIANUS. Huc ades, Antioche. | 2

36 ANTIOCHUS. Praesto sum, domine. |

37 ADRIANUS. Numquid hae sunt mulierculae, | quas de-
ferebas pro christiana religione? |

38 ANTIOCHUS. Sunt plane. |

39 ADRIANUS. Uniuscuiusque pulchritudinem obstupesco, |
sed et honestatem habitus satis admirari nequeo. |

40 ANTIOCHUS. Desine, o mi senior, admirari | et coge illas
deos venerari. |

41 ADRIANUS. Quid, si illas primule aggrediar blanda allo- 3
quutione, | si forte velint cedere? |

42 ANTIOCHUS. Melius est; nam fragilitas sexus feminei |
facilius potest blandimentis molliri. |

43 ADRIANUS. Illustris matrona, | blande et quiete ad cul-
turam deorum te invito, | quo nostra perfrui possis amicitia. | 7

44 SAPIENTIA. Nec in cultura deorum tuis votis satisfacere, | nec amicitiam tecum gestio inire. |

45 ADRIANUS. Adhuc, mitigato furore, | nulla in te moveor indignatione, | sed pro tua tuique filiarum salute | paterno sollicitor amore. |

fol. 121^r 46 SAPIENTIA. Nolite, | meae filiae, | serpentinis | huius satae lenociniis | cor apponere, | sed meatim fastidite. |

47 FIDES. Fastidimus et animo contempnimus frivola. |

48 ADRIANUS. Quid murmurando loqueris? |

10 49 SAPIENTIA. Filias affabar paucis. |

50 ADRIANUS. Videris esse summis natalibus orta, sed tamen patriam, genus nomenque tuum ex te plenius cupio ediscere.

51 SAPIENTIA. Licet sanguinis superbia | nobis sit parvi pendenda, | tamen clara ex stirpe | me originem non nego 15 trahere. |

52 ADRIANUS. Credibile. |

53 SAPIENTIA. Nam eminentiores | Italiae principes | fuere mei parentes, | et vocor Sapiaentia.

54 ADRIANUS. Claritas ingenuitatis | rutilat in facie, | et 20 sapientia nominis | fulget in ore. |

55 SAPIENTIA. Frustra blandiris: | non flectimur tuis suadelis. | 7

56 ADRIANUS. Dic, cur advenires, | vel quare nostrates adires. |

57 SAPIENTIA. Nullius alius rei nisi agnoscendae veritatis 25 causa, quo fidem, quam expugnatis, plenius ediscerem | filiasque meas Christo consecrarem. |

58 ADRIANUS. Expone vocabula singularum.

59 SAPIENTIA. Una vocatur Fides, | altera Spes, | tertia Karitas |

60 ADRIANUS. Quot annos aetatis volverunt? |

30 61 SAPIENTIA. Placetne vobis, o filiae, | ut hunc stultum aritmetica fatigem disputatione? |

62 FIDES. Placet, mater, | nosque auditum praebemus libenter. |

8 FIDES] F. M, f. FILIAE; f. Fastidimus | et . . . contempnimus. | 11 sq. *f. orta natalibus, . . . ediscere plenius. |

14 extirpe M 17 ///e M, grecie Celt. in ras., italie p.

32 FIDES] F. M

4 SAPIENTIA. O imperator, si aetatem inquiris parvularum, [III 9]
 Karitas in minutum pariter parem mansurnorum complevit
 21 numerum; | Spes autem aequae in minutum, | sed pariter
 impari; | Fides vero superfluum | impariter parem. |

3 44 ADRIANUS. Tali responsione | fecisti me, quae interroga- 10
 bam, minime agnoscere. |

45 SAPIENTIA. Nec mirum, quia sub huius diffinitionis
 species | non unus cadit numerus, sed plures. |

66 ADRIANUS. Expone enucleatius; | alioquin non capit meus 11
 22 animus. |

67 SAPIENTIA. Karitas duas olimpiades iam volvit, Spes
 duo lustra, Fides tres olimpiades.

68 ADRIANUS. Et cur octonarius numerus, | qui duabus con- 12+
 stat olympiadibus, | et denarius, | qui duobus lustris per-
 25 ficitur, | in minutus dicitur? | vel quare duodenarius, | qui
 tribus olimpiadibus impletur, | superfluum esse asseritur? |

69 SAPIENTIA. Omnis namque numerus in minutus dicitur, 13
 cuius partes coniunctae minorem illo numero, cuius partes
 sunt, summae quantitatem reddunt: ut VIII; est autem
 2 octonarii medietas IIII, pars quarta II, pars octava I: quae
 in unum redactae septem reddunt. Similiter denarius habet 14
 dimidiam partem V, quintam autem II, decimam vero I:
 quae simul copulatae VIII colligunt. E contrario autem 15
 superfluum dicitur, cuius partes augendo crescunt: ut XII;
 25 est enim duodenarii medietas VI, pars tertia IIII, pars
 quarta III, pars sexta II, pars duodecima I: hic cumulus 16
 22 redundat in sedecim. Ut autem principalem non praeteream,
 qui inter inaequales intemperantias medii temperamentum
 limitis sortitus est, ille numerus perfectus dicitur, qui,
 27 suis aequus partibus, nec auget nec minuit: ut VI, cuius
 partes, id est III II I, eundem senarium restituunt. Simili
 quoque ratione, XXVIII, CCCXCVI, VIII milia CXXVIII
 perfecti dicuntur.

70 ADRIANUS. Et quid reliqui? |

17

4 superfluum impariter impari M^1 8 specie/ M
 16 lustris M^1 olimpiadibus M^2 corr. m. 2

14 SAPIENTIA. Omnes superflui, | sive inminuti. |

15 ADRIANUS. Quis numerus pariter par?

16 SAPIENTIA. Qui potest in duo aequalia dividi, eius-
que pars in duo aequalia, | partisque pars in duo aequalia, |
ac deinceps per ordinem, | donec in insecabilem incurrat
unitatem: | ut VIII et XVI omnesque, qui ab his in duplo
fiunt.

17 ADRIANUS. Et quis est pariter impar?

18 SAPIENTIA. Qui in partes aequales recipit sectionem
19 eiusque partes / mox indivisibiles permanebunt: / ut X et
omnes / qui ab imparibus in duplo fiunt. // Hic namque
numerus | superiori est contrarius, || quia in illo solus
minor terminus | divisione est solutus, | in isto autem solus
maior terminus | divisioni est aptus; || in illo quoque
20 omnes eius partes | nomine et quantitate sunt pariter
pares, || in isto autem, si denominatio fuerit par, | quantitas
impar, | si quantitas par, | denominatio impar. ||

21 ADRIANUS. Nec terminum, quem dixisti, agnosco, | nec
denominationem seu quantitatem scio. |

22 SAPIENTIA. Quando quantilibet numeri digestim dis-
fol. 122^v ponuntur, | primus minor terminus et postremus maior
dicitur; | quando autem, divisionem faciendo, quota pars
sit numeri, dicimus, | denominationem facimus; | cum autem,
quot in unaquaque parte sint, enumeramus, | quantitatem
exponimus. |

23 ADRIANUS. Et quis est impariter par?

24 SAPIENTIA. Qui non solum unam recipit sectionem,
sicut pariter par, sed etiam et secundam, aliquoties autem
et tertiam vel plures, sed tamen usque ad indivisibilem | non
perveniet unitatem. |

25 ADRIANUS. O quam scrupulosa et plexilis quaestio | ex
istarum | aetate infantularum | est orta! |

26 SAPIENTIA. In hoc laudanda est supereminens factoris
sapientia | et mira mundi artificis scientia, | qui non solum,

in principio | mundum creans ex nihilo, | omnia in numero [III 22]
et mensura et pondere posuit, ‡ sed etiam in succeden-
tium | serie temporum | et in aetatibus hominum | miram
dedit ‡ inveniri posse scientiam artium. |

5 82 ADRIANUS. Diu te sustinui ratiocinantem, | quo te mihi 23
efficerem obtemperantem. |

83 SAPIENTIA. In quo? ‡

84 ADRIANUS. In cultura deorum.

85 SAPIENTIA. In hoc utique non consentio. ‡

10 86 ADRIANUS. Si reniteris, | tormentis afficeris. |

87 SAPIENTIA. Corpus quidem suppliciis lacessere poteris,
sed animum ad cedendum compellere non praevalebis. |

88 ANTIOCHUS. Dies abiit, | nox incumbit; | non est tem-
pus altercandi, | quia instat hora cenandi. |

15 89 ADRIANUS. In custodiam iuxta palatium ponantur, | et
123^r triduanæ induciæ illis ad tractandum præstentur. |

90 ANTIOCHUS. Observate istas, ‡ o milites, omni sollici- 24
tudine; | nullam illis occasionem evadendi relinquit. |

91 SAPIENTIA. O dulces filiolæ, | o caræ pusiolæ, | nolite IV 1
super carceralis angustia custodiæ contristari, | nolite im-
minentium minis poenarum terri. |

92 FIDES. Licet corpuscula | pavescant ad tormenta, | mens
tamen gliscit ad præmia. |

93 SAPIENTIA. Vincite infantilis teneritudinem ætætulæ |
maturi sensus fortitudine. |

94 SPES. Tuum est, nos precibus adiuvare, | ut possimus 2
vincere. |

95 SAPIENTIA. Hoc indesinenter exoro, | hoc efflagito, | ut
perseveretis in fide, | quam inter ipsa crepundia vestris sen-
sibus non desistebam instillasse. |

96 KARITAS. Quod sugentes ubera in cunabulis didicimus, | 3
nullatenus oblivisci quibimus. |

5 ratiocinantem (-cina- in ras.) M 9 hoc in ras. m. 1 M
25 matur/ M 30 sistebam M¹ corr. m. 2

97 SAPIENTIA. Ad hoc vos materno lacte affluenter alui, |
ad hoc delicate nutrivī, | ut vos caelesti, non terreno, sponso
traderem, | quo vestri causa socrus aeterni regis dici meru-
issem. |

5 98 FIDES. Pro ipsius amore sponsi | promptae sumus mori. | 4

99 SAPIENTIA. Delector ex vestra ratione | magis quam
nectareae dulcedinis gustamine. |

100 SPES. Praemitte nos ante tribunal iudicis | et experieris, |
quantum eius amor nobis attulit temeritatis. |

10 101 SAPIENTIA. Hoc exopto, ut vestra virginitate coroner, |
ut vestro martirio glorificer. |

fol. 123^v 102 SPES. Consertis palmulis incedamus | et vultum tyranni 5
confundamus. |

103 SAPIENTIA. Expectate, | donec instet hora vocationis
15 nostrae. |

104 FIDES. Taedet nos morarum; | tamen est expectandum. |

105 ADRIANUS. Antioche, iube illas Italicas | nobis reprae- 7
sentari captivas. |

106 ANTIOCHUS. Procede, Sapiaentia, | teque cum filiabus
20 imperatori repraesenta. |

107 SAPIENTIA. Pergite mecum, filiae, § constanter | et per-
severate in fide unanimiter, | ut possitis palmam per-
cipere feliciter. |

108 SPES. Pergimus, ipseque nobiscum comitetur, | pro cuius
+ 25 amore ad mortem ducemur. |

109 ADRIANUS. Triduanas | vobis inducias | praestabat nostri 2
serenitas; | unde, si quid tractaretis utilitatis, | cedite iussio-
nibus nostris. |

110 SAPIENTIA. Summum igitur utile tractavimus, | id
30 scilicet, ut non cedamus. |

111 ANTIOCHUS. Cur dignaris cum hac contumace verba 3
miscere, | quae te insolenti fatigat praesumptione? |

- 112 ADRIANUS. Debeone illam dimittere inpunitam? | [V 3]
 113 ANTIOCHUS. Nequaquam. |
 114 ADRIANUS. Et quid?
 115 ANTIOCHUS. Hortare puellulas | et, si renitantur, infantiae
 5 ne parcas, | sed fac, ut illae necentur, | quo rebellis mater
 funeribus natarum acrius torqueatur. |
 116 ADRIANUS. Faciam, quae hortaris. |
 117 ANTIOCHUS. Ita demum praevalebis. |
 118 ADRIANUS. Fides, intueri venerabilem | magnae Dianae 4
 119 imaginem | et fer sacrae deae libamina, | quo possis uti
 eius gratia. |
 119 FIDES. O stultum imperatoris praeceptum, | omni con-
 temptu dignum! |
 120 ADRIANUS. Quid murmuras subsannando? | quem irrides
 121 fronte rugoso? |
 121 FIDES. Tui stultitiam irrideo, | tui insipientiam subsanno. |
 122 ADRIANUS. Mei? |
 123 FIDES. Tui. |
 124 ANTIOCHUS. Imperatoris?
 125 FIDES. Ipsius.
 126 ANTIOCHUS. O nefas!
 127 FIDES. Quid enim stultius, | quid videri potest insipien- 5
 tius, | quam quod hortatur nos, contempto creatore universi-
 tatis, | venerationem inferre metallis? |
 128 ANTIOCHUS. Fides, insanis. |
 129 FIDES. Antioche, mentiris. |
 130 ANTIOCHUS. Nonne haec summa insania | et magna est
 dementia, | ut rerum principem | dixisti insipientem? |
 131 FIDES. Dixi et dico, | dicamque, quamdiu vixero. |
 132 ANTIOCHUS. Breve tempus vivere, | et cito debes con-
 sumi morte. |
 133 FIDES. Hoc opto, | ut moriar in Christo. |
 134 ADRIANUS. Duodecim centuriones alternando § scindant 6
 flagris eius membra. |

15 rugosa *M* 22 sq. * insipientius videri potest *M*
 28 ut] qd ss. m. 2 *M*

131 ANTIOCHUS. Nec iniuria. |

136 ADRIANUS. O fortissimi centuriones, accedite | meique iniuriam vindicate. |

137 ANTIOCHUS. Iustum.

5 138 ADRIANUS. Perquire, Antioche, | anne velit cedere. |

139 ANTIOCHUS. Vin adhuc, Fides, solita conviciorum obiectione | imperatorem dehonestasse? |

140 FIDES. Cur solito minus? |

141 ANTIOCHUS. Quia prohiberis verberibus. |

10 142 FIDES. Verbera non compellunt me tacere, | quia nullo afficior dolore. |

143 ANTIOCHUS. O infelix pertinacia, | o contumax audacia! |

144 ADRIANUS. Corpus fatiscit per supplicia: | et mens tumet superbia! |

15 145 FIDES. Erras, Adriane, si reris | me fatigari suppliciis; | non ego quidem, sed infirmi tortores deficiunt | et sudore ob lassitudinem fluunt. |

146 ADRIANUS. Fac, Antioche, ut gemellae pectoris partium [†]culae [†]abscidantur, | quo saltem rubore coerceatur. |

fol. 124^v 147 ANTIOCHUS. O utinam possit ullo | coerceri modo! |

† 148 ADRIANUS. Forsan coercebitur. †

149 FIDES. Inviolatum pectus vulnerasti, | sed me non laesi sti. | En, pro fonte sanguinis | unda prorumpit lactis. |

150 ADRIANUS. In craticulam substratis ignibus assanda [†]ponatur, | quo vi vaporis enecetur. |

151 ANTIOCHUS. Digna est, ut miserabiliter pereat, | quae tuae iussioni contraluctari non trepidat. |

152 FIDES. Omne, quod paras ad dolorem, | mihi vertitur inquietem: | unde commode pauso in craticula | ceu in tran-

30 quilla navicula. |

153 ADRIANUS. Sartago plena pice et cera, ardentibus rogis superponatur, | et in ferventem liquorem haec rebellis mittatur. |

154 FIDES. Sponte insilio. |

7 imperator/ *M*¹; dehonestat/// *M*¹, dehonestare *M*²
23 /rumpit *M*, p i. e. pro fuisse videtur, erumpit p

157 ADRIANUS. Consentio. |

[V 11]

158 FIDES. Ubi sunt minae tuae? Ecce, illaesa | inter fer-
ventem liquorem ludens nato, | et pro vi caumatis | sentio
matutini refrigerium roris. |

5 157 ADRIANUS. Antioche, quid ad haec est agendum? | 12

158 ANTIOCHUS. Ne evadat, providendum. |

159 ADRIANUS. Capite truncetur. |

160 ANTIOCHUS. Alioquin non vincetur. |

161 FIDES. Nunc est gaudendum, | nunc in domino exultandum. | 13

10 162 SAPIENTIA. Christe, triumphator diaboli invictissime, | da
tolerantiam Fidei, meae filiae. |

163 FIDES. Omater veneranda, dic vale ultimum tuae filiae, |
liba osculum tuae primogenitae, | nec afficiare ullo maerore
cordis, | quia tendo ad bravium aeternitatis. |

15 164 SAPIENTIA. O filia, filia, non confundor, | non contristor, |
sed valedico tibi exultando | et osculor os oculosque prae
125^r gaudio lacrimando, | orans, ut sub ictu percussoris | invio-
latum serves misterium tui nominis. |

165 FIDES. O uterinae sorores, libate mihi osculum pacis | 14

20 et parate vos ad tolerantiam futuri certaminis. |

166 SPES. Adiuva nos oratione assidua, | ut mereamur
sequi tua vestigia. |

167 FIDES. Este obtemperantes monitis | nostrae sanctae
parentis, | quae nos hortabatur praesentia fastidire, | quo
25 meruissemus aeterna percipere. |

168 KARITAS. Maternis | libenter obtemperamus monitis, | quo
perfrui mereamur aeternis bonis. |

169 FIDES. Percussor, accede | et iniunctum tibi officium
me necando imple. |

30 170 SAPIENTIA. Abscisum morientis filiae caput amplex- 15
tendo | impressisque labris crebrius deosculando, | con-
gratulor tibi, Christe, | qui tantillulae | victoriam prae-
stitisti puellulae. |

171 ADRIANUS. Spes, cede meis hortamentis | paterno affectu 16
35 tibi consulentis. |

172 SPES. Quid hortaris, | quid consulis? | [V

173 ADRIANUS. Ut caveas pertinaciam imitari sororis, | ne
similibus intereas poenis. |

174 SPES. O utinam admeruissem illam imitari patiando, |
5 quo illi assimilarer in praemio! |

175 ADRIANUS. Depone callum pectoris et conquinisce tui- 17
ficando magnae Dianae: | et ego te propriae prolis vice
excolo atque extollo omni dilectione. |

9 176 SPES. Paternitatem tuam repudio, | tua beneficia minime
fol. 125^v desidero; | quapropter vacua spe deciperis, | si me tibi cedere
reris. |

177 ADRIANUS. Loquere parcius, ne irascar. |

178 SPES. Irascere; nec sollicitor. | 18

179 ADRIANUS. Miror, auguste, quod ab hac vili puellula
15 tam diu calumniari pateris; ego quidem disrumpor prae
furore, | quia illam audio tam temere in te latrare. |

180 ADRIANUS. Hactenus infantiae parcebam, | ultra non par-
cam, | sed meritam ultionem inferam. |

181 ANTIOCHUS. O utinam! |

20 182 ADRIANUS. O lictores, adite | et hanc rebellem | usque 19
ad interniciem | crudis nervis caedite. |

†† 183 ANTIOCHUS. Decet, ut severitatem | sentiat tui furoris, |
quia lenitatem | parvi pendit pietatis. |

184 SPES. Hanc pietatem exopto! | hanc lenitatem
25 desidero! |

185 ANTIOCHUS. O Sapiencia, quid murmurando loqueris, | 20
stans sublevatis oculis | iuxta cadaver extinctae prolis? |

186 SAPIENTIA. Invoco omniparentem, | quo eandem tole-
rantiae perseverantiam, | quam praestitit Fidei, | praestet et

30 Spei. |

†† 187 SPES. O mater, mater, quam efficaces, | quam exaudi- 21
biles | experior esse tui preces! | Ecce/te orante,/anheli tor-
tores levatis dextris librant ictum, | et ego nullum doloris
sentio tactum. |

188 ADRIANUS. Si flagra parvipendis, | acrioribus poenis [V 21]
coartaberis. |

189 SPES. Infer, infer, quicquid crudele, | quicquid ex-
cogites loetale. | Quanto plus saevis, | tanto magis victus
5 confunderis. |

190 ADRIANUS. In aera suspendatur | et unguis lacere- 22
tur, | quoadusque evulsis visceribus | et nudatis ossibus |
126^r deficiat | et membratim crepat. |

191 ANTIOCHUS. Imperialis iussio | et congrua satis ultio. |

10 192 SPES. Vulpina fraude loqueris | et versipelli astutia,
Antioche, adularis. |

193 ANTIOCHUS. Quiesce, infelix; verbositas tua | nunc est
finienda. |

194 SPES. Non, ut speras, evenerit, | sed tibi | tuoque
15 principi | nunc etiam confusio aderit. |

195 ADRIANUS. Quid sentio novae dulcedinis? | quid odoror 23
stupendae suavitatis? |

196 SPES. Decidentia frustra mei lacerati corporis | dant
flagrantiam paradisiaci aromatis, | quo nolens cogeris
20 fateri | me non posse suppliciis laedi. |

197 ADRIANUS. Antioche, quid enim mihi est agendum? |

198 ANTIOCHUS. Novis cruciatibus incumbendum. |

199 ADRIANUS. Aeneum vas | plenum oleo et adipe, | cera 24
atque pice, | ignibus superponatur, | in quod ligata proiciatur. |

25 200 ANTIOCHUS. Si in ius Vulcani tradetur, | forsitan
evadendi aditum non nanciscetur. |

201 SPES. Haec virtus Christo non est insolita, | ut ig-
nem faciat mitescere, mutata natura. |

202 ADRIANUS. Quid audio, Antioche, | velut sonitum inun- 25
30 dantis aquae? |

203 ANTIOCHUS. Heu, heu, domine! |

204 ADRIANUS. Quid contigit nobis?

205 ANTIOCHUS. Ebulliens fervor, confracto vase, ministros
combussit, | et illa malefica illaesa comparuit. |

204 ADRIANUS. Fateor, victi sumus. |

207 ANTIOCHUS. Penitus. |

212 ADRIANUS. Caput abscidatur. |

209 ANTIOCHUS. Alias non absumetur. |

5 210 SPES. O Karitas dilecta, | o soror unica! | ne formi-
des tyranni minas, | ne trepides ad poenas, | nitere con-
stanti fide imitari sorores | ad caeli palatium praece-
fol. 126^v dentes. |

211 KARITAS. Taedet me vitae praesentis, | taedet terre-
nae habitationis, | quod saltem ad modicum temporis |
separor a vobis. |

212 SPES. Depone taedium | et tende ad praemium; | non
enim diu separabimur, | sed ocius in caelo coniungemur. |

213 KARITAS. Fiat, fiat!

15 214 SPES. Euge, mater illustris, gaude; | nec tangaris 27
de mei passione | materni affectus dolore, | sed praefer
spem maerori, | cum me videas pro Christo mori. |

215 SAPIENTIA. Nunc quidem gaudeo; | sed tunc tandem
perfecte exultans gaudebo, | quando tui sororculam | pari
20 conditione extinctam | caelo praemisero | et ego subsequar
postrema. |

216 SPES. Perennis trinitas restituet tibi in aevum |
plenum absque diminutione filiarum numerum. |

217 SAPIENTIA. Confortare, filia: | percussor invadit nos 23
25 evaginato gladio. |

218 SPES. Libens excipio gladium. | Tu, Christe, suscipe
spiritum | pro tui confessione nominis | eiectum de habita-
culo corporis. |

219 SAPIENTIA. O Karitas, soboles inclita, | spes uteri mei 29
30 unica, | ne contristes matrem bonam | tui certaminis con-
summationem expectantem; | sed sperne praesens utile, |
quo pervenias ad gaudium interminabile, | quo tui ger-
manae fulgent coronis | illibatae virginitatis. |

220 KARITAS. Fulci me, mater, precibus sacris, | quatenus 30
35 merear interesse illarum gaudiis. |

- 127²² SAPIENTIA. Exoro te, finetenus in fide solidatum [V 30]
 iri, | nec dubito tibi perenne tripudium donatum iri.
 222 ADRIANUS. Karitas, saturatus conviciis tui sororum | 31
 nimiumque exacerbatus sum proluxa ratione earum; | unde
 5 diu tecum non contendo, | sed vel optemperantem | mei votis
 ditabo | omnibus bonis, | vel contraluctantem | afficiam malis. |
 223 KARITAS. Bonum cordetenus amplector | et malum
 omnino detestor. |
 224 ADRIANUS. Hoc tibi potissimum salubre | mihique est 32
 10 placabile; | ideoque leve quiddam tibi praepono | meae
 pietatis gratia. |
 225 KARITAS. Quid?
 226 ADRIANUS. Dic tantum 'magna Diana', | et ego ultra
 ad sacrificandum te non compello. |
 15 227 KARITAS. Percerte non dico. |
 228 ADRIANUS. Quare?
 229 KARITAS. Quia mentiri nolo. | Ego quidem et sorores 33
 meae, | eisdem parentibus genitae, | eisdem sacramentis
 imbutae, | sumus una eademque fidei constantia robora-
 20 tae; | quapropter scito) nostrum velle, | nostrum sentire, |
 nostrum sapere | unum idemque esse, | nec me in ullo
 umquam illis dissidere. |
 230 ADRIANUS. O iniuria, | quod a tantilla | etiam con- 34
 tempnor homullula! |
 25 231 KARITAS. Licet tenella sim aetate, | tamen gnara sum
 te argumentose confundere. |
 232 ADRIANUS. Abstrahe illam, Antioche, et fac, ut, sus-
 pensa in eculeo, atrociter verberetur.
 233 ANTIOCHUS. Vereor, quod verbera non praevaleant. |
 30 234 ADRIANUS. Si non praevaleant, | iube, tribus continuis 35
 diebus ac noctibus fornacem succendi | et illam inter
 bachantes flammas proici. |
 127²³ KARITAS. O iudicem inpotentem, qui diffidit se abs- 7
 que armis ignium octuennem infantem superare posse! |

1 finetenus (-ne- in ras.) M 6 affitiant M¹ 18 hisdem
 sacramentis M (his- in ras. ut vid. m. 2) 20 nostrum con-
 sentire M 27 Abstrahe (-he in ras.) M

- 236 ADRIANUS. Abi, Antioche, | et iniunctum officium perfee. | [V
 237 KARITAS. Saevitiae | quidem tuae | satisfaciendo parebit, | 36
 sed me minime nocebit, | quia nec verbera mei corpusculum
 lacerare, | nec flammae comam vel vestes poterunt obfuscare. |
 238 ADRIANUS. Experietur. |
 239 KARITAS. Experiatur. |
-

- 240 ADRIANUS. Antioche, quid pateris? | cur tristior solito VI
 regrederis? |
 241 ANTIOCHUS. Quando causam tristitiae experieris, | haut
 10 minus contristaberis. |
 242 ADRIANUS. Dic; ne celes.
 243 ANTIOCHUS. Illa lasciva, | quam mihi cruciandam
 tradidisti, puellula | me praesente flagellabatur, | sed ne
 tenuis quidem cutis summotenus disrumpebatur. | Deinde
 15 proieci illam in fornacem | igneum colorem prae nimio
 ardore exprimentem . . . |
 244 ADRIANUS. Cur dissimulas loqui? | expone exitum rei. | 2
 245 ANTIOCHUS. Flamma erupit | et quinque milia homi-
 num combussit. |
 20 246 ADRIANUS. Et quid contigit illi? |
 247 ANTIOCHUS. Karitati? |
 248 ADRIANUS. Ipsi. |
 249 ANTIOCHUS. Ludens inter flammivomos vapores vaga-
 bat | et illaesa laudes deo suo pangebatur. | Illi etiam, qui
 25 diligenter inspexere, | ferebant tres candidulos viros cum
 illa deambulasse. |
 250 ADRIANUS. Erubesco illam ultra videre, | quia nequeo 3
 illam laedere. |
 251 ANTIOCHUS. Restat, ut perimatur gladio. |
 30 252 ADRIANUS. Hoc fiat absque mora. |
-

213³ ANTIOCHUS. Detege duram, Karitas, cervicem | et VII 1
sustine percussoris ensem. |

214⁴ KARITAS. In hoc non renitor tui votis, | sed libens

4 pareo iussis. |

128²⁵ SAPIENTIA. Nunc, nunc, filia, gratulandum, | nunc in
Christo est gaudendum; | nec est, quae me mordeat, cura, |
quia segura sum de tua victoria. |

216¹ KARITAS. Inprime mihi, mater, osculum | et commenda 2
iturum Christo spiritum. |

10 217⁵ SAPIENTIA. Qui te in meo utero vivificavit, | ipse
suscipiat animam, quam caelitus inspiravit. |

217⁷ KARITAS. Tibi, Christe, gloria, | qui me ad te vocasti
cum martyrii palma. |

219⁹ SAPIENTIA. Vale, proles dulcissima; | et, cum Christo ²
15 iungaris in caelo, | memento matris, | iam patrona effecta
te parientis. |

220¹⁰ Convenite, | illustres matronae, | et mearum | VIII 1
cadavera filiarum | mecum sepelite. |

221¹¹ MATRONAE. Corpuscula aromatibus condimus | et
20 exequias honorifice celebramus. |

222¹² SAPIENTIA. Grandis benignitas | et mira pietas, | quam
mihi inpenditis | meique mortuis. |

223¹³ MATRONAE. Quae tibi sunt commoda, | exequimur
mente devota. |

25 224¹⁴ SAPIENTIA. Non dubito. |

225¹⁵ MATRONAE. Ubi vis eligere ¹ locum sepulturae? | ²

226¹⁶ SAPIENTIA. Tertio miliario ab urbe, | si vobis non dis-
plicet prolixitas. |

227¹⁷ MATRONAE. Non displicet, | sed elata funera sequi
30 placet. |

228¹⁸ SAPIENTIA. Ecce locus. |

IX 1

229¹⁹ MATRONAE. Hic nempe servandis reliquiis est aptus. |

230²⁰ SAPIENTIA. Flosculos uteri mei tibi, terra, servandos
committo: | quos tu materiali sinu foveto, | donec in

6 gaudendum (-endum in ras. m. 1) M 15 matrona M
28 prolixitas M 32 aptus (-us ex corr.) M 34 faueto M

resurrectione maiori reviridescant gloria; | et tu, Christe, [IX]
animas interim imple splendoribus, | dans pacificam requiem
ossibus. |

271 MATRONAE. Amen.

5 272 SAPIENTIA. Grates vestrae humanitati | pro solamine, 2
fol. 128^v quod contulistis meae orbitati. |

273 MATRONAE. Utrumne vis nos hic tecum morari? |

274 SAPIENTIA. Non. |

275 MATRONAE. Cur non? |

10 276 SAPIENTIA. Ne ex meo commodo | vobis ingeratur
molestia; | sit satis, | quod tres noctes mecum permansistis. |
Abite in pace, | revertimini cum salute. |

277 MATRONAE. Vis nobiscum abire? | 3

278 SAPIENTIA. Minime. |

15 279 MATRONAE. Et quid meditaris agere? |

280 SAPIENTIA. Hic remanere, | si forte veniat mea petitio |
et impleatur, quod desidero. |

281 MATRONAE. Quid petis? quid desideras?

282 SAPIENTIA. Id solummodo, | ut oratione completa
20 moriar in Christo. |

283 MATRONAE. Restat, ut expectemus, | donec et te sepul-
turae tradamus. |

284 SAPIENTIA. Ut libet. Adonay Emmanuel, quem retro 4
tempora divinitas edidit omniparentis | et in tempore
25 virginitas genuit matris, | qui ex duabus naturis | unus
Christus mirifice consistis, | nec diversitate naturarum
unitatem personae dividens, | nec unitate personae diversi-
tatem naturarum confundens, | tibi iubilet iocunda serenitas 5
angelorum | dulcisque armonia syderum, | te quoque col-
30 laudet totius scibilis rei scientia | omneque, quod ex ele-
mentorum formatur materia, | quia tu, qui solus cum patre 6
et spiritu sancto | es forma sine materia | ex patris volun-
tate | et spiritus sancti cooperatione, | non respuisti fieri
homo passibilis humanitate, | salva divinitatis impassibili-

129^r tate, | et, ut nullus in te credentium periret, | sed omnis [IX 6]
 fidelis aeternaliter viveret, | mortem nostram non dedignatus
 es gustare | tuaque resurrectione consumere. | Te etiam, 7
 perfectum deum | hominemque verum, | recolo promisisse
 5 omnibus, qui pro tui nominis veneratione vel terrenae
 usum possessionis relinquerent | vel carnalium affectum
 propinquorum postponerent, | centenae vicissitudinem mer-
 cedis recompensari | et aeternae bravium vitae debere
 donari. | Huius spe animata promissi, | feci, quod iussisti, |
 11 sponte omittens soboles, quas peperisti: | unde tu pie pro 8
 missa solvere ne moreris, | sed fac, me quantocius, abso-
 lutam corporeis vinculis, | ex receptione filiarum laetificari, |
 quas pro te mactandas obtulisse non distuli, | quo, te illis
 agnum virginis sequentibus | et novum canticum modu-
 15 lantibus, | ego iocunder audiendo | illarumque laetificer
 gloria, | et, quamvis non possum canticum virginitatis
 dicere, | te tamen cum illis merear aeternaliter laudare, |
 qui non ipse, qui pater, | sed idem es, quod pater, | cum 9
 quo | et spiritu sancto | unus dominus universitatis | unusque
 21 rex summae et mediae atque imae rationis | regnas et
 dominaris | per interminabilia | immortalis aevi saecula. |
 21^{vs} MATRONAE. Suscipe | domine. | Amen.

16 possim *M*, sed possu- coeptum erat 22 * *f.* animam.
 Amen.

*in fol. 129^v qui Bedae versiculi exstant, cum ad Hrot-
 svitham nihil pertineant, ab hac editione omnino segregandi
 videntur.*

- fol. 130^r* Iohannes caelum virgo vidit patefactum *apocal. 4, 1. I*
 Et nitido rerum patrem solio residentem, 4, 2.
 Ordine bis duodenorum pulchro seniorum 4, 4.
 Stipatum, claris qui praefulsere coronis,
 5 Omnes induti vestes candoris opimi;
 Vidit et in dextra regis librum residentis, 5, 1.
 Secretum cuius potis est vir cernere nullus.
 Angelus hic, dignum quaerens, non repperit ullum, 5, 2. 3.
 Solvere qui clausi posset signacula libri.
 10 Istec Iohannem consolatur lacrimantem, 5, 4. 5. II
 Agnum solvendis aptum testando sigillis.
 Ecce patent agno libri secreta perempto; 5, 6. 7. II
 Cui mox caelicolae laudem proni cecinere. 5, 8. 9.
 En testes, clara clamantes voce sub ara, 6, 9. 10. IV
 15 Accipiunt vestes nitido candore micantes. 6, 11.
 Angelus a solis veniens ortu rutilantis 7, 2. V.
 Designat regis servos in fronte perennis. 7, 3.
 Post haec candidulas aspexit stare catervas, 7, 9. VI
 Agnum laudantes palmas manibusque ferentes.
 20 Ecce silent media caeli cives velut hora. 8, 1. VI
 Hic iuxta sacram cum turibulo stetit aram 8, 3. VI
 Et tulit incensum, signans sacra vota piorum.
 En mulier pulchre fulget circumdata sole 12, 1. II
 24 Bis senum nitida stellarum compta corona.
fol. 130^v Cuius vult natum serpens sorbere tenellum; 12, 3. 4.
 Sed draco proteritur, puer ad dominumque levatur, 12, 5.
 Et draco de caelo cecidit proiectus in arva. 12, 9.
 Hic agnum stantem supra Syon aspice montem 14, 1. X
 Et nova virgineum modulantem cantica coetum. 14, 4. 3.
 30 Haec fera concreditur sanctis virtute draconis. 13, 1. 4. 7. XI
 Quam prostravit equo Verax egressus in albo; 19, 11. 19.
 Iste ligat veterem sub Tartara saeva draconem. 19, 20.
 En vitae libri mortisque tenentur aperti, 20, 12. XI
 Et surgent vivi, fuerant qui morte soluti; 20, 13.
 35 Quis sua pro meritis dantur mox praemia cunctis.

2, 15, 24 nitito *M* 6 dextera (-ter in *ras. m. 1*) *M'*
 8 -erit ullum in *ras. m. 1* *M* 10 Iste *M* 13 Qui *M* 24 Dis *M*

LIBER TERTIUS.

Gerbergae, illustri abbatissae, | cui pro sui emi- 1
nientia probitatis haut minor obsequela venerationis, |
quam pro insigni regalis stemmate generositatis, Hrot-
svit Gandeshemensis, / ultima ultimarum sub huiusmodi
5 personae dominio militantium, / quod famula herae.

O mea domna, quae rutilanti spiritalis varietate 2
sapientiae praelucetis, / non pigescat vestri almitiem per-
lustrare, quod vestra confectum si ignoratis ex iussione. / 3

Id quidem oneris mihi inposuistis, / ut gesta caesaris
10 augusti, quae nec auditu unquam affatim valui colligere,
131^r metrica percurrerem ratione. / In huius sudore pro- 4
gressionis quantum meae incitiae obstiterit difficultatis,
ipsa conicere potestis, / quia haec eadem nec prius
scripta repperi, nec ab aliquo digestim sufficienterque 5
15 dicta elicere quivi, / sed veluti si aliquis nescius ignoti
per latitudinem saltus esset iturus, / ubi omnis semita
nivali densitate velaretur obducta, / hicque nullo duce,
sed solo praemonstrantium nutu inductus, nunc per devia
erraret, nunc recti tramitem callis improvisae incurreret, /

20 donec tandem emensa arboreae medietate spissitudinis
locum optatae comprehenderet quietis, / illicque gradum
figens ulterius progredi non praesumeret, usquedum vel
alio superveniente induceretur vel praecedentis vestigia
subsequeretur: / haut aliter ego, magnificarum prolixitatem 6
25 rerum iussa ingredi, regaliū multiplicitem gestorum
nutando et vacillando aegerrime transcurri, / hisque ad-
modum lassata competenti in loco pausando silesco /
nec augustalis proceritatem excellentiae sine ducatu

3 Hrotsvit M 7 praelucetis M, almiē M 8 uestro M 9 mihi
inposuistis sic M 12 difficultatis obstiterit M 14 digestū M
25 multiplicitate M 26 transcurrere M 27 *laccessita M
28 eccellente M

appono subire. / Si enim facundissimis disertissimorum 7
sententiis, / quas vel modo scriptas vel ocius-de his
rebus non dubito fore scribendas, / fuerim animata, fortasse
nanciscerer, unde mei rusticitas velaretur aliquantisper. /

5 Nunc autem omne latus tanto magis caret defensione, 8
fol. 131^v quanto minus ulla fulcitur auctoritate; / unde etiam
vereor me temeritatis argui tendiculasque multorum non
devitare convicii, / eo quod pomposis-facetæ urbanitatis -
exponenda eloquentiis praesumpserim dehonestare inculti
10 vilitate sermonis. / Si tamen sanæ mentis examen accesserit, 9
quæ res recte pensare non nescit, / quanto sexus
fragilior scientiaque minor, tanto venia erit faciliior; /
praesertim cum si meæ praesumptionis, sed vestrum
causa iussionis / huius stamen opusculi coeperim ordiri. /
15 Cur tamen aliorum iudicia formido, quæ vestri 10
solummodo censurae, si quid fefelli, obnoxia existo? /
vel cur nequeam devitare convicia, quæ solummodo
silentio studere debeo, / ne, si seriem-pro sui vilitate
nulli ostendendam-velim propalari, merito omnium
20 succumbam reprehensioni? / Vestro autem vestrique 11
familiarissimi, cui hanc rusticitatem sanxistis praesen-
tatum iri, / scilicet archipraesulis Wilhelmi, iudicio,
quoquomodo factum sit, aestimandum relinquo. /

fol. 132^r Pollens imperii regnator caesariani,
Oddo, qui regis pietate favente perennis
In sceptris augustalis praeclarus honoris
Augustos omnes superas pietate priores,
5 Quem plures gentes passim metuunt habitantes,
Muneribus variis Romanus donat et orbis!

1 dissertissimorum *M* 2 ocius] *f. potius* 8 deviare *M*
9 eloquentius *M* 17 *f. nequeam* <maligna> | devitare con-
vicia | 20 represensio[n]i *M*

* 2 * fouente *M* 3 sceptris *sic M*

- Exiguum munus ne spernas carminis huius,
 Iste sed oblatus laudum placeat tibi census,
 Quem postrema gregis solvit tibi Gandeshemensis,
 10 Quem dulcis patrum collegit cura tuorum,
 Continuumque tibi debet studium famulandi.
 Forsan gestorum plures scripsere tuorum
 Et sunt scripturi post haec insignia multi:
 Sed non exemplum quisquam mihi praebeuit horum,
 15 Nec scribenda prius scripti docuere libelli;
 Causa sed est operis tantum devotio mentis,
 Haec et ad audendum suadebat opus metuendum.
 Nam sat formido, quod gesta tui modulando
 Incaute sim falsa sequens, non vera retexens:
 20 Sed non hoc suasit mala mis praesumptio mentis,
 Nec summa veri contempta sponte fefelli;
 Sed res, ut scripsi, sese sic prorsus habere
 Ipsi dicebant, mihi qui scribenda ferebant.
 24 Hinc augustalis pietas non spernat honoris,
 1132^v Quod supplex humilis gessit devotio mentis;
 Et, cum te libri laudantes congrue multi
 Post haec scribantur meritoque placere probentur:
 Ordine postremus non sit tamen iste libellus,
 Quem prius exemplo constat scriptum fore nullo;
 30 Et, licet imperii teneas decus Octaviani,
 Non dedigneris vocitari nomine regis,
 Donec, perscripto vitae regalis honore,
 Ordine digesto necnon sermone decoro
 Dicatur sceptri decus imperiale secundi.

Oddo, Romani praefulgens gemmula regni,
 Oddonis flos augusti splendens venerandi,
 Cui rex altithronus perpes quoque filius eius
 Praestitit imperium pollens in vertice rerum:
 5 Vilem ne spernas vilis textum monialis,

- Quem praesentari, si digneris reminisci,
 Ipse tui claris iussisti nuper ocellis;
 Et cum perspicias maculis sordescere crebris,
 Ad celerem tanto veniam mox pronior esto,
 10 In monstrando tuis quantum plus pareo iussis:
 Si tis praecepto non urgerer metuendo,
 Non foret ullomodo mihimet fiducia tanta,
 Ut tibi praesentis scrutandum rusticitatis
 14 Auderem satis exiguum praeferre libellum;
fol. 133^r Qui, praestante deo patri subiunctus in aula
 Ipsius et monitis promptus parere paternis,
 Par decus imperii retines concorditer ampli,
 Conportans dextra sceptrum regale tenella.
 Sed quia te memini sublimiter assimilari
 20 Nato famosi regis David Salomoni,
 Qui genitore suo praesente iubenteque sancto
 Optata regnum suscepit pace paternum,
 Ipsius exemplo te contentum fore spero;
 Qui cum regnando resideret in arce superba,
 25 Prudenter legum condens decreta sacrarum
 Ac penetrans animo rerum secreta profundo,
 Nunc libet et minimis mentem laxare rimandis,
 Sed nec conflictum fastidit rite duarum
 Solvere iudicii celeri discrimine recti,
 30 Prolem restitui verae mandans genitrici.
 Hinc supplex te posco quidem, nostrum Salomonem,
 Ut, licet imperii tenearis sollicitandi
 Cura, digneris tamen et propriae monialis
 Ludendo seriem nunc lectitare recentem,
 35 Quo male compositis verbis mox decidat omnis
 Rusticitas oris de tractibus imperialis
 Nominis, et titulo signata tui venerando
 Despectus nimiae meriti tueantur ab aura.

133^v

Postquam rex regum, qui solus regnat in aevum,
 Per se cunctorum transmutans tempora regum,
 Iussit Francorum transferri nobile regnum
 Ad claram gentem Saxonum, nomen habentem
 5 A saxo per duritiam mentis bene firmam,
 Filius Oddonis magni ducis et venerandi,
 Scilicet Henricus, suscepit regia primus
 Iusto pro populo moderamine sceptrum gerenda.

Hic pollens quantae fuerat bonitatis honore,

10 Et quanta populos rexit pietate subactos,
 Qualiter et reges meritis tunc temporis omnes
 Praeminet eximiis, excedit denique vilis
 Huius carminuli textum nimium vitiosi.

Nam fuit inmitis reprobis, blandus quoque iustis,

15 Summo conservans studio legalia iura,
 Aequa satis meritis reddens quoque praemia cunctis
 Huic rex pacificus dederat de sidere Christus
 Eius civilem vitae per tempora pacem;
 Omne felici tenuit quoque culmina regni,

20 Ni fallor, denos labentis temporis annos
 Necnon bis ternos multum feliciter actos,
 Conregnante sua Mathilda coniuge clara,
 Cui nunc in regno non compensabitur ulla,
 24 Quae posset meritis illam superare supremis.

134^r

Trina quibus deitas dederat tres denique natos,

Iam tunc felici disponendo pie genti,
 Ne post Henrici mortem, regis venerandi,
 Imperium regni male surriperent scelerosi,
 Hi sed regalis nati de germine stirpis

30 Rexissent regnum concordiae pace paternum;
 Quamvis dissimiles his servarentur honores,
 Binis regnanti subiectis scilicet uni.

Inter quos primus fulsit ceu lucifer ortus
 Oddo, micans radiis nimium clarae bonitatis;

4 saxorium *M* 7 regna *M*¹ 17 dissidere *M*¹ desiderare
*sic M*²

- 35 Gratia quem regis solita pietate perennis
 Rectorem plebi praevidit rite fideli.
 Hic aetate prior fuerat, meritis quoque maior,
 Congruus et sceptris defuncto patre gerendis.
 Non opus est verbis eius summam probitatis
 40 Dicere vel pueri meritum laudabile tanti:
 Cui Christus talem iam nunc augessit honorem,
 Possidet ut Romam pollenti iure superbam,
 Quae semper stabilis summum fuerat caput orbis,
 Edomat et gentes, Christo favente, feroces,
 45 Quae prius ecclesiam laniabant saepe sacratam.
 Post hunc Henricus fuerat feliciter ortus
 Inpositoque patris famosus nomine regis;
 Provida quem domini pariter sapientia Christi
 fol. 134^v Dignatur servare ducem populo bene fortem,
 50 Belliger ut fortis, belli doctissimus artis,
 Fortiter ecclesiam praemuniret venerandam,
 Ceu murus iaculis obstans fortissimus hostis.
 Post hunc ecclesiae pastor Brun nascitur almae;
 Gratia pontificis quem duxit summa perennis
 55 Dignum catholici curam gestare popelli:
 Hinc quoque divino nutu patris pia cura
 Ipsum servitio Christi fecit religari,
 Abstractum gremio carae nutricis amando,
 Ut regni pompis posset constare relictis
 60 Miles stelligera semper regnantis in aula;
 At Christus, patris sapientia vera perennis,
 Tironem refovendo suum clementius istum
 Ipsi dona dedit tantae praeclara sophiae,
 Quod non est illo penitus sapientior ullus
 65 Inter mortales fragilis mundi sapientes.
 His igitur pueris regali more nutritis,
 Ipsorum patri famoso denique regi
 Henrico placuit, factis quod rite replevit,
 Ut, vitae calidas sospes dum carperet auras,

70 Ipse suo primogenito regique futuro

Oddoni dignam iam disponset amicam,

Quae propriae proli digne posset sociari.

135^r Hanc non in proprio voluit conquirere regno,
Trans mare legatos sed transmisit bene cautos

75 Gentis ad Anglorum terram sat deliciosam,
Demandans, ut continuo cum munere misso

Aedwardi regis natam peterent Eaditham,

Quae patre defuncto iam tunc residebat in aula,

Fratre suo regni sceptrum gestante paterni;

80 Quem peperit regi consors non inclita regni,

Istius egregiae genitrix clarissima domnae,

Altera sed generis mulier satis inferioris.

Haec nam versiculis proles quam scriptito regis,

Haec, inquam, fama cunctis fuerat bene nota:

85 Nobilitate potens, primis meritis quoque pollens,

Edita magnorum summo de germine regum;

Cuius praeclaro facies candore serena

Regalis formae miro rutilabat honore;

Ipsaque perfectae radiis fulgens bonitatis

90 In patria talis meruit praeconia laudis,

Ut fore iudicio plebis decernitur omnis

Optima cunctarum, quae tunc fuerant, mulierum.

Nec mirum, meritis si lucebat bene primis,

Germen sanctorum quam producebat avorum:

95 Hanc tradunt ergo natam de stirpe beata

Oswaldi regis, laudem cuius canit orbis,

135^v Se quia subdiderat morti pro nomine Christi.

At regis nostri venientes denique missi

Ad fratrem domnae iam tunc residentis in arce,

100 Illi nudabant, quaecumque secreta ferebant.

Quae sibi percerte comperta satis placuere;

Moxque suae dulci narrabat voce sorori,

Exortans illam regi parere fideli,

73 propria *M*

76 cum munere] commune *M*

82 milier *M*

- Illam qui propriae proli voluit sociari.
 105 Cumque suae monitis menti instillaret amicis
 Oddonis dulcem, pueri regalis, amorem,
 Collegit innumeras summo conamine gazas.
 Ast ubi collecti visum fuerat satis ipsi,
 Praedictam sociis domnam comitantibus aptis
 110 Trans mare percerte summo direxit honore,
 Condonans illi gazas nimium pretiosas;
 Necnon germanam secum transmisit Adivam,
 Quae fuit aetatis meriti pariterque minoris:
 Quo sic maiorem prorsus conferret honorem
 115 Oddoni, nato famosi regis amando,
 Egregiae binas stirpis mittendo puellas,
 Ut sibi, quam vellet, sponsam licito sociaret.
 Aspectu primo sed mox Eadit veneranda,
 Iure placens cunctis habitu summae bonitatis,
 120 Regali nato censetur congrue digna.
fol. 136^r Haec illi dulcem peperit clarissima prolem,
 Nomine Liudulfum, tantis genitoribus aptum;
 Quem populus merito dilexit amore tenello,
 Exoptans prolongari vitam satis ipsi.
 125 Istis sic habitis, instabat denique finis
 Henrici regis; cuius mortem gemit omnis
 Illius imperio populus iurique subactus.
 Quo nam defuncto, regnum susceperat ODDO,
 Eiusdem primogenitus regis venerandus;
 130 Et, voto cuncti iam respondente popelli,
 Unguitur in regem, Christo praestante, potentem.
 Cui rex gratiolae caeli munuscula tantae
 Contulit, ut digne cunctis celeberrimus ipse
 Gestorum reges fama praecelleret omnes,
 135 Oceanus refluus quos nam circumfluit undis.
 Insuper e tantis ipsum sacra dextra potentis

119 habitus *M* 125 Histis *M* 128 ODDO *sic hoc*
uno loco M 130 * *f. respondendo* 135 Oceunus *M*¹,
 Oceanus *M*² *m. 1*, Oceanus *ss. rubr.*; * *iam M*

Protegit insidiis occulta fraude paratis
 Et tam magnificis ornat persaepe triumphis,
 Ut credas regem David regnare fidelem

140 Iam nunc antiquis fulgentem rite triumphis;
 Nec solum gentes frenis moderat bonitatis,
 Quae prius imperio patris dederant sua colla,
 Sed multo plures certe sibi vindicat ipse,

144 Subdens gentiles Christi servis nationes,
 136^v Quo pax ecclesiae fieret stabilita sacratae.
 Ad bellum certe quoties processerat ipse,
 Non fuerat populus, quamvis virtute superbus,
 Laedere qui posset vel exsuperare valeret
 Ipsum caelestis fultum solamine regis;

150 Eius nec cessit telis exercitus ullis,
 Ni sua spernendo forsán regalia iussa
 Illic pugnaret, quo rex idem prohiberet.

At dux Henricus, frater regis venerandus,
 Princeps in regno fuerat tunc nempe quieto
 155 Post regem, plebi merito venerabilis omni.

Qui sibi condigne legali iunxit amore
 Arnulfi natam, ducis egregii, generosam,
 Nomine Iudittam, vultus splendore coruscam
 Ac fulgore magis cunctae nitidam bonitatis.

160 His ita digestis, fuerat pax undique nostris
 Ad tempus modicum libitoque minus populorum,
 Bellorum certe saevo clangore tacente.

O quam tranquillum ridens deduceret aevum
 Fortunata satis nostrae res publica gentis,

165 Quae nimis imperio regis regitur sapientis,
 Si non antiqui mala calliditas inimici
 Turbaret nostrum secreta fraude serenum!

Denique, devictis aligenorum bene telis,
 137^r Exoritur nostris subito discordia fortis,

170 Laeserat et plebem bellum civile fidelem
 Plus quam bellorum structura frequens variorum.

- Huius causa mali fuerat non parva dolendi,
 Denique conflictus quorundam non moderatus,
 Ex quibus Henrico quaedam pars mente benigna
 175 Devovit regis fratri ius vernulitatis,
 Pars Evurhardo comiti studium famulandi.
 At cum quisque sui peteret solamina domni,
 Hinc gravior dominis discordia nascitur ipsis.
 Tandem percerte conflictu progrediente,
 180 Praedictus praeses, male collectas legiones
 Mox ad castellum Baduliki capiendum
 Ex improviso mittens sub nocte nigella,
 Duxit captivum fratrem regis generosum
 Henricum, vinclis palmas stringendo cruentis
 185 Eius candidolas, ornamentis magis aptas;
 Atque suas gazas disperdens innumerosas,
 Ad sua mox prolem secum deduxit herilem,
 Utitur ut servo proprii domini quoque nato.
 Quo rex comperto, maerens sub corde secreto,
 190 Deflevit tristis nimium miserabile factum;
 Vix quoque germani damnum patiens grave cari,
 Nobile mox Abrahae factum sequitur patriarchae,
 fol. 137^v Quod miserans egit, dum Loth ex hoste redemit;
 Militibusque suis summo conamine lectis
 195 Necnon inmodica tota de gente caterva,
 Pompa regali pergit solamina fratri
 Ferre sub ingenti cordis languore dolentis.
 Nec mora, quem venit fratrem refovere, redemit
 Auctores tanti condempnavitque piaci,
 200 Suspendens quosdam ligno reprobis reparato,
 Quosdam de patria mandans discedere cara.
 His bene dispositis regis iussu sapientis,
 Protulit antiqui rursum mala fraus inimici
 Inventum sceleris primo mage deterioris,
 205 Cunctis horrendum saeculis meritoque stupendum.

175 regi fratris *M* 186 innumerosos *M* 188 servo]
 socio *M* 197 languore dolore *M* 199 Auctore stanti *M*
 204 deteriores *M* 205 horrendum sedis (-dū in ras. m. 1) *M*

- Denique, praedictus postquam rediens Evurhardus
 Praeses ab exilio patriam repedabat amandam,
 Hoc sibi gratiola regis praestante benigna,
 Gislberhto comiti vinclis sociatus amoris
 210 Consilium dederat, (quod non tibi, Christe, placebat),
 Ut caperent iustum regem, domini benedictum,
 Et quod, plus iusto, non iustam vim faciendo
 Illum mox proprio deprivarent male regno.
 Hoc quoque consilium perversa mente repertum
 215 Henrico regis fratri suasere fidelis,
 Mulcentes nimium verbis ipsum male blandis,
 L138^r Quo prius illatum nollet iam reddere damnum,
 Ipsorum votis sed plus parendo nefandis
 Susciperet regnum, depulso fratre, regendum.
 220 Qui, male blanditis tandem victus suadelis,
 (Pro dolor) ipsorum se promisit fore promptum
 Votis, ac firmis hoc confirmaverat orsis;
 Sed spero certe non se sic corde tenere,
 Illis consensum sed vi praebere coactum.
 225 Qui, male namque spei vacuae solamine capti,
 Sperabant regem populos olim dominantem
 Ipsorum fragili citius subiungere iuri.
 Sed rex de caelis, iudex aequissimus orbis,
 Cunctorum solus qui cognoscit cogitatus
 230 Vanaque mortalis potis est disperdere cordis,
 Commentum tanti sceleris virtute potentis
 Dextrae confregit, qua cuncta creata creavit:
 Scilicet insidias christo domini reparatas
 Vertit in auctores tanti meritoque piacii;
 235 Quique suo laqueos domino tendere malignos,
 Ex ipsis ipsi primum sunt illaqueati.
 Non me plus licito tantae sophiae fore iacto,
 Ut sperem plene verbis edicere posse,
 Quanta gratiolae Christus virtute supernae

206 euvurhardus (-rhard- in ras. m. 1) M 207 remebat M
 215 fideles M 230 Vanaque] Eua nāq; M 235 malignos
 (-os in ras. m. 1) M 237 forte M 238 edi- in ras. m. 1 M

- 240 Saepius hunc ipsum regem digne benedictum
fol. 138^v Fecit multiplices saluum percurrere fraudes
 Necnon insidias hostili parte paratas;
 Sed nec hoc fragilis fas esse reor mulieris
 Inter coenobii positae secreta quieti,
 245 Ut bellum dictet, quod nec cognoscere debet.
 246 Haec perfectorum sunt conservanda virorum
 249 Sudori, quis posse dedit sapientia mentis
 250 Omnia compositis sapienter dicere verbis.
 247 Principium quod cunctarum, finis quoque, rerum,
 248 Hoc dico solum, (recte quod dicere possum):
 251 Qui solus semper fecit miranda potenter
 Quique, David regem toties de fraude fidelem
 Eripiens Sauli, sceptrum regni dedit ipsi,
 Hunc pariter regem David pietate sequentem
 255 Protexit de millenis persaepe periclis.
 Denique, cum solus, praepauco milite saeptus,
 Esset ab adversis circumdatus undique turmis,
 Insuper atque fugam propriae partis male factam
 Pectore maerenti ferret nimiumque dolenti
 260 Credere nec paucis sese praesumeret ipsis,
 Illum qui reliquis non deseruere relapsis,
 Saepe ratus tantum se mox graviter moriturum:
 Ocius auxilii fultus virtute superni,
 264 Miratur turbae se iam superare cruentae
fol. 139^r Tantas absque suae fraudes discrimine vitae.
 Et si forte suos, pugna crescente sinistra,
 Audivit socios letali vulnere laesos,
 Praedicti regis lacrimans mox utitur orsis,
 Quae maerens dixit, tristi cum pectore sensit
 270 Ictibus angelici populum gladii periturum:
 'En, qui peccavi, dixit, facinusque peregi;
 Hinc ego vindictae dignus sum denique tantae!

245 sq. *ordo versuum perturbatus transponendo restitui videtur* 249 *mentis] f. patris* 250 * *dist.* 247 *cunc-*
torum . . . regum M 262 *Sed M* 266 * *At M*
 267 *socius M¹*

- Hi quid fecerunt, damnum qui tale tulerunt?
Iam nunc, Christe, tuis parcens miserere redemptis,
275 Ne premat insontes iusto plus vis inimica!
Has igitur preculas miserans divina potestas
Parcebat regis solita pietate ministris
Et dedit optatum miserans ex hoste triumphum,
Iusto praedictos comites examine perdens.
280 Ipso namque die, quo, decepti vacua spe,
Speravere suis constringendum fore vinclis
Regem, qui merito tenuit regalia sceptrā,
Ex improviso praeses proruperat Udo,
Adducendo quidem multam secum legionem,
285 Ac subiit validum forti luctamine bellum;
Nec mora, percussus periit gladiis Evurhardus,
Gislberhtus saevis fugiens quoque mergitur undis.
At rex interea nescit tam fortia bella,
L 139^v Averso quidni residens in litore Reni,
290 Nec tunc auxilii scivit solamina tanti
Iam, miserante deo, subito casu sibi missa.
Denique dum pugnae sensit discrimina tantae,
Haut gaudens inimicorum de morte suorum,
Sed plus tantorum maerens de caede virorum,
295 Sumpsit non modicum, Davidis more, lamentum,
Qui super occisum doluit regem pie Saulum.
Ast ubi victores laeti venere, videntes
Illius fuis vultum lacrimis madefactum,
Haut aptum tanto luctum dixere triumpho,
300 Sed reddi grates regi debere perenni,
Qui tunc impleri fecit pietate fideli,
Quod patet in libro regis scriptum Salomonis,
Dicentis iustum de tristitia liberandum
Necnon iniustum pro iusto mox fore dandum.
305 His mentem regis demulcendo suadelis,
Ipsam tristitiam cogunt deponere tantam
Et bene victrici congaudentem legioni

Se post bella suis blandum praebere ministris.

Qui nam, laetitiam vultu monstrans moderatam,

310 Sed clam subtristem servans in corde dolorem,

Reddebat grates imo de pectore Christo,

Non dederat propriis ipsum quia tunc inimicis

fol. 140^r Praedam, sed dextra protegit rite superna;

Ipsius titulum tanti clarumque triumphi

315 Non sibi, sed Christi designavit pietati.

His ita digestis, modicum tempus requievit

Civilis belli populus luctamine lassus.

Sed nec sic veteris finem sumpsit dolus hostis,

Qui semper fragiles temptat pervertere mentes,

320 Post factum facinus suadens superaddere peius.

Fertur percerte quorundam pectora bile

Tanto pestiferi tandem penetrare veneni,

Ut mortem regi vellent inferre fideli

Ipsius et fratrem populo praeponere regem;

325 Nec timuere diem paschae sanctum maculare,

Si posset fieri, fuso cum sanguine iusti.

Sed non consensit tanti commissa piachi

Agnus paschalis, qui pro nobis redimendis

Se dedit electum patri moriens holocaustum:

330 Sed mox consilium cunctis nudavit eorum,

Et sic insontis salvatus erat bene sanguis;

Quique rei placiti sunt inventi scelerosi,

Pro modulo culpae poenis damnantur amaris:

Quidam iudicio quidni dantur capitali,

335 Quidam de patria longe pelluntur amanda.

Post haec Henricus, frater regis generosus,

fol. 140^v Christi gratiola tactus sub corde secreto,

Secum tractavit summoque dolore revolvit,

Contra iustitiam quicquid perfecerat unquam.

340 Hoc quoque deflevit nimis persaepe lamentis,

Quod male blanditis horum cessit suadelis,

Ipsum qui verbis corruperunt simulatis.

- Sed quamvis talem ferret sub corde dolorem,
 Praesentare tamen spatii per tempora longi
 346 Non se regali praesumebat faciei;
 Absens sed cordis studio florente dolentis
 Optabat veniae dari munus sibi dulce.
 Tandem percerte forti devictus amore,
 Illico poenalem proicit de corde timorem
 350 Et, sub nocturnis nimium secreto tenebris
 Adveniens, in regalem se contulit urbem,
 In qua natalem regis celebrare perennis
 Rex pius obsequiis coepit sollemniter aptis.
 Depositisque suis ornamentis pretiosis,
 355 Simplicis et tenuis fruitur velamine vestis,
 Inter sacratos noctis venerabilis hymnos
 Intrans nudatis templi sacra limina plantis;
 Nec horret hiemis saevum frigus furientis,
 Sed prono sacram vultu prostratus ad aram
 360 Corpus frigoreae sociavit nobile terrae,
 141^r Sic sic maerentis toto conamine cordis
 Optans praestari veniae munus sibi dulce.
 Quo rex comperto, victus pietate benigna
 Instantisque memor festi cunctis venerandi,
 365 In quo caelicolae pacem mundo cecinere,
 Laeti rege suo tenera de virgine nato,
 Ut pie salvaret mundum merito periturum,
 Pro diei tantae pacem portantis honore
 Condoluit miserans fratri commissa fatenti
 370 Atque suam pie gratiolam concessit habendam
 Illi cum veniae dilecto munere plenae;
 Necnon post aliquot spatii tempuscula parvi
 Ipsius iuri procures subiunxerat omnes
 Famosae nimium gentis Baioariorum,
 375 Ipsum nempe ducem merito faciendo potentem:
 Et post haec ultra fuerat discordia nulla

356 Iter *M* 362 Exoptans *M*, dulce] du// *M*, duci
 fuisse videtur. 367 perituram *M*

- Inter eos, animis fraterno foedere iunctis.
 Avarisque per hunc saevi saepissime victi
 Post haec Ottonis regnum regis spatiosum
 380 Non laedunt telis consueto more cruentis
 Tangere nec contingentes audent nationes,
 Ex terrore ducis tanti nimium tremefacti;
 Hic quia, prudentis functus valitudine mentis,
 384 His hominum monstris bellis obstans iteratis
fol. 141^v Ad nos pergendi calles secluserat omnes.
 Insuper et primus, Christi munimine tutus,
 Audenter cum subiectae plebis legione
 Eiusdem populi patriam petiit scelerosi,
 Impugnans gentem cunctis retro namque rebellem;
 390 Scilicet et spoliis rerum captis variarum,
 Quas sibi communes collegerunt prius hostes
 Orbis perplures devastantes regiones,
 Uxores procerum soboles rapuit quoque dulces:
 Et sic prostratis rediit gaudens inimicis.
 395 Istis sic habitis, properata diecula tristis
 Venerat, ingentem nostris augendo dolorem,
 In qua praefulgens meritis regina supremis
 Aedit praesentis vitae discessit ab horis,
 Ipsius imperio genti faciens famulanti
 400 Tristitiam necnon nimium cordis cruciatum
 Eius in abscessu; magno quam denique luctu,
 Et non inmerito, flevit plebecula cuncta,
 Quam plus maternae fovit pietatis amore,
 Quam dominatricis iussis confringeret artis.
 405 Cui licet a Christo requiem sine fine perennem
 Necnon laetitiam iustis retro reparatam
 Praestari citius iam non dubitaverit ullus,
 Qui meritum vitae scivit laudabile castae
fol. 142^r Ipsius ac mitem, gessit quam denique, mentem:
 410 Attamen humanae pro consuetudine causae

Non mirum, populus planctum si sumpsit amarum,
 Dum sibi tam subito fuerat spes tanta retracta
 Et facies domnae nimium regalis amandae
 Necnon subiecti praefulgens gloria regni

415 Mandatur terrae, gremio servanda sub amplo,
 Donec assurgat non corruptumque resumat,
 Quod nunc includit tumulus, praenobile corpus.

Haec igitur puerum supra paucis memoratum
 Acriter orbatum dimittebat Liudulfum

420 Feminei dulcem sexus unam quoque prolem,
 Nomine Liudgardam, summa bonitate coruscant,
 Moribus et facie similem matri venerandae.

In quas percerte soboles mox stirpis amandae
 Affectu cordis populus deducitur omnis

425 Magno, pro meritis summis utriusque parentis.

Sed magis, ac iuste, dulci fervebat amore
 Erga regalem puerum domnum Liudulfum,
 Ipsum spe mentis tota complexus amantis.

Hicque, sibi naturales imitans bene mores,

430 Extiterat cunctis blandus dulcedine mentis,
 Mansuetus, clemens, humilis nimiumque fidelis;
 Hinc quoque gratiolam, Christo praestante benigno,

142^v Tantam promeruit, meritam digneque recepit,
 Gentibus in cunctis patris imperio religatis,

435 Ut, quicumque suae saltim praepaucula famae

Verbula conciperet latebris propensius auris,

Ipsius in dulcem totus raperetur amorem,

Absentem venerans animis dominum studiosis.

Quem pater egregius, rex et senior venerandus,

440 Dilectae matris mortem graviter patientem,

Affectu patrio necnon pietate benigna

Digno percerte iam sublimavit honore,

Subiecti faciens regni digne dominari.

Necnon Liudgardam simili causa venerandam,

445 Unica feminei quae spes sexus fuit illi,

Gratiola parili coluit, provexit, amavit.
 Hanc quoque Conrado vinclis sociavit amoris,
 Egregio strenuoque duci nimium quoque forti,
 Munere qui talis dignus constabat honoris.

450 Utque suo subdi nato faceret Liudulfo
 Multum devotae perfecto mentis amore
 Francorum gentis dominos praenobilis almos
 Necnon primates Suevorum scilicet omnes,
 Ipsi legali praepulchram foedere iungi

455 Idam iussit, Herimanni natam ducis almi,
 Qui fuit illustris princeps in partibus illis.

fol. 143^r Haec quoque regalis fuerat consortia prolis
 Pro meritis propriae probitatis digna subire
 Ac vice reginae summo veneratur honore,

460 Rege iubente quidem per consuetam pietatem;
 Illam nec habitare locis voluit segregatis
 Rex idem, nati digne succensus amore,
 Sed ceu reginam regnum transire per amplum,
 Quo sic dilectus sentiret filius eius

465 Dulcia gratiolae semper munuscula magnae,
 Ipsi cum sponsa regi sociatus in aula.

Interea rex Italicus gravido Hlotharius
 Infectus morbo, mundo discessit ab isto,
 Italiae regnum linquens merito retinendum

470 Summae reginae, sibi quam sociavit amore.
 Regis Rothulfi fuerat quae filia magni,
 Edita magnorum longo de stemmate regum;
 Cui nomen clarum dictavit summa parentum
 Nobilitas, illam digne vocitans Æthelheitham.

475 Haec quoque regalis formae praeclara decore
 Atque suae causis personae sedula dignis
 Factis regali respondit nobilitati:

Scilicet ingenio fuerat praelucida tanto,
 Ut posset regnum digne rexisse relictum,

480 Si gens ipsa dolum mox non dictaret amarum.

- 1143^v Denique defuncto, quem praedixi, Hluthario,
 Pars quaedam plebis fuerat, quae, retro rebellis
 Menteque perversa propriis dominis inimica,
 Restituit Beringarii regnum ditioni,
 485 Quod, patre defuncto, raptum violenter ab illo,
 Olim per manus regis Hugonis.
 Optato certe qui sublimatus honore
 Detegit, invidii quicquid sub pectore tristi
 Gessit, dum regni deflevit damna paterni;
 490 Felleque plus iusto cordis succensus amaro,
 Fudit in insontem concretum quippe furorem,
 Iniustam vim reginae faciens Æthelheithae,
 Quae regnans illi damnum non fecerat ullum.
 Nec solum celsae solium sibi proripit aulae,
 495 Sed simul, aerarii claustris eius reseratis,
 Omne, quod invenit, dextra tollebat avara,
 Aurum cum gemmis varii generis quoque gazis
 Necnon regalis sertum praenobile frontis,
 Ornatus nec particulam dimiserat ullam;
 500 Nec timuit propriis illam spoliare ministris
 Obsequiis quoque personis regalibus aptis
 Regalique potentatu (miserabile dictu);
 Postremo quoque pergendi pariterque manendi,
 504 Quo vellet, libertatem male denegat omnem,
 1144^r Solam cum sola committens namque puella
 Servandam cuidam comiti sua iussa sequenti.
 Qui, iussis captus regis non iusta iubentis,
 Non metuit propriam culpae sine crimine domnam
 Clausam carceri claustris servare cubilis,
 510 Circumdifflusis custodum denique turmis,
 Ut mos personas est servari scelerosas.
 Sed, qui de vinclis Petrum tollebat Herodis,
 Hanc, quando voluit, miti pietate redemit.

486 regis ///// Hugonis *M*, *litt. d et l in ras. agnovi*,
 deflevit *p*, devenit *vg.* 488 invidiae *M* 509 car-
 cereis *M*

- Certe dum variis animo foret anxia curis
 515 Nullaque spes sibimet certi solaminis esset,
 Praesul Adhelhardus, factum deflens miserandum
 Vixque suae damnum carae patiens grave domnae,
 Illi transmisit missum mox namque secretum,
 Utque fugam caperet, monitis suasit studiosis,
 520 Ac peteret muris urbem structam bene firmis,
 Quae caput ipsius constabat pontificatus;
 Hic loca praesidii mandans tutissima certi
 Illi, condignum quoque praeberi famulatum.
 His nam regales monitis pulsantibus aures,
 525 Inclita de mandatellis regina benignis
 Laetior exoptat vinclis absolvier artis;
 Quid faceret, tamen ignorat, quia nulla patebat
 Ianua, quae somno pressis custodibus alto
fol. 144^v Illam nocturnis pateretur abire sub horis.
 530 Sed nec personam causa famulaminis ullam
 Subiectam sibi carcereis possedit in antris,
 Ipsius implendis esset quae sedula iussis,
 Ni supradictam solummodo namque puellam
 Necnon presbiterum vitae laudabilis unum.
 535 His ubi continuis narraret cuncta lamentis,
 Quae maerens animo multum volvebat amaro,
 Voti communis placito visum fuit illis,
 Res melius verti, studio si forte latenti
 Sub terra foveam facerent fodiendo secretam,
 540 Per quam de vinclis possent evadere duris.
 Haec ita percerte constat completa fuisse
 Ocuis, auxilio Christi praesente benigni.
 Nam caute fovea iuxta placitum reparata,
 Advenit libertati nox apta recenti,
 545 In qua, dum somnus plebis perserperet artus,
 Tantum cum sociis regina piissima binis

518 moxq namque <i>M</i>	525 demandat elis <i>M</i>	529 ab
horis <i>M</i>	536 uolebat <i>M</i>	545 proserperet <i>M</i>
<i>corr. m. 1</i>		546 bonis <i>M</i>

Custodum fraudes fugiens evaserat omnes
Atque viae spatium noctis sub tempore tantum
Pertransit, plantis quantum valet ergo tenellis.

550 Sed, mox ut scissis cessit nox furva tenebris
Atque polus radiis coepit pallescere solis,
Abscondens in secretis se cautius antris,

145^r Nunc vagat in silvis, latitat nunc denique sulcis
Inter maturas Cereris crescentis aristas;

555 Donec nox, solitis rediens induta tenebris,
Obtegit rursum nebulo terram tenebroso:
Tunc iterato viam studuit percurrere coeptam.

Denique custodes, illam non invenientes,
Narrabant factum comiti nimium tremefacti,

560 Cura cui conservandae fuit indita domnae.
Qui, terrore gravis percussus corde timoris,
Pergit cum sociis illam perquirere multis;
Et cum deficeret nec iam dinoscere posset,
Quo regina suum tulerit clarissima gressum,

565 Detulit ad regem Beringarium timidus rem.
Hic quoque, continuo nimiam conversus in iram,
Circumquaque suos subito mittebat alumnos,
Praecipiens illos nullum transire locellum,
Sed caute cunctas iam perlustrare latebras,

570 Si forsan latebris regina lateret in ullis.
Ipseque cum fortis sequitur turba legionis,
Ceu qui vult hostes bello superare feroces,
Et rapido segetem cursu peragravit eandem,
In cuius sulcis latuit tunc domna recurvis

575 Haec, quam quaerebat, Cereris contacta sub alis;
Sed, licet huc illucque locum percurreret ipsum,

145^v In quo non parvo iacuit terrore gravata,
Et quamvis circumpositos disiungere culmos
Nisibus extenta cunctis temptaverit hasta,
580 Non tamen invenit, Christi quam gratia texit.

554 maturos *M* 559 nimium] nuntium *M* 562 -ergit
cum in *ras. m. 1 M*

Ast ubi confusus rediit nimium quoque lassus,
 Praesul Adelhardus mox advenit venerandus
 Induxitque suam gaudenti pectore domnam
 Intra namque suae muros urbis bene firmos;
 585 Hicque sibi digne toto servivit honore,
 Donec maiorem Christo miserante decorem
 Regni suscepit, pridem quam maesta reliquit.

Denique nostrates quidam, tunc experientes
 Reginam domino desolatam fore caro,
 590 Cuius praedulcem gustaverunt pietatem,
 Quando per Italiam coeperunt pergere Romam,
 Eius multiplicem recitati sunt pietatem
 Crebrius Ottoni, magno tunc denique regi,
 Augusto sed Romani nunc denique regni,

595 Nullam dicentes aliam consistere dignam
 Tecta sub ipsius thalami regalia duci
 Post obitum domnae flendum cunctis Eadithae.
 Et rex laetatus tantae dulcedine famae,
 Pectoreolvebat tacito per tempora longa,

600 Quo pacto sibi reginam coniungeret istam,
fol. 146^r Quae fuit insidiis regis circumdata tantis;
 Venit et in mentem praedictum denique regem,
 Qui quondam patriis fuerat depulsus ab arvis
 Eius et auxilio citius miserante reductus,

605 Ingratum fore nunc donis tantae pietatis.
 Hinc quoque mox aditum sibimet providerat aptum
 Ipsius Italicum iuri subiungere regnum.

Hoc ubi colloquio sensit narrante paterno,
 Patris amor verus, spes et gentis, Liudulfus,
 610 Non sua sollicitans, patris sed commoda tractans,
 Praepaucis secum sociis secreto resumptis,
 Italiam petiit fortique manu penetravit,
 Exortans patris imperio populum dare colla;
 Moxque redit, clarum referens sine marte triumphum.

585 digno *M*¹ 590 praedulcem (*prae- in ras. m. 1*) *M*
 604 reductus *in ras. m. 1* *M* 606 *f. distinguendum est*
 aptum: 613 collum *M*

615 Quo rex comperto populis narrantibus Otto
 Corde super natum laeto plaudebat amandum,
 Ipsius causa qui nam discrimina tanta
 Audacter subiit, gentem turbando ferocem.
 Utque labor talis non frustraretur amoris,
 620 Ipse quidem gentem festinus adivit eandem,
 Plebis non parva propriae comitante caterva;
 Regalis pompae vario comptusque decore
 Alpibus accinctas altis intraverat horas.

624 His Beringarius compertis obstupefactus,

146^v Non bellum movit, regi non obvius exit,
 Sed se salvandum castello protinus apto
 Intulit, in tutis posito firmisque locellis.
 At rex famosus noster, virtute superbus,
 Audacter satis ignotas pertransiit horas

630 Italici Papiam regni cepit quoque domnam.
 Qua certe capta, cuncti velut agmine facto
 Quaerentes regem proceres venere recentem
 Certabantque suo iuri se subdere magno.
 Quos nam more suo suscepit mente benigna,
 635 Promittens ipsis eius munus pietatis,
 Si post haec illi servirent mente fideli.

Istis sic habitis, crebro tractamine cordis
 Reginae satis egregiae memor est *Ædelheithae*,
 Regalem certe cupiens quandoque videre

640 Ipsius faciem, cuius didicit bonitatem.
 Unde quidem, mandatelis secretius actis,
 Quae fuerant pacis necnon praedulcis amoris,
 Sub signo fidei firmæ mandaverat illi,
 Hoc quoque suadelis exhortabatur amicis,

645 Ut celeri Papiam cursu peteret, populosam
 Urbem, quam cum tristitia dimisit amara,
 Quo, praestante sacra regis pietate perennis,
 Hic modo sublimem gaudens captaret honorem,

617 discrimina tanto *M*¹, discriminae tanto *M*² (*sic*); *nam]
 iam *M* 621 parue 624 comperti/s *M* 625 non]
 *f. nec 630 coepit *M*; dominam *M* 641 mandat/elis *sic M*

- fol. 147^r* Quo prius ingentem fuerat perpessa dolorem.
 650 His mandatelis cessit regina benignis
 Et, quo iussa fuit, pariter comitantibus ivit
 Permultis subiectorum cuneis populorum.
 Ut rex hoc sensit, cuius mandamine venit,
 Ipsius Henricum fratrem praecepit amandum
 655 Huius in occursum regredi trans litora Padi,
 Ut sublimandam regni splendoribus heram
 Tanti compositus ducis ornaret famulatus.
 Qui, studio mentis praecepta sequens senioris,
 Egreditur certe cum regali legione
 660 Castraque reginae gaudens petiit venerandae,
 In quis cum sociis residebat denique multis,
 Illam condigne summo comitatus honore,
 Donec regali praesentaret faciei.
 Quae merito regi statim placuit satis ipsi
 665 Eligiturque sui consors dignissima regni.
 Tunc rex se novitate rei cernens retineri,
 Tempore ne patrias instante rediret ad oras,
 Liudulfum placuit carum praemittere natum,
 Ut gens Saxonum fortis volitaret ad illum
 670 Et regnum sub patrono staret bene tanto.
 Qui, parens iussis devota mente parentis,
 Ad patriam rediit curam regnique recepit,
 Omnia prudenter necnon nimium sapienter
 674 Complens, in patria quae tunc fuerant facienda.
fol. 147^v Interea dux Henricus, regis venerandus
 Frater, in Italia cordis conamine summo
 Obsequiis operam gessit regalibus aptam,
 Officium non germani solummodo cari,
 Sed mage ius servi studio complendo benigno.
 680 Hinc non inmerito regi placuit satis ipsi,
 Est quoque reginae fraterno iunctus amore

650 manda telis *M* 653 hoc] hos *M* 657 Tanti ducis
 compositus *M*¹ (*m. 2 transposuisse videtur*) 674 sq. Complens
 — fuerant et Interea — regis in ras. *m. 1 M* 679 benigni *M*
 680 regi/ placuit *M*

Affectuque pio fuerat dilectus ab illa.

Tunc rex Italicum peragraverat undique regnum,
Primates regni propriae subdens ditioni.

685 His quoque completis iuxta votumque locatis,
Ne Beringarius regnum raperet sibi rursum,
Conradum cum non paucis ex agmine lectis
In Papia residere ducem iussit sapientem,
Cui veneranda suae dederat consortia natae;

690 Ipseque continuo rediit cum coniuge clara,
Intendens patriae sedem festinus adire.

Quem gavisa quidem plebs suscepit venientem,
Altithrono grates spargens super aethera dulces,
Qui, miserando suae plebis solita pietate,

695 Quem pius elegit, regem cum pace reduxit.

Hac ita laetitia dignis rebus celebrata,
Advenit dux Conradus cum pace reversus,
Adducens Beringarium supra memoratum
Ipsius ingenii captum sic arte profundi,

700 Gratis ut Ottoni venit se subdere regi.

7148^r Tunc idem rex, qui semper fecit sapienter,
Hunc regem certe digno suscepit honore,
Restituens illi sublatis culmina regni —
Ista percerte tantum sub conditione,

705 Ut post haec causis non contradiceret ullis

Ipsius imperio multis longe metuendo,

Sed ceu subiectus iussis esset studiosus;

Hoc quoque sollicitis decrevit maxime dictis,

Ut post haec populum regeret clementius ipsum,

710 Quem prius imperio nimium corripuit amaro.

Qui, se complendis simulans promptum fore iussis,

Ocius abscessit patriam laetusque petivit.

Ast ubi sublimem regni possederat arcem,

Laesus suadelis quorundam namque sinistris,

715 Mox infelici graviora quidem iuga genti

706 mutuendo *M* 707 studiosis sic *M* 710 contrivit?
compescit? * *f.* confregit

- Infert vi magna pro despectu sibi facto,
 Se regnum pretio contestans emere magno
 Nec fore culpandum, si ius fregisset avorum,
 Sed magis Ottoni culpae meritum reputari,
 720 Ipsi primates plebis qui venderet omnes.
 Haec res ad regem mox ut pervenit eundem,
 In Beringarium iusta succenditur ira,
 Corde super populi damnis maerens miserandi,
 In meliusque statum studuit convertere rerum.
 725 Et faceret citius, Christi munimine fultus,
 Si non fortunae restaret causa sinistrae.
 fol. 148^v Namque decore sui florente per omnia regni,
 Cum se gauderet cunctis fulgere secundis,
 Protulit antiqui renovata lues inimici
 730 Fraudis commentum cunctis per saecula dolendum,
 Iam tunc pacificum temptans confundere regnum;
 Hoc ut quantocius posset patrare malignus,
 Regni rectores primum turbaverat omnes,
 Sperans interitum plebis mox esse futurum.
 735 Denique famosi natus regis Liudulfus,
 Ut cognovit amicitiae signis satis aptis,
 Quanto perfectae fidei dilexit amore
 Henricum regis fratrem regina fidelis,
 Quodque suae fidei studio se subdidit omni,
 740 Tangitur interni iaculis secreto doloris,
 Haut ira fervens, odii nec felle tabescens,
 Sed super amisso carae genitricis amore
 Ex aegri latebris ducens suspiria cordis;
 Deceptusque malis permultorum suadelis,
 745 Pertimuit fragilis pro consuetudine mentis,
 Quod post non uti donis deberet honoris
 Condigni, sed forte locum subire secundum.
 (Quod fieri Christus numquam permetteret aequus,

716 facta *M*; * *dist.* 721 Hęc (*Hex* corr.) *M* 724 statuit
 studuit *M*¹ statuit studiū *M*² (*corr. m. antiqua opinor, non*
Celt.) 730 seda dolentum *M*

Si staret regnum iusta sub pace quietum.)

- 750 Ast ubi subtristi vultu saepissime patri
Monstratur maestus, solito nec more serenus,
Sunt qui decepti serpentis fraude dolosi

* * *
* *

149^r

- 1141 Sed quo regalem patris hinc augeret honorem.

His rex compertis, ex prosperitate fidelis
Laetatus prolis, tota dulcedine mentis
Haec illi mandat scriptis extimplo remissis:

- 1145 'In saeculum saeculi maneat laus omnipotenti,
Qui dedit in tantis temet gaudere secundis,
Grates atque tibi dentur, karissime fili,
Quem constare quidem penitus cognosco fidelem,
Haut obscura tuae fidei quia signa dedisti,

- 1150 Cum per te regnum cupiens augescere nostrum
Signasti nobis proprii decus omne laboris.
Hinc ego gratanter, quae fecisti sapienter,
Accipiens, vice conversa condigna rependo
Hoc ipsumque tibi regnum committo regendum,

- 1155 Imperio subdi nostro quod constituisti;
Praecipioque tibi iussis, dilecte, paternis,
Ut, quem victrici populum dextra superasti,
Absque mora tecum facias firmare tenendum
Foedus, cum iuramento structum metuendo.'

- 1160 Haec dux Liudulfus decreta legens venerandus,
Laetior ex mandatelis tantae pietatis,
Iussus cum iuramento religat sibi firmo
Ad patris obsequium populum digne moderandum.

- 1165 His bene dispositis, summo cum foedere pacis

149^v

Ardens absentis faciem meruisse parentis,
Coniugis et karae dulci devictus amore
Ac prolis geminae longe pos terga relictæ,

- Posthabitaefines patriae placuit repedare,
 Quo post exilii pondus nimium grave duri
 1170 Posset quandoquidem patriae captare quietem.
 Utque celer morulis haec impleret sine cunctis,
 Non iter optatum pondus tardaverit ullum,
 Collectim proprias iussit praemittere gazas,
 Ipsius et faciem turbam praecedere totam,
 1175 Quam belli causa secum deduxerat illo,
 Promittens ipsum, vita comitante, futurum
 Ad fines patriae spatii post tempora parvi.
 Hoc quoque melliflui verbis signaverat oris,
 In quis castellis, in quis voluitque locellis
 1180 Sumptus hospitii dignos sibimet reparari.
 Hac moti fama nostrates desiderata,
 Affectu cordis gaudebant interioris;
 Omneque maeroris pondus cunctique doloris,
 Quod prius absentis causa tulerant senioris,
 1185 Ex animo deponentes, communiter omnes
 Causam laetitiae duxerunt esse supremae,
 Si post paucorum meruissent ergo dierum
 Cursus, promissi iuxta praeconia laeti

* * *
 * *

- fol. 150^r Aeque ferens sceptrum, capitis diademaque pulchrum
 1480 Atque sui cultus omnes regalis amictus.
 Ornatus sed maioris suscepit honoris
 Augusto summo pariter mox conbenedicta.
 Actenus Oddonis famosi denique regis
 Gesta, licet tenui Musa, cecini modulando.
 1485 Nunc scribenda quidem constant, quae fecerat idem
 Augustus solium retinens in vertice rerum. —
 Tangere quae vereor, quia femineo prohibebor

1168 placuit repedare *in ras. m. 1 M* 1172 *f. Nec*
 1182 interiores *M* 1188 loeti *M* fol. 149 et 150 *inter-*
ioribus fol. evulsis extrema fasciculi sui sunt. 1480 regales *M*
 1481 maioris (is *in ras. m. 2*) *M* 1483 Hctenus, *H minio script.*

Sexu, nec vili debent sermone revolvi:

Qualiter invicti duro luctamine belli

- 1490 Obtinuit constructa locis castella marinis,
Quae Beringarius coniunx possedit et eius,
Ac illum, iuramento cogente peracto,
Misit in exilium misera cum coniuge Willa;
Qualiter et recti compunctus acumine zeli

- 1495 Summum pontificem, quaedam perversa patrantem
Eius nec monitis dignantem cedere crebris,
Sedis apostolicae fraudari fecit honore,
Constituens alium rectoris nomine dignum;
Qualiter et regno tranquilla pace quieto

- 1500 Nostrates adiens, illic iterumque revertens,
Necnon amborum retinens decus imperiorum,
Ipsius prolem post illum iam venientem,
1150^v Scilicet Oddonem, nutricis ab ubere regem,
Ad fascès augustalis provexit honoris

- 1505 Exemploque sui digne fecit benedici;
Haec igitur nostris nequeunt exponier orsis,
Sed quaerunt seriem longe sibi nobiliorem.
Hinc ego, tantarum prohibente gravedine rerum,
Ultra non tendo, finem sed provide pono,

- 1510 Post haec in coepto ne succumbam male victa.

His ita finitis et summatim replicatis,

Est ingens regis pietas oranda perennis,

Quo pius augustos praestet deducere nostros

Instantis vitae tempus feliciter omne,

- 1515 Et, fultos semper cunctis ad vota secundis,
Ecclesiae multos custodes servet in annos,
Nobis solamen dantes clementius. Amen.

1510 incepto *M*

1513 augustus *M*

Ecce meae supplex humilis devotio mentis
 Gliscit, felicis primordia Gandeshemensis
 Pandere coenobii, quod cura non pigritanti
 Construxere duces Saxonum iure potentes,
 5 Liudulfus magnus clarus quoque filius eius
 Oddo, qui coeptum perfecit opus memoratum.

Ordo nunc rerum deposcit debitus harum,
 Ut prius illustris constructio Gandeshemensis
 Apto coenobii recinatur carmine nostri.
 Quod nam construxisse ducem reverenter eundem
 5 Constat Saxonum, quem praedixi, Liudulfum.
 Hic, praenobilium natus de stirpe parentum,
 Ortus atque sui respondens nobilitati
 Moribus egregiis usuque suae probitatis,
 Inter Saxones crevit laudabilis omnes;
 10 Namque fuit strenuus, forma nimiumque decorus,
 Prudens in verbis, in cunctis cautus agendis,
 Atque sui generis solus spes et decus omnis.
 Hinc nam Francorum magni regis Hludowici
 Militiae primis adscriptus paene sub annis,
 15 Ex ipso digne summo sublatus honore,
 Gentis Saxonum mox suscepit comitatum;
 Ac cito maioris donatus munere iuris,
 Principibus fit par, ducibus sed nec fuit impar,
 Quique suos omnes vicit pietate parentes,
 20 Non minus insignis pompa vincebat honoris.

3 pigritana hl

5 perdixi h; quae l v. 6—23 (om v. 20) exstant in s
 7 atque] quique hls 14 primus hl 17 maiori ls 18 par om. h

Cui coniunx ergo fuerat praenobilis Oda,
 Edita Francorum clara de stirpe potentum,
 Filia Billungi, cuiusdam principis almi,
 Atque bonae famae generosae scilicet Aedae.

25 Haec igitur crebro precibus consueverat Aeda
 Se totamque suam domino committere vitam,
 Saepius atque piis insistens sedula factis
 Promeruit, bene promissis edocta supernis,
 Discere, baptista Christi referente beato,
 30 Quod sua progenies saeculis quandoque futuris
 Possessura foret iuris decus imperialis.

Ergo nocturnas quondam scindente tenebras
 Aurora lucis splendore suae rutilantis,
 Haec prostrata sacram solito iacuit secus aram
 35 Sacratam sub baptistae Iohannis honore,
 Oratu pulsando iugi penetralia caeli.

Cumque piam studiis mentem laxavit in illis,
 Vidit prona pedes hominis propius sibi stantis;
 Ac, commota parum, volvebat pectore multum,
 40 Quis foret ille, suum qui conturbare secretum
 Praesumpsisset in hac hora precibus satis apta.
 Fronteque de terra, modicum conversa, levato

Aspexit iuvenem miro splendore micantem,
 Indutum vestis velamine flavicomantis,
 45 Ceu foret e pilis curvi contexta cameli;
 Cuius candori nimio pulchrae faciei
 Barbula parva, nigris sociata colore capillis,
 Quoddam splendentis praestabat stemma nitoris.
 Quem matrona videns nec mortalem fore credens,

50 Obstupuit mentis iuxta morem muliebris,
 Procumbens subito magno terrore coacta.
 Ille sed affatu blando trepidam refovendo
 Inquit: 'Ne trepides nec perturbata pavescas;
 Sed cognosce, gravis pulso terrore timoris,

31 Promissura h 33 splendorem l 37 laxaret h
 39 commata l 44 Indultum l 49 necnon mortalem hl
 52 effatu l 53 trepidas hl, f. timeas

- 55 Quis sim: magna tibi portans solamina veni.
 Nam sum Iohannes, liquidis qui tinguere lymphis
 Christum promerui. Quia nos crebro coluisti,
 Nuntio, virginibus sacris tua clara propago
 Instituet claustrum, pacem regnique triumphum,
 60 Dum sua religio studio steterit bene firmo.
 Hinc tua progenies saeculis quandoque futuris
 Culmine pollentis tanto clarescet honoris,
 Ut terrenorum nullus tunc tempore regum
 Iure potentatus illi valeat similari.’
- 65 Dixerat, et subito rediens penetraverat aethra,
 Linquens matronae solamen dulce benignae.
 Huius magnifici decoris promissio grandis
 Progeniem domnae claram specialiter Odae
 Signavit: de qua natus dux inclitus Oddo
- 70 Scepтрis Henricum regem genuit satis aptum;
 Qui pater augusti fuit Oddonis venerandi,
 Eius, qui, regis fultus virtute perennis,
 Postquam Saxonum rexit patris vice regnum,
 Nutu divino benedictus namque secundo,
- 75 Imperii sedem Romani dignus eandem
 Ac sceptrum iuris susceperat imperialis,
 Aequivocumque sui natum pariter benedictum,
 Disponente pia regis bonitate perennis,
 Imperii sedem conscendere fecit eandem
- 80 Atque pari similis splendore frui ditionis.
 Haec igitur modici demonstrat pagina libri
 Plenius, e causis rerum quem scripsimus harum.
 Nunc ad opus coeptum devote perficiendum
 Est convertendus stilus noster studiosus. —
- 85 Ast ubi Liudulfo fuerat venerabilis Oda
 Foedere legali coniuncta, suo seniori,
 Inter nostrates celebris profecerat omnes
 Moribus et factis, callem gradiens pietatis;

- Exemploque suae vivens matris venerandae,
 90 Se totam domino commendabat prece sacra,
 Corde tenens matris monitum claustrī faciendi.
 Hinc nam legalem non raro sui seniore
 Exhortabatur blandis nimium suadelis,
 Ut de gazarum construxisset propriarum
 95 Sumptu coenobium divinis laudibus aptum,
 In quo sacrandae domino velamine sacro
 Finetenus castae possent habitare puellae
 Atque vacare sui sancti famulamine sponsi.
 His ergo monitis vir concedendo fidelis
 100 Coniugis electae precibus consenserat apte;
 Ac sic communi similis conamine voti
 Deservire deo coeperunt protinus ambo.
 Quis fuit ecclesiae possessio denique parvae
 Trans ripas Gandae supra montana locatae,
 105 Unde locum celebrem vocitabant Gandeshemensem.
 Illic, obsequio domini digne celebrando
 Dum locus investigari posset magis aptus,
 Communi multas vita iunxere puellas;
 Atque sui natam decreverunt Hathumodam
 110 His habitu similem fieri sociamque perennem.
 Utque puellaris rector fore posset ovilis,
 Primitus hanc ipsam reverenter ad instituendam
 Tradebant abbatissae cuidam venerandae,
 Quae, praelatarum vice succedendo priorum,
 115 Tunc Herifordensem sortita fuit sibi sedem.
 Tali divinum meditati sunt famulatum
 Nisu Liudulfus coniunx insignis et eius.
 Post haec acceptis proprii scriptis senioris,
 Scilicet almifici regisque pii Hludowici,
 120 Eius permissu cum non modico comitatu
 Romam pergebant sanctique patris visitabant
 Sedem muneribus dignis precibusque benignis,

91 monitum] f. uotum 93 nimirum l 107 aptum h^pl
 108 Communi h^l, Coram h^p, Co... l 111 Atque h^l 116 Tale h^l
 117 Nisi l 121 pergebat l patrem l 122 Eidem h^l

- Ipsius auxilio deposcentes sua vota
 Iuxta velle dei sese persolvere posse.
 125 Isdem temporibus possedit papa beatus
 Sergius ecclesiae primatum namque regendae.
 Hic ubi perlegit cartas regis sibi missas,
 Sensit honore ducem summo dignum venientem;
 Et perquirendo causam, qua venerat illo,
 130 Affatu miti blandum se praebuit illi.
 Quem ceu pontificem summum merito venerandum
 Exorans dux Liudulfus cum coniuge pronus,
 Utitur his verbis tota dulcedine mixtis:
 'Inclite papa tuis ne sis durus peregrinis,
 135 Qui de longinquis terrarum venimus oris
 Muneribus nostri famulatus te venerari.
 Nitimur ardentis toto conamine mentis
 Condere coenobium domini sub honore sacrandum;
 Unde quidem visum nobis est maxime iustum,
 140 A te consilii solamen quaerere certi
 Et studium nostri tibi rite precando fateri,
 Qui caput ecclesiae toto dominaris in orbe;
 Quo, si forte tibi placeat devotio nostri,
 Auxilium praebente tua pietate paterna,
 145 Quod votis gerimus, factis bene perficiamus.
 Ac tu, consilium cuius merito flagitamus,
 Susceptis donis clementi pectore nostris,
 Scilicet et regis compulsus amore perennis,
 Praesta sanctorum nobis sacra pignora, quorum
 150 Omnis coenobii constructio possit honori
 Apte signari sacris meritisque tueri.
 Utque sit absque iugo regum per saecula potentum
 Nec terrenorum patiatur vim dominorum,
 Hoc rectoris apostolici solum ditioni
 155 Tradimus ad defendendum pariterque regendum.'
 Haec dux. At summus praesul sic Sergius orsus

125 Hisdem *l* 129 ille *l* illic *h* 130 Affectu *l*
 133 Ut igitur *l*, Utique *h* 146 cuius] nimis *hl* 151 mentis-
 que *hl* 156 Et *hl*

- Inquit: 'Te miti complector pectore, fili,
 Consortemque tuam pariter complector amandam,
 Atque piis studiis gaudens congaudeo vestris,
 160 Nec vobis credo fas esse negare petita.
 Hic duo rectores fuerant aliquando potentes,
 Praesul Anastasius sedis sanctissimus huius
 Et coapostolicus sacer Innocentius eius,
 Qui post pastorem Petrum Paulumque magistrum
 165 Ecclesiae meritis celebres fulsere supremis;
 Quorum tam magna servantur corpora cura
 Hactenus a cunctis huius rectoribus urbis,
 Ut nec particulam quisquam subtraxerat umquam,
 Pleno membrorum numero remanente sacrorum.
 170 Sed quia iure piis concedere debeo votis,
 Amborum vobis donabo pignora gratis,
 Corporibus sacris abscisa patenter ab ipsis,
 Si sacramento confirmatis mihi facto
 Haec in coenobii venerari iam memorati
 175 Finetenus templo vestri munimine facto,
 Nocte dieque sacris illic resonantibus hymnis
 Necnon accenso praeclaro lumine semper;
 Hoc et apostolici iuris, sicut et petiistis,
 Coenobium nostri designamus ditioni,
 180 Ut terrenorum sit securum dominorum.'
 His dux promissis laetatus corde verendis,
 Mandatis se pontificis summi fore sacris
 Mox responsurum factis, inquit, studiosis,

 Qui foret ecclesia dignus mox aedificanda.
 185 Ut fert multorum sententia vere scientum,
 Proxima coenobio fuerat tunc silvula, cincta
 Collibus umbrosis, quibus et nos cingimur ipsis;
 Necnon in silva fuerat sita parvula villa,

160 esse fas credo *h^p* fas esse credo *hⁱ* 168 sub-
 traxerit *h* 177 accensu *l* 178 sicut et] *f. et delendum*
 180 Ut quidam terr. *hl.* 182 se] seu *l* post 183 versus
 intercidissee videtur 185 vera *l* 186 cuncta *hl*

- In qua Liudulfi soliti stabulare subulci
 190 Intra saepta viri cuiusdam lassa quieti
 Corpora nocturnis sua composuere sub horis,
 Dum sibi commissos debebant pascere porcos.
 Hic quondam, cum sanctorum venerabile festum
 Esset cunctorum mox post bidnum celebrandum,
 195 Sub noctis claras tenebris ardere lucernas
 In silva multas ipsi videre subulci.
 His visis, cuncti mirabantur stupefacti,
 Quid nova splendentis vellet sibi visio lucis,
 Miro nocturnas scindens splendore tenebras;
 200 Hocque domus patri narraverunt tremefacti,
 Demonstrando locum, quem lux perfuderat, ipsum.
 Qui visu clare cupiens audita probare,
 Extra tecta domus illis habitans sociatus,
 Insomnem coepit noctem servare sequentem,
 205 Non claudens oculos somno suadente gravatos,
 Donec accensas rursum rutilare lucernas
 Aucto vincentes numero videre priores
 Ipso quippe loco, sed prisca, qua prius, hora.
 Ominis hoc signum felicitis namque serenum,
 210 Ut Phoebus radios spargebat ab aethere primos,
 Fit notum, fama cunctis prodente iocunda;
 Nec latuisse ducem dignum potuit Liudulfum,
 Aures sed citius dicto pulsaverat eius.
 Ipseque sacrata festi mox nocte futuri,
 215 Observans caute, si quicquam postea tale
 Caelitus ostensi monstraret visio signi,
 Cum multis silvam perniox conspexerat ipsam.
 Nec mora, cum nebula terras nox texerat atra,
 Undique silvestris per gyrum denique vallis,
 220 In qua fundandum fuerat praenobile templum,
 Ordine disposito cernuntur lumina plura;
 Quae simul arboreas umbras noctisque tenebras

205 Nunc l 206 rursus hl 208 sed prisco quam
 prius (plus h) hora hl 212 laicus se duce l 216 mon-
 strarit h 220 quo hl

- Clare pollentis scindebant luce nitoris.
Hinc simul astantes, domino laudem referentes,
225 Omnes esse locum firmabant sanctificandum
Eius ad obsequium, qui luce repleverat illum.
227 At dux, caelesti non ingratus pietati,
229 Consensuque suae dilectae coniugis Odae,
228 Arboribus mox succisis spinisque resectis
230 Omnino vallem mundari iussit eandem;
Silvestremque locum, Faunis monstrisque repletum,
Fecit mundatum divinis laudibus aptum.
Hinc, quos poscit opus, prius acquirens sibi sumptus,
Protinus ecclesiae construxit moenia pulchrae
.
235 Quae splendor lucis designavit rutilantis.
Hac igitur causa fuerat iam coepta secundo
Coenobii sub honore dei constructio nostri.
Interea lapides structurae convenientes
Non potuere locis nancisci prorsus in illis;
240 Unde moram templi patitur perfectio coepti.
Abbatissa sed a domino sperans Hathumoda
Impetrare fide credentes omnia posse,
Frangebatur sese nimio persaepe labore,
Nocte dieque deo sacris studiis famulando;
245 Et, subiectarum multis illi sociatis,
Caelitus auxilii petiit solamina ferri,
Ne non perfectum remaneret opus bene coeptum.
Nec mora, caelestem, quam quaerebat, pietatem
Sensit adesse sui votis promptam misereri.
250 Nam, ieiunando sacris precibusque vacando
Cum prostrata die quadam iacuit secus aram,
Vocis mansuetae <monitis compellitur ire>

227 coelestis l 228 reiectis hl 232 Fecit] Fuit l
234 'desiderantur versus. deficiunt duo carmina' h^{pl}, 'defi-
ciunt duo versus' hⁱ 236 fuerat om. h.; secundo] * f.
sacranda 242 credente omnia h, credente praevia l
246 solamine l 249 ad sese hl promptum l 252 Vocis
mansuetae die quadam (q. om l.) iacuit secus aram hl

- Atque sequi volucrem, quem iam progressa sedentem
Cerneret in saxi cuiusdam vertice magni.
- 255 Ipsaque, complectens animo praecepta parato,
Egreditur, dictis credens ex corde iubentis;
Ac, cementariis secum sumptis bene gnaris,
Perrexit citius, quo duxit spiritus almus,
Donec ad coeptum pervenit nobile templum.
- 260 Illic candidulam vidit residere columbam
In designati praecelso vertice saxi.
Quae mox expansis volitans praecesserat alis,
Temperat atque suum non sueto more volatum,
Posset ut aereos directo tramite sulcos
- 265 Cum sociis gradiendo sequi virguncula Christi.
Cumque columba locum volitans venisset ad illum,
Quem nunc non sterilem magnis scimus fore petris,
Descendens terram rostro percusserat illam,
Sub cuius lapides latuerunt aggere plures.
- 270 Quo certe viso Christi dignissima virgo
Emundare locum socios praeceperat ipsum
- 272^a [Et molem terrae circumfodiendo secare]
- 272^b Tellurisque gravem fodiendo scindere molem.
Quo facto, praestante pia bonitate superna,
Copia magnarum monstratur multa petrarum,
- 275 Unde monasterii cum templo moenia coepti
Omnia materiam possent traxisse petrinam.
Hinc magis atque magis toto conamine mentis
Factores templi domini sub honore sacrandi
Instabant operi mox nocte dieque recenti.
- 280 Sed dux Liudulfus, primus qui conditor eius
Exstitit et cura cuius processit origo
Omnis structurae, precibus poscentibus Odae,
(Pro dolor) ad summum non duxit opus studiosum,
Sed, naturalis saeva tactus nece mortis,

254 sani l 259 perrexit hl 261 Inde signati prae-
celsa l 263 Temporat l; sueto] facto l 264 Posse tunc
hl aereos om. l 270 certa hl 271 socias l 279 Insta-
bat l 283 studiosum] f. memoratum

- 285 Cogitur ante suum factori reddere flatum,
 Quam perfecta domus domini foret inclita prorsus;
 Commisitque suae carae moriendo relictæ
 Atque suis natis, ducibus supra memoratis,
 Totius instantis pondus curamque laboris,
 290 Exorans votis, ut complerent, studiosis,
 Omnem coenobii structuram perficiendi.
 Cuius in antiquo corpus venerabile templo
 Tunc gremio terræ commendatum fuit apte:
 Ossa sed annorum post decursus aliquorum
 295 Sunt hinc ecclesia translata locanda novella.
 Forsan ad hoc illum mundo deus abstulit isto,
 Dum vix ætatis febres tetigit mediocris,
 Illustris domnae post hæc ut plenius Odae
 Mens, intenta deo, posset tractare superna,
 300 Expers carnalis totius prorsus amoris.
 Nec tamen auxilii solamen denegat illi,
 Sed præstabat opem solita pietate recentem,
 Qua suffulta suas posset ditescere nonnas
 Omnibus his rebus, noster quibus indiget usus.
 305 Ergo sui natam, Liutgard de nomine dictam,
 Nutu clementis regis præstante perennis,
 Elegit clarus Francorum rex Hludowicus
 Regni consortem sibimet sociamque perennem,
 Filius illius, cuius dono Liudulfus
 310 Suscepit primum propriae gentis dominatum.
 Quae, regina quidem nobis ad prosperitatem
 Facta, suae dignum sanctae matri famulatum
 <Consensu> regis præbens, proprii senioris,
 <Maxima> coenobio permisit commoda nostro.
 315 Interea Christi virgo felix Hathumoda,
 Cum gregis undenos curam bis gesserat annos,

289 infantis *hl* 290 * *dist.* 295 hac in *hl* 296 ad-
 huc *hl* 297 febres] *f. fines*; *mediocres h^{pl}* 299 inten-
 tata *h* 300 prorsus totius *l* 303 Quae *h* 304 noster
om. l; indiget *l* 305 Luitgarda (Luitgardae *h*) nomine *hl*
 308 sacramque *hl* 314 promisit *hl*; nostra *hl*

- Ocius in Christo moriens transivit ad astra;
 Gerbergae tenerum commisit ovile regendum.
 Haec fuit illustri cuidam nimiumque potenti
 320 Desponsata viro, Bernrad de nomine dicto:
 Sed sese Christo clam consecraverat ipsa
 Caelesti fera sponso velamine sacro,
 Omnino sponsum spernens animo moriturum.
 Nec tamen extimplo, pro seditione cavenda,
 325 Auro fulgentes potuit deponere vestes,
 Induitur solito sed vestitu pretioso.
 Interea venit, quem sponsa dei reprobavit,
 Uti colloquiis eius quaerens manifestis;
 Audivit vero, votum quia fecerit ipsa
 330 Velle puellarem caste servare pudorem.
 Quae cum tardaret cito nec procedere vellet,
 Quod prius audierat, verum fore valde timebat;
 Inpatiensque morae domnam precibus placat Odam,
 Donec ipsa suam iussit procedere natam,
 335 Ornatam pulchre cultu vestis pretiosae
 Necnon gemmatis sponsarum more metallis.
 Ast ubi Bernradus vidit, quam desideravit,
 His verbis caram causari fertur amicam:
 'Non raro didici, fama prodente sinistra,
 340 Quod tu nitaris nostrum disrumpere pactum
 Et fidei foedus servandum solvere prorsus.
 At nunc ad bellum citius properare futurum
 Praecepto regis cogor, nostri senioris;
 Hinc tempus quidni non est hoc discutiendi.
 345 Si redeam certe sospes, comitante salute,
 Scito procul dubio, quod te mihimet sociabo
 Atque tui votum penitus pessumdabo vanum.'
 Dixerat, et dextra, permotus mente, levata
 Iurat per gladium per candidulum quoque collum,
 350 Iuxta posse sui factis praedicta repleri.

320 Bernrado nomine <i>hl</i>	322 fera] fervens?	330 puel-
larum <i>l</i>	331 tardarat <i>l</i>	340 te <i>hl</i> nitans <i>l</i>
ni <i>hl</i>	345 Si] Sed <i>l</i>	344 quod

- Respondens ergo Gerberg ait ore modesto:
 'Christo me totam committo meam quoque vitam,
 Utque fiat de me iuxta domini rogo velle.'
 His ita colloquiis mutuo sermone peractis,
 355 Bernrad mox abiit casuque suo cito sensit
 Nil contra dominum quemcumque valere superbum,
 Et, quia plus iusto deliquit inania fando,
 Decidit in bello, victus virtute superna;
 Ac Christi virgo sponsi caelestis amori
 360 Se mox coniunxit, quem caste semper amavit.
 Cuius primatus sexto, ni fallor, in anno
 Brun dux, ecclesiam promptus defendere sanctam
 Incursu de saevorum satis Ungariorum,
 (Pro dolor) ex ipsis domini pravis inimicis
 365 Occiditur binis cum praesulibus venerandis
 Omnibus atque viris propriae pariter legionis.
 Quo mox occiso, iunior frater suus Oddo,
 Dux factus populi dono regis Hludowici,
 Respondit factis sanctae voto genitricis,
 370 Ac studio simili concordans nititur illi
 Cultibus ecclesiam dignis ornare novellam,
 Quae post haec anno fuerat sacrandam secundo,
 Moenia coenobii perfecit <et> omnia nostri,
 Commoda mansuris illic per saecula puellis.
 375 His bene perfectis iuxta praecepta parentis,
 Eligitur, domna poscente videlicet Oda,
 Ipsa dies templo condigne sanctificando,
 In cuius noctis medio quam pluribus illo
 Tertio conspicuae quondam fulsere lucernae,
 380 Et quod cunctorum pariter venerabile festum
 Sanctorum vasti fuerat per climata mundi
 Principio mensis celebrandum rite novembris.
 Hac fama templi passim resonante sacrandi,
 Undique permultae mox confluxere catervae,

358 f. Occidit 359 * f. At 365 praesidibus hl
 375 * dist. 380 quid hpl 383 resonate hpl 384 permulta l

- 385 Optantes diei praesentes esse celebri.
 Scilicet aurorae primo candore micante,
 Omnis nostrarum collectim turba sororum,
 Susceptis patronorum gratulando piorum
 Corporibus sacris, pergit resonantibus hymnis
 390 Ad loca coenobii summo conamine structi.
 Tunc tandem, cunctis ad cultum rite paratis
 Festi, Wicberhtus praesul domini benedictus
 Dedicat hoc templum domini sub honore decorum
 Omnibus ad laudem sanctis per saecula perennem,
 395 Quorum tunc festum digne fuerat celebrandum.
 Hoc nam facta fuit clari sacratio templi
 Centum mansurnis octo vicibus revolutis
 Octonis denis, uno pariter supraucto,
 Postquam virgo puellaris sine sorde pudoris
 400 Saeclorum regem peperit propriumque parentem.
 Tunc coepere locis primum silvestribus illis
 Carmina divinae laudis clare resonare.
 Exin et illius nostri collectio coetus
 Illic permansit domino iugiter famulando.
 405 Et, licet abbatissa gregem Gerberga recentem
 Caute servaret crebris monitisque doceret
 Conservare, suae fuerant quae congrua vitae,
 Contra propositum nec quid patrare profanum,
 Domna tamen conversando venerabilis Oda
 410 Intra claustra monasterii cura vigilanti
 Scrutatur coniunctarum persaepe sororum
 Actus et studium, mores, vitae quoque cursum,
 Ne vel contempta maiorum lege sequenda
 Vivere lege sua reprobe praesumeret ulla,
 415 Vel locus illiciti foret ullius peragendi,

385 dixi p. e. celebris l	386 aurora l	387 col-
lectum hl	396 *f. Haec	397 mansuris hl
f. decies	400 propriamque hl	402 dare l
Exin est h	406 servare — docere hl	403 Exinet l
servando h	413 concepta hl	407 fuerat h
415 illius hl		409 con-
		414 persumeret l

- Exemploque suo praemonstravit facienda.
 Et, ceu prudentis dulcis dilectio matris
 Nunc terrore suas prohibet delinquere natas,
 Nunc etiam monitis bona velle suadet amicis,
 420 Sic haec sancta suas caras instruxit alumnas,
 Nunc dominatricis mandando iure potentis,
 Nunc etiam matris mulcendo more suavis,
 Quo vita simili cunctae communiter uni
 Servirent regi, iubilant cui sidera caeli.
 425 Praeterea, quas maternae pietatis amore
 Nutrivit, vere magno veneratur honore,
 Has ipsas vocitando suas saepissime domnas.
 Nam quoties neptes eius proceresque nepotes,
 Quos praepollentis decus extollebat honoris,
 430 Eius ad implendum convenerunt famulatum,
 Certantes donis illam donare coruscis
 Regis ut illustrem socrum propriamque parentem,
 Illos mox verbis affari dicitur istis:
 'Exhortans moneo vos, o mea pignora cara,
 435 Ut maturetis condignis primule vestris
 Muneribus nostras large ditescere domnas,
 Hic servire piis debent quae sedulo nostris
 Patronis, quorum meritis, precibus quoque sacris
 Successus nobis optatae prosperitatis
 440 Necnon regalis decus accedebat honoris.'
 Hac ratione suam stirpem persuaserat omnem
 Erga coenobii cultum pie sollicitari;
 Et loca, quae generi dono regis Hludowici
 Possessura quidem proprium suscepit in usum,
 445 Permittente sua pariter pietate benigna,
 Ecclesiae tradi faciebat Gandeshemensi.
 Nec rex ipse locum sublimavit minus illum,
 Liudgardis pie reginae bonitate precante;
 Sed tradens illi largitur praedia multa

417 pudentis *h* 423 Quod *l* cuncta *hl* 428 neptis *l*
 432 socium *l* 435 primulae *h* primula *l* 438 mentis *l*
 448 pia *hl*

- 450 In ius Gerbergae, nostrae reatricis amandae,
 Ipsius illustris reginae namque sororis.
 Quae rex Arnulfus, successor scilicet huius,
 Post haec per scriptum regali iure statutum
 Firmat, vinetis eius dono superauctis.
- 455 Ac sic coenobio succedunt prospere plura,
 Summorum meritis intercedentibus almis
 Pontificum, quorum constat sub honore dicatum.
 Sed ne plus iusto fragiles extollere mentes
 Suaderet talis successus prosperitatis,
- 460 Utque probaretur felix nostri dominatrix,
 Vere iudicii salubris censura superni
 Perplures horum mundo subtraxerat isto,
 Quorum coenobium fuerat solamine fultum.
 Ergo rege pio iam defuncto Hludowico,
- 465 Qui regum primus nostros tradebat in usus
 Regali prius obsequio loca debita multa,
 Necnon cyrographis eius sub nomine scriptis
 Iura monasterii firmaverat omnia nostri,
 Eius post annos discessus denique paucos
- 470 Liudgardis regina, sui dignissima regni
 Consors, tantorum quae nobis causa bonorum
 Exiit, e mundo discessit (pro dolor) isto
 Non sine nostrarum magno rerum detrimento.
 Cui nam consimilis successit causa doloris,
- 475 Abbatissa bonis Gerberg quia dedita curis,
 Quae praedictorum suffulta iuvamine regum
 Necnon reginae germano foedere iunctae
 Coenobium donis ornavit saepe coruscis
 Usibus et quaestum nostris superaddidit amplum,
- 480 Postquam bis denos binos quoque praefuit annos,
 Officio vice reatricis perfuncta prioris,
 Deposito fragilis mortali pondere carnis

452 Quem hl 453 Post hac h, Post hic l 459 Suadent
 tales l 460 probantur l 462 subtraxerit l 465 regem l
 468 chyr- h chir- l 472 Exiit in mundo l, Exiit e
 mundo h 482 Deposita h^l

- Factori flatum reddebat ab aethre receptum;
 Orbatumque sui dimisit ovile sorori
- 485 Christinae procurandum sancteque tuendum.
 Quae, praefatarum mores sectando sororum
 Atque sui vitam bene praemeditando gerendam,
 Illis fit similis magnae fama probitatis,
 Quis fuit aequalis provectu nobilitatis.
- 490 Mater et illius, stabilem corrumpere cuius
 Mentem nullarum potuit mutatio rerum,
 Quominus obsequio domini fieret studiosa,
 Provocat exemplis illam, monitis quoque crebris,
 Ut, sese semper circumspiciens sapienter,
- 495 Commissum caute sibimet servaret ovile
 Necnon factorum iuxta meritum variorum
 Nunc pie subiectas monitis mulceret amicis,
 Nunc etiam verbis iuste terreret acerbis,
 Ne quem divini ritum cultus violari
- 500 Torpens affectus cordis permetteret eius.
 Ipsaque domna sui studio laudabilis Oda,
 Quae, claris splendens radiis mirae bonitatis,
 Sat dilecta deo fuerat, celebris quoque mundo,
 Semper maternae solito pietatis amore
- 505 Eius adoptivis studuit conquirere natis,
 Quicquid nonnarum deposcere sciverat usum;
 Odonisque ducis clari devotio grandis,
 Concordando suae votis carae genitricis,
 Auxilio regum, quibus exhibuit famulatum,
- 510 Ipsum virgineum coetum Christi famularum
 Fovit clementer necnon provexit amanter.
 Nec propriae vitae compelli quivit amore,
 Ut vel eas damno laedendo tangeret ullo,
 Vel minus impleret, quae mater digna iuberet.
- 515 Ac sic concessae sibimet per tempora vitae
- 486 praelatarum *l* 488 * forma *hl* 489 Qui *hl* pro-
 vecta *hl* 492 fient *l* 494 sapientem *hl* 496 mentem *l*
 502 splendens *h*, superintendens *l* 508 vocis *hl* 510 caetum *l*,
 castum *h^p*, castrum *hⁱ* 511 provixit *l* 515 commissa *l*

- Omni ferventis studuit conamine mentis
 Coenobio patronorum praebere suorum
 Ipsius auxilii semper tutamina certi;
 Nec vice terribilis metui petiit senioris,
 520 Sed bene mansueti genitoris ad instar amari:
 Unde loco non inmerito permansit in illo
 Hactenus insignis laus illius pietatis.
 Nos quoque permotae tantae dulcedine famae,
 Necdum maternis quae tunc prorupimus alvis,
 525 Sed fuimus vere longo post tempore natae,
 Haut minus illius constanter amore flagramus,
 Quam quae praesentem contemplabantur eundem
 Atque suae donis ditabantur pietatis.
 Hic igitur talis praeclarae vir pietatis,
 530 Qui pius urbicolis tribuit bona talia nostris,
 Morte sui matrem nostri domnamque potentem
 Praeveniendo prior, vetiti pro crimine pomi,
 Quod protoplastes degustavere parentes,
 Exiit membris limoso stamine textis
 535 (Pro dolor) atque seris clausit sua lumina mortis,
 Coetustrarum circumvallante sororum
 Pernimio domni fletu lectum morituri.
 Cuius ad exequias summo nisu celebrandas
 Undique nostrates confluerunt lacrimantes,
 540 Atque sui loetum cari senioris amarum
 Omnes inmodicis pariter flevire lamentis.
 Sed luctum procerum vulgi pariterque lamentum
 Vicit nonnarum miseranda querela suarum;
 Quae, pro defectu mentis solito muliebris
 545 Vivere spernentes citiusque mori cupientes,
 In lacrimando modum voluerunt ponere nullum.
 Hinc patris eiusdem cari domnique benigni
 Corpus per triduum conservabant inhumatum,
 Ceu sese lacrimis sperarent posse refusus

519 potuit h 524 nunque rumpimus h, nunquam rum-
 pimus l 526 Hanc h flagrari h 527 quae] qui h quo l
 532 poni l 535 limina h 544 meritis hl

- 550 Extincti flatum citius revocare reductum.
 Tandem concilium sapiens satis advenientum
 Decernens, vanae spei debere reniti,
 Ocius in tumulto non absque dolore parato,
 Sed luctu nimio circumstantum madefacto,
 555 Membra ducis tanti digne servanda locari
 Fecit in ecclesiae medio, quam struxerat ipse.
 Illic nostrarum studio certante sororum
 Continuis precibus dilectus spiritus eius
 Semper celsithroni commendatur pietati,
 560 Quo det ei requiem clemens sine fine perennem.
 Scilicet ante dies octo totidem quoque noctes,
 Quam ducis occasus miserabilis accidit huius,
 Ipsius nato, regi quandoque futuro,
 Nascitur Henrico famosus filius Oddo,
 565 Qui fuit electus regis pietate perennis
 Primus Saxonum rex post patrem strenuorum,
 Augustus Romanorum pariterque potentum.
 Mensibus hinc senis cursu volitante peractis,
 Dum decus hoc tanti clarum generis fuit ortum,
 570 In quo laeta procul dubio promissa repleta
 Christi baptistae creduntur primitus esse,
 Istius exiguae quae mox in vertice Musae
 Aedae namque suae memini fore dicta parenti,
 Oda nimis felix, nostri spes et dominatrix,
 575 Cum decies denos septem quoque vixerat annos,
 Vitam fine bono consummans transit ad astra,
 Expectans spe felici tempus redeundi
 Flatus atque resurgendi de pulvere pleni
 Corporis, in tumulto quod nunc sub tegmine duro
 580 Iuxta natarum requiescit busta suarum.
 Nec Christina, suis quae sola remansit alumnis,
 Iam tunc instantis grandis dulcedo doloris,
 Plus quam bis ternos post matrem vixerat annos,

551 consilium *hl* 552 variae *hl* 554 circum-
 stantium *hl* 560 Quod et *h^{pl}* 569 hortanti *hl*
 573 Aedae *hl* 576 consumens *hl* 579 * *dist.*

Sed reddens animam, factore vocante, beatam,
 585 Iungitur in lucis patria pacisque perennis
 Eius germanis, quarum pollebat honoris
 Heres et sanctae sectatrix inclita vitae.
 Quas matri cunctas in caelo consociatas,
 Alme pater, tecum praesta gaudere per aevum
 590 Illius et regni mercede perenniter uti,
 Quod retro cuncta tuis servasti saecula caris,
 Quo, te cum nato necnon cum flamine sacro
 Solum rectorem caelestibus imperitantem
 Dulci laetitiae laudantes voce iocundae

.

589 per eum *hl*

590 Illius boni *hl*

594 Dulces *hl*

—

INDEX NOMINUM.

- Abdrahemen *Pel.* 74.
 Abel *Mar.* 394.
 Abiathar *Mar.* 378. 411.
 Abigea *Mar.* 498.
 Abraham patriarcha *gest.* 192.
 Abraham eremita *Abr. passim.*
 Habraham *p.* 162, 2. 179, 2.
 Achar *Mar.* 81.
 Adam *Mar.* 214. *asc.* 18.
 Adelhardus *gest.* 582. Adhel-
 hardus *gest.* 516.
 Adiva *gest.* 112.
 Adonay Emmanuel *Sap.* 9, 4.
 Adrianus *Sap. passim.*
 Aeda *prim.* 24. 25. 573.
 Aedelheitha v. Aethelheitha
 Aedit v. Eadit.
 Aedwardus *gest.* 77.
 Aegyptus *Mar.* 697. 701. 826. 839.
 Aethelheitha *gest.* 474. 492. Ae-
 delheitha *gest.* 638.
 Aethiops *Dulc.* 4, 3.
 Afrodisius *Mar.* 840.
 Agapes *Dulc. passim.*
 Agnes *Agn. passim.*
 Alexandria *Gall.* II 3. 4, 1.
 Alpes *gest.* 623.
 Anastasius *prim.* 162.
 Andronicus princeps *Cal.*
 passim.
 Angli *gest.* 75.
 Anna mater *Mariae Mar.* 80.
 148. 160. 176. 180. 244. 265. 313.
 Anna prophetissa *Mar.* 679.
 Antiochus *Sap. passim.*
 Antonius *Pafn.* 9—11.
- Apollo *Gall.* 9, 1.
 Arnulfus rex *prim.* 452.
 Arnulfus dux *Baioariae gest.* 157.
 Artemia *Gall.* 2, 5. 5, 4.
 Aspasius *Agn.* 357.
 Athenae *Dion.* 18.
 Attica *Gall.* 2, 5. 5, 4.
 Aurora *Mar.* 359. *prim.* 33. 386.
 Avernus *Theoph.* 160.
- Bachica munera *Gong.* 218
 Baduliki *gest.* 181.
 Baioarii *gest.* 374.
 Basilius *Bas.* 17. 170. 239.
 Beringarius *gest.* 484. 565. 624. 686.
 698. 722. 1491.
 Bernrad *prim.* 320. 337. 355.
 Bethlem *Mar.* 546. 681. Bethleis
 in oris *Mar.* 644. 694.
 Bethsaida *Gong.* 316.
 Billung *prim.* 23.
 Bradan *Gall.* 9, 2. Brandan
 Gall. 12, 8.
 Brun dux *Saxoniae prim.* 362.
 Brunfrater *Otonis Magni gest.* 53.
 Burgundia regna *Gong.* 21.
- Caesariensis rectoris *Bas.* 19.
 Calimachus *Cal. passim.*
 Camena *Mar.* 9. 19. *Gong.* 77.
 Agn. 26.
 Carpus *Dion.* 46. 80. 86. 87.
 Ceres *gest.* 554. 575.
 Cherubin *asc.* 40.
 Chionia *Dulc. passim.*
 Christina *prim.* 485. 581.

Christus *passim*.
 Clemens I *Dion.* 107.
 Conradus *dux gest.* 447. 687. 697.
 Constans *Gall.* II 5, 2.
 Constantia *Gall. passim*.
 Constantinus *Gall. passim*.
 Constantius *Gall.* II 5, 2.
 Corduba *Pel.* 15. 69. 193.
 Cretensis presbiter *Dion.* 46.

Damaris *Dion.* 33.
 David *Mar.* 52. 81. *asc.* 98. 127.
 Theoph. 248. *gest.* 139. 252. 254.
 prol. 2, 20.
 Diana *Sap.* 5, 4. 32.
 Diocletianus *Dulc. passim*;
 p. 201, 5 *pro Adriano*.
 Dionysius *Dion.* 6. 25. 120.
 Domitianus *Dion.* 156.
 Drusiana *Cal. passim*.
 Dulcitius *Dulc. passim*.

Eadit *gest.* 77. 118. 398.
 Effrem *Abr. passim*.
 Elena *Gall.* 12, 11.
 Emmanuel *Sap.* 9, 4.
 Erebus *Theoph.* 170, 314.
 Evurhardus *gest.* 176. 206. 286.

Fides *Sap. passim*.
 Fortunatus *Cal. passim*.
 Franci *Gong.* 20. 217. 339. 366.
 gest. 3. 452. *prim.* 13. 22. 307.

Gabrihel *Mar.* 520.
 Galilaei *asc.* 122.
 Galli *Dion.* 132. 144. 163.
 Gallia *Dion.* 133.
 Gallicanus *Gall. passim*.
 Gallicia regio *Pel.* 93.
 Gallicii *Pel.* 107. 111.
 Gañda *prim.* 104.
 Gandeshemensis locus *prim.* 105.
 ecclesia prim. 446. *coenobium*
 p. 1, 28 *prim. prol.* 2. *grex*

gest. prol. 1, 9; Hrotsvit G.
gest. pr. 1. Clamor Validus
 G. *p.* 113. 8.
 Gerberg I. *prim.* 318. 351. 405.
 450. 475.
 Gerberg II *p.* 2, 2. *Mar.* 2.
 Bas. 1. *gest. pr.* 1.
 Gislberhtus *gest.* 209. 287.
 Gongolfus *Gong. passim*.
 Graecus] *asc. inscr.*

Hathumoda *prim.* 109. 241. 315.
 Hebraeus *Mar.* 263. *Theoph.* 83.
 Helias *Mar.* 398.
 Henricus I. *gest.* 7. 27. 68. 126.
 prim. 70. 564.
 Henricus *dux gest.* 46. 153. 174.
 215. 336. 654. 675. 738.
 Herifordensis *prim.* 115.
 Herimannus *gest.* 455.
 Herodes *Mar.* 638. 659. 692. 882.
 gest. 512.
 Hilarianus *Gall.* 13, 7.
 Hirena *Dulc. passim*.
 Hispania *Pel.* 170. Hispanii
 coloni Pel. 14.
 Hlotharius *gest.* 467. 481.
 Hludowicus II. *prim.* 13. 119.
 Hludowicus III. *prim.* 307. 368.
 443. 464.
 Hrotsvit *p.* 114, 24. 221, 3. Hrots-
 vithae *Mar.* 18. *asc.* 148.
 Gong. 12. Hrotsvitham *Pel.* 3.
 Clamor Validus Gandeshe-
 mensis *p.* 113, 8.
 Hugo rex *gest.* 486.

Iacobus frater domini *Mar.*
 inscr.
 Ida *gest.* 455.
 Iesus *passim*.
 Innocentius I. *prim.* 163.
 Ioachim *Mar.* 53. 64. 86. 162. 192.
 227. 270.
 Iob *Gong.* 61.
 Iohannes baptista *prim.* 35. 56.

- Iohannes apostolus asc. 90. *Cal. passim. Ioh. 1. 10.*
 Iohannes episcopus asc. *inscr.*
 Iohannes et Paulus primicerii *Gall. passim.*
 Ioseph *Mar. passim.*
 Israhel *Mar. 51. 107. 432.*
 Italia *Sap. 3, 6. gest. 469. 591. 676.*
 Italicus *Sap. 5, 1. gest. 467. 607. 630. 683.*
 Iuda *Mar. 50. 433. 450.*
 Iudaei *Mar. 560. 641. asc. 42. 50.*
 Iudaicus *Mar. 612. Gong. 288. 314. Theoph. 249.*
 Iuditta *gest. 158.*
 Iulianus p. 117, 7. *Gall. II passim.*
 Iuppiter *Gall. I 9, 1. Gall. II 7, 1.*
 Karitas *Sap. passim.*
 Latina lingua *Mar. 276. asc. inscr.*
 Liudgardis filia Liudulfi *prim. 448. 470. (Liutgard prim. 305.)*
 Liudgarda filia Ottonis Magni *gest. 421. 444.*
 Liudulfus dux Saxoniae *prim. prol. 5. v. 5. 85. 117. 132. 189. 212. 280. 309.*
 Liudulfus filius Ottonis Magni *gest. 122. 419. 427. 450. 609. 668. 735. 1160.*
 Loth *gest. 193.*
 Maria mater Iesu *Mar. passim. asc. 76. Theoph. 273. 436. Abr. 2, 2.*
 Maria neptis Abrahae *Abr. passim.*
 Mars *Gong. 84. Pel. 13. 25. 79. 90. gest. 614.*
 Mathilda *gest. 22.*
 Matuta *Abr. 7, 15.*
 Memphitidis in oris *Dion. 7.*
 Musa *gest. 1484. prim. 572.*
 Ninivitae *Theoph. 245.*
 Oceanus *Pel. 106. gest. 135.*
 Octavianus *gest. prol. 1, 30.*
 Oda *prim. 21. 68. 85. 229. 282. 298. 333. 376. 409. 501. 574.*
 Oddo dux *gest. 6. prim. prol. 6. v. 69. 367. 507.*
 Oddo I. imperator *gest. passim. prol. 2, 2. prim. 71. 564.*
 Oddo II. imperator *gest. prol. 2, 1. v. 1503.*
 Olympus *Mar. 226. Gong. 335.*
 Ostensis *Gall. 13, 7.*
 Padus *gest. 655.*
 Pafnutius *Pafn. passim.*
 Papia urbs *gest. 630. 645. 688.*
 Paris *Dion. 142.*
 Paulus apostolus *Dion. 23. 29. 34. 103. 126. prim. 164.*
 Paulus primicerius *Gall. passim.*
 Paulus discipulus Antonii *Pafn. 11.*
 Pelagius *Pel. passim p. 111 epil.*
 Petrus *Theoph. 258. Dion. 103. 107. 129. gest. 512. prim. 164.*
 Pharao *Mar. 856.*
 Pharisei *Mar. 405.*
 Philosophia p. 115, 28.
 Phoebus *Mar. 360. 364. Theoph. 424. prim. 210.*
 Pippinus *Gong. 19. 48.*
 Proterius *Bas. 21.*
 Rautianus *Gall. II 4, 1.*
 Rebecca *Mar. 498.*
 Renus fluvius *gest. 289.*
 Rikkardis p. 1, 29.
 Roma urbs *Mar. 660. 669. Dion. 102. 106. Agn. 27. Sap. inscr. 1, 3. gest. 42. 591. prim. 121.*
 Romanus *Mar. 661. Agn. 317. gest. prol. 1, 6. v. 594. prim. 75. 567.*

- Rothulfus *gest.* 471.
 Ruben *Mar.* 89. 102. 204.
 Sabaeo ture *Pel.* 66.
 Salem *Mar.* 637.
 Salome *Mar.* 590. 591. 602. 610.
 Salomo *Mar.* 415. *Gong.* 315.
 gest. prol. 2, 20. 31. *gest.* 302.
 Sapientia *Sap. passim.*
 Saraceni *Pel.* 24.
 Satanus *Theoph.* 146. 169. *Bas.* 138.
 Sap. 3, 5.
 Saulus *gest.* 253. 296.
 Saxones *gest.* 4. 669. *prim. prol.* 4.
 v. 5. 9. 16. 73. 566.
 Scythae *Gall. inscr.* 1, 1.
 Sephiphora *Mar.* 498.
 Seres *Mar.* 501.
 Sergius *prim.* 126. 156.
 Sicilia *Theoph.* 2.
 Simeon *Mar.* 676. 678.
 Simphronius *Agn.* 43. 177.
 Sisinnius praeses *Dion.* 160.
 Sisinnius comes *Dulc. inscr.*
 9, 1. 14, 3.
 Sodomitis vitiis *Pel.* 205.
 Sotinen *Mar.* 825.
 Spes *Sap. passim.*
 Suevi *gest.* 453.
 Susanna *Mar.* 498.
 Syon mons *Ioh.* 28.
 Tartara *Pel.* 164. *Dulc.* 14, 3; *cf.*
 Tartareus *Theoph.* 100. 318. ~~353~~
 Bas. 71. 100.
 Terrentianus praeses *Gall. II* 6.
 9, 2.
 Terrentius *p.* 113, 6.
 Thais *Pafn. passim.*
 Theophilus *Theoph.* 5. 60. 133.
 Tul *Gong.* 494. 525.
 Udo *gest.* 283.
 Ungarii *prim.* 363.
 Verax *Ioh.* 31.
 Vesta *Agn.* 156. 183.
 Vulcanus *Sap.* 5, 24.
 Wicberhtus *prim.* 392.
 Wilhelmus *gest. pr.* 11.
 Willa *gest.* 1493.
 Zabel *Mar.* 498.
 Zelemi *Mar.* 590. 591. 593.

Corrigenda.

asc. 68 lege rogitabo, Abraham p. 169, 24 Vidi!